

วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ปีที่ 23 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม - ธันวาคม 2563)
Volume 23 Issue 2 (July - December 2020)
ISSN:2730-275X

JSOC

Journal of Social Sciences
Srinakharinwirot University

วารสารสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)
Journal of Social Sciences
Srinakharinwirot University
Volume 22 Issue 2 (July-December 2019)
ISSN 0859-2055

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562)
Journal of Social Sciences Srinakharinwirot University
Volume 22 Issue 2 (July-December 2019)
ISSN 0859-2055

ข้อมูลทั่วไปของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำหนดออกปีละ 2 ฉบับ คือ ฉบับที่ 1 (มกราคม-มิถุนายน) และฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม) บทความที่ขอตีพิมพ์ในวารสารจะมีผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review) พิจารณาก่อนการลงบทความในรูปแบบผู้พิจารณาไม่ทราบชื่อผู้แต่ง และผู้แต่งไม่ทราบชื่อผู้พิจารณา (Double-blinded Peer Review) จำนวน 2 ท่านต่อบทความ วารสารฯ รับผิดชอบบทความประเภท บทความวิจัย (Research Article) และบทความวิชาการ (Review Article) ตลอดจนบทวิจารณ์หนังสือ (Book Review) และบทความวิชาการรับเชิญ (Invited Article) ออกเป็นครั้งคราว

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยินดีรับผลงานวิชาการเพื่อพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อย่างไรก็ตาม ทักษะและข้อคิดเห็นที่ปรากฏในผลงาน เป็นของผู้นิพนธ์ ผู้ใดที่จะนำผลงานฯ ไปเผยแพร่ต้องได้รับอนุญาตจากผู้นิพนธ์เป็นลายลักษณ์อักษร และกองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการปรับปรุงแก้ไขรูปแบบการเตรียมผลงานวิชาการโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้นิพนธ์ทราบล่วงหน้า การพิจารณาของกองบรรณาธิการในการพิจารณาตีพิมพ์เผยแพร่ลงในวารสารฯ ถือเป็นที่สุด

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ และนิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานวิชาการ
2. เพื่อสร้างสรรค์ พัฒนา และแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ ๆ ทางด้านสหวิทยาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์

สาขาวิชาที่เปิดรับผลงาน

ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ การพัฒนาชุมชน รัฐศาสตร์ การปกครอง ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมวิทยา มานุษยวิทยา นิติศาสตร์ สังคมสงเคราะห์และสวัสดิการสังคม ประชากรศาสตร์ การบริหารและการจัดการ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การตลาด สื่อสารมวลชน การบัญชี การเงินและการธนาคาร การจัดการ การจัดการท่องเที่ยวและการโรงแรม การจัดการโลจิสติกส์ สังคมศึกษา สหวิทยาการทางสังคมศาสตร์

ที่ปรึกษา

ศาสตราจารย์ ดร.โกสุม จันทศิริ	คณะแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชาคริต ชุ่มวัฒนะ	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
รองศาสตราจารย์ ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.หทัยรัตน์ บุญโยปษฎัมภ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ธนนิกานต์ สุญสินภัย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองบรรณาธิการ

บรรณาธิการ

อาจารย์ ดร.ปกรณณ์ เมฆแสงสวย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
-----------------------------	---

กองบรรณาธิการ

กองบรรณาธิการภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.เกษม จันทร์แก้ว	โครงการศึกษาวิจัยและพัฒนาสิ่งแวดล้อมแหลม ผักเบี้ยอันเนื่องมาจากพระราชดำริ มูลนิธิชัยพัฒนา
ศาสตราจารย์สัญญาชัย สุวังบุตร	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ศาสตราจารย์อนันต์ชัย เลหาพะพันธุ์	คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร
รองศาสตราจารย์ ดร.พันวิศ สัมพันธ์พานิช	สถาบันวิจัยสภาวะแวดล้อม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ตฤทัย โกววรรณกุล	คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทวิศักดิ์ กฤษเจริญ	บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูริ พวงศ์เจริญ	คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รัชพงษ์ วงศาโรจน์	คณะการจัดการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน	คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.มาตริณี รัชชานนท์ชัย	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
อาจารย์ ดร.ศยามล เจริญรัตน์	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กองบรรณาธิการภายใน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จุลศักดิ์ ชาญณรงค์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิตินันท์ ชาญโกศล	คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ภูมิ มูลศิลป์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพิฐวิทยา	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ณัฐพร ไทยจงรักษ์	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน	คณะบริหารธุรกิจเพื่อสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กองจัดการ

นางสาวนนทพร มีศิริ
นางสาวนุชนาถ อุทัยศรี
นางเบญจมาศ เขมาศักดิ์ศาสร์
นายภาณุพงศ์ หิรัญรัตน์
นางสาวสินินาฏ ตริเพ็ชร
นายอนุพนธ์ คำปิ่น

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาผลงานวิชาการ

ศาสตราจารย์สัญญาชัย สุวังบุตร
รองศาสตราจารย์ ดร.พันธ์วัศ สัมพันธ์พานิช
รองศาสตราจารย์ ดร.วุฒิชัย มูลศิลป์
รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริพร ดาบเพชร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จตุศักดิ์ ชาญณรงค์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดินันท์ ชาญโกศล
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุริ พวงค์เจริญ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มานอญ์ อารีชัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รักษพงษ์ วงศาโรจน์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล พิชญ์ไพบูลย์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร นิพัฐวิทยา
อาจารย์ ดร.กนก จันทร์หา
อาจารย์ ดร.กัลยกิตติ์ กิรติอังกูร
อาจารย์ ดร.ธนภูมิ อติเวทิน
อาจารย์ ดร.ศราวุฒิ อารีชัย
อาจารย์ ดร.ศุภณัฐ พานา
อาจารย์ ดร.สุเทพ นิมสาย
อาจารย์ ดร.อารีฝัน ยามา
ดร.ปองภพ สีนะวงศ์

มหาวิทยาลัยศิลปากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
953 ถนนพัฒนาการ เขตประเวศ กรุงเทพฯ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลกรุงเทพ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
โรงเรียนสาธิตแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (ฝ่ายมัธยม)
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาวิทยาลัยมหิดล
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
General Manager Joint Venture Coordination
Department, Summit Auto Body Industry Co., Ltd.

ข้อมูลการติดต่อ

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ซอยสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทรศัพท์: 0-2649-5000 ต่อ 11725 Email: jsocswu@gmail.com
Website: <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS>

ผู้ออกแบบปก: ชีรเวทย์ ลิ้มโกมลวิลาศ

รายละเอียดการส่งผลงานวิชาการลงตีพิมพ์ใน
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ปีที่ 23 ฉบับปี 2563
ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มิถุนายน 2563
ฉบับที่ 2 เดือนกรกฎาคม – ธันวาคม 2563
ISSN: 0859-2055

คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญอาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิต นักศึกษา และผู้สนใจทั่วไปส่งผลงานวิชาการได้แก่ บทความวิจัย บทความวิชาการ บทความหนังสือ หรือบทความปริทรรศน์ เพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ISSN: 0859-2055 ซึ่งตั้งแต่ พ.ศ. 2562 เป็นต้นไป วารสารฯ มีกำหนดออกปีละ 2 ฉบับ ดังนี้

ฉบับที่ 1 คือ ปีที่ 22 ฉบับที่ 1 (มกราคม – มิถุนายน 2562)

ฉบับที่ 2 คือ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม – ธันวาคม 2562)

วัตถุประสงค์

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนคณาจารย์ นักวิชาการ นิสิตคณะสังคมศาสตร์ รวมถึงผู้สนใจทั่วไปได้เผยแพร่ผลงานทางวิชาการ
2. เพื่อแลกเปลี่ยนทรรศนะทางวิชาการในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์
3. เพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการและวิทยาการวิจัยใหม่ๆ ทางด้านสังคมศาสตร์ต่อไป

ข้อกำหนดผลงานวิชาการที่ลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์

1. เป็นผลงานวิชาการทั้งภาษาไทยหรือภาษาอังกฤษในสาขาสหวิทยาการทางสังคมศาสตร์ และไม่เคยลงตีพิมพ์ในหนังสือและวารสารใดมาก่อน ยกเว้นเป็นผลงานที่ได้นำเสนอในการประชุมทางวิชาการแบบไม่มีเรื่องเต็ม (Proceedings)
2. ความยาวของต้นฉบับไม่เกิน 12 หน้า กระดาษ A4
3. บทความวิจัยและบทความวิชาการจะต้องมีบทคัดย่อและคำสำคัญทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ระบบการอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิงตามที่กำหนดไว้ใน การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง
5. ผลงานวิชาการจะต้องใช้ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์ตามที่กำหนดไว้ใน ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์
6. บทความวิจัยจะต้องผ่านพิชารณากลั่นกรองจากผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)
7. บทความวิชาการจะผ่านการตรวจสอบคุณภาพจากบรรณาธิการ (Editor Review)
8. กองบรรณาธิการขอสงวนสิทธิ์ในการตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ ในบทคัดย่อภาษาอังกฤษโดยไม่ต้องแจ้งให้ผู้เขียนทราบล่วงหน้า

วิธีการและกำหนดส่งต้นฉบับ

ส่งต้นฉบับพิมพ์ในรูปแบบ Microsoft Word ไปยังทั้ง 2 ช่องทางดังนี้

1. ส่งต้นฉบับพิมพ์ในรูปแบบ Microsoft Word ผ่านระบบออนไลน์ของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ <http://ejournals.swu.ac.th/index.php/JOS>
2. ส่งต้นฉบับพิมพ์ในรูปแบบ Microsoft Word พร้อมแผ่นซีดีข้อมูล จำนวน 1 ชุด และแบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ในวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปี 2562 ถึงบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ 114 ถนนสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

เงื่อนไขอื่นๆ

1. กองบรรณาธิการจะมีจดหมายแจ้งผลการพิจารณาการลงตีพิมพ์ในวารสารเมื่อบทความดังกล่าวผ่านการประเมินจากผู้ทรงคุณวุฒิ และกองบรรณาธิการแล้ว
2. หากผลงานใดได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ เจ้าของผลงานจะต้องรีบดำเนินการแก้ไขต้นฉบับให้เสร็จและส่งคืนกองบรรณาธิการภายในเวลาที่กำหนด
3. กองบรรณาธิการจะไม่ส่งคืนต้นฉบับและแผ่นซีดีข้อมูลให้แก่เจ้าของผลงาน
4. กองบรรณาธิการจะส่งวารสารจำนวน 1 เล่ม ให้แก่เจ้าของผลงานที่ได้รับการตีพิมพ์

การติดต่อสอบถามรายละเอียด

กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
(ติดต่อ: คุณเบญจมาศ เขมาศกตาสรร์ค)
คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
114 ถนนสุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110
โทร. 0-2649-5000 ต่อ 11725
Email: jsocswu@gmail.com

การอ้างอิงและการเขียนเอกสารอ้างอิง

การอ้างอิงและกรเขียนเอกสารอ้างอิงของวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ยึดตามแบบการอ้างอิงของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ แสดงตัวอย่างได้ตามด้านล่างนี้ หรือสามารถค้นหารายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่เว็บไซต์สำนักหอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ หรือตามชื่อเว็บไซต์ดังนี้

https://lib.swu.ac.th/th/images/researchsupports/apa_swu.pdf

1 การอ้างอิงในเนื้อเรื่อง (Citation)

กรณีผู้เขียนต้องการระบุแหล่งที่มาของข้อมูลในเนื้อเรื่อง ให้ใช้วิธีการอ้างอิงแบบนาม-ปี-เลขหน้า (Author-date-page in-text citation) โดยระบุชื่อผู้แต่ง ปีที่พิมพ์ เลขหน้า หลังข้อความนั้นๆ เพื่อบอกแหล่งที่มา ตามตัวอย่างดังนี้

- 1.1 สำหรับแหล่งที่มาภาษาไทย: (ชื่อ นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)
ตัวอย่าง (สุพิศรา สุภาพ. 2536:18) (ล้วน สายยศ และ อังคณา สายยศ. 2543: 36)
- 1.2 สำหรับแหล่งที่มาภาษาอังกฤษ: (นามสกุล. ปีที่พิมพ์: เลขหน้า)
ตัวอย่าง (Smelser.1995:145) (Thomson and Thomson. 1993: 12-13)

2. การเขียนเอกสารอ้างอิง (References)

การอ้างอิงส่วนท้ายเล่มในรูปแบบเอกสารอ้างอิง ให้จัดเรียงรายการเอกสารตามลำดับอักษรชื่อผู้แต่งตามตัวอย่าง ดังนี้

2.1 หนังสือ

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. (2547). ไทยสิบสองปีเนา. พิมพ์ครั้งที่ 3 . กรุงเทพฯ: ศยาม.

Sebesta, Robert W. (2002). Concepts of Programming Languages. 5th ed. Boston, M.A.: Addison-Wesley.

2.2 หนังสือแปล

ผู้เขียนเดิม. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่องภาษาไทย. แปลโดย ชื่อผู้แปล. ครั้งที่พิมพ์. เมืองที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

ตัวอย่าง

ชาเวิร์ตซ์, เควิน เอ็ม. (2539). ไขปัญหาอินเทอร์เน็ต. แปลโดย กิตติ บุญยกิจไณทย; มีชัย เจริญด้วยศีล และ อมรเทพ เลิศทัศนวงศ์. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดยูเคชั่น.

2.3 วิทยานิพนธ์ ปริญญาานิพนธ์ หรือสารนิพนธ์

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์). ชื่อเรื่อง. ชื่อวุฒิปริญญา (สาขาวิชาเอก). เมืองที่พิมพ์: ชื่อมหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

ตัวอย่าง

เลิศชาย ศิริชัย. (2537). การสูญเสียที่ดินและการตอบสนองด้านอาชีพของชาวนา: ศึกษากรณีหมู่บ้านภาคกลาง. ปริญญาานิพนธ์การศึกษาศาสตรบัณฑิต (พัฒนศึกษาศาสตร์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

2.4 บทความจากวารสาร

ชื่อ นามสกุล. (ปีที่พิมพ์, วัน เดือน). ชื่อบทความ. ชื่อวารสาร. ปีที่(ฉบับที่): หน้าที่อ้างอิง.

ตัวอย่าง

สุริยวุฒิ สุขสวัสดิ์, ม.ร.ว. (2540, มีนาคม). พระพุทธรูปพระพุทธรูปยอดีฟ้าจุฬาโลก. ศิลปวัฒนธรรม. 18(5): 38-39.

Harris, Mark N., Loundes, Joanne, and Webster, Elizabeth. (2002). Determinants of

Household Saving in Australia. The Economic Record. 78(241): 207-233.

2.5 บทความจากหนังสือพิมพ์

ชื่อ นามสกุล. (ปี, วันที่ เดือน). ชื่อบทความหรือชื่อหัวข้อในคอลัมน์. ชื่อหนังสือพิมพ์.
หน้าที่ตีพิมพ์บทความ.

ตัวอย่าง

นวลจันทร์ จินตนาพันธ์. (2546, 14 กุมภาพันธ์). ปรับหนี้เพิ่มแรงขับฟื้นเศรษฐกิจ
ยั่งยืน. **คมชัดลึก**. หน้า 15.

2.6 แหล่งข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์

ชื่อผู้แต่ง. (ปีที่พิมพ์หรือปีที่สืบค้น). ชื่อเรื่อง. สืบค้นเมื่อ วัน เดือน ปี (หรือ Retrieved
เดือน วัน, ปี), จาก (from) ชื่อเว็บไซต์

ตัวอย่าง

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. (2548). **หลักสูตรประกาศนียบัตร 1 ปี ด้านบริหาร
จัดการสำหรับผู้บริหาร**. สืบค้นเมื่อ 24 พฤษภาคม 2548, จาก [http://
news.swu.ac.th/newsdetail.asp?ID](http://news.swu.ac.th/newsdetail.asp?ID)

Kishwar, Madhu. (1997). **Women's Marginal Role in Politics**. Retrieved
October 2, 2000, from [http://www.freespeech.org/manushi/97/
politics.html](http://www.freespeech.org/manushi/97/politics.html)

ตัวอักษรและรูปแบบการพิมพ์

1. **ตัวอักษรการพิมพ์:** ใช้รูปแบบตัวอักษร Thai Sarabun PSK, Single Space
ด้านบน 1 นิ้ว ด้านล่าง 1 นิ้ว ด้านซ้าย 1.25 นิ้ว ด้านขวา 1 นิ้ว
2. **รูปแบบการพิมพ์**

รายการ	ลักษณะตัวอักษร	รูปแบบการพิมพ์	ขนาดตัวอักษร
ชื่อบทความ	ตัวหนา	กลางหน้ากระดาษ	18
ชื่อผู้เขียนบทความ (ไทยและอังกฤษ)	ตัวเอน	ชิดขวา	16
บทคัดย่อ	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
เนื้อหาบทคัดย่อ	ตัวปกติ	-	14
หัวข้อใหญ่	ตัวหนา	ชิดซ้าย	16
หัวข้อย่อย	ตัวหนา	ใช้หมายเลขกำกับ	14
หัวข้อย่อย	ตัวปกติ	ใช้หมายเลขกำกับ	14
เนื้อหาบทความ	ตัวปกติ	-	14
การเน้นความในบทความ	ตัวหนา	-	14
ข้อความในตาราง	ตัวปกติ	-	12
ข้อความอ้างอิง	ตัวเอน	-	14
เอกสารอ้างอิง	ตัวหนา	ชิดซ้าย	14

ตัวอย่างการเขียนลำดับหัวข้อและตัวเลข

หัวข้อใหญ่

1. หัวข้อรอง

1.1 หัวข้อย่อย

1.1.1 หัวข้อย่อย

1) เนื้อหา

1.1) เนื้อหา

1.1.1) เนื้อหา

(1) เนื้อหา

(1.1) เนื้อหา

(1.1.1) เนื้อหา

แบบเสนอผลงานวิชาการเพื่อลงตีพิมพ์ใน
วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า นาย นาง นางสาว อื่น ๆ (โปรดระบุ)

ชื่อ - สกุล (ภาษาไทย)

(ภาษาอังกฤษ)

ตำแหน่งทางวิชาการ (โปรดระบุ)

ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดร.

อื่น ๆ ระบุ.....

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... E-mail.....

มีความประสงค์ขอส่งผลงานวิชาการ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย)

.....

ชื่อผลงาน (ภาษาอังกฤษ)

.....

ประเภทของผลงานวิชาการ

บทความวิจัย บทความวิชาการ บทวิจารณ์หนังสือ บทความปริทรรศน์

ในกรณีที่ไม่สามารถติดต่อข้าพเจ้าได้ กองบรรณาธิการสามารถติดต่อบุคคลดังต่อไปนี้

ชื่อ - สกุล.....

โทรศัพท์..... โทรสาร

E-mail..... มีความเกี่ยวข้องเป็น.....

ข้าพเจ้าขอรับรองว่าผลงานนี้ เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว

เป็นผลงานของข้าพเจ้าและผู้ที่ระบุชื่อในผลงาน

ผลงานนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์ในวารสารใดมาก่อน และจะไม่นำไปเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารอื่นๆ อีก นับจากวันที่ข้าพเจ้าได้ส่งผลงานต้นฉบับนี้มายังกองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์

.....ลายมือชื่อเจ้าของผลงาน

แบบรับรองบทความวิจัยจากปริญญาณิพนธ์/วิทยานิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์

เรียน บรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ข้าพเจ้า ศาสตราจารย์ รองศาสตราจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ ดร.

ชื่อ - สกุล

ที่อยู่และหมายเลขโทรศัพท์ (ที่ติดต่อได้)

.....

โทรศัพท์ที่ทำงาน..... โทรศัพท์มือถือ.....

โทรสาร..... Email.....

ขอรับรองว่าได้ตรวจสอบบทความวิจัยจากปริญญาณิพนธ์/ดุษฎีนิพนธ์ เรื่อง :

ชื่อผลงาน (ภาษาไทย)

.....

ของ ชื่อ - สกุล

ว่าถูกต้องตามหลักวิชาการเป็นที่เรียบร้อยแล้ว

.....ลายมือชื่อ

(.....)

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก

บรรณาธิการแถลง

วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ปีที่ 22 ฉบับที่ 2 (กรกฎาคม-ธันวาคม 2562) เป็นวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูลศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย (Thai-Journal Citation Index Centre [TCI]) กลุ่มที่ 1 เมื่อวันที่ 15 กันยายน 2559 เป็นต้นมา วารสารสังคมศาสตร์จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการส่งเสริมและสนับสนุนการเผยแพร่ผลงานการวิจัย และการสังเคราะห์องค์ความรู้ทางวิชาการในด้านสังคมศาสตร์ ของคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตนักศึกษาในระดับบัณฑิตศึกษา ผู้สาธารณชนและผู้ที่มีความสนใจในด้านสังคมศาสตร์ การจัดทำวารสารฉบับนี้ได้รับความสนใจจากคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย และนิสิตระดับบัณฑิตศึกษาส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์และผ่านการพิจารณาจากผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งสิ้น 13 เรื่อง แบ่งเป็นบทความวิจัย 12 เรื่อง และบทความวิชาการ 1 เรื่อง บทความเหล่านี้ ล้วนแล้วแต่เป็นบทความที่มีเนื้อหาที่น่าสนใจและมีความหลากหลายของแขนงวิชาทางสังคมศาสตร์เป็นอย่างมาก ได้แก่ สังคมวิทยา ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ สังคมศึกษา การจัดการท่องเที่ยว เศรษฐศาสตร์การเมือง การจัดการโลจิสติกส์ ภูมิศาสตร์ และภูมิสารสนเทศ ประวัติศาสตร์ การจัดการสิ่งแวดล้อม บริหารธุรกิจ และอาชีวศึกษาและงานยุติธรรม

ในนามของกองบรรณาธิการขอขอบคุณผู้สนับสนุนบทความทุกท่านที่ให้ความสนใจในการส่งบทความวิจัยและบทความวิชาการมาเผยแพร่ในวารสารสังคมศาสตร์ นำไปสู่การต่อยอดและขยายองค์ความรู้ในทางสังคมศาสตร์สู่สาธารณชนต่อไป ขอขอบพระคุณผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ในการประเมินบทความที่นำมาตีพิมพ์ในฉบับนี้ให้เป็นบทความที่มีคุณภาพและขอขอบคุณกองจัดการวารสารที่ทุ่มเท และเสียสละแรงกายและเวลาในการจัดทำวารสารสังคมศาสตร์ให้เป็นวารสารทางวิชาการที่มีคุณภาพเสมอมา

สุดท้ายนี้กองบรรณาธิการวารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเชิญชวนคณาจารย์ นักวิชาการ นักวิจัย นิสิตนักศึกษา และผู้ที่สนใจทุกท่านส่งบทความเพื่อขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในฉบับต่อไป

อาจารย์ ดร.ปรกรณ์ เมฆแสงสวย

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
เจ้าของธุรกิจคนไทยในสเปนและกลยุทธ์การใช้ความเป็นต่างชาติ Thai Business Owners in Spain and the Strategic Use of Their Foreignness <i>กฤติยา คันธโชติ</i> <i>Krittiya Kantachote</i>	187
มาเลเซียกับการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม Malaysia and Global Islamic Financial Hub <i>จุฬณี ตันติกุลานันท์</i> <i>Chulanee Tantikulananta</i>	202
การศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR A Study of Historical Empathy of Tenth Grade Student by Using DACIR Instructional Process <i>ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน และ ชัยรัตน์ โตศิลา</i> <i>Narongrit Saksaen and Chairat Tosila</i>	224
ปัจจัยส่วนประสมการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยว บึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด Marketing Mixed Factors on Tourists' Who Pay Attention to Visit the Phlan Chai Lake, Roi-et Province <i>ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป และ กัญทิมาลย์ จินดาประเสริฐ</i> <i>Nattapong Chaisaengpratheap and KantimarnChindapraser</i>	237
เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยใจบันดาลแรงสู่แรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน The Political Economy of Motivations to Counter Corruption <i>ต่อภัสสร ยมนาคน ทักษอร ภูซงศ์ประเวศ อติศักดิ์ สายประเสริฐ</i> <i>เบ็ญจลักษณ์ เต็นดวง และ กัญญารินทร์ เวียงอินทร์</i> <i>Torplus Yomnak, Taksorn Phuchongpravej,</i> <i>Adisak Saiprasert, Benjaluck Denduang and Kanyarin Wiangin</i>	249
การเปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้จริงจากการให้บริการของผู้ให้บริการ โลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง The Comparison between Expected and Perceived Service from Logistics Service Providers in Plastic Industry in Rayong Province <i>นพพร บัวอินทร์</i> <i>Nopporn Bua-in</i>	261
การพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินโดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ Development of the Decision Support System for Land Use Planning by Geoinformation Technology <i>พิเศษ เสนาวงษ์</i> <i>Pisase Senawongse</i>	276

สารบัญ

บทความวิจัย	หน้า
เส้นทางสู่การสถาปนารัฐอิสลาม (ไอเอส) ใน ค.ศ. 2014 The Path to the Establishment of Islamic State (IS) in 2014 เมทีนี บุศบกอ่อน และ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ <i>Maetinee Busabok-orn and Chakrit Choomwattana</i>	289
การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช Conflict Management of Villagers from Various Communities Surrounded On Nut Garbage Disposal Plant ศรัณญา บิสลาม และ สุจิตรา เจริญทรัพย์ <i>Sarunya Bitsalam and Sujittra Charoenhirunyingsyos</i>	304
พฤติกรรมการบริโภคอาหารท้องถิ่นและส่วนประสมการตลาด 7P's ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในพัทยา จังหวัดชลบุรี Behavior toward Local Foods and 7P's of Service Marketing Mix of the Foreign and Thai Tourists in Pattaya, Chonburi Province สุวรรณา พิชัยยงค์วงศ์ดี นุจิรา รัศมีไพบุลย์ และ เรณูมาศ กุลละศิริมา <i>Suwanna Pichaiyongvongdee, Nujira Rasamipapaiboon and Renumas Gulasirima</i>	316
การยกระดับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง Enhancing of Nanglae Pineapple Farmers Becoming Smart Farmers เสรมศิริ นิลดำ กษิติศ ใจผาวัง และ ดรัณภพ อุดแน่น <i>Sermisiri Nindum, Kasidit Chaiphawang and Darunphop Udnan</i>	328
มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล Preventive Measures Against Violence Problems among Vocational Students in Bangkok and Metropolitan Regions อิสเรศวร์ ลักขมีพิเชษฐ อุนิษา เลิศโตมรสกุล และ ปิยะพร ตันณีกุล <i>Issares Luxmeepichet, Unisa Lerdtomornsakul and Piyaporn Tunneekul</i>	348
บทความวิชาการ	
ชาวจีนในดัชต์อีสต์อินดีส: บทบาทชาวจีนในการพัฒนาเมืองเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือในศตวรรษที่ 19 Chinese in Dutch East Indies: The Roles of Chinese in Developing Deli-Medan, North Sumatra in the 19th Century ชนมธิดา อัยกุล <i>Chontida Auikool</i>	359

เจ้าของธุรกิจคนไทยในสเปนและกลยุทธ์การใช้ความเป็นต่างชาติ Thai Business Owners in Spain and the Strategic Use of Their Foreignness

กฤติยา คันธโชติ¹

Krittaya Kantachote

บทคัดย่อ

บทความนี้ศึกษาธุรกิจชาติพันธุ์ของเจ้าของธุรกิจคนไทยในสเปน โดยใช้การสัมภาษณ์กับเจ้าของร้านอาหารไทยและร้านนวดไทยเป็นหลัก อีกทั้งยังมีการใช้ข้อมูลการสัมภาษณ์กับพนักงานในธุรกิจเหล่านั้นรวมถึงคนไทยในชุมชน ผู้วิจัยค้นพบว่าเจ้าของธุรกิจคนไทยในสเปนเชิดชูสถานะ “ความเป็นต่างชาติ” เพื่อความสำเร็จในการทำธุรกิจซึ่งตรงกันข้ามกับผลงานวิจัยในอดีต เจ้าของธุรกิจคนไทยเลือกสร้างและแสดงความเป็นไทยแท้และละทิ้งประโยชน์ที่ได้จากความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ โดยใช้สามกลยุทธ์ดังนี้ 1) ส่งเสริมความเป็นชาตินิยม 2) การจ้างงานคนชาติเดียวกัน และ 3) การใช้ของตกแต่งไทย บทความนี้มีประโยชน์อย่างมากในการเข้าใจเรื่องเชื้อชาติ เผ่าพันธุ์ และการอพยพย้ายถิ่นเนื่องจากทำให้เห็นว่ากลุ่มชาติพันธุ์สามารถได้รับประโยชน์จาก “ความเป็นต่างชาติ” ซึ่งโดยปกติจะถูกใช้เป็นกลไกในการแบ่งแยกผู้อพยพออกจากสังคมหลัก

คำสำคัญ: คนอพยพเชื้อชาติไทย, ธุรกิจไทย, ความดั้งเดิม, การกำหนดความแตกต่าง, สเปน

¹อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยา คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Lecturer, Department of Sociology, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: krittiyak@g.swu.ac.th

Article history: Received 2 May 2019, Revised 15 July 2019, Accepted 19 July 2019

Abstract

This article examines ethnic entrepreneurship of Thai business owners in Spain. This article draws primarily from interviews with Thai restaurant owners and massage business owners and is supplemented with interviews with employees and other Thais in the community. Contrary to the literature, this article finds that Thai business owners embrace their status as “foreigners” to succeed in the market by socially constructing and performing Thai authenticity and forego the benefits that derive from panethnicity. They do this in three strategic ways: 1) promote ethnic nationalism 2) hire co-ethnics and 3) use Thai décor. This article has major implications for our current understanding of race, ethnicity, and migration as it shows that ethnic groups can benefit from the idea of “foreignness” which is often used as a mechanism for immigrant exclusion.

Keywords: *Thai immigrant, Thai businesses, Authenticity, Boundary work, Spain*

Introduction

With a great increase in numbers of immigrants, from less than one million in 2000 to over 5.7 million in 2011 (Lopez-Sala. 2013), Spain, unlike other European countries, does not have significant repercussion against immigration. This holds true even with the economic crisis in 2008. Several factors explain why this is the case. First, the Spanish government has a strong commitment to immigrant integration. This is seen through the country’s various policies, the “Plan for Citizenship and Integration” (PECI), for instance. Second, after the end of Franco dictatorship, public statements that undermine democratic values of equality and liberty are discouraged. Pro-immigration groups are large, active, and vocal. Further, because Spain labor market is highly segregated, immigrants are seen as a labor market requirement to fill low or semi-skilled jobs (Arango. 2013).

In general, immigrants are welcomed and immigrant businesses are supported by both the Spain government and the overall public. Migrants currently contribute actively to the formation of new businesses in Spain. The proportion of self-employed immigrants from 2007 to 2008 was almost twice as much as the natives’ (Desiderio and Mestres-Domènech. 2011). Ethnic entrepreneurs offer exotic goods and services of their home countries, contributing to the cosmopolitanism of large cities in Spain (Cebrian. 2009). Chinese immigrants, for instance, are engaged in various businesses throughout Spain from Chinese restaurants, grocery stores, to textile factories and construction companies (Wladyka and Moren-Alegret. 2015). African immigrants’ businesses are as diverse as the Chinese. They are engaged for example in beauty shops, jewelry, and spices (Mababu. 2014). These businesses cater to both coethnics

and other locals. Chinese and African immigrants are immigrants with a large presence in Spain society, their dense networks enable their business operations. This also lets them expand their businesses to more diverse sectors than smaller immigrant groups such as Thai immigrants.

Nevertheless, with a Thai population of only six hundred in Spain (Department of European Affairs. 2017), the multicultural elements of Spanish society allow Thai food and Thai massage to be made known to the local population. This article focuses on the market strategy of Thai business owners. How do they cultivate a clientele in the marketing of a foreign product? To address this question, I analyze the construction of “Thai culture” as an ethnic product, focusing on the production of food and massages as authentically Thai products.

This article responds to the call for more exchange between migration scholars and cultural sociologists (Levitt. 2005). It contributes to studies on ethno-racial boundaries and immigration (Lan. 2003; Smith. 2005). I bridge immigration studies and cultural sociology by illustrating how Thai business owners foreground their “foreignness” to market the ethnic product of Thai food and Thai massage as authentically Thai. They primarily do so by promoting ethnic nationalism, hiring coethnics and using distinctive Thai décor at their establishments. In doing so, they establish their space as not only distinct from dominant Spanish society but also other Asian ethnic groups. This is made possible by the embracement of multiculturalism of the Spanish society.

Theoretical Background

Currently, immigrant entrepreneurship literature examines how immigrant entrepreneurs survive and thrive in the host society. The earliest literature on immigrant entrepreneurship examined the structures that encourage ethnic entrepreneurship. These structural barriers include racial exclusion and discrimination that prevent immigrants from competing on an equal basis with native-born in the mainstream economy (Zhou. 2004) as well as immigrants’ unfamiliarity with the host country corporate structure and culture (Lee. 2002). Migrants thus turned to business ownership to thwart discrimination (Portes and Zhou. 1995; Zhou. 2004) and negotiate the limited recognition of their skills acquired in the country of origin (Mata and Pendakur. 1999). Immigrants open businesses in diverse sectors yet the existing social networks lead particular ethnic groups to certain businesses (e.g. Filipinos in caregiving businesses (Nazareno, 2015); and Indians in motel businesses (Dhingra. 2012). Thai immigrants too are concentrated in two businesses: Thai restaurants and Thai massages.

Kim (1999) discusses how Asian Americans are racially triangulated in relation to Blacks and Whites and as part of the process, Asian Americans are constructed as

permanently foreign and unassimilable. Being viewed as a “perpetual foreigner” has negative implications for Asian American lives in various spheres e.g. daily interactions, works, and politics (Wu. 2003). Thai business owners in Spain too are forever being perceived as foreign, despite the length of time they have spent in the country.

Numerous scholars (e.g. Espiritu. 1993; Okamoto. 2014) highlight the benefits of panethnicity which allow its members to reap greater benefits, especially in a political context. Asian Americans learned that by cooperating with each other they are more likely to succeed in protecting the rights and interests of all Asian American groups, including those that are less prominent. Therefore, panethnicity should be expected to be valued highly among Thais in Spain. However, panethnicity works differently in market transactions. Dávila (2012), for instance, questions the homogeneity of Latino consumers and shows that Latinos debate their social identities through the market. Building from her work, I add another dimension to this literature and show that uniqueness is more important in Thai ethnic businesses. Thai business owners in Spain draw a clear boundary of what is authentic Thai and show that they are different from other business owners who offer similar services.

Boundary work is a process of developing a sense of group membership by which people foster differences among groups through inclusion and exclusion. During this process, similarities and differences within and between groups are constructed or drawn (Lamont and Molnár. 2002). Doing so, one group distinguishes oneself from others (Bartkowski and Read. 2003; Lamont and Fournier. 1992). Groups are thus socially constructed in relation to one another (Barth. 1998). These boundaries are sometimes permeable, yet other times rigid (Eriksen. 2010). Thai business owners draw a clear boundary between themselves and other immigrant businesses by using “ethnic nationalism.” Operators of authentic Thai services must have a shared heritage, which includes a common language, faith, and ethnic ancestry (Muller, 2008). Usually, boundary drawing occurs when the majority group draw boundary against the minority group (e.g. Phelps *et al.* 2012; Sohoni and Mendez. 2014), yet the opposite is also true (e.g. Lan. 2003; Sherman. 2005). My study contributes to the latter. I situate my study in the “symbolic boundaries” literature- conceptual distinctions that individual use to categorize people - and show that Thai, though a minority in the Spanish society, utilize boundary drawing to explain how they are unique, authentic, and different from other Asian groups within Spain society, especially Chinese. Thai business owners in Spain uphold their cultural differences from other immigrant groups and remain concentrated in Thai restaurants and Thai massages, which sell Thai material culture. Because business owners can manipulate consumers into buying certain product or service by emphasizing the meanings, symbols, and images that make such product

or service appealing to different demographic groups (Wherry, 2012), Thai business owners recognize consumers' desire for authentic Thai food and massage and make the services as authentic as possible.

Building from Kim's argument of perpetual foreigner (1999), Espiritu (1993) and Okamoto (2014) discussion of panethnicity, Lamont and Fournier work (1992) of boundary work, and Wherry's discussion of consumer manipulation (2012), I examine how Thai business owners use their "foreignness" and "Thainess" for capital gain via their services. Thai business owners manage impressions that outsiders have of Thai services by constructing and promoting Thai services in terms of authenticity and exoticism. Thai business owners draw boundaries of what is considered "authentic" Thai food and Thai massage for their business prosperity.

Data and Methods

This article is based primarily on semi-structured interviews with nine Thai business owners in Barcelona and Madrid in 2015.² Spain is a relatively new destination for Thai immigrants, hosting approximately six hundred Thais (Department of European Affairs. 2017). According to the Royal Thai Embassy in Spain in 2015, there were only twenty-one Thai restaurants in Barcelona and Madrid, eight of which are owned by Thai people. There were seventeen Thai massage businesses, ten belonged to Thai people.

I found my research participants through email and phone inquiries, along with personal contacts. To diversify the sample, I selected four restaurant owners and five massage business owners from different neighborhoods in two locales: Barcelona and Madrid. The interviews included questions on business owners' migration histories, motivations for opening an ethnic business, business operations, employment processes, perceptions of gender, race, and ethnicity in the workplace, strategies of market competitions, and future plans. The interviews on average lasted for one hour. The interviews usually took place at the respondent's business establishment, or in a public setting (e.g. a mall and a café). All interviews were audio-recorded and fully transcribed. Most of the interviews were conducted fully in Thai, except in cases where Spanish spouses were present, English is then used as deemed appropriate. Tours of restaurants and massage places were common. All names have been changed to protect the anonymity of the interviewees. I utilized ATLAS.ti in organizing my interview data and code them into different themes using grounded theory.

²This study has been approved by USC Institutional Review Board (Study ID: UP-14-00700).

Nine business owners whom I interviewed are Thais. Before coming to Spain, all except one massage business owner worked as a massage therapist at famous massage and spa places. The restaurant owners' work history is more diverse. Only one was a chef prior to coming to Spain, others worked for the government or in private sectors. Before becoming business owners, five migrated to Spain on work visas.³ They were hired by Spanish business owners who operate the first Thai restaurant and the first Thai massage place.⁴ All the Thai business owners I interviewed opened their business after 2006. Most opened their businesses during and after the economic crisis. This is another evidence of the openness of Spain society to immigrants' opportunities.

All the massage business owners are women. In the restaurant enterprise, the gender distribution is equally distributed. The respondents' age averages at forty years old, and most are married. Six out of nine businesses are family-owned, many owners' spouses work in the family business though they may play secondary roles. Thai business owners' education level ranges from primary education to professional degrees, yet most have a college degree. Thai business owners have been in Spain for an average of twelve years and most speak good Spanish if not fluent. Five business owners are still holding a work visa, three have become either a permanent resident or a citizen and one is holding a spousal visa. Business scales range from small family-owned businesses, which hires two workers, to mid-sized corporations with over ten employees.

I also supplemented my research with participant observation and took detailed field notes when I attended Thai gatherings; for example, a Thai festival organized by Thailand Department of International Trade Promotion. I also went to local festivals with local Thais (e.g. Madrid Gay Pride) and have lunch and dinner at their houses and local restaurants. Doing so, I observed, interacted, and engaged with people in the Thai community and had many conversations and in some cases interviews with the

³My study on Thai entrepreneurs in Spain is unique as most Thais came to Spain on work visas and once an opportunity arose they switched to ethnic entrepreneurship. This is different from previous studies on Thai migration to European countries which focus on Thai women marriage migrants e.g. Netherland (Suksomboon, 2008), Sweden (Webster and Haandrikman, 2016), and the United Kingdom (Sims, 2012).

⁴Thai businesses in Spain are quite recent. The first Thai restaurant was established in 1998 and the first Thai massage place was established approximately in 2003. Both businesses were large-size businesses and were opened in Madrid by Spanish capitalists, yet a Thai person did hold some stocks. These two businesses marked the start of Thai businesses in Spain. Many Thai restaurant owners used to work as chefs at this first Thai restaurant and many massage business owners were massage therapists at this massage place.

workers (e.g. chefs, therapists, managers, administrative assistants) and Thai businessmen in other sectors, food import, for instance.

That I am Thai shaped my rapport with the respondents. The shared racial and social status also facilitated a level of comfort as respondents can openly discuss their business situations, the problems they face in operating their business, and even business strategies they use to compete with their fellow coethnics. Several limitations are acknowledged. First, as the sample is Thai business owners who voluntarily agreed to an interview, there may be selection bias. For example, it could be that these business owners treat their workers better than the average employers, and these owners obey the law and do not offer sex-related acts on their premises. Further, because my analysis is drawn only from Thai business owners who are Thai I cannot determine whether they are more or less successful than non-Thai who owned Thai businesses.

Results

Thai business owners manufacture and market authentic Thai cultural services via three central strategies: 1) promote ethnic nationalism 2) hire coethnics and 3) use Thai décor.

1. Ethnic Nationalism

In the selling of food and massages, Thai business owners claim their authenticity against non-coethnic business owners by upholding their services as uniquely Thai. They do this by claiming to staunchly abide by traditional practice, one they assert would be tainted and made inauthentic by a performance of a non-Thai.

The importance of knowledge and skills required of therapists and chefs is prominent. Ploen, a massage and spa owner in her 40s, traveled for several years around Thailand to take courses with famous alternative and village doctors. Many at well-known establishments (e.g. Shivagakomarpaj Institute in Chiang Mai). Doing so, she claimed to not just learn massage and orthopedic, but also how to cultivate the mind. Further, to master this profession requires time and there is no shortcut. Jane, a massage business owner in her late 30s who has been in Spain for twelve years claims:

“Working in this profession requires a lot of time. It’s not like you can learn how to do things in one day...one week...one month you still can’t. One year is still like an amateur.”

Like their massage business owner counterparts, those in the restaurant business also underscored the importance of knowledge, experience, and skills. A Thai chef in his mid-30s explained that there are only two “real” Thai chefs in Spain (him and another person). The rest, according to him, “were trained quickly in the kitchen and went out to work for Thai restaurants.” He is proud of his profession and is not hesitant to let me know that he had worked at numerous famous places in Thailand. He told me how he had to work hard to become one. Here, the chef engages in boundary drawing as by identifying what the other is, he is identifying himself. The identity construction is both relational and contextual. It is relational as identity construction engages in the othering process which assumes a relationship of one identity to another and contextual as the context in which the process occurs, shapes meanings, expectations, and roles that certain identities carry (Adib and Guerrier. 2003). The other “real” chef whom he was referring to is now a restaurant owner. Once asked what he did before coming to Spain, he explains, “I was a chef all along...I’ve been working since I was 12...I gained those experiences so till now it should be 30 years.” (Tik, restaurant owner, 40s, in Spain thirteen years)

Thai business owners use boundary drawing as an important tool to display Thai authenticity and define what they are not. Many Thai business owners are protective of their national identity and business genuineness. They are furious when people of other nationalities make false claims to be Thai for business purposes, either through the business name or in person. Take for instance, Mint, a massage and spa owner in her 30s who has lived in Spain for six years: “Many Chinese places have the word “Thai” in the business name. There is a big place, it doesn’t belong to a Thai person but they use a Thai name because it attracts more customers. If they say it’s a Chinese place, no one will go.” Mint then explains that some places even go as far as to mislead the customers. “Filipinos look like us, so if customers ask for a Thai therapist, the owners will offer Filipinos because they look like us. Chinese, Japanese are unlike us, customers can tell. But Filipinos they look like us.”

Anger is heightened in cases where non-Thai owners claim to be Thai and provide sexual services as it devalues Thai massage to that of sex instead of ancient healing therapy. “Many Chinese open a massage parlor and claim to be Thai. They charge a cheap price and sometimes provide sexual services.” (Ploen) Indeed, Ploy, a massage business owner in her 30s who lived four years in Spain explains her experience working at a Chinese place as:

When I was working there, I met an unpleasant customer. I resigned and opened my own place...I was new here [in Spain] and I didn’t know...I didn’t know the owner’s intention of the spa. I really didn’t know at that time. There are different

kinds of massage, and I didn't even know what Tantra massage was. So this place has it, and I didn't know what it was...Tantra massage is massaging on the belly to treat men who have a problem in having an orgasm. So, that's what it is but I didn't know then... When I encountered that customer I got into a fight with the owner and my colleagues. I asked them why they have this kind of customers. Why wasn't I informed?

All Thai massage business owners emphasize their non-engagement in sexual services and thus try to differentiate themselves from Chinese places which they view as tainting Thai massage reputation.

I was exhausted, especially in the first two years. But for the third and the fourth year, especially our regular customers, they will know that our place doesn't have sex service. But if it's during the summer, when the customers are tourists from other places I will sometimes get into a fight with them...We just do the massage and when it finishes, it finishes. Some customers will ask at the end. Like are there no extra service? I will tell them that they come to the wrong place we don't have such service. (Mint)

The urge to differentiate against non-Thai Thai restaurant owners is also common. Tik, a restaurant owner, explained his strategies to determine which place is authentically Thai:

“If I go to a Thai restaurant I would write the order for the chefs in Thai...If the chefs can't cook it because they can't read Thai that means the place doesn't have a Thai chef. So I will get unauthentic food. Non-Thais perceive Thai food as being able to sell so they keep opening Thai restaurants. Sometimes it's Chinese people...so the food doesn't taste Thai.”

Thai entrepreneurs thus do not see the value of panethnicity; instead, they devalue it and draw boundaries between themselves and other Asian groups, especially from Chinese businesses as they are more likely to operate similar businesses. Thai business owners engage in “ethnic nationalism,” by asserting that Thainess is premised on a shared heritage, language, and culture that is unchanging and traditional. This then explains why Thai business owners view that it is important to hire coethnics whenever possible.

2. Coethnic Employment

Thai workers are utilized to persuade the authenticity of the businesses. This is especially true in the front arena. Goffman (1959) divides the social world into front and back regions. Front regions are where social actors perform in front of the audience. Back regions, on the other hand, are prohibited to outsiders as back regions are where

social actors prepare their performances and relax in between performances. MacCannell (1976) states that a true back region is not available to tourists, but as the travel industry understands modern tourists' desire for authenticity, staged authenticity is created. A front region may be presented as if it were a back region for tourists (Molz. 2004). This point is shown clearly in an interview with a Spanish restaurant manager in his 30s, who manages a Thai restaurant that hires at least seventy percent non-Thai workers:

“Because when we receive Thai people [sic], it's like a rule for us to have Thai speaking [workers]. If I go to Bangkok to a Spanish restaurant, I would be waiting for someone to speak Spanish with me to demonstrate how authentic you are. So we organize our time with the staff. We have Thai groups on Wednesday, so Thai waiters work on Wednesday.”

Both Thai restaurants and Thai massage places hire a significant number of Thai workers. On average Thai restaurant owners hire Thai staff sixty-three percent and Thai massage business owners hire on average seventy-nine percent Thai workers. Many massage business owners also have a policy of hiring only Thai workers, yet no restaurants hold such a policy. Some business owners' preference for Thai labor is so extreme that it limits their channel of finding new workers and sometimes well-qualified ones. Jane, explains:

It's word of mouth and I also post on Facebook [the job openings] but I never post on my business website because it leads to too many candidates and I have a group that I want. I prefer Thai people. I will not accept non-Thai, otherwise, the Thainess is gone. There will be no trace of the “originality” [authenticity]...I prefer Thai people. It doesn't matter how experienced the foreigners might be when they come and work, we couldn't work with them. It's a different style...I have worked with a foreigner and I had a problem. So even though I don't have enough workers, I would not hire a foreigner.

Once asked if Jane has ever hired a non-Thai she answers, “No, never! Even for the receptionist, I wouldn't accept foreigners. We [Thai] do it ourselves. It is a Thai place. The truth is I want it to be authentic. Because when you come to a Thai business, I want you to get the feeling that everything is Thai, the decoration, the people, the service.” Even when Jane is short-staffed, she insists on hiring only Thai.

Nevertheless, because Spain has a Thai population of merely six hundred (Department of European Affairs. 2017), this leads to Thai labor shortage. Filipino workers, due to their similar physical looks to Thai, are often hired in Thai businesses. Filipinos fluency in Spanish also makes them highly preferred.

3. Thai Décor

To uphold the promise of the authentic experience that customers will get when visiting Thai establishments, both Thai restaurant and Thai massage business owners emphasize the need to decorate their establishments to look Thai to the best of their abilities. The Spanish manager of a Thai restaurant explains:

“The ambient which people really like, to be surrounded by all these orchids and statues...so we are trying to say this is little Thai... We invested a lot of money taking care of the plants [sic], the things on the wall, so everything comes from Thailand. The maintenance of this huge place costs a lot of money. But people like it, so it’s not just the food, it’s where you are eating, the ambiance you have here... the space is unique.”

Most of the Thai business owners import their decors directly from Thailand. Kat, a massage and spa owner in her 40s who resided in Spain for eleven years explained how she brought over the decors for her massage place:

“I imported everything from Thailand...When I first opened this place I sent over one container of décor via ship. After that, I go back to Thailand every year and I bring the décors back with me.”

Though the decoration of Thai businesses varies from one place to another, yet common themes emerge. Both Thai restaurants and massage places have Thai arts displayed on walls (e.g. painting of the Buddha, floating market, and ancient sites) and sacred statues that have important meaning in Thai culture (e.g. Buddha). These statues vary in their make, some are carefully handcrafted woods, carved stone, and others are brass sculptures. Thai orchids are often presented throughout Thai establishments. Some places even have Thai arches to fit into corners of their places and Thai pattern wallpapers. Thai fabrics (e.g. Thai silk and Thai hand-woven fabric) are often used as décor in both Thai restaurants and massage places. Some places have their workers wear traditional Thai dress and have them “wai” customers as they come in. Some owners choose elephant prints on the fabrics to further emphasize Thainess as elephant is the national animal of Thailand.

The equipment used in each Thai establishment is also particularly chosen to reflect Thai culture. Wooden benches in the lobby are carefully hand-crafted with Thai designs and Thai triangle cushions embroidered with Thai patterns are used instead of the regular squared-cushion. Thai restaurants also have unique dining sets (e.g. Thai brass bowls and utensils, Thai rooster bowls, and handcrafted bamboo baskets to store sticky rice). Some places offer carved fruits and vegetables as part of the food décor. Thai massage owners too give emphasis to the equipment that will be used throughout the massage. Often, there is a wooden tray which has hand-painted clay

pots and wooden bowls that carry massage oil and herbs, and some places have Thai herbal balls. All these décors and equipment are unique only to a Thai place. By coming to a Thai business, customers will be intrigued by the ambiance and all the details that go into bringing out the authentic Thai experience.

Discussion and Conclusion

From the 1990s Spanish government has given tremendous importance to immigrant integration policy. This explains why Spain, unlike other countries in Europe, has fewer difficulties in integrating immigrants from various continents. Spain government integration policy, the pro-immigrant political culture of Spain, and the segregated labor market are prime conditions that allow for the cosmopolitanism of Spanish society. Thai, despite the small population in Spain, took advantage of these conditions and operate Thai restaurants and Thai massage businesses. Their businesses are widely recognized and well-received by the local communities.

In this article, I examined the boundary work that Thai business owners engage in to explain how Thai business owners perceive their services as unique from other ethnic businesses that offer similar services. Thai business owners draw boundaries between themselves and their business competitors by emphasizing their unique and authentic service through 1) ethnic nationalism 2) coethnics hiring and 3) Thai décor. Thai business owners explicitly draw these boundaries to differentiate themselves from business owners whom they deemed as culturally different and nonauthentic. Thai business owners claim their business authenticity which other ethnics (e.g. Chinese) lack due to the different cultural heritage. To operate an authentic Thai business, one must be Thai. By embodying Thai heritage- knowing Thai language, culture and custom, Thai business owners believe they are the only business owners that can operate authentic Thai services. To further reflect their business authenticity, Thai business owners hire coethnics and decorate their establishments with Thai décors.

This article has major implications for our current understanding of race, ethnicity, and migration as it shows that ethnic groups can benefit from the idea of “foreignness” which is often viewed negatively in association to an immigrant life, particularly in term of immigrant assimilation. Instead, in this article, I show that Thai business owners intentionally “amplify” their differences to Spain society in general and other Asians within Spain. Success in the market for Thai business owners is rooted in the “foreignness” of their establishments.

This article also furthers our understanding of boundary work within immigrant entrepreneurship. Despite being part of a new and small immigrant group, Thai business owners intentionally distinguish themselves from Asian panethnic group for business

purposes. The uphold of “foreignness” and the downplay of “panethnicity” thus is contrary to the current discussion within the United States which view “foreignness” as a setback to immigrant lives and “panethnicity” as having positive implications for having their voices heard. An advantage in a political arena thus does not always lead to positive results in the market. Culture then is not only a collective practice but is and can be used as a commodity as Thai business owners in Spain has shown. The commodification of ethnicity is embedded in Thai being very distinct from Spanish and others.

Recommendations

Future research can explore whether boundary drawing also occurs with immigrant entrepreneurs who do not sell ethnic goods and services but sell general goods such as greengrocers and clothing. One can even examine whether Thai business owners in other countries draw boundaries the same way their counterparts in Spain do. This analysis also provides a starting point for comparative research on whether the host country’s integration policy has any effects on the ability to operate an ethnic business and the integration of ethnic business owners. This premise could be tested in countries that have different immigrant integration policy. For example, Thai business owners in France and Germany– destinations with low integration policy planning.

Acknowledgments

This research was supported by the Del Amo Foundation. I am grateful to the Thai people who shared their life stories with me and the Thai community for providing me with invaluable information.

References

- Adib, A. & Guerrier, Y. (2003). The Interlocking of Gender with Nationality, Race, Ethnicity and Class: The Narratives of Women in Hotel Work. *Gender, Work and Organization*, 10(4): 413–432.
- Arango, J. (2013). *Exceptional in Europe? Spain’s Experience with Immigration and Integration*. Washington, DC: Migration Policy Institute.
- Barth, F. (1998). *Ethnic Groups and Boundaries: The Social Organization of Culture Difference*. Illinois: Waveland Press.
- Bartkowski, J. & Read, J. (2003). Veiled Submission: Gender, Power, and Identity among Evangelical and Muslim Women in The United States. *Qualitative Sociology*, 26(1): 71–92.
- Cebrian, J. (2009). *Ethnic Business in Spain*. Bruxelles: Migration Education Organization.

- Dávila, A. (2012). **Latinos, Inc: The Marketing and Making of a People**. California: University of California Press.
- Department of European Affairs. (2017). **Thai population in Spain**. Retrieved on April 1, 2019, from <http://www.europetouch.in.th/main/NationalityDetail/%E0%B8%AA%E0%B9%80%E0%B8%9B%E0%B8%99=15l25l84l84l58l96l.html>
- Desiderio, M. V. & Mestres-Domènech, J. (2011). **Migrant entrepreneurship in OECD Countries**. Paris: Organization for Economic Co-Operation and Development.
- Dhingra, P. (2012). **Life Behind the Lobby: Indian American Motel Owners and the American Dream**. California: Stanford University Press.
- Eriksen, T. (2010). **Ethnicity and Nationalism: Anthropological Perspectives**. 3rd ed. London: Pluto Press.
- Espiritu, Y. (1993). **Asian American Panethnicity: Bridging Institutions and Identities**. Philadelphia: Temple University Press.
- Goffman, E. (1959). **The Presentation of Self in Everyday Life**. New York: Doubleday.
- Kim, C. (1999). The Racial Triangulation of Asian Americans. **Politics & Society**. 27(1): 105–138.
- Lamont, M. & Fournier, M. (1992). **Cultivating Differences: Symbolic Boundaries and the Making of Inequality**. Chicago: University of Chicago Press.
- Lamont, M. & Molnár, V. (2002). The Study of Boundaries in the Social Sciences. **Annual Review of Sociology**. 28(1): 167–195.
- Lan, P. (2003). Negotiating Social Boundaries and Private Zones: The Micropolitics of Employing Migrant Domestic Workers. **Social Problems**. 50(4): 525–549.
- Lee, J. (2002). **Civility in the city: Blacks, Jews, and Koreans in urban America**. Cambridge: Harvard University Press.
- Levitt, P. (2005). Building Bridges: What Migration Scholarship and Cultural Sociology have to Say to Each Other. **Poetics**. 33(1): 49–62.
- Lopez-Sala, A. (2013). Managing Uncertainty: Immigration Policies in Spain during Economic Recession (2008-2011). **Migraciones Internacionales**. 7(2): 39–69.
- Mababu, R. (2014). The Role of Social Networks in The Creation and Development of Business among African Immigrants in Madrid Area (Spain). **Journal of Small Business and Entrepreneurship Development**. 2(3 and 4): 27–46.
- MacCannell, D. (1976). **The Tourist: A New Theory of the Leisure Class**. California: University of California Press.
- Mata, F. & Pendakur, R. (1999). Immigration, Labor Force Integration and the Pursuit of Self-Employment. **International Migration Review**. 33(2): 378–402.
- Molz, J. (2004). Tasting an Imagined Thailand: Authenticity and Culinary Tourism in Thai Restaurants. In Lucy M. Long (ed.), **Culinary Tourism**. pp. 53–75. Kentucky: The University Press of Kentucky.

- Muller, J. (2008). Us and Them: The Enduring Power of Ethnic Nationalism. **Foreign Affairs**. 87(2): 18–35.
- Nazareno, J. (2015). **The Outsourced State: The Retraction of Public Caregiving in America**. Ph.D. thesis (Sociology). San Francisco: University of California.
- Okamoto, D. (2014). **Redefining Race: Asian American Panethnicity and Shifting Ethnic Boundaries**. New York: Russell Sage Foundation.
- Phelps, J.; Blakar, R.; Carlquist, E.; Nafstad, H. & Rand-Hendriksen, K. (2012). Symbolic Boundaries and Ideology in The Norwegian Multicultural Society: A Longitudinal Study of Public Discourse. **Journal of Community and Applied Social Psychology**. 22(3): 187–205.
- Portes, A. & Zhou, M. (1995). Divergent Destinies: Immigration, Poverty, and Entrepreneurship in The United States. In K. McFate, R. Lawson, and W. J. Wilson (eds.), **Poverty, Inequality and the Future of Social Policy: Western States in the New World Order**. pp. 489–520. New York: Russell Sage Foundation.
- Sherman, R. (2005). Producing the Superior Self: Strategic Comparison and Symbolic Boundaries among Luxury Hotel Workers. **Ethnography**. 6(2): 131–158.
- Sims, J. (2012). Beyond the Stereotype of the “Thai-Bride”: Visibility, Invisibility and Community. In K. Charsley (ed.), **Transnational Marriage: New Perspective from Europe and Beyond**. pp. 161-174. New York: Routledge.
- Smith, R. (2005). **Mexican New York: Transnational Lives of New Immigrants**. California: University of California Press.
- Sohoni, D. & Mendez, J. (2014). Defining Immigrant Newcomers in New Destinations: Symbolic Boundaries in Williamsburg, Virginia. **Ethnic and Racial Studies**. 37(3): 496–516.
- Suksomboon, P. (2008). Remittances and “Social Remittances”: Their Impact on Livelihoods of Thai Women in The Netherlands and Non-Migrants in Thailand. **Gender, Technology and Development**. 12(3): 461-482.
- Webster, N. & Haandrikman, K. (2016). Thai women in Sweden: Victims or Participants?. **Social Science Asia**. 2(1): 13-29.
- Wherry, F. (2012). **The Culture of Markets**. Cambridge: Polity Press.
- Wladyka, D. & Moren-Alegret, R. (2015). Chinese Immigrants in The Sagrada Familia Neighborhood of Barcelona, Spain: Their Socio-Economic Viability and Identity. In R. Iredale and F. Guo (eds.), **Handbook of Chinese Migration: Identity and Wellbeing**. pp. 238–255. Cheltenham: Edward Elgar Publishing.
- Wu, F. (2003). **Yellow: Race in America beyond Black and White**. New York: Basic Books.
- Zhou, M. (2004). Revisiting Ethnic Entrepreneurship: Convergencies, Controversies, and Conceptual Advancements. **International Migration Review**. 38(3): 1040–1074.

มาเลเซียกับการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม* Malaysia and Global Islamic Financial Hub

จุฬanee ตันติกุลานันท์¹
Chulanee Tantikulananta

บทคัดย่อ

รัฐบาลมาเลเซียตั้งเป้าให้ประเทศเป็นศูนย์กลางการเงินอิสลามโลกที่สะท้อนออกมาจากแนวทางอิสลามานูวัตรอันเป็นแนวคิดภายใต้นโยบายเศรษฐกิจชาตินิยมแบบเลือกข้างที่ปรากฏอย่างชัดเจนในสมัยของนายกรัฐมนตรีมหาเธร์ โมฮัมหมัด ต่อเนื่องมาจนถึงสมัยนายนาจิบ ราซัค ซึ่งผลพวงจากการดำเนินนโยบายในลักษณะเช่นนี้ได้ส่งผลกระทบต่อกระบวนการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างภาคเศรษฐกิจของประเทศรวมถึงภาคการเงินอิสลามจนเปิดทางให้เกิดทุนนิยมโดยรัฐ หรือ State Capitalism เกิดขึ้นหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียปี 1997 ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์การส่งเสริมภาคการเงินปราศจากดอกเบี้ยของรัฐบาลอัมโนจึงกลายเป็นที่มาของงานวิจัยเชิงคุณภาพชิ้นนี้ที่ต้องการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการขยายตัวของภาคการเงินดังกล่าวนับตั้งแต่สมัยของมหาเธร์เรื่อยมาจนสมัยอับดุลลา บัดดาวิ และนาจิบ ราซัค ทั้งนี้ ข้อค้นพบจากการศึกษาและวิเคราะห์เอกสารมุ่งแสดงให้เห็นว่าการวิเคราะห์แบบ inside-out โดยให้น้ำหนักต่อความสัมพันธ์ทางการเมืองและเศรษฐกิจภายในประเทศที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้นั้นนำมาสู่การสร้างความเข้าใจต่อการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลามของมาเลเซียได้ลึกซึ้งมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเงินอิสลาม มาเลเซีย ศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม

*บทความนี้มาจากงานวิจัย เรื่อง มาเลเซียกับการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนจากกองทุนวิจัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ภายใต้ทุนสนับสนุนนักวิจัยรุ่นใหม่ปี 2560

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำวิทยาลัยสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ กรุงเทพฯ
Assistant Professor, College of Interdisciplinary Studies, Thammasat University, Bangkok.
Corresponding author e-mail: chulanee_t@yahoo.com

Article history: Received 9 April 2019, Revised 26 April 2019, Accepted 7 May 2019

Abstract

The Malaysian government's aim to become a Global Islamic Financial Hub reflects the idea of Islamization embedded in the New Economic Policy (NEP). This affirmative action policy has been conspicuous since Mahathir's era, and its legacy was sustained until the downfall of Najib Razak. The policy not only affects but fundamentally shapes Malaysia's domestic economic structure, including Islamic finance, which led to the surge of State Capitalism following the 1997 Asian Financial Crisis. Hence, the Malaysian government's strategy to become a hub of Global Islamic finance led to this research, which has attempted to analyze the factors that have bolstered the Malaysian Islamic financial industry from Mahathir to Abdullah Badawi to Najib Razak. Applying an inside-out approach, the findings reveal that the relationship between domestic politics and domestic economics appears inseparable. Understanding this relationship provides an in-depth understanding of Malaysia's position as an Islamic financial hub.

Keywords: *Islamic Finance, Malaysia, Global Islamic financial hub*

บทนำ

เมื่อพิจารณาถึงที่มาของเส้นทางการเติบโตภาคการเงินอิสลาม² ในมาเลเซียจะพบว่ารัฐบาลเป็นผู้มีบทบาทต่อการผลักดันมาเป็นเวลากว่า 3 ทศวรรษ โดยจุดมุ่งหมายของรัฐบาลมีความเชื่อมโยงระหว่างวัตถุประสงค์ทางการเมือง และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ฝ่ายรัฐบาลนำโดยพรรคองค์กรสหชาติมาเลย์หรืออัมโน (the United Malays National Organization: UMNO) กำหนดขึ้นภายหลังเหตุการณ์วิกฤติจลาจลในปี 1969³ (Lai. 2012) อีกทั้ง แนวคิดอิสลามถูกฝ่ายรัฐบาลนำมาใช้เป็นเครื่องมือต่อสู้กับพรรคปาส (Pan-Malaysian Islamic Party: PAS) และในขณะเดียวกันศาสนายังถูกนำมาใช้เป็นประโยชน์ต่อการขยายอิทธิพลของพรรครัฐบาลในการอ้างสิทธิ และความชอบธรรมในการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อสร้างความเท่าเทียมกันระหว่างชาติพันธุ์โดยเฉพาะชาวมุสลิมที่เป็นประชากรส่วนใหญ่และเป็นฐานเสียงสำคัญของพรรคอัมโนด้วย แม้ว่าอิสลามานูวัตร์ (Islamization) หรือการปฏิบัติตามหลักอิสลามจะถูกนำมาใช้ในด้านนโยบาย กฎหมาย และการจัดตั้งหน่วยงานของภาครัฐตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1960 แต่แนวคิดนี้ได้รับความสำคัญและนำมาใช้อย่างกว้างขวางในสมัยนายกรัฐมนตรีมีฮาเธร์ โมฮัมหมัด ซึ่งรวมถึงการเงินอิสลามด้วย (Haneef. 2001; Khalid. 2011) ทว่า

²การเงินอิสลามมีความแตกต่างจากระบบการเงินทั่วไปที่มีพื้นฐานจากดอกเบี้ยหรือริบา (Riba) อันเป็นข้อห้ามตามหลักชาริอะฮ์ อีกทั้งยังถือหลักการบริหารจัดการรวมถึงการแบ่งปันผลกำไร ชาติทุน และความเสียร่วมกัน

³เหตุการณ์จลาจลทางเชื้อชาติในปี 1969 นับเป็นที่มาของการเปลี่ยนหน้าประวัติศาสตร์โครงสร้างทางการเมืองและเศรษฐกิจของมาเลเซีย เหตุการณ์ปะทะกันระหว่างชาวมลายูและชาวจีนเกิดขึ้นหลังจากประกาศผลการเลือกตั้งทั่วไปด้วยปรากฏว่าพรรครัฐบาลสูญเสียที่นั่งให้แก่พรรคฝ่ายค้านเป็นจำนวนมาก

ภาคการเงินนี้กลับขยายตัวอย่างรวดเร็วในช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียเพราะรัฐบาลมองว่าการเงินปราศจากดอกเบี้ยเป็นหนึ่งในช่องทางสำคัญที่ไม่เพียงนำมาใช้ฟื้นฟูเศรษฐกิจที่กำลังตกต่ำแต่ยังเป็นช่องทางที่จะนำประเทศให้กลับมามั่งคั่งได้อีกครั้ง

เมื่อพิจารณาวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเงินอิสลามในมาเลเซียพบว่าส่วนใหญ่มักอธิบายการกำเนิดและพัฒนาการของภาคการเงินปราศจากดอกเบี้ยผ่านมโนทัศน์ความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างพรรครัฐบาลและพรรคปาสโดยนำเอาศาสนามาเป็นเครื่องมือต่อสู้ระหว่างสองฝ่าย (Crouch, 1996; Liow, 2009; Shamsual, 1997) ทว่าวรรณกรรมที่มีอยู่ในน้ำหนักและเน้นย้ำอิทธิพลของอิสลามที่มีต่อการเมืองมากกว่าด้านเศรษฐกิจ อีกทั้งวรรณกรรมก็ได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงสภาพแวดล้อมภายในประเทศที่เปลี่ยนแปลงไปอันมีผลต่อการขยายตัวของภาคการเงินดังกล่าวหลังการก้าวลงจากตำแหน่งผู้นำประเทศของมหาเธร์ ซึ่งแสดงถึงความละเอียดที่จะพิจารณาโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างรัฐและตลาดในมาเลเซียที่เปลี่ยนแปลงไปหลังการปฏิรูปเศรษฐกิจปี 1997 โดยเฉพาะการเกิดขึ้นของทุนนิยมโดยรัฐ (State Capitalism) ที่รัฐบาลเข้ามามีบทบาทผ่านตัวแสดงสำคัญ คือ บริษัทที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล (Government Linked Companies: GLCs) และ บริษัทจัดการลงทุนของรัฐบาล (Government Linked Investment Companies: GLICs)

ดังนั้นบทความวิจัยนี้จึงมุ่งอธิบายและวิเคราะห์พัฒนาการการเงินอิสลามในมาเลเซียโดยให้ความสนใจในด้านภาคธนาคารและศุกุก⁴ (Sukuk) ผ่านบทบาทของรัฐภายใต้บริบทเศรษฐกิจและการเมืองมาเลเซียที่ต้องการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม โดยศึกษาในช่วงสมัยมหาเธร์ โมฮัมหมัด ก้าวขึ้นเป็นผู้นำประเทศในปี 1981 จนถึงปี 2018 เมื่อพรรคอัมโนนำโดยนายนาจิบ ราซัค สิ้นสุดอำนาจผูกขาดทางการเมืองในการเป็นรัฐบาล

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

1. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยที่มีผลต่อการขยายตัวของภาคการเงินอิสลามในประเทศมาเลเซียตั้งแต่สมัยของมหาเธร์ โมฮัมหมัด กระทั่งสิ้นสุดอำนาจทางการเมืองของนายนาจิบ ราซัค
2. เพื่อศึกษาถึงบทบาทของรัฐบาลมาเลเซียในภาคการเงินอิสลามหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย

วิธีการวิจัย

บทความวิจัยนี้มาจากงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ที่ใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary Research) เป็นหลัก โดยวิธีวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) จากข้อมูลเอกสารทั้งในระดับปฐมภูมิ (Primary Sources) อาทิ นโยบายด้านการเงินอิสลาม เอกสารและประกาศจากธนาคารกลางมาเลเซีย เป็นต้น และเอกสารระดับทุติยภูมิ (Secondary Sources) เช่น บทความวิชาการ งานวิจัย หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

⁴ศุกุก เป็นตราสารสำหรับการลงทุนตามหลักศาสนาอิสลามให้ผลตอบแทนจากการลงทุนที่ไม่อยู่ในรูปของดอกเบี้ยไม่เกี่ยวข้องกับธุรกิจต้องห้าม ซึ่งศุกุกเทียบเคียงได้กับตราสารหนี้ในภาคการเงินปกติ

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

วรรณกรรมและงานวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 หมวดหมู่ โดยมีประเด็นและรายละเอียด ดังนี้

1. แนวคิดอิสลามานูวัตร์ (Islamization) กับการพัฒนาเศรษฐกิจและการเงินอิสลามในมาเลเซีย

ด้วยรัฐบาลมาเลเซียมีจุดมุ่งหมายต้องการเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลามซึ่งความตั้งใจดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันระหว่างการเมือง ศาสนา และยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศที่ปรากฏอย่างชัดเจนตั้งแต่สมัยของมหาเธร์เป็นต้นมา ดังที่ Shamsual A.B. (1997) อรรถาธิบายความสัมพันธ์ทั้ง 3 ด้านนี้ไว้ว่า ในมาเลเซียนั้นศาสนาอิสลามถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือของผู้นำและพรรคการเมืองสำหรับสร้างฐานเสียงให้แก่ตนเองตลอดจนรักษาเสถียรภาพของรัฐบาล ทั้งนี้ การเผยแพร่อิสลามปรากฏให้เห็นผ่านกระบวนการอิสลามานูวัตร์ในช่วงทศวรรษ 1960-1970 ซึ่ง Mazaffar นักเคลื่อนไหวคนสำคัญในมาเลเซียนิยามอิสลามานูวัตร์ หมายถึง กระบวนการที่กฎหมาย ค่านิยม และการปฏิบัติตามหลักการอิสลามได้รับการยกย่องและถูกให้ความสำคัญอย่างมากจากรัฐ สังคม และวัฒนธรรม (Liow, 2009: 43)

ในช่วงทศวรรษ 1970 กระแสการฟื้นคืนอิสลาม (Islamic Revivalism) ได้แพร่ขยายไปทั่วโลกรวมถึงมาเลเซีย ทว่า Abbott and Gregorios-Pippas (2010) มองว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในมาเลเซียไม่สามารถอธิบายในบริบทเดียวกันกับเหตุการณ์ที่เกิดในตะวันออกกลาง เพราะอิสลามานูวัตร์ในมาเลเซียมีความเกี่ยวข้องกับการเมือง การพัฒนาเศรษฐกิจ ลักษณะโครงสร้างทางสังคม การเปลี่ยนผ่านสู่ทุนนิยม ตลอดจนวิกฤติเศรษฐกิจในช่วงทศวรรษ 1990 อีกทั้งไม่ได้มีเพียงอัมโนเท่านั้นที่นำความเป็นอิสลามมาใช้แต่พรรคคู่แข่งอย่างพรรคปาสก็นำมาใช้สร้างฐานเสียงทางการเมืองและทำทนายอำนาจของอัมโนเพราะต่างมีชาวมุสลิมเป็นผู้สนับสนุน (Haneef, 2001; Crouch, 1996) จุดเริ่มต้นของการฟื้นคืนอิสลามในมาเลเซียมาจากการประกาศใช้นโยบายเศรษฐกิจใหม่ (New Economic Policy- NEP)⁵ ในปี 1971 หลังเกิดเหตุการณ์จลาจลครั้งรุนแรง (Muzaffar, 1987) และเมื่อมหาเธร์ขึ้นเป็นผู้นำประเทศ (ระหว่างปี 1981-2003) จึงประกาศส่งเสริมอิสลามานูวัตร์อย่างเป็นทางการ ผ่านแนวคิด นโยบายและสถาบันอิสลาม

Rethel (2016) ชี้ว่าในด้านหนึ่งอิสลามานูวัตร์ถูกนำมาใช้ในด้านเศรษฐกิจเพราะต้องการสร้างความได้เปรียบให้กับพรรคอัมโนเพื่อเอาชนะพรรคปาสในการเลือกตั้ง อีกด้านหนึ่งแนวคิดอิสลามานูวัตร์มีผลอย่างมากต่อภาคเศรษฐกิจและการเงินของประเทศเพราะแนวคิดดังกล่าวเป็นไปในทิศทางเดียวกับชุดนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของมหาเธร์ที่มุ่งส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ของชาวภูมิบุตร (Bumiputera) ที่เป็นฐานเสียงสำคัญของพรรค รวมถึงกระชับมิตรกับกลุ่มประเทศอาหรับ ที่สำคัญยิ่งไปกว่านั้นอิสลามยังผลต่อการรักษาไว้ซึ่งอำนาจอภิไธย เสถียรภาพและอำนาจของชนชั้นปกครองซึ่งก็คือพรรคอัมโน (Nor et al. 2012)

⁵นโยบาย NEP เป็นนโยบายระยะยาว 20 ปี ประกอบด้วย 2 วัตถุประสงค์หลัก คือ 1) แก้ไขปัญหาความยากจนโดยไม่เลือกเชื้อชาติ และ 2) แก้ไขปัญหาการจ้างงาน และสัดส่วนการเป็นเจ้าของในภาคธุรกิจของชาวภูมิบุตร คนที่มีเชื้อชาติภูมิบุตรและชาวต่างชาติในสัดส่วน ร้อยละ 30, 40 และ 30 ตามลำดับ

ด้านภาคการเงินและการธนาคารอิสลามนั้น แม้ในยุคแรกจะมี Muslim Pilgrims Saving Corporation ที่ตั้งขึ้นในปี 1963 และกองทุนเพื่อกิจการฮัจญ์ หรือ ตาบุงฮัจยี (Lembaga Urusan dan Tabung Haji: LTH) เกิดขึ้นตามมาในปี 1969⁶ อย่างไรก็ตาม สถาบันการเงินอิสลามที่เกิดขึ้นและขยายตัวในช่วงสมัยมหาเธร์เป็นผลพวงจากเรื่องการเมืองเป็นหลัก โดยมีกลุ่มผู้นำทางการเมืองเป็นผู้ขับเคลื่อนในลักษณะ top-down ผ่านการจัดตั้งธนาคารอิสลามมาเลเซีย (Bank Islam Malaysia Berhad: BIMB) ต่อเนื่องกับการสร้างตลาดหุ้นกัวอิสลามในปี 1990 รวมทั้งนำแนวคิดหน้าต่างอิสลาม (Islamic Window) มาใช้เพื่อให้ประชาชนมีความคุ้นเคยและสามารถเข้าถึงการเงินอิสลามมากขึ้น แต่ทั้งนี้การเงินปราศจากดอกเบี้ยได้เติบโตขึ้นอย่างมากภายหลังช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย Lai (2015) ชี้ว่าปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่ส่งเสริมและขับเคลื่อนการเงินอิสลามในช่วงเวลาดังกล่าว คือ ปัจจัยการเมืองภายในประเทศจากการเลือกตั้งในปี 1999⁷ ที่พรรคปาสมีชัยชนะในตรังกานูและสามารถแย่งชิงที่นั่งจากอัมโน จนนำมาสู่การเรียกร้องปฏิรูปทางการเมืองหรือ reformasi ปัจจัยที่สอง คือ วิกฤติเศรษฐกิจเอเชียที่แสดงให้เห็นถึงปัญหาการดำเนินงานในระบบการเงินการธนาคารแบบปกติ

เมื่อสำรวจวรรณกรรมเกี่ยวกับสถาบันการเงินอิสลามพบว่างานส่วนใหญ่มุ่งศึกษาพัฒนาการแนวคิดการจัดตั้งธนาคารอิสลาม เปรียบเทียบการดำเนินงานระหว่างการเงิน 2 ระบบ และกฎระเบียบข้อบังคับของธนาคารอิสลามในมาเลเซีย อาทิ งานของ Kunhibaya (2012), Ariff (2017) และ Krasicka and Nowak (2012) ทว่างานศึกษาเหล่านี้มิได้รวมเอาบริบทแวดล้อมทางการเมืองและเศรษฐกิจเข้าไปในงานศึกษาแต่อย่างใด รวมถึงไม่ได้ให้ความสำคัญกับการเชื่อมโยงยุทธศาสตร์การเงินอิสลามและการพัฒนาประเทศ แม้ในงานศึกษาของ Nor *et al.* (2012) จะให้ความสำคัญกับบทบาทของรัฐบาลต่อการพัฒนาการเงินอิสลาม แต่อิทธิพลของภาคการเมืองและปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกประเทศกลับมิได้นำมากล่าวถึงมากนัก หรือในงานของ Rudnycky (2013) ที่อธิบายพัฒนาการด้านการเงินอิสลามที่รัฐบาลให้ความสำคัญกับหลักชาริอะฮ์ จนมาเลเซียได้วางตัวเองเป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม งานเขียนชิ้นนี้ก็ได้ให้ความสำคัญกับพัฒนาการและยุทธศาสตร์ของมาเลเซียในช่วงหลังมหาเธร์มากเท่ากับการจัดตั้งสถาบันขึ้นมารองรับการขยายตัวของภาคการเงินนี้ ขณะที่ Haneef (2001) ซึ่งวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอิสลามและการพัฒนาเศรษฐกิจในมาเลเซีย มีความเห็นสอดคล้องกับ Wilson (1998: 276) ว่าหากพิจารณาในแง่ของอิทธิพลอิสลามต่อการเมืองมาเลเซียไม่ว่าจะปฏิเสธได้ว่าอิสลามเป็นปัจจัยสำคัญที่ทรงอิทธิพลมาโดยตลอด แต่เมื่อพิจารณาในแง่อิทธิพลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศแล้วจะเห็นภาพที่ต่างออกไป ด้วยอิทธิพลของทุนนิยมมีผลต่ออิสลามมากกว่าอิทธิพลของอิสลามที่มีต่อนโยบายเศรษฐกิจ ซึ่งงานทั้ง 2 ชิ้นต่างมุ่งศึกษาอิทธิพลของอิสลามต่อการพัฒนาเศรษฐกิจมาเลเซียเป็นหลัก จากช่องว่างทางวรรณกรรมที่กล่าวมาจึง

⁶กองทุนกิจการฮัจญ์ หรือ Tabung Haji (Tabung Haji มีชื่อเรียกเต็มว่า Pilgrims Management and Fund Board-PMFB หรือ Lembaga Urusan dan Tabung Haji Malaysia- LTH) เป็นสถาบันทางการเงินปราศจากดอกเบี้ยที่มีประธานาธิบดีทำหน้าที่บริหารจัดการการเดินทางไปประกอบพิธีฮัจญ์ ณ นครเมกกะ

⁷การเลือกตั้งในปี 1999 ที่เกิดขึ้นเป็นการเลือกตั้งเพื่อชิงเก้าอี้ในรัฐสภาทั้งสิ้น 193 ที่นั่ง ซึ่งพรรคแนวร่วมแห่งชาติหรือ Barisan Nasional (BN) ได้ 148 ที่นั่งหรือร้อยละ 77 และสามารถรักษาเสียงข้างมากในรัฐสภาไว้ได้ถึง 2 ใน 3 ทว่าผลการเลือกตั้งกลับแสดงให้เห็นถึงความพ่ายแพ้และความเสื่อมถอยของอัมโน เพราะพรรคฝ่ายค้านสามารถเพิ่มเก้าอี้ในสภาจากเดิม 22 ที่นั่งเป็น 45 ที่นั่ง ซึ่งที่นั่งทั้ง 22 ที่นี้ล้วนมาจากพื้นที่ฐานเสียงสำคัญของอัมโน

นำมาสู่ความน่าสนใจให้ศึกษาการขยายตัวด้านเงินอิสลามภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียและบทบาทของรัฐบาลในการผลักดันภาคการเงินปราศจากดอกเบี้ย

2. รัฐเพื่อการพัฒนาประตูลู่ State Capitalism ในมาเลเซีย

การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของมาเลเซียโดยการเปลี่ยนผ่านจากสังคมพึ่งพาเกษตรกรรมไปสู่สังคมอุตสาหกรรมเป็นผลจากบทบาทชั้นนำของรัฐตามแนวคิด ‘รัฐเพื่อการพัฒนา’⁸ หรือ Developmental State (DS) ที่มีญี่ปุ่นเป็นต้นแบบ อย่างไรก็ตาม การแทรกแซงของภาครัฐในมาเลเซียกลับมีปัจจัยด้านสภาพและลักษณะทางสังคม คือ ชาวภูมิบุตรเป็นเงื่อนไขสำคัญต่อการกำหนดนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ซึ่งนโยบาย NEP นำมาใช้เปิดทางให้รัฐบาลสามารถแทรกแซงและจัดสรรทรัพยากรทางเศรษฐกิจ เป็นผลทำให้จำนวนรัฐวิสาหกิจ (State-owned Enterprises- SOEs) หรือที่ในมาเลเซียนิยมเรียกว่าบริษัทที่เกี่ยวข้องกับรัฐบาล (GLCs)⁹ มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น¹⁰ รวมถึงการใช้บริษัทจัดการลงทุนของรัฐบาล (GLICs) ทั้ง 7 แห่ง เข้าลงทุนและซื้อกิจการ ทั้งนี้ GLICs¹¹ ประกอบด้วย Khazanah Nasional Bhd, Employee Provident Fund (EPF), Permodalan Nasional Bhd (PNB), Ministry of Finance Inc. (MOF Inc.), Bank Negara, the Armed Force Fund (Lembaga Tabung Angkatan Tentera: LTAT), Kumpulan Wang Persaraan Diperbadankan (KWAP หรือ Retirement Fund Incorporated) และ Pilgrims Saving Fund (LTH) ซึ่ง GLCs และ GLICs เหล่านี้ถูกนำมาใช้ตอบสนองนโยบาย NEP และชุดนโยบายอื่นที่ออกใช้ภายหลัง ในปี 1991 มหาเธร์ประกาศ Vision 2020 ใช้ผลักดันมาเลเซียให้เป็นประเทศพัฒนาแล้วภายในปี 2020 ผ่านการแปรรูปองค์กรภาครัฐ (privatization)¹² แต่กลับเป็นที่มาของ ‘political business state’ (Gomez. 2002) อันเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มการเมืองและนักธุรกิจที่แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกัน ทำให้ระบบทุนนิยมของมาเลเซียในช่วงทศวรรษ 1990 รัฐบาลยังคงบทบาทของผู้อุปถัมภ์ เจ้าของ และ ผู้ลงทุน ตลอดจนเป็นผู้แจกจ่ายผลประโยชน์และสิทธิพิเศษทางเศรษฐกิจให้แก่พวกพ้องของตน (Hundt and Uttam. 2017; Hadiz and Teik. 2011)

⁸Chalmers Johnson เป็นคนแรกที่ขนานนามรูปแบบการพัฒนาเศรษฐกิจนี้ว่ารัฐเพื่อการพัฒนาในหนังสือ MITI and Japanese Miracle

⁹GLCs หมายถึง บริษัทที่ดำเนินงานเพื่อวัตถุประสงค์ทางการพาณิชย์โดยรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นที่มีอำนาจในการตัดสินใจสำคัญ เช่น การแต่งตั้งผู้ดำรงตำแหน่งในระดับการจัดการ การอนุมัติสัญญา การกำหนดยุทธศาสตร์การทำงาน เป็นต้น ซึ่ง GLCs จะรวมถึงบริษัทที่ถูกควบคุมผ่านหน่วยงานของรัฐอย่าง GLICs และธนาคารกลาง นอกจากนี้ GLCs ยังรวมถึงบริษัทที่ถูกแยกออกไปอีกด้วย ตัวอย่าง GLCs ที่รู้จักกันดี เช่น Sime Darby Bhd, Tenaga Nasional Bhd, CIMB Group Holdings Bhd และ Malayan Banking Bhd (Maybank)

¹⁰ปลายปี 1990 มาเลเซียมี SOEs ทั้งสิ้น 1,158 แห่ง ในจำนวนดังกล่าวรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นร้อยละ 100 อยู่ 396 แห่ง และอีก 429 แห่งมีรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ ส่วน SOEs อีก 333 แห่งนั้นรัฐบาลเป็นผู้ถือหุ้นรายย่อย

¹¹GLICs หมายถึง บริษัทลงทุนที่มีความเกี่ยวข้องกับรัฐบาลกลางซึ่งเป็นผู้ให้เงินทุนบางส่วนหรือทั้งหมดแก่ GLCs นำไปใช้ลงทุน มีการประมาณการว่า GLICs เหล่านี้เป็นเจ้าของ GLCs กว่า 200 แห่งทั้งที่จดทะเบียนและมิได้จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์

¹²ความหมายของการแปรรูปภายใต้บริบทของมาเลเซียนั้นมักเข้าใจรวมถึงกรณีที่ดินทรัพย์หรือหุ้นใน SOEs ถูกขายให้กับเอกชนซึ่งส่วนใหญ่แล้วหุ้นหรือสินทรัพย์ที่ขายไปนั้นจะมีสัดส่วนน้อยกว่าครึ่งหนึ่งของจำนวนทั้งหมดโดยรัฐบาลยังคงสถานะผู้ถือหุ้นใหญ่

กระทั่งช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย มาเลเซียฉลองความสำเร็จที่สามารถก้าวขึ้นเป็นเสือตัวใหม่แห่งภูมิภาค ทว่าการเติบโตทางเศรษฐกิจจากการแทรกแซงของรัฐที่มีปัจจัยด้านเชื้อชาติเป็นตัวกำหนดทำให้การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจดำรงอยู่เพียงแคในช่วงเวลาไม่นาน (Jarvis. 2017) หลังจากนั้นโครงสร้างทางเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากหลังการปฏิรูปและเมื่ออันวาร์ อิบราฮิม¹³ สิ้นอำนาจทางการเมือง เพราะเหตุการณ์เหล่านี้นำมาสู่การควบรวมกิจการระหว่างภาคเอกชนและการใช้หน่วยงานภายใต้การควบคุมและกำกับของรัฐ อาทิ Khazanah, Petronas, ธนาคารกลาง (Bank Negara), EPF, KWAP และ PNB เข้าซื้อและช่วยเหลือกิจการภายใต้ระบบอุปถัมภ์ของฝ่ายรัฐบาล ทำให้ GLCs ขยายขนาดใหญ่มากขึ้นกว่าเดิมและขยายปีกออกไปในหลายภาคเศรษฐกิจจนกลายเป็นกลไกสำคัญที่ถูกลำเอียงใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศในรัฐบาลทุกสมัย จากขนาดและบทบาทของ GLCs ที่มีมากขึ้นทำให้ประเทศถูกจัดอยู่ในลำดับที่ 5 จากการจัดอันดับบทบาทของ GLCs จากทั่วโลก (Menon. 2017) ในปี 2015 สินทรัพย์ที่ GLCs มีนั้น คิดเป็นร้อยละ 51 ของ GDP และมีมูลค่าในตลาดหลักทรัพย์มาเลเซียถึงร้อยละ 36 (Khazanah. 2013) ที่สำคัญกว่านั้น GLCs ขนาดใหญ่ที่สุดของมาเลเซีย 20 แห่ง หรือที่รู้จักกันในชื่อ ‘G20’ เมื่อคิดมูลค่าตลาดรวมในปี 2017 มีจำนวนถึงร้อยละ 42 (Gomez. 2018) ด้านที่มาของผู้บริหารใน GLCs และ GLCs ล้วนมาจากการแต่งตั้งโดยรัฐ ซึ่งแสดงให้เห็นว่ารัฐมีอำนาจและอิทธิพลต่อการกำหนดนโยบายของ GLCs และ GLCs ผ่านผู้บริหารที่ตั้งเข้ามา ทั้งยังมีอำนาจต่อการทำงานผ่านทางนโยบายที่รัฐกำหนดขึ้นในขณะเดียวกัน การที่รัฐเข้าถือหุ้นในธนาคารหลายแห่งรัฐจึงเป็นผู้ให้ประโยชน์ด้านเงินลงทุนแก่ GLCs (Gomez and Micheaux. 2017) ด้วยอิทธิพลของ GLCs และ GLCs ที่มีอย่างคึกคักนับตั้งแต่ปี 1997 เป็นต้นมา ทำให้มาเลเซียกลายเป็นทุนนิยมโดยรัฐ หรือ State Capitalism เช่นเดียวกับในสิงคโปร์ที่ภาครัฐเข้ามาเป็นตัวแสดงสำคัญต่อการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (The Economist. 2012)

ในด้านการเงินนั้น อิทธิพลของ GLCs และ GLCs ไม่อาจจะเกิดขึ้นได้ถ้านับจากปี 1999 เป็นต้นมานายกรัฐมนตรีจึงมิได้ควบบตำแหน่งรัฐมนตรีการคลังร่วมด้วย ซึ่งประเด็นนี้มีความสำคัญอย่างมากเพราะธนาคารชั้นนำของประเทศ อาทิ Malayan Banking, CIMB Group และ RHB Bank ล้วนแต่มีฐานะเป็น GLCs ทั้งสิ้น (Gomez *et al.* 2017) เมื่อพิจารณาถึงการเข้ามาลงทุนในภาคธนาคารของ GLCs ทั้ง 7 แห่ง พบว่า GLCs เข้ามาลงทุนในธนาคารชั้นนำ เช่น PNB ถือหุ้นใน Maybank Group ซึ่งเป็นกลุ่มการเงินขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศ ด้าน Khazanah ถือหุ้นในกลุ่มธนาคาร CIMB Group Holdings อันเป็นธนาคารขนาดใหญ่อันดับ 2 ของประเทศ ส่วน EPF ถือหุ้นใน Maybank Group และ CIMB Group เมื่อพิจารณาขนาดของธนาคาร Maybank และ CIMB แล้วพบว่าทั้ง 2 ธนาคารนอกจากจะเป็นธนาคารขนาดใหญ่ที่สุดในมาเลเซียและติดอันดับ 1 ใน 10 ธนาคารขนาดใหญ่ในอาเซียนแล้วยังติดอันดับธนาคารขนาดใหญ่ในระดับโลกอีกด้วย อีกทั้งธนาคารทั้ง 2 แห่ง ได้เปิดให้บริการธนาคารอิสลามร่วมด้วย ด้าน Maybank Islamic เป็นธนาคารอิสลามที่มีขนาดใหญ่ที่สุดในเอเชียแปซิฟิกและใหญ่เป็นอันดับ 5 ของธนาคารอิสลามจากทั่วโลก โดยในปี 2016 มีส่วนแบ่งของตลาดสินทรัพย์อิสลามจากทั่วโลกทั้งสิ้นประมาณร้อยละ 5 ในขณะที่ CIMB Islamic

¹³นายอันวาร์ เคยเป็นคนสนิทของมหาเธร์และดำรงตำแหน่งรองนายกรัฐมนตรีในช่วงก่อนวิกฤติเศรษฐกิจ ภายหลังถูกขับออกจากพรรคในปี 1998 ด้วยข้อหาฉ้อราษฎร์บังหลวง อย่างไรก็ดี แนวทางแก้ไขปัญหาเศรษฐกิจระหว่างอันวาร์และมหาเธร์ที่แตกต่างกันก็เป็นปัจจัยที่นำมาสู่ความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสอง

Bank เป็นธนาคารอิสลามที่ให้บริการธุรกรรมทางการเงินแบบครบวงจรในตลาดเอเชีย 4 ประเทศ คือ มาเลเซีย อินโดนีเซีย ไทย และสิงคโปร์ ตลอดจนเป็นผู้ดำเนินตลาดศุกุกของมาเลเซีย นอกจากนี้ ยังมี GLICs อื่นที่เข้าลงทุนในธนาคารอิสลาม เช่น ตาบูงฮัจยีเข้าถือหุ้นใน BIMB Holding ซึ่งเป็นเจ้าของ Bank Islam

จึงไม่ผิดนักที่จะกล่าวว่าลักษณะ State Capitalism เป็นผลผลิตสำคัญจากนโยบาย การพัฒนาเศรษฐกิจแบบเลือกข้างที่สนับสนุนชาวมุสลิมุตรจนทำให้ GLICs และ GLCs เข้าครอบงำ เศรษฐกิจ ซึ่งทั้งหมดนี้ล้วนเป็นมรดกตกทอดจากแนวคิดอิสลามานาว์ตรของมหาเธร์ (Hadiz and Teik. 2011) อย่างไรก็ตาม สำหรับวรรณกรรมที่มีอยู่เกี่ยวกับบทบาทของรัฐในภาคเศรษฐกิจและ State Capitalism ผ่านตัวแสดงอย่าง GLICs และ GLCs นั้นพบว่างานวิชาการที่มีอยู่อย่าง Gomez (2012), Gomez *et al.* (2017) และ Hundt and Utam (2017) กลับไม่ได้มองถึงบทบาทของรัฐในภาคการเงิน อิสลามภายหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียที่นำเอา GLICs และ GLCs มาใช้สร้างความเจริญเติบโตให้แก่ ภาคอุตสาหกรรมนี้ ด้วยช่องว่างทางวรรณกรรมที่มีอยู่จึงเป็นที่มาของงานวิจัยที่ต้องการศึกษาอิทธิพล ของ State Capitalism ต่อภาคการเงินอิสลามหลังปี 1997

อิสลามานาว์ตรและการเงินอิสลาม: จากเครื่องมือทางการเมืองสู่การเป็นมหานครนิวยอร์กแห่งโลกมุสลิม

จากที่รัฐบาลมาเลเซียเป็นผู้มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันการเงินอิสลามอย่างมากนับ ตั้งแต่สมัยของมหาเธร์เป็นต้นมา โดยกระทำผ่านชุดนโยบายที่ประกาศใช้อย่างต่อเนื่องตลอดจนจัดตั้ง หน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อส่งเสริมภาคการเงินนี้ อย่างไรก็ตาม หลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียและการก้าวลง จากอำนาจของมหาเธร์ทำให้บทบาทของรัฐในภาคการเงินอิสลามเปลี่ยนแปลงไปอันส่งผลต่อลักษณะ และการทำงานของตลาด โดยแบ่งการอธิบายตามช่วงระยะเวลาได้ดังนี้

1. พัฒนาการด้านการเงินอิสลามกับการพัฒนาประเทศในสมัยมหาเธร์

การเกิดขึ้นของสถาบันการเงินอิสลามในมาเลเซียมาจากปัจจัยภายนอกและภายใน ประเทศ ด้านปัจจัยภายนอกมาจากการจัดตั้งธนาคารอิสลามแห่งแรกของโลกในปี 1963 ที่เมือง Mit Ghamr ประเทศอียิปต์ ได้จุดประกายให้หลายประเทศจัดตั้งสถาบันการเงินอิสลามตามอย่าง และ ยังมาจากราคาน้ำมันในตลาดโลกที่สูงขึ้น รวมถึงการขยายตัวทางด้านเศรษฐกิจของประเทศสี่เสือแห่ง เอเชียล้วนส่งผลให้เกิดความต้องการการเงินอิสลามในฐานะการเงินทางเลือกมากขึ้น (Venardos. 2005) สำหรับปัจจัยภายในประเทศนั้น ความสัมพันธ์ระหว่างมาเลเซียกับประเทศโลกมุสลิมเป็นปัจจัยหนึ่ง ที่ทำให้รัฐบาลมุ่งพัฒนาการเงินอิสลามโดยเริ่มต้นขึ้นสมัยตนกู อับดุล เราะห์มาน ด้วยเป็นที่มาของ เงินช่วยเหลือและเงินกู้ทั้งยังเป็นประโยชน์ต่อการสร้างบทบาทในเวทีระดับนานาชาติ (Khalid. 2011; Antang. 2005) โดยเฉพาะภายใต้องค์การความร่วมมืออิสลาม (Organization of the Islamic Conference: OIC) ที่รัฐบาลใช้เป็นบันไดสำหรับพัฒนาความร่วมมือและโครงการความช่วยเหลือ จำนวนมาก เมื่อเราะห์มานได้รับมอบหมายให้ดูแลการจัดตั้งธนาคารอิสลามเพื่อการพัฒนา (Islamic Development Bank: IDB) ซึ่งเป็นหน่วยงานภายใต้ OIC จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นของการศึกษาความเป็นไปได้ที่ มาเลเซียจะมีธนาคารอิสลาม (Alim. 2014) อีกด้านหนึ่ง ตาบูงฮัจยีและ Muslim Welfare Organization of Malaysia ได้ร่วมกันจัดตั้งคณะกรรมการการศึกษาความเป็นไปได้ที่จะมีธนาคารอิสลาม ขึ้นในประเทศด้วย

จนกระทั่งเข้าสู่สมัยของมหาเธร์ผู้นำเอาแนวคิดอิสลามานูวัตร์มาใช้ประโยชน์ทางการเมือง เพื่อต่อสู้กับพรรคปาสและแก้ไขปัญหาการเมืองในช่วง ค.ศ. 1985-1987 ในด้านเศรษฐกิจ อิสลามานูวัตร์ ถูกนำมาใช้สร้างความทันสมัยให้แก่ชาติโดยไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามแบบอย่างตะวันตก (Rudnykyj, 2013) จนนำมาสู่การประกาศใช้ ‘Inculcation of Islamic values policy’ ในปี 1981 และการตีความว่าอิสลามมิใช่อุปสรรคขัดขวางการสร้างคามทันสมัยและระบบทุนนิยม แต่อิสลามเป็นมิตร และสามารถสร้างความเจริญเติบโตให้เกิดขึ้น จนรัฐบาลประกาศตั้งธนาคารอิสลามแห่งแรกขึ้นในปี 1983 คือ BIMB¹⁴ หรือ Bank Islam และนำธนาคารอิสลามมาใช้พัฒนาประเทศตามนโยบายที่ต้องการสร้างและส่งเสริมชาวภูมิบุตรในภาคอุตสาหกรรมและการพาณิชย์ (Gomez, 2002)

อย่างไรก็ดี เส้นทางการเติบโตของการเงินอิสลามในมาเลเซียในช่วงทศวรรษ 1980 มีลักษณะแตกต่างจากประเทศมุสลิมอื่นที่ต้องการเปลี่ยนเป็นระบบการเงินอิสลามเต็มรูปแบบในทันที มาเลเซียกลับเสนอให้ใช้ระบบหน้าต่างอิสลาม (Islamic Window) ควบคู่กับระบบการเงินทั่วไป เพื่อเตรียมความพร้อมก่อนที่จะเปลี่ยนโครงสร้างธนาคารในอนาคต อีกทั้ง รัฐบาลเล็งเห็นว่าประเทศที่มีเพียงธนาคารอิสลามนั้นไม่เพียงพอที่จะรองรับการดำเนินงานทางเศรษฐกิจที่กำลังจะเกิดขึ้นได้จึงเร่งสร้างสถาบันอิสลามอื่นๆ เพื่อรองรับการขยายตัว เช่น ระบบการประกันภัยแบบอิสลาม ตลาดเงินอิสลาม และตลาดทุนอิสลาม รวมถึงจัดตั้งสภาที่ปรึกษาชาโรฮ์แห่งชาติ (National Shariah Advisory Council) ขึ้นให้คำปรึกษาตรวจสอบเกี่ยวกับกฎหมายชาโรฮ์

จะเห็นว่าในช่วงก่อนทศวรรษ 1980 ภาคราชการมีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาประเทศตามนโยบายของรัฐบาลที่มุ่งให้มาเลเซียเป็นประเทศอุตสาหกรรม ทำให้ธนาคารเข้ามามีบทบาทในฐานะแหล่งเงินทุนและผู้จัดหาเงินทุนให้แก่ภาครัฐ ดังนั้น ภาคราชการจึงได้รับความสำคัญเป็นลำดับแรกจากการจัดวางนโยบายของรัฐบาลและกลายเป็นศูนย์กลางของระบบการเงินมาเลเซีย ณ ขณะนั้น (Zhang, 2011) ในทางตรงกันข้ามความสำคัญของตลาดทุนในช่วงเวลาเดียวกันนี้ก็กลับไม่ได้รับความสนใจมากนักทั้งจากรัฐบาลเองและภาคเอกชนจึงทำให้ตลาดทุนมีขนาดเล็กมากและมีบริษัทขนาดใหญ่เพียงไม่กี่แห่งเข้าครอบงำการทำงานตราบจนถึงช่วงทศวรรษ 1980 เมื่อเกิดสภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ประจวบกับมาเลเซียต้องเผชิญปัญหาวิกฤติธนาคารในช่วงกลางทศวรรษ 1980 ทำให้ท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลจึงเลือกที่จะเปิดเสรีภาคการเงินและการปฏิรูปตลาดทุนเพื่อใช้แก้ไขปัญหา อีกทั้งผู้นำในอัมโนเห็นพ้องที่จะใช้ตลาดทุนเป็นยุทธศาสตร์ดึงดูดการลงทุนระยะยาวเพื่อนำมาใช้ตอบโต้ภัยแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ทำให้ตลอดทศวรรษ 1990 จึงมุ่งส่งเสริมตลาดหลักทรัพย์กัวลาลัมเปอร์ (Kuala Lumpur Stock Exchange: KLSE) ให้เป็นศูนย์กลางของเอเชียแปซิฟิก จนในที่สุดตลาดทุนมาเลเซียได้ก้าวขึ้นมา มีความสำคัญเคียงคู่กับภาคราชการ ที่สำคัญกว่านั้น รัฐบาลส่งเสริมการขยายตัวของตลาดหลักทรัพย์อย่างมากเพราะเป็นตัวบ่งชี้การพัฒนาทางเศรษฐกิจของชาวภูมิบุตร (Gomez, 2014; Menon, 2017)

¹⁴BIMB เป็นธนาคารอิสลามแห่งแรกของประเทศ และผูกขาดการให้บริการเป็นเวลากว่า 10 ปี นับจากก่อตั้ง

นอกจากจัดตั้งสถาบันที่จำเป็นต่อการพัฒนาการเงินอิสลามแล้ว รัฐบาลมาเลเซียยังส่งเสริมด้านการวิจัยและพัฒนา รวมถึงจัดตั้งมหาวิทยาลัย เช่น International Islamic University Malaysia (IIUM) หรือแม้กระทั่งการจัดประชุมสัมมนาทางด้านการเงินอิสลาม ทั้งหมดนี้ก็เพื่อพัฒนาและสร้างความทันสมัยตามวิสัยทัศน์ของมหาเธร์ ทำให้ในปี 1993 ธนาคารกลางมาเลเซียอนุมัติผลิตภัณฑ์การเงินอิสลามออกใช้ถึง 21 ผลิตภัณฑ์

ด้านความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันการเงินอิสลามกับการพัฒนาประเทศที่สนับสนุนการเข้ามามีส่วนร่วมของชาวภูมิบุตรในภาคเศรษฐกิจ รัฐบาลจะพึ่งพาสถาบันการเงินหลัก 2 แห่ง คือ BIMB และ LTH ด้าน BIMB เข้ามาช่วยเหลือทางการเงินหลายโครงการ เช่น โครงการ Projek Usahasama Transit Ringan Automatik Sdn Bhd (PUTRA หรือ Light Rail Transit) และให้เงินช่วยเหลือแก่ Kuala Lumpur International Airport (KLIA) Berhad ถึง 2 ครั้งเป็นจำนวนเงินรวมกว่าพันล้านริงกิต ในส่วนของ LTH นั้นถูกกำหนดให้มีหน้าที่หลักคือสร้างความเข้มแข็งทางด้านเศรษฐกิจให้แก่ชาวภูมิบุตรจากการนำเงินมาลงทุนตามหลักอิสลาม โดยช่วงแรกเน้นการลงทุนด้านเกษตรกรรมและตั้งแต่ช่วงทศวรรษ 1980 เป็นต้นมาจึงขยายการลงทุนออกไปในหลายภาคธุรกิจ เช่น ภาคการผลิต ที่อยู่อาศัย เป็นต้น ซึ่ง Gomez *et al.* (2017) ชี้ว่าการลงทุนเชิงรุกของ LTH มาจากความนิยมของผลิตภัณฑ์และบริการตามหลักชารีอะห์ที่เพิ่มมากขึ้นและการออกไปลงทุนในตลาดต่างประเทศนอกจากนี้ ตะกาฟู¹⁵ ยังถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสนับสนุนนโยบาย NEP ด้วย เช่น Perbadanan Nasional Bhd (Perbadanan หรือ PERNAS) ซึ่งเป็นเจ้าของประกันภัยอิสลามแห่งที่สองของประเทศ ถูกนำมาใช้เปิดทางให้ผู้ประกอบการชาวภูมิบุตรเข้าสู่ภาคเศรษฐกิจโดยรัฐบาลเป็นผู้สนับสนุนเงินลงทุนที่นำมาจาก การออมจากหน่วยงานด้านการเงินอิสลาม เช่น ตาบูงอัจยี และบริษัทตะกาฟู (Whah and Guan. 2015; Rasiah and Shari. 2001)

ช่วงวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียได้แสดงให้เห็นถึงอำนาจของรัฐบาลเหนือภาคธนาคารจากการสังควรรวมกิจการธนาคาร ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นหนทางที่นำมาใช้เพิ่มขนาดของธนาคารให้ใหญ่ขึ้นและสร้างข้อได้เปรียบทางการตลาด และกลายเป็นบันไดก้าวสำคัญของธนาคารพาณิชย์หลายแห่งที่ให้บริการทั้งในรูปแบบปกติและปราศจากดอกเบี้ยสามารถขยายฐานลูกค้าและขนาดของธนาคารจนสามารถก้าวขึ้นเป็นธนาคารพาณิชย์ชั้นนำของประเทศและภูมิภาคเมื่อวิกฤติผ่านพ้นไป เช่น RHB Bank และ CIMB Bank ด้านของตลาดทุน มหาเธร์ได้ใช้ตลาดทุนเป็นเครื่องมือลงโทษนักธุรกิจใ้ในเครือข่ายของอันวาร์และให้บทเรียนแก่กลุ่มอำนาจในพรรคอัมโน จากการใช้งบกองทุนสาธารณะของรัฐ (public funds) ช่วยเหลือนักธุรกิจฝ่ายมหาเธร์ที่กำลังประสบปัญหาทางการเงินและเข้าซื้อกิจการในภาคธนาคาร เช่น Bank Bumiputra หรือ LTH ที่ถูกนำมาใช้ช่วยเหลือกิจการของนักธุรกิจที่มีสายสัมพันธ์กับอัมโน เช่น Diversified Resources Berhad (DRB ปัจจุบันคือ DRB Hicom) (Gomez. 2002) ผลจากแนวทางดังกล่าวทำให้ public funds เช่น Khazanah เข้ามามีบทบาทสำคัญในตลาดหลักทรัพย์มาเลเซีย จนถึงขั้นที่ public funds เหล่านี้สามารถขึ้นำทิศทางการพัฒนาของตลาด (Gomez *et al.* 2017)

¹⁵ตะกาฟู คือ รูปแบบของการประกันที่ถูกต้องตามหลักอิสลาม

2. การผลักดันการเงินการธนาคารอิสลามออกสู่ระดับนานาชาติหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย

การขยายตัวของตลาดการเงินปราศจากดอกเบี้ยหลังวิกฤติเศรษฐกิจเป็นผลจากเหตุการณ์ก่อการร้าย 9/11 ที่สหรัฐอเมริกายกระดับความเข้มงวดการทำธุรกรรมทางการเงินจากประเทศตะวันออกกลาง จนนำมาสู่ข้อตกลงร่วมลงนามจัดตั้งตลาดการเงินอิสลามระหว่างประเทศ (International Islamic Financial Market- IIFM) ซึ่งเป็นความร่วมมือระหว่างมาเลเซีย บาห์เรน อินโดนีเซีย ซูดาน และซาอุดีอาระเบีย เพื่อพัฒนาตลาดรอง (secondary market) สำหรับซื้อขายศุกุกและเครื่องมือทางการเงินอิสลาม

สำหรับปัจจัยด้านเศรษฐกิจการเมืองภายในยังมีส่วนสำคัญต่อการขยายตัวของตลาดนับตั้งแต่ปี 2001 จนถึงปี 2010 ถือเป็นช่วงแห่งการปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์เพื่อจัดวางให้การเงินอิสลามของมาเลเซียสามารถหลอมรวมเข้ากับการเงินอิสลามในระดับนานาชาติได้ ดังที่ Tan Sri Dr Zeti Akhtar Aziz อดีตผู้ว่าการธนาคารกลางมาเลเซียกล่าวว่า “ตลาดนั้นต้องอาศัยอุปสงค์เป็นตัวผลักดัน แต่สิ่งที่เราสามารถทำได้คือการสร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการขยายตัวของตลาด...” (Alim. 2014: 117) คำกล่าวนี้เป็นเครื่องยืนยันถึงบทบาทของภาครัฐในฐานะผู้ผลักดันตลาดการเงินอิสลามของประเทศ โดยทำหน้าที่ส่งเสริมและจัดวางระเบียบให้เกิดประสิทธิภาพและความก้าวหน้า ดังนั้น ธนาคารกลางจึงประกาศใช้ Financial Sector Master Plan (FSMP) ระหว่างปี 2001-2010 โดยตั้งเป้าจะเพิ่มมูลค่าสินทรัพย์ในภาคธนาคารอิสลามขึ้นร้อยละ 20 ของมูลค่าสินทรัพย์รวมภายในปี 2010 (Lai. 2015) อีกทั้งธนาคารกลางยังสานต่อความมุ่งมั่นดังกล่าวใน Financial Sector Blueprint ที่ใช้ระหว่างปี 2011-2020 ด้วยต้องการเพิ่มสัดส่วนของภาคการเงินอิสลามให้ถึงร้อยละ 40 ของภาคการเงินในประเทศภายในปี 2020 นอกจากนี้ การเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญเกิดขึ้นในปี 2002 เมื่อธนาคารกลางให้ธนาคารพาณิชย์ท้องถิ่น 8 แห่ง อาทิ RHB Bank, Maybank, CIMB Bank, Public Bank, และ Am Bank และธนาคารต่างชาติ เช่น HSBC และ Standard ที่ใช้ระบบหน้าต่างอิสลามเปลี่ยนเป็นระบบ Islamic Subsidiaries ซึ่งการเปลี่ยนสู่ระบบดังกล่าวทำให้ปัญหาและข้อเคลงใจที่เงินตามหลักอิสลามและเงินในส่วนธนาคารพาณิชย์แบบปกติจะปะปนกันหมดสิ้นไป (Ariff. 2017)

ในปี 2003 นับเป็นอีกหนึ่งก้าวสำคัญเมื่อรัฐบาลประกาศเปิดเสรีก่อนกรอบเวลาที่กำหนดไว้ถึง 3 ปี โดยออกใบอนุญาตให้แก่ธนาคารจากชาติตะวันออกกลาง ได้แก่ Kuwait Finance House (KFH), Al-Rajhi Banking & Investment Corporation และ Asian Finance Bank-AFB ให้สามารถเปิดบริการธนาคารอิสลามเต็มรูปแบบ นอกจากนี้ ในปี 2008 ใบอนุญาตสำหรับกองทุนบริหารจัดการอิสลามได้ออกให้แก่สถาบันการเงิน 3 แห่ง คือ Kuwait Finance House (Malaysia) Bhd, DBS Asset Management Ltd และ CIMB-Principal Islamic Asset Management Sdn Bhd เพราะต้องการเพิ่มตัวเลือกของผู้ประกอบการในตลาด ผลจากการเปิดเสรีทำให้การแข่งขันเพิ่มมากขึ้นเมื่อธนาคารพาณิชย์ปกติเปิดให้บริการธนาคารอิสลามด้วย เช่น RHB Bank อีกทั้งธนาคารต่างชาติดังกล่าวจะเพิ่มสาขาและจับตลาดธนาคารพาณิชย์เพื่อบุคคลและธุรกิจขนาดย่อม ทำให้ผู้ประกอบการท้องถิ่นต้องพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินพร้อมกับรักษาฐานลูกค้าของตน

เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมเสถียรภาพของภาคการเงินอิสลามคณะกรรมการทางการเงินอิสลาม (Islamic Financial Services Board: IFSB) จึงถือกำเนิดขึ้นในปี 2003 มีหน้าที่สำคัญคือออกมาตรฐานที่ครอบคลุมและเหมาะสมต่อลักษณะของสถาบันการเงินอิสลาม ตลอดจนการจัดประชุมและ

สัมมนาที่เกี่ยวข้องกับหลักชาริอะฮ์ ต่อมาในปี 2006 ศูนย์การเงินนานาชาติระบบอิสลาม (Malaysia International Islamic Financial Center: MIFC) จึงเกิดขึ้นมีหน้าที่ยกระดับมาเลเซียให้เป็น ศูนย์กลางผลิตภัณฑ์และบริการด้านการเงินอิสลามในระดับนานาชาติตามที่ธนาคารกลางของ มาเลเซียตั้งเป้าว่าในปี 2008 ภาคการเงินอิสลามจะเป็น 1 ใน 5 ภาคบริการที่นำมาใช้ผลักดันเศรษฐกิจ ของประเทศ นอกจากนี้ยังจัดตั้งสถานศึกษาขึ้น 2 แห่ง คือ the Islamic Banking and Finance Institute of Malaysia (IBFIM) และ International Center for Education in Islamic Finance (INCEIF) เพื่อทำหน้าที่พัฒนาบุคลากร

ด้านศุภก มีการออกตราสารที่เกี่ยวข้องกับผลิตภัณฑ์ทางการเงินอิสลามเพิ่มมากขึ้น และ ในปี 2004 รัฐบาลประกาศผ่อนปรนกฎระเบียบเพื่อให้การออกศุภกมีความคล่องตัวและรวดเร็ว อีกทั้ง กำหนดให้ธนาคารกลางเป็นผู้รับประกันการปฏิบัติตามหลักศาสนาและความปลอดภัยของตลาดศุภก แก่ผู้ลงทุนทั้งภายในและนอกประเทศ จึงทำให้อัตราการขยายตัวของศุภกในช่วงระหว่างปี 2001-2007 เพิ่มมากขึ้นถึงร้อยละ 22 ต่อปี ทำให้มาเลเซียกลายเป็นประเทศผู้นำในตลาดศุภกโลก ประเด็นหนึ่ง ที่น่าสนใจ คือ การออกศุภกครั้งสำคัญที่มีมูลค่ากว่าพันล้านเหรียญสหรัฐตั้งแต่ปี 2006 เป็นต้นมา ส่วนใหญ่จะออกโดย GLCs และ Khazanah เช่น ในปี 2006 Khazanah ร่วมกับ TM และ Axiata ออกศุภกแปลงสภาพเป็นครั้งแรก หรือในปี 2007 Khazanah ร่วมกับ PLUS ออกศุภกแปลงสภาพ และตราสารอนุพันธ์ครั้งใหญ่ที่สุด

ในด้านการเมือง หลังวิกฤติเศรษฐกิจผ่านพ้นไปประเทศเกิดการเปลี่ยนแปลงครั้งใหญ่เมื่อ มหาเธร์ลงจากอำนาจและอับดุลลา บัดดาวิ (ระหว่างปี 2003-2009) ขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีคนที่ 5 นโยบายที่บัตดาวิใช้สานต่อ คือ นโยบาย Islam Hadhari หรือ อิสลามอารยธรรม (civilizational Islam) ที่บัตดาวิมองว่ามาเลเซียจะเป็นแบบอย่างสำคัญในการปฏิรูป เปลี่ยนแปลง หรือแม้แต่การให้ ชีวิตใหม่แก่โลกอิสลาม โดยให้ความสำคัญกับการศึกษา ความสามัคคีในสังคม และความก้าวหน้าทาง เศรษฐกิจ ซึ่งที่มาของแนวคิดมาจากปัญหาความอ่อนไหวของกลุ่มที่ไม่ใช่มุสลิมต่ออิสลามานูว์ตรและ ในขณะที่เดียวกันบัตดาวิต้องการให้ชาวมุสลิมหันมาให้ความสำคัญต่อค่านิยมอิสลามและการพัฒนา เศรษฐกิจมากกว่าสร้างรัฐอิสลาม แม้ว่าความหมายของแนวคิดนี้ค่อนข้างคลุมเครือ แต่กลับได้รับความนิยมนอย่างมากจนทำให้พรรคอัมโนชนะการเลือกตั้งอย่างท่วมท้นในปี 2004

ในช่วงสมัยของบัตดาวิ การเงินอิสลามยังคงถูกใช้เป็นเครื่องมือกระชับความสัมพันธ์กับ กลุ่ม OIC ผ่านการสร้างความร่วมมือด้านเศรษฐกิจและเพิ่มบทบาทของอิสลามในเวทีระดับนานาชาติ รวมถึงสนับสนุนการสร้างตลาดเกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ฮาลาลและขยายการเงินอิสลามออกไปภายนอก ภูมิภาค เพื่อให้บรรลุเป้าหมายดังกล่าวธนาคารกลางของมาเลเซียจึงจัดตั้ง International Institute of Islamic Finance ขึ้น เพื่อฝึกอบรมบุคลากรจากทั่วทุกมุมโลกเกี่ยวกับการเงินอิสลามและพัฒนา งานวิจัยด้านผลิตภัณฑ์การเงินออกมาอย่างต่อเนื่อง ส่วนแผนระยะยาวจะส่งเสริมการเงิน 2 ระบบ ควบคู่กัน ทั้งมีแนวทางจะนำการเงินอิสลาม ตลาดฮาลาล และพลังงานมาใช้เป็นตัวขับเคลื่อนการค้า ระหว่างมาเลเซียกับประเทศในกลุ่ม OIC บัตดาวิยังคงมุ่งสานต่อความสัมพันธ์กับกลุ่มประเทศความร่วมมืออ่าวอาหรับ (Gulf Cooperation Council: GCC) เพื่อขยายตลาดการค้าและตลาดใหม่ รองรับสินค้าที่ผลิตออกมา จึงทำให้มูลค่าทางการลงทุนจากกลุ่ม GCC โดยเฉพาะจากซาอุดีอาระเบีย และสหรัฐอาหรับเอมิเรตส์เพิ่มขึ้นอย่างมากในช่วงระหว่างปี 2004-2009

อย่างไรก็ดี บัดดาวิได้ประกาศใช้นโยบาย GLC Transformation Programme (GLCT) เพื่อปรับปรุงการทำงานของ GLCs ชั้นนำของประเทศทั้ง 20 แห่ง¹⁶ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น ทว่าการปฏิรูปกลับเปิดทางให้ CIMB, Malayan Banking และ RHB Capital ขยายกิจการออกสู่ระดับนานาชาติ ทั้งนี้ การปฏิรูป GLCs ส่งผลกระทบโดยตรงต่อบทบาทของภาครัฐในภาคการเงินอิสลาม จนถึงสมัยของนาจิบ ราซัค ที่ขึ้นเป็นผู้นำประเทศในปี 2009 สิ่งทีผู้นำคนใหม่ต้องเผชิญนอกจากความนิยมต่ออัมโนที่เสื่อมถอยลงอย่างมากหลังการเลือกตั้งในปี 2008¹⁷ แล้วก็คือปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำจนเปิดเผยให้เห็นถึงปัญหาร้ายแรงเชิงโครงสร้างของประเทศ นาจิบจึงประกาศนำพาประเทศเข้าสู่ยุคที่เศรษฐกิจการเมืองมีความโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย และใช้หลักนิติธรรม พร้อมกับประกาศใช้ชุดนโยบาย อาทิ Government Transformation Programme (GTP), the New Economic Model (NEM), และ the Economic Transformation Programme (ETP) ทว่านโยบายเหล่านี้ถูกคัดค้านจากทั้งอัมโนและมหาเธร์ ทำให้ในปี 2013 นาจิบประกาศจะสานต่อและให้สิทธิพิเศษแก่ชาวมุมิบุตรเพื่อรักษาฐานความนิยมของพรรคผ่านนโยบาย Bumiputera Economic Empowerment (BEE) เพราะอัมโนยังคงสูญเสียความนิยมอย่างต่อเนื่องจากการเลือกตั้งครั้งที่ 13 ในปี 2013

ในทางตรงกันข้ามบทบาทของ GLICs และ GLCs ในภาคการเงินอิสลามนั้นถือว่าอยู่ในช่วงแบ่งบานเต็มที่เพราะถูกนำมาใช้ระชับอำนาจรัฐและพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ ทั้งรัฐบาลยังคงสานต่อการส่งเสริมภาคอุตสาหกรรมดังกล่าวสู่ระดับนานาชาติ โดยตั้งเป้าว่าในปี 2020 มาเลเซียต้องมีสถาบันการเงินอิสลามอย่างน้อย 1 แห่งที่ติดอันดับ 1 ใน 10 จากการจัดอันดับมูลค่าทรัพย์สินของสถาบันการเงินจากทั่วโลก ดังนั้น จึงกำหนดให้ภาคการธนาคารและการเงินอิสลามเป็นอุตสาหกรรมสำคัญที่ใช้ผลักดันเศรษฐกิจภายใต้นโยบาย ETP และเป็น 1 ในภาคเศรษฐกิจที่ใช้ผลักดันสู่การเป็นประเทศพัฒนาแล้ว สำหรับการผลักดันให้เป็นศูนย์กลางการเงินโลกอิสลาม หลังจาก Islamic Financial Services Act (IFSA) มีผลบังคับใช้ในปี 2013 ซึ่งถือเป็นครั้งแรกของโลกที่กฎหมายด้านการเงินอิสลามถูกรวบรวมเข้าไว้ในด้วยกันตลอดจนมุ่งสร้างธรรมาภิบาลตามหลักชาริอะฮ์ ทำให้ในปีเดียวกัน นาจิบประกาศสร้างมาเลเซียให้เป็น World's Islamic Finance Marketplace นอกจากนี้ยังส่งเสริมความเป็นผู้นำด้านการเงินอิสลามร่วมด้วย เช่น ประกาศตั้ง KLCC Real Estate Investment Trust ให้เป็นทรัสต์เพื่อลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศและแห่งแรกของโลกที่ปฏิบัติตามหลักชาริอะฮ์ และประกาศเขตการเงินแห่งใหม่ขึ้น ณ ตึก Tun Razak Exchange (TRX)

นอกจากนี้ยังเพิ่มสัดส่วนของ Government Investment Issues (GII) ให้มากขึ้นเมื่อเทียบกับการออกตราสารหนี้ภาครัฐ ในกลางปี 2017 รัฐบาลออกตราสารหนี้ทั้งสิ้น 67 พันล้านริงกิต โดยศุกุกมีสัดส่วนร้อยละ 46 เพิ่มขึ้นจากปี 2006 ที่มีเพียงร้อยละ 27 ด้วยตราสารอิสลามเป็นช่องทางสำคัญที่นำมาใช้แก้ไขปัญหาสภาพคล่องของภาครัฐ เมื่อสิ้นปี 2016 ศุกุกทั้งหมดที่ออกในมาเลเซียมีมูลค่าถึง 129.4 พันล้านริงกิต ออกโดยภาคเอกชนร้อยละ 50.1 ส่วนศุกุกที่ออกโดยรัฐมีเพียงร้อยละ

¹⁶ ภายหลังจากการปฏิรูปตามนโยบาย GLCT จำนวน G20 ลดลงเหลือเพียง 17 แห่ง

¹⁷ ผลการเลือกตั้งครั้งนี้ BN สูญเสีย 4 รัฐในฝั่งตะวันตกหรือที่เรียกว่าเพนินซูลามาเลเซีย (Peninsula Malaysia) ได้แก่ เปรัก ปีนัง เซลังอร์ และเคดาร์ อีกทั้งคะแนน popular vote ได้รับเพียงร้อยละ 49 ของเพนินซูลามาเลเซีย

34.4 (Surendran. 2017) ทั้งนี้ เอกชนนิยมนำศูถูกมาใช้เพิ่มทุน ซึ่งศูถูกในมาเลเซียที่ออกโดยภาคเอกชนส่วนใหญ่จะมาจากภาคเกษตรกรรม ค่าปลีก อสังหาริมทรัพย์ และสุขภาพ แต่ที่ได้รับความนิยมมากที่สุดคือโครงสร้างพื้นฐาน ด้าน GLCs ที่ใช้ศูถูกเป็นเครื่องมือเพิ่มทุน เช่น Tenaga Nasional และ IHH Healthcare นอกจากนี้ ศูถูกยังนำมาใช้ระดมเงินลงทุนในโครงการสิ่งก่อสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ของภาครัฐ เช่น โครงการ East Coast Rail Line (ECRL)¹⁸ และโครงการรถไฟความเร็วสูงระหว่างกัวลาลัมเปอร์และสิงคโปร์ อีกทั้ง LTH และ Khazanah สนับสนุนการออกศูถูกประเภทต่างๆ เช่น ศูถูกสีเขียว โดยภาพรวมแล้วจะเห็นว่ารัฐมีบทบาทเพิ่มมากขึ้นซึ่งย้อนแย้งกับนโยบาย ETP ที่ประกาศออกมา

แม้ข้อมูล Moody's Investor Service ในปี 2016 ชี้ว่าแม้รัฐบาลมาเลเซียจะยังคงเป็นผู้นำการออกศูถูกมากที่สุดก็ตาม แต่จำนวนของศูถูกที่ออกในสมัยนาจิบ ราซัค นั้นมีจำนวนลดลงเพราะโครงการขนาดใหญ่จำนวนมากทยอยถูกยกเลิกและยังมีอีกหลายโครงการที่ประสบปัญหาการดำเนินงานล่าช้า ปัจจุบันมาเลเซียแทบจะไม่มีการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ แม้ว่ารัฐบาลจะยังคงผลักดันโครงการ เช่น Singapore-Kuala Lumpur High Speed Rail, Mass Rapid Transit (MRT) และ East Coast Rail Link (ECRL) ก็ตาม แต่โครงการทั้งหมดนี้มิได้มาจากการระดมทุนผ่านศูถูก (Amarthalingam. 2017) จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมีผลกระทบต่อการขายตัวของตลาดศูถูกในอนาคตด้วย แม้รัฐบาลมาเลเซียจะยังคงดำเนินนโยบายผลักดันตามแนวทาง the 2050 National Transformation Programme แต่ทั้งธนาคารกลางและกระทรวงการคลังกลับมองหาช่องทางเลือกอื่น เช่น value-based intermediation (VBI) และ incorporating financial technology (fintech) รวมถึงการขายธุรกิจฮาลาลเพื่อนำมาใช้เป็นกลไกขับเคลื่อนภาคการเงินอิสลามของประเทศในอนาคต ซึ่งอาจหมายความว่าภาคธนาคารและศูถูกจะมีช่องทางหลักเพียงช่องทางเดียวที่รัฐจะผลักดันอีกต่อไป (Amarthalingam. 2017)

นอกจากนี้ ในปี 2014 นาจิบออกตัวสนับสนุนการควบรวมกิจการเพื่อสร้าง Mega Islamic Bank มีมูลค่าราคาตลาด 1 พันล้านเหรียญสหรัฐหรือ 3.2 พันล้านริงกิต ทว่าในช่วงเวลานั้นกลับไม่มีธนาคารใดเสนอตัวที่จะควบรวมกิจการร่วมกัน¹⁹ ท้ายที่สุดธนาคาร 3 แห่ง คือ CIMB Group Holdings Bhd, RHB Capital Bhd (ปัจจุบันคือ RHB Bank Bhd) และ Malaysia Building Society Bhd (MBSB) ประกาศที่จะควบรวมกิจการด้วยต้องการจะก้าวขึ้นแทนที่ Maybank ซึ่งเป็นธนาคารอิสลามขนาดใหญ่ที่สุดในภูมิภาค สำหรับผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการผลักดันการควบรวมกิจการครั้งนี้ คือ EPF เพราะเป็นผู้ถือหุ้นรายสำคัญในธนาคารทั้ง 3 แห่ง²⁰

¹⁸โครงการ ECRL เชื่อม Port Klang กับ Pengkalan Kubor อย่างไรก็ดีตามโครงการนี้ถูกระงับในสมัยของมหาเธร์ในปี 2018 ด้วยเหตุผลปัญหาทางการคลังของรัฐบาล

¹⁹เหตุผลที่ยังไม่มีธนาคารใดเสนอที่จะร่วมกันสร้าง Mega Islamic Bank ด้วยเหตุที่ธนาคารหลายแห่งประเมินแล้วว่าผลตอบแทนที่ได้นั้นไม่คุ้มค่า

²⁰ในปี 2014 EPF ถือหุ้นใหญ่ใน RHB Cap และ MBSB คิดเป็นร้อยละ 40.76 และ 64.73 ตามลำดับ และถือหุ้นใหญ่เป็นลำดับที่สองใน CIMB คิดเป็นร้อยละ 14.46 (ผู้ถือหุ้นใหญ่ของ CIMB คือ Khazanah Nasional Bhd ซึ่งเป็นหนึ่งใน GLICs ของมาเลเซีย)

Gomez (2014) ตั้งข้อสังเกตถึงความเชื่อมโยงบางประการของการควบรวมกิจการที่โยงสู่ความสัมพันธ์ระหว่างตัวบุคคล ทั้ง CIMB, RHB Capital และ MBSB ล้วนอยู่ภายใต้ EPF ที่ดำเนินงานภายใต้รัฐมนตรีการคลังซึ่งเป็นบุคคลเดียวกับนายกรัฐมนตรี ในขณะที่ Nazir Razak น้องชายของนายนาจิบดำรงตำแหน่งประธาน CIMB Group และ Board of director ของ Khazanah อีกทั้งการควบรวมกิจการยังก่อให้เกิดความสงสัยถึงประสิทธิภาพและประโยชน์ที่จะได้รับอันเนื่องมาจากรัฐมนตรีกระทรวงการคลังเป็นผู้มีอำนาจควบคุมหน่วยงานหลายแห่งที่เป็นของรัฐบาลซึ่งรวมถึงธนาคารชั้นนำ เช่น Malayan Banking และ Affin Bank ซึ่ง Gomez (2014) ชี้ว่าความพยายามควบรวมกิจการนี้มิได้นำมาซึ่งประโยชน์อันใดแก่การเป็นธนาคารอิสลามขนาดใหญ่ที่สุดของประเทศหรือแม้แต่จะส่งเสริมธนาคารปราศจากดอกเบี้ยภายหลังการควบรวมกิจการ อีกทั้งยังต่อยอดถึงการปฏิบัติของอัมโนในการสร้างเครือข่ายอุปถัมภ์ดังเช่นเคยเป็นมา²¹ ด้วยเน้นย้ำให้เห็นว่าอัมโนต้องการที่จะกระชับอำนาจในภาคการเงินแบบปกติและการเงินอิสลามเข้าไว้ในมือ และอาจนำมาซึ่งสถานการณ์ too-big-to-fail ที่ทำให้รัฐบาลกลืนไม่เข้าคายไม่ออกดังปรากฏในช่วงวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 อย่างไรก็ตาม ท้ายที่สุดแล้วแผนการควบรวมกิจการมีอันพับไปเพราะปัจจัยแวดล้อมของสภาวะตลาดที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงในการประหยัดค่าใช้จ่ายที่จะเกิดขึ้นจากการควบรวมกิจการและอาจกระทบต่อเป้าหมายของรายได้จากเดิมที่กำหนดไว้

แม้จะมีการควบรวมกิจการและเปิดเสรีให้ต่างชาติเข้ามาในภาคธนาคารอิสลาม แต่สิ่งที่ปรากฏคือ ธนาคารต่างชาติที่เข้ามาต่างประสบปัญหาการขยายตลาดทำให้ต้องปิดตัวลงเพราะไม่สามารถแข่งขันกับธนาคารท้องถิ่นขนาดใหญ่ทั้งธนาคารอิสลามและธนาคารปกติอย่าง CIMB และ Maybank เพราะธนาคารเหล่านี้สามารถเข้าถึงผู้ใช้บริการรายย่อยได้มากกว่าจากสาขาที่มีอยู่จำนวนมาก ทั้งยังมีข้อได้เปรียบจากการพัฒนาเทคโนโลยีและโครงสร้างพื้นฐาน รวมถึงเรื่องบุคคลที่ทำให้ไม่สามารถบรรลุข้อตกลงทางการเงินที่มีมูลค่าสูงในโครงการขนาดใหญ่ของ GLCs รวมถึงการออกผลิตภัณฑ์ทางการเงิน (Goh, 2016)

อีกหนึ่งการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นคือการยกเลิก the Central Bank of Malaysia Act 1958 และแทนที่ด้วย the Central Bank Act 2009 เพื่อประกาศว่ามาเลเซียจะใช้การเงิน 2 ระบบ คือ การเงินแบบปกติและการเงินอิสลามควบคู่กัน การประกาศแนยทางด้านการเมืองและนโยบายดังที่ Lai (2015: 189) ชี้ว่าในด้านการเมืองนั้น แสดงให้เห็นถึงความตระหนักของรัฐบาลต่อประชากรส่วนน้อยของประเทศที่มีเชื้อชาวมุสลิมโดยยังคงไว้ซึ่งการเงินในรูปแบบปกติต่อไป อีกด้านหนึ่งเป็นการแสดงออกต่อชาวมุสลิมว่ารัฐบาลยังคงมุ่งผลักดันการเงินอิสลามอย่างต่อเนื่อง และต่อยอดถึงความมุ่งมั่นต่อกระบวนการอิสลามาวุวัตร์ สำหรับแนยทางด้านนโยบายนั้น แสดงให้เห็นว่าการเงินอิสลามที่มาเลเซียใช้อยู่มิได้เป็นเพียงการทดลองแต่เป็นหนึ่งในระบบการเงินหลักของประเทศ อีกทั้งภายใต้มาตรา 60 ยังระบุหน้าที่ของธนาคารกลางในฐานะผู้ส่งเสริมให้มาเลเซียเป็นศูนย์กลางด้านการเงินอิสลามในระดับนานาชาติ ซึ่งการกำหนดเช่นนั้นแสดงถึงข้อผูกมัดที่รัฐบาลต้องทำหน้าที่แทรกแซงในภาคอุตสาหกรรมนี้ต่อไป

21 ทั้งนี้บริษัทชั้นนำที่อยู่ภายใต้ Khazanah ได้แก่ CIMB Group, Axiata Group, Telekom Malaysia Bhd หรือแม้กระทั่ง Malaysian Airline System Bhd (MAS) ซึ่งบริษัททั้งหมดนี้สามารถได้รับประโยชน์ที่อาจเกิดขึ้นจากการบริหารของ Nazir ดังนั้นการควบรวมกิจการและการควบ 2 ตำแหน่งบริหารในองค์กรสำคัญของ Nazir จึงต่อยอดถึงการขยายระบบอุปถัมภ์ของนาจิบ

แนวทางปฏิบัติของนาจิบนั้นแสดงให้เห็นบทบาทและอำนาจรัฐในภาคการเงินอิสลามที่เพิ่มมากขึ้นจากการนำ GLICs และ GLCs มาใช้เป็นเครื่องมือ²² (Gomez et al. 2017) เมื่อพิจารณาถึงผู้ถือหุ้นรายย่อยในธนาคารพบว่า GLCs และ GLICs หลายแห่งเข้าถือหุ้นในธนาคารเอกชนชั้นนำของประเทศที่เปิดให้บริการธนาคารอิสลามด้วย เช่น EPF ถือหุ้นใน Public Bank และ Hong Leong Bank หรือ AmBank ที่ทั้ง EPF และ PNB เป็นผู้ถือหุ้น ด้านที่มาของผู้บริหารธนาคาร GLCs ชั้นนำนั้นแม้บัดนี้จะไม่ชัดเจนนโยบาย GLCT โดยให้ผู้บริหารมืออาชีพเข้ามาใน GLCs มากขึ้น แต่ผู้บริหารของธนาคารในสมัยของนาจิบยังคงมีเรื่องสายสัมพันธ์ทางการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้อง ดังตัวอย่างของ Datuk Seri Nazir Razak ที่เป็นพี่น้องกับนายนาจิบและยังเป็นประธาน CIMB หรือ นาย Mohamed Nazim Rasak น้องชายนายนาจิบดำรงตำแหน่ง non-executive director ของ Hong Leong Bank และ Hong Leong Islamic Bank Berhad นอกจากนี้ที่นั่งในตระกูลราชค์แล้วยังมี CEO ชั้นนำในภาคการเงินและธนาคารของประเทศที่สนับสนุนนายนาจิบ อาทิ CEO ของ CIMB Group Holding Bhd, Khazanah Nasional Bhd , Bank Islam Malaysia Bhd และ Affin Bank Bhd

แม้นาจิบจะผลักดันภาคการเงินอิสลามให้เติบโตอย่างมากก็ตาม ทว่าปัญหาการคอร์รัปชันและการแสวงหาผลประโยชน์จากองค์กรอิสลามได้ปรากฏให้เห็นอย่างชัดเจนในช่วงก่อนการเลือกตั้งปี 2018 โดยเฉพาะกรณีปัญหา 1Malaysia Development Berhad (1MDB) ที่ได้กำไรมหาศาลจากการขายที่ดินบางส่วนในโครงการ TRX ให้แก่ LTH ในราคา 188.5 ล้านริงกิต และที่ดินอีกแปลงในพื้นที่เดียวกันให้กับ Affin Bank ในราคา 255 ล้านริงกิต อีกทั้งยังมีข้อกล่าวหาที่นาจิบนำเงินจาก 1MDB ไปใช้ทางการเมืองและส่วนตัวด้วย ท้ายที่สุดแล้วปัญหาการคอร์รัปชันที่เกิดขึ้นนี้ได้นำมาสู่ความพ่ายแพ้ของอัมโนและพรรคความร่วมมือรัฐบาลในการเลือกตั้งปี 2018

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

เพื่อตอบคำถามวิจัยให้ครบถ้วน ในบทความนี้จึงแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการขยายตัวของการเงินอิสลามในมาเลเซีย

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยทางการเมืองในประเทศมีผลต่อการขยายตัวของการเงินอิสลาม โดยเฉพาะหลังเหตุการณ์จลาจลครั้งใหญ่และเมื่อมีนโยบาย NEP ถูกนำมาใช้สร้างฐานะทางเศรษฐกิจให้แก่ชาวภูมิบุตร ข้อสังเกตที่สำคัญประการหนึ่ง คือ ผู้นำในแต่ละยุคสมัยจะนำเอาแนวคิดอิสลามมาปรับใช้ตามความเข้มข้นของสถานการณ์ทางการเมืองในขณะนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วงของมหาเธร์และอดีตนายกรัฐมนตรีอิสลามถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือทางการเมืองจากทั้งพรรคปาสและอัมโน อีกทั้งความเข้มข้นและการปรับเปลี่ยนแนวนโยบายอิสลามานุวัตรของผู้นำมักเกิดขึ้นหลังการเลือกตั้งเมื่ออัมโนและพรรคแนวร่วมแห่งชาติ หรือ Barisan Nasional (BN) สูญเสียคะแนนนิยม ดังปรากฏในปี 2008 และ 2013 หรือในช่วงหลังเหตุการณ์ปี 1999 โดยคนนโยบายที่มุ่งรักษาสิทธิพิเศษของชาวภูมิบุตร จนนำมาสู่ลักษณะผสมผสานกันระหว่างทุนนิยมและชาตินิยม โดยมีระบอบอำนาจนิยมเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อให้รัฐสามารถแทรกแซงการทำงานของตลาดจนสร้างความแข็งแกร่งให้ภาคการเงิน

²²ในปี 2017 รัฐบาลมาเลเซียเป็นผู้ถือหุ้นใหญ่ใน GLCs ที่เข้าจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ถึง 71 แห่ง และยังมีถือหุ้นใน GLCs อื่นอีก 286 แห่ง

อิสลามและนำมาใช้ขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ โดยทำที่สุดแล้วล้วนเป็นประโยชน์ต่อพรรคการเมืองและอัมโนในการรักษาความนิยมทางการเมืองและเครือข่ายนักธุรกิจผู้สนับสนุนพรรคตน หรืออาจกล่าวได้ว่า อิสลามมีผลต่อการรักษาอำนาจอธิปไตย เสถียรภาพ และอำนาจของชนชั้นปกครอง ซึ่งก็คืออัมโน (Nor et al. 2012) ซึ่งการกระทำทั้งหมดนี้มีได้แค่ตอกย้ำภาพลักษณ์ที่มั่งมันของรัฐบาลต่ออิสลามแต่เป็นประโยชน์ทางการเมืองต่อมหาเธร์เพราะตลอดช่วงการครองอำนาจของมหาเธร์นั้น อิสลามมักถูกหยิบยกและนำมาใช้เป็นประเด็นทางการเมืองเรื่อยมา

ด้านปัจจัยภายนอกประเทศมีส่วนสำคัญต่อการขยายตัวของการเงินปราศจากดอกเบี้ย โดยเฉพาะความช่วยเหลือทางการเงิน และความรู้จากประเทศในกลุ่มตะวันออกกลางที่มาเลเซียนำมาใช้พัฒนาภาคการเงินอิสลามในระยะแรกโดยอาศัยศาสนาอิสลามเป็นตัวกลางเชื่อมความสัมพันธ์ตั้งแต่ปรากฏเด่นชัดในสมัยของมหาเธร์ (Kahlid. 2011) โดยเฉพาะความร่วมมือในกลุ่ม OIC ที่เสริมสร้างบทบาทของมาเลเซียทางการเมืองและเศรษฐกิจในเวทีระดับนานาชาติ จากเดิมที่เคยถูกมองว่าเป็นเพียงประเทศชายขอบของโลกมุสลิมได้กลายเป็นประเทศที่มีความก้าวหน้าและทันสมัยทัดเทียมกับประเทศชั้นนำอย่างซาอุดีอาระเบีย อย่างไรก็ตาม เหตุการณ์ทั้งหมดนี้จะไม่สามารถร้อยเรียงเข้าด้วยกันได้หากขาดวิสัยทัศน์ของมหาเธร์ที่ผลักดันผ่านอิสลามนิววัตรตลอดจนผู้นำที่สืบทอดอำนาจต่อมาในภายหลัง นอกจากนี้ การเปิดเสรีทางการค้าและการสร้างความร่วมมือกับภายนอกภูมิภาคเป็นอีกปัจจัยสำคัญที่ทำให้การเงินอิสลามขยายตัวมากขึ้นเห็นได้ชัดเจนในช่วงของนาจิบ การขยายตัวของภาคเศรษฐกิจได้เชื่อมโยงภาคการเงินอิสลามเข้ากับอุตสาหกรรมฮาลาลที่มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างมาก เพราะความต้องการด้านฮาลาลมิได้จำกัดอยู่ในกลุ่มชาวมุสลิมอีกต่อไป นอกจากนี้ เศรษฐกิจที่เติบโตในกลุ่มประเทศ OIC ทำให้ความต้องการประกันภัยอิสลามและเงินลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานจากการออกศุภกเพิ่มมากขึ้นเป็นเงาตามตัว

เมื่อพิจารณาถึงปัจจัยที่ส่งเสริมการขยายตัวของการเงินอิสลามในมาเลเซียจากข้างต้น จะพบปัจจัยสำคัญ ประการแรก คือ มาเลเซียพิสูจน์ให้เห็นว่าแนวคิดอิสลามมิได้เป็นปฏิปักษ์ต่อความทันสมัยและการพัฒนาเศรษฐกิจซึ่งเป็นไปตามที่ Haneef (2001) ได้วิเคราะห์ไว้ และอาจตีความได้ว่า ผู้นำอัมโนต้องการแสดงว่าอิสลามนั้นสามารถหลอมรวมเข้าได้กับทุกชาติพันธุ์และมาเลเซียเป็นตัวอย่างประเทศที่ประสบความสำเร็จโดยมีการเงินอิสลามเป็นเครื่องยืนยัน ประการที่สอง คือ ผลพวงจากวิกฤติเศรษฐกิจปี 1997 ตลอดจนเหตุการณ์ reformasi และผลการเลือกตั้งในปี 2008 และ 2013 สร้างความท้าทายต่อเสถียรภาพของรัฐบาลซึ่งมีอิทธิพลอย่างมากต่อการผลักดันและนำการเงินอิสลามมาใช้ตอบสนองนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจ และประการสุดท้าย คือ ทุกครั้งที่อัมโนสูญเสียความนิยมทางการเมืองการกระชับอำนาจรัฐทางเศรษฐกิจผ่าน GLICs และ GLCs จะมีมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อ GLICs และ GLCs กลายเป็นผู้เล่นและผู้ให้บริการหลักในตลาดการเงินอิสลาม อีกทั้งยังเป็นผู้ส่งเสริมการขยายตัวของสถาบันการเงินอิสลามจากการระดมทุนเพื่อใช้ในโครงการกิจการของรัฐ การออกไปลงทุนภายนอกภูมิภาค และการออกตราสารศุภก จนทำที่สุดได้นำมาสู่ลักษณะ State Capitalism เช่นนั้นแล้วจึงไม่อาจปฏิเสธได้ว่า State Capitalism เป็นผลพวงจากแนวคิดอิสลามนิววัตร แม้ผู้นำทางการเมืองที่สืบทอดอำนาจจากมหาเธร์จะหันเหและลดระดับความเข้มข้นของแนวคิดอิสลามในด้านนโยบายลง ทว่าทำที่สุดแล้วผู้นำดังเช่นบัตดาวิและนาจิบก็ไม่สามารถละทิ้งอิสลามไปจากนโยบายได้

2. บทบาทของรัฐในภาคการเงินอิสลามหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชีย

หากพิจารณาถึงบทบาทของรัฐในภาคการเงินอิสลามช่วงหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียนั้นมีความแตกต่างจากในสมัยของมหาเธร์ที่เป็นช่วงเวลาแรกเริ่ม ในช่วงเวลาดังกล่าวรัฐทำหน้าที่กำหนดทิศทาง วางรากฐานของสถาบัน ควบคุมผู้เล่นในตลาด วางกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆ รัฐบาลใช้อำนาจทั้งทางตรงและทางอ้อมเข้าควบคุมการทำงานของธนาคารเอกชนและธนาคารของรัฐจากการถือหุ้นผ่านตัวแทนอัมโนเพราะต้องการใช้สถาบันทางการเงินเหล่านี้เป็นแหล่งเงินทุนสำหรับพัฒนาอุตสาหกรรมและเศรษฐกิจตลอดจนเป็นแหล่งเงินทุนสำหรับพรรคการเมือง (Gomez and Micheaux. 2017; Gomez and Jomo. 1999) ทำให้ในช่วงเวลานั้นภาคธนาคารมีความสำคัญอย่างมาก ประจวบกับลักษณะโครงสร้างทางการเมืองแบบอำนาจนิยมที่เอื้อต่อการออกกฎระเบียบและข้อบังคับ รวมถึงการกำหนดผู้เล่นในตลาดภายในประเทศที่แสดงถึงนัยสำคัญความเชื่อมโยงของตลาดและกลุ่มนักการเมืองผู้มีอำนาจเกี่ยวข้องกับความปลอดภัยของรัฐบาล แต่ทั้งนี้บทบาทของรัฐในฐานะผู้ประกอบการในตลาดการเงินอิสลามแม้จะผูกขาดผ่าน BIMB ในระยะแรกแต่ก็ได้แสดงออกถึงการครอบงำตลาด

แม้ในขณะที่เกิดปัญหาวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียรัฐบาลเลือกที่จะเปิดเสรีแต่ภายหลังก็มีอาจด้านทางแรงกดดันจากกลุ่มนักธุรกิจและนักการเมืองฝ่ายรัฐบาล อาจกล่าวได้ว่ารัฐบาลมีอำนาจที่จะปฏิรูปแต่ไม่สามารถที่จะรักษาแนวทางการปฏิรูปไว้ได้แต่กลับกลายนำมาใช้เป็นเครื่องมือที่จะบรรลุผลประโยชน์ทางการเมือง อีกทั้งลักษณะอำนาจรวมศูนย์ในมือของผู้นำอัมโนทำให้ง่ายต่อการเปลี่ยนแปลงแนวทางการทำงานจากนโยบายที่กำหนดไว้ ทำให้ท้ายที่สุดแล้วรัฐบาลจึงหวนกลับมาใช้ยุทธศาสตร์ที่ตรงข้ามกับแนวทางโลกเสรีนิยมอีกครั้ง ซึ่งแนวทางดังกล่าวได้เปิดประตูต้อนรับ State Capitalism หรือทุนนิยมโดยรัฐที่เปลี่ยนผ่านอำนาจจากอัมโนและนักธุรกิจในเครือขายให้รัฐกลายเป็นเจ้าของกิจการและนำมาใช้ตอบสนองนโยบายของผู้นำประเทศผ่านตัวแสดงสำคัญ คือ GLICs และ GLCs ซึ่งในภาคการเงินการธนาคารนั้นได้ทำให้เส้นทางการเงินแบบปกติและการเงินอิสลามหลอมรวมเข้าด้วยกันภายใต้การกุมบังเหียนของ GLICs อันเป็นผลจากการปฏิรูปการทำงานของภาครัฐ การประกาศใช้ Islamic subsidiaries และการควบรวมกิจการ ที่สำคัญกว่านั้น GLICs และ GLCs กลายเป็นผู้ประกอบการที่มีอำนาจในตลาดการเงินทั้ง 2 ระบบ

ดังนั้น บทบาทของรัฐบาลหลังการปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจนับจากปี 1999 เป็นต้นมา รัฐบาลเข้ามามีบทบาทในภาคการเงินการธนาคารทั่วไปและการเงินอิสลามอย่างเต็มตัวผ่านตัวแสดงสำคัญ คือ GLICs และ GLCs อันเป็นผลจากการเข้าซื้อและควบรวมกิจการ ทำให้รัฐกลายเป็นทั้งผู้ควบคุม ผู้เล่น ผู้ลงทุน และผู้กำหนดกฎกติกาของตลาดการเงิน และแม้ว่าผู้บริหารของ GLICs และ GLCs จะมีความเป็นมืออาชีพและมีประสบการณ์ทำงานที่มีได้เกี่ยวข้องกับภาคการเมืองโดยตรงแต่มีอาจปฏิเสธได้ว่ากลุ่มผู้บริหารเหล่านี้ล้วนอยู่ภายใต้อำนาจและขึ้นตรงต่อรัฐมนตรีการคลัง ซึ่งลักษณะดังกล่าวยิ่งตอกย้ำถึงความต้องการของนายกรัฐมนตรีที่จะกระชับอำนาจไว้ในมือตนเองในทางกลับกันผู้บริหารระดับสูงของ GLICs และ GLCs อาจถูกปลดระวางโดยรัฐมนตรีการคลังได้ทุกเมื่อเมื่อวิเคราะห้บทบาทของรัฐต่อภาคการเงินอิสลามภายใต้บริบท State Capitalism ที่เกิดขึ้นหลังวิกฤติเศรษฐกิจเอเชียพบว่า ลักษณะของตลาดการเงินอิสลามของมาเลเซียได้ถูกบิดเบือนไปจากระบบตลาดตามแนวทางเสรีนิยม จึงไม่ผิดนักหากจะกล่าวว่ามีลักษณะ ‘political business state’ ที่ Gomez (2002) เคยนิยามเครือข่ายความสัมพันธ์ระหว่างการเมืองและนักธุรกิจที่แลกเปลี่ยนผลประโยชน์ระหว่างกันนั้นได้ถูกเปลี่ยนรูปไปโดยในสมัยของนาจิบลักษณะเช่นนี้ถูกทับซ้อนด้วย State Capitalism

เมื่อตัวแสดงของรัฐคือ GLICs และ GLCs กลายเป็นผู้เล่นหลักในภาคธนาคารและรัฐยังมีอำนาจกำหนดทิศทางตลอดจนแทรกแซงการทำงานของตลาดผ่านเครื่องมือที่มีอยู่ อาทิ ศุภก กองทุนภาครัฐ หน่วยงานและสถาบันทางการเงินอิสลาม (Lai, 2015) ซึ่งอาจสรุปเป็นประเด็นบทบาทของรัฐในภาคการเงินอิสลามที่เปลี่ยนแปลงไป ดังนี้ 1) รัฐกลายเป็นผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย ผู้กำหนดกฎเกณฑ์ระเบียบและข้อบังคับ ผู้ประกอบการในตลาด ผู้พัฒนานวัตกรรมและเทคโนโลยี และผู้ส่งเสริมและผลักดันการขยายตัวของตลาด ตลอดจนถึงใช้ประโยชน์จากโลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจเพื่อสนับสนุนการลงทุนของธนาคารอิสลามและขยายตลาดทุนในระดับภูมิภาคและนานาชาติ และ 2) ในสมัยของนาจิบ นั้บทบาทของรัฐที่มีต่อภาคการเงินอิสลามผ่าน GLICs และ GLCs เป็นไปในเชิงรุกอย่างที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนทั้งในด้านการขยายตลาดการเงินอิสลามและการนำ GLICs และ GLCs มาใช้พัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ อันมีเป้าหมายที่จะผลักดันให้มาเลเซียเป็นผู้นำด้านการเงินอิสลามในระดับนานาชาติ

ทั้งนี้ ประเด็นสำคัญหนึ่งที่ได้จากการศึกษาพบว่าอิสลามมิได้เป็นอุปสรรคขัดขวางการพัฒนาเศรษฐกิจ ตามแนวทางเสรีนิยม ทว่าปัญหาทั้งหลายที่พบในภาคการเงินอิสลาม อาทิ การแข่งขันที่ไม่เท่าเทียมกันระหว่าง GLCs และธนาคารอิสลามเอกชนและของต่างชาติ ตลอดจนอำนาจทางการตลาดของ GLCs และ GLICs นั้นล้วนมาจากการแทรกแซงของรัฐบาลที่ต้องการกระชับอำนาจทางเศรษฐกิจเพื่อรักษาเสถียรภาพทางการเมืองที่ถูกสั่นคลอนเพราะความนิยมที่เสื่อมลงจนนำมาสู่การใช้ตัวแสดงของรัฐเป็นเครื่องมือในการสร้างความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจตามแนวนโยบายสนับสนุนชาวมุฮัมมัด อีกทั้งการขยายตัวของภาคการเงินอิสลามในยุคหลังมหาเธร์ยังคงย้ำให้เห็นว่า ท้ายที่สุดแล้วนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจแบบเลือกข้างยังคงฝังลึกอยู่ในแนวนโยบายของพรรครัฐบาล

โดยสรุปแล้วงานวิจัยนี้พบว่า ปัจจัยภายในและภายนอกประเทศล้วนส่งผลกระทบต่อการขยายตัวการเงินอิสลามของมาเลเซียในแต่ละช่วงเวลาแตกต่างกันออกไป แต่ปัจจัยหนึ่งที่ส่งผลต่อการเจริญเติบโตของภาคการเงินปราศจากดอกเบี้ยก็คือ การเมืองภายในประเทศ ที่สะท้อนให้เห็นว่าเมื่อใดก็ตามที่อำนาจของพรรครัฐบาลหรืออัมโนอยู่ในสภาวะที่ขาดความมั่นคง รัฐจะกระชับบทบาทในภาคเศรษฐกิจตามแนวทางอิสลามนวัตผ่านเครื่องมือและตัวแสดงที่รัฐควบคุมอันรวมถึงภาคการเงินอิสลามด้วย จนท้ายที่สุดแล้วได้นำมาสู่โครงสร้าง State Capitalism ที่รัฐมีอำนาจและบทบาทในภาคเศรษฐกิจผ่าน GLICs และ GLCs แม้ปัจจุบันมาเลเซียจะก้าวขึ้นเป็นหนึ่งในประเทศศูนย์กลางการเงินอิสลาม แต่ภายใต้รัฐบาล Pakatan Harapan ที่แม้จะนำโดยมหาเธร์ที่เป็นผู้สร้างและสนับสนุนอิสลามนวัตทว่าบทบาทของ GLICs และ GLCs ต่อภาคการเงินอิสลามอาจเปลี่ยนแปลงไปเมื่อมหาเธร์ออกมายอมรับถึงความล้มเหลวของนโยบายที่จะสร้างผู้ประกอบการชาวมุฮัมมัด (Gomez *et al.* 2017: 66) และประเมิน GLCs ว่าเป็นเสมือนสัตว์ประหลาดร้ายที่จะทำลายภาคเศรษฐกิจจึงมีความจำเป็นที่รัฐบาลจะต้องหาทางควบคุม ทำให้ในอนาคตจึงยังไม่เป็นที่แน่ชัดว่า GLICs และ GLCs จะยังคงเป็นกลไกหลักที่รัฐบาลใช้ขับเคลื่อนภาคการเงินนี้ต่อไป ประจวบกับที่ภาคธนาคารและศุภกอาจจะไม่ใช่ช่องทางหลักเพียงช่องทางเดียวที่รัฐจะใช้ขยายตลาดการเงินอิสลามด้วยอุตสาหกรรมฮาลาลได้ก้าวเข้ามามีบทบาทแทนที่มากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Abbott, J. & Gregorios-Pippas, S. (2010). Islamization in Malaysia: Process and Dynamics. *Contemporary Politics*. 16(2): 135-151.
- Alim, E. A. (2014). *The Global Leaders in Islamic Finance: Industry Milestones and Reflections*. Singapore: John Wiley & Sons Singapore.
- Amarthalingam, S. (2017). *Decline in Malaysia Sovereign Sukuk Issuance a Temporary 'Blip'*. Retrieved June 8, 2018, from <http://www.theedgemarkets.com/article/decline-malaysia-sovereign-sukuk-issuance-temporary-blip>.
- Antang, M. (2005). Islam Dimension in Malaysian Foreign Policy towards the World. *IKIM Journal of Islam and International Affairs*. 63-81.
- Ariff, M. (2017). Islamic Banking in Malaysia: The Changing Landscape. *Institutions and Economics*. 9(2): 1-13.
- Crouch, H. (1996). *Government and Society in Malaysia*. Ithaca: Cornell University Press.
- Goh, J. (2016, March 10). *Local Islamic Banks Shine, but at the Expense of Conventional Banking?*. Retrieved February 22, 2016, from <http://www.theedgemarkets.com/article/cover-story-local-islamic-banks-shine-expense-conventional-banking>.
- Gomez, E. T. (2002). *Political Business in East Asia*. London: Routledge.
- Gomez, E. T. (2012). State-Business linkages in Southeast Asia: the developmental state, neo-liberalism, and enterprise development. In A. Walter, & X. Zhang (Eds.), *East Asian Capitalism: Diversity, Continuity, and Change*. Oxford: Oxford University Press.
- Gomez, E. T. (2014). *The politics and business of bank mergers*. Retrieved May 2, 2018, from <http://www.kinibiz.com/story/opinions/97360/the-politics-and-business-of-bank-mergers.html>
- Gomez, E. T. (2018). *It's Time to Tame the GLC 'Monster'*. Retrieved June 8, 2018, from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2018/06/08/its-time-to-tame-the-glc-monster-now-is-the-moment-for-muchneeded-reforms-which-must-include-shrinki/>
- Gomez, E. T. & Micheaux, E. L. (2017). Diversity of Southeast Asian capitalisms: evolving state-business relations in Malaysia. In J. N. Pieterse, & A. R. Embong (Eds.), *Changing Constellations of Southeast Asia: From Northeast Asia to China*. Oxon: Routledge.
- Gomez, E.T. & Jomo, J.S. (1999). *Malaysia's Political Economy: Politics, Patronage and Profits*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Gomez, E. T.; Padmanabhan, T.; Kamaruddin, N.; Bhalla, S. & Faisal, F. (2017). **Minister of Finance Incorporated: Ownership and Control of Corporate Malaysia**. Singapore: Palgrave Macmillan.
- Hadiz, V. & Teik, K. B. (2011). Approaching Islam and politics from political economy: a comparative study of Indonesia and Malaysia. **The Pacific Review**. 24(4): 463-485.
- Haneef, A. M. (2001). Islam and economic development in Malaysia-a reappraisal. **Journal of Islamic Studies**. 12(3): 269-290.
- Hundt, D., & Uttam, J. (2017). **Varieties of Capitalism in Asia: beyond the Developmental State**. London: Palgrave Macmillan.
- Jarvis, D. (2017). The State and Development in Malaysia. In T. Carroll, & D. Jarvis (Eds.), **Asia after the Development State: Disembedding Autonomy**. Cambridge: Cambridge University Press.
- Khalid, M. K. (2011). Malaysia's Foreign Policy under Najib a Comparison with Mahathir. **Asian Survey**. 51(3): 429-452.
- Khazanah Nasional FAQ. (2013). Retrieved February 20, 2017, from <http://www.khazanah.com.my/faq.html>
- Krasicka, O. & Nowak, S. (2012). **What's in It for Me? A Primer on Differences between Islamic and Conventional Finance in Malaysia**. IMF Working Paper. 12/151: 1-22.
- Kunhibaya, S. (2012). **Islamic banking in Malaysia**. International Journal of Legal Information. 40(1/2): 191-200.
- Lai, J. (2012). **Finance crisis and unstitutional change in East Asia**. New York: Palgrave Macmillan.
- Lai, J. (2015). Industrial Policy and Islamic Finance. **New Political Economy**. 20(2): 178-198.
- Liow, J. C. (2009). **Piety and Politics: Islamism in Contemporary Malaysia**. Oxford and New York: Oxford University Press.
- Menon, J. (2017, December). Government-Linked Companies: Impact on the Malaysian Economy. **Policy IDEAS**. (45): 1-26.
- Muzaffar, C. (1987). **Islamic Resurgence in Malaysia**. Kuala Lumpur: Fajar Bakti.
- Nor, M.; Abdullah, A.; Ali, A. & Zakaria, M. (2012). Historical Development of Islamic Institutions: A Case of Malaysian Government. **African Journal of Business Management**. 6(8): 2766-2772.
- Rasiah, R. & Shari, I. (2001). Market, Government and Malaysia's New Economic Policy. **Cambridge Journal of Economics**. 25: 57-78.
- Rethel, L. (2016). Islamic Finance in Malaysia: Global Ambitions, Local Realities. In J. Elias, & L. Rethel (Eds.), **The Everyday Political Economy of Southeast Asia**. Cambridge: Cambridge University Press.

- Rudnyckj, D. (2013). From Wall Street to Halal Street: Malaysia and the Globalization of Islamic Finance. **The Journal of Asian Studies**. 72(4): 831-848.
- Shamsual, A. B. (1997). Identity Construction, Nation Formation, and Islamic Revalism in Malaysia. In R. W. Hefner, & P. Horvaich (Eds.), **Islam in an Era of nation-states: Politics and Religious in Muslim Southeast Asia**. Honolulu: Hawaii University Press.
- Surendran, S. (2017). **Investors Prefer Corporate Sukuk to Govt Bonds**. Retrieved February 20, 2017, from <http://www.theedgemarkets.com/article/investors-prefer-corporate-sukuk-govt-bonds>.
- The Economist. (2012). **Emerging-market multinationals: The rise of state capitalism**. Retrieved January 21, 2012, from <https://www.economist.com/leaders/2012/01/21/the-rise-of-state-capitalism>.
- Venardos, M. A. (2005). **Islamic Banking and Finance in Southeast Asia: Its Development & Future**. Singapore: World Scientific.
- Whah, C. Y. & Guan, B. T. (2015). **Malaysia's Protracted Affirmative Action Policy and the Evolving Bumiputera Commercial and Industrial Community**. Economics Working Paper. 3.
- Wilson, R. (1998). Islam and Malaysia's Economic Development. **Journal of Islamic Studies**. 9(2): 259-276.
- Zhang, X. (2011). **The Political Economy of Capital Market Reforms in Southeast Asia**. New York: Palgrave Macmillan.

การศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน มัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR A Study of Historical Empathy of Tenth Grade Student by Using DACIR Instructional Process

ณรงค์ฤทธิ์ ศักดิ์แสน และ ชัยรัตน์ โตศิลา¹
Narongrit Saksaen and Chairat Tosila

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR 2) เปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยคือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 36 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าเฉลี่ยค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

ผลการวิจัยสรุปได้ 2 ประการ ประการแรก คือ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ประการที่สอง คือ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

คำสำคัญ: กระบวนการเรียนการสอน DACIR การสอนประวัติศาสตร์ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

¹ นักศึกษาหลักสูตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

Master's degree student in Education (Teaching Social Studies), Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom Province.

² อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา ภาควิชาหลักสูตรและวิธีสอน คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร จังหวัดนครปฐม

Lecturer, Social Studies Education Program, Department of Curriculum and Instruction, Faculty of Education, Silpakorn University, Nakhon Pathom Province.

Corresponding author e-mail: saksaen_n@silpakorn.edu

Article history: Received 27 September 2018, Revised 14 December 2018, Accepted 27 December 2018

Abstract

The purposes of this research were to: 1) study the historical empathy of tenth grade students using the DACIR instructional process. 2) compare the historical empathy of tenth grade students before and after usage of the DACIR instructional process. The sample of this research consisted of 36 students of grade 10/2 studying in the second semester year 2017 in Nawamintrachinuthit Benjamarachalai School, Bangkok. Research instrument used for data collection was historical empathy. The instrument used in the experiment were 3 units of the lesson plan by using the DACIR instructional process. The data was analyzed by arithmetic mean, standard deviation and t-test dependent.

The research findings were summarized in two topics as follows. First, historical empathy of tenth grade students using the DACIR instructional process were mean scores at the high level. Second, historical empathy of tenth grade students after using the DACIR instructional process were higher than those before using the DACIR instructional process at .05 level of significance.

Keywords: *DACIR instructional process, Teaching history, Historical empathy*

บทนำ

ประวัติศาสตร์เป็นการวิจัยหรือการแสวงหาคำตอบที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินกิจกรรมของมนุษย์ในอดีต (Collingwood, 1978: 9) รวมถึงความคิดและประสบการณ์ของมนุษย์ที่สั่งสมและถ่ายทอดสืบเนื่องกันต่อมาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่มีหลักฐานยืนยันความน่าเชื่อถือ และมีความต่อเนื่องระหว่างอดีตกับปัจจุบัน (วงเดือน นาราสัจจ์, 2548: 2-3) ประวัติศาสตร์จึงเป็นความพยายามที่จะบันทึกและทำความเข้าใจถึงปรากฏการณ์ต่างๆ บนโลกอันเกี่ยวกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน (สมศักดิ์ ชูโต, 2527: 19) ที่มีระเบียบสัมพันธ์กับการลำดับของเวลา (Gottschalk 1964, อ้างถึงใน พรเพ็ญ อันตระกูล, 2547: 23) โดยจุดมุ่งหมายสำคัญของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์คือ การสร้างความเข้าใจเหตุการณ์ในเชิงการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับความจริงในอดีตทำให้บุคคลเกิดสำนึกในการค้นคว้าและสืบค้นข้อมูลที่เชื่อมโยงอดีตและปัจจุบัน (ชาญวิทย์ เกษตรศิริ, 2537: 2) อีกทั้งช่วยปรับปรุงทัศนคติในเชิงความคิดและฝึกให้บุคคลมีนิสัย ช่างสังเกต วิพากษ์วิจารณ์มีความคิดกว้าง (โรเบิร์ต วี. แคนเนยลส์, 2520: 6) อันจะนำไปสู่การรู้จักตนเอง การทำความเข้าใจความคิดของผู้อื่นและสิ่งแวดล้อมทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถคิดอย่างมีเหตุผลบนพื้นฐานของข้อเท็จจริงโดยปราศจากอคติและมีความเป็นกลาง ทั้งนี้การเรียนการสอนประวัติศาสตร์ที่ยึดถือหลักเหตุผลจะส่งเสริมให้นักเรียนมองปัญหาอย่างชัดเจนและสามารถแก้ปัญหาได้อย่างรอบคอบ (นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัทธมยะ, 2525: 24-26) ประวัติศาสตร์จึงมีคุณค่าในการพัฒนาสติปัญญาของผู้เรียนได้อีกทางหนึ่ง (เฉลิม มลิลินิติ เขตต์ปรีชา, 2559: 11)

การศึกษาประวัติศาสตร์ในชั้นเรียนแบบดั้งเดิม (traditional history class) เป็นการมุ่งเน้นให้นักเรียนจดจำข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ตามที่ครูนำเสนอโดยปราศจากการแสดงความคิดเห็นหรือตีความข้อมูลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา ซึ่งจุดเน้นดังกล่าวมีวัตถุประสงค์เพียงเพื่อให้นักเรียนนำความรู้ไปใช้ในการสอบ ด้วยเหตุนี้ นักเรียนประวัติศาสตร์โดยส่วนใหญ่จึงไม่เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ประวัติศาสตร์ เพราะไม่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้ที่ได้รับจากการศึกษาประวัติศาสตร์กับบริบทในการดำเนินชีวิตของตน (McDiarmid. 1994 cited in Viator. 2012: 198) อนึ่ง ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนทัศน์เกี่ยวกับจุดประสงค์และเป้าหมายของการศึกษาประวัติศาสตร์ อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของการวิจัยเกี่ยวกับศักยภาพของนักเรียนในการมีส่วนร่วมเกี่ยวกับกระบวนการทางประวัติศาสตร์และการสอนให้คิดตามแนวทางประวัติศาสตร์ (think historically) รวมทั้งการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ (historical empathy) ซึ่งนักวิชาการทางประวัติศาสตร์ได้กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการคิดทางประวัติศาสตร์ (Doppen. 2004: 249-253; Davis. 2001: 3)

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์เป็นความสามารถในการรับรู้และทำความเข้าใจสภาพแวดล้อมทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อความรู้สึก มุมมอง และการตัดสินใจที่นำไปสู่การกระทำของบุคคลจากเหตุการณ์ในอดีต รวมทั้งแสดงความรู้สึกนึกคิดของตนเองในการมองโลกตามที่คนในอดีตเห็นบนพื้นฐานการตรวจสอบและตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์โดยปราศจากการใช้ค่านิยมในปัจจุบัน (National Center for History in the Schools. 1996; Endacott & Brooks. 2013; Centre for the Study of Historical Consciousness. 2014) มีองค์ประกอบที่สำคัญ ได้แก่ 1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ 2) การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และ 3) การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ ซึ่งองค์ประกอบดังกล่าวจะทำให้ นักเรียนสะท้อนความเข้าใจบริบทของเหตุการณ์ในอดีตด้วยการอธิบายสภาพแวดล้อม ความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ โดยจินตนาการเหตุการณ์บนพื้นฐานของการใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ในการอ้างอิงข้อมูลที่มีความน่าเชื่อถือ รับรู้ถึงมุมมอง ความคิด ค่านิยม และความรู้สึกของผู้อื่น ยอมรับความแตกต่างหลากหลายของมุมมองในอดีตด้วยการเปิดใจศึกษา มุมมองต่าง ๆ ที่มีอยู่อย่างหลากหลายจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และการแสดงออกถึงความเข้าใจและความรู้สึกของตนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาด้วยความตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างบริบทในอดีตกับปัจจุบันในมิติต่างๆ โดยเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่มีผลต่อการตอบสนองทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์ การกระทำ และประสบการณ์ชีวิตของบุคคลในประวัติศาสตร์จนเกิดเป็นความรู้สึกใส่ใจต่อความเป็นไปของอดีต และใช้ดุลยพินิจในการทำความเข้าใจเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยไม่ใช้มุมมองในปัจจุบันเป็นเกณฑ์ในการตัดสินอดีต (Barton & Levstik. 2004; Jensen. 2008; Davison. 2012; Endacott & Brooks. 2013; Seixas & Morton. 2013; ณรงค์ฤทธิ์ คักดีแสน. 2560) เมื่อพิจารณาแล้วจะเห็นได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการทำความเข้าใจเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ อีกทั้งยังช่วยให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความซับซ้อนของวิธีการที่นักวิชาการทางประวัติศาสตร์อธิบายถึงเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอดีต (Jensen. 2008: 55) ดังนั้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมความสามารถดังกล่าวให้เกิดแก่นักเรียนผ่านกระบวนการเรียนการสอนประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบ

จากสภาพการณ์ดังกล่าวผู้วิจัยได้ศึกษาข้อมูลจากเอกสารตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียน พบว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่ชัยรัตน์ โตศิลา (2555) ได้พัฒนาขึ้นจากแนวคิดของวิธีการทางประวัติศาสตร์และวิธีการศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยเรียงลำดับการพิจารณาเป็น 1-2 และ 3 ของ Drake & Brown (2003) โดยมีจุดประสงค์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ (historical thinking skills) ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา เป็นกระบวนการเรียนการสอนที่มุ่งเน้นให้ปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ผ่านการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์อย่างเป็นระบบโดยการอ้างอิงข้อเท็จจริงจากหลักฐานขั้นต้น และชั้นรอง รวมทั้งการคำนึงถึงบริบทของสังคมและวัฒนธรรมตามยุคสมัยของเรื่องราวทางประวัติศาสตร์นั้น ๆ สามารถส่งเสริมให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และพัฒนาความรู้ความเข้าใจได้ด้วยตนเอง รวมไปถึงการเชื่อมโยงข้อความรู้ได้อย่างถูกต้อง สมเหตุสมผล ตลอดจนเกิดมุมมองและแนวคิดทางประวัติศาสตร์ที่กว้างขวางมากขึ้น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องพบว่า กระบวนการเรียนการสอน DACIR สามารถช่วยส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนได้เป็นอย่างดี (ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 104-108, 134-136) ทั้งนี้การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์มีองค์ประกอบที่สัมพันธ์ในลักษณะที่ต้องพึ่งพาอาศัยกัน ได้แก่ 1) การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะส่งผลให้สามารถทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ได้ใกล้เคียงกับสภาพการณ์ในอดีตได้อย่างชัดเจนมากขึ้น รวมไปถึงเข้าใจความซับซ้อนในการกระทำของมนุษย์ ตลอดจนนำเหตุการณ์ที่ศึกษามาเป็นบทเรียน นอกจากนี้การทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์บนฐานของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ก็จะส่งผลให้การอธิบายสภาพแวดล้อม ความคิด ความรู้ ความเชื่อ หรือความรู้สึกที่มีต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์มีความน่าเชื่อถือและตรวจสอบได้ และ 2) การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจบนพื้นฐานของการยืนยันด้วยหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะทำให้การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์มีความสมเหตุสมผลและน่าเชื่อถือ (Nye et al. 2011; ศุภณัฐ พานา, 2560: 45-46) ขณะที่การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ด้านการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จำเป็นต้องอาศัยการวิเคราะห์ ตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ที่จัดเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ ซึ่งจะนำไปสู่ความเข้าใจและเกิดการยอมรับในความหลากหลายของค่านิยม ทักษะคิด และความเชื่อของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลในอดีต ตลอดจนตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบัน (National Center for History in the Schools. 1996; Barton & Levstik. 2004; Davison. 2012; Endacott & Brooks. 2013) อันเป็นคุณลักษณะสำคัญของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ที่นักเรียนพึงมี

อนึ่ง นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 เป็นช่วงวัยที่จัดอยู่ในขั้นการเรียนรู้ทางประวัติศาสตร์ตามแนวคิดของ Egan (1997 อ้างถึงใน ชัยรัตน์ โตศิลา, 2555: 41) ที่ได้อธิบายว่า นักเรียนที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 16-20 ปี เป็นวัยที่อยู่ในช่วงเริ่มต้นของการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์โดยเฉพาะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับแบบแผนโดยทั่วไปและประสบการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยภาพรวม นอกจากนี้ นักเรียนที่อยู่ในช่วงวัยดังกล่าวควรได้รับการสนับสนุนให้พัฒนาสามารถในการค้นหาพยานหลักฐาน และสร้างข้อโต้แย้งได้อย่างมีเหตุผล รวมไปถึงการแสดงความรู้สึกของตนไปในทิศทางของการมีวิจาร์ณญาณ ตลอดจนวิเคราะห์และตีความประเด็นทางประวัติศาสตร์ (ซี. พี. ฮิล, 2513: 105-107) ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงได้มุ่งศึกษาผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ที่มีต่อการเข้าถึงความ

รู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 อันเป็นคุณลักษณะที่จำเป็นต่อการพัฒนาความเข้าใจทางประวัติศาสตร์ในเชิงลึก การรู้คิดทางสังคม (social cognition) การคิดเชิงวิพากษ์ ตลอดจนการเป็นพลเมืองในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเป็นไปตามเป้าประสงค์ของการจัดการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR
2. เพื่อเปรียบเทียบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ก่อนและหลังได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR

ขอบเขตการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร ภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 9 ห้องเรียน มีนักเรียนรวมทั้งหมด 325 คน โดยทางโรงเรียนได้จัดห้องเรียนแบบคละความสามารถคือ มีนักเรียนที่มีความสามารถทางการเรียนระดับเก่ง ปานกลาง และอ่อน อยู่ในห้องเรียนเดียวกัน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร ที่กำลังศึกษาอยู่ในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 จำนวน 36 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) ด้วยวิธีการจับสลากโดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยสุ่ม

2. เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัย

เนื้อหาที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นเนื้อหาจากกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 สาระที่ 4 ตัวชี้วัดช่วงชั้น 4 ถึง 6 ตามมาตรฐาน ส 4.1 ตัวชี้วัดที่ 1 และ 2 และมาตรฐาน ส 4.3 ตัวชี้วัดที่ 1 2 และ 3 จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้

3. ตัวแปรที่ศึกษา

- 3.1 ตัวแปรต้น คือ การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR
- 3.2 ตัวแปรตาม คือ การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์

4. ระยะเวลาที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 โดยใช้เวลาในการทดลองจำนวน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

การดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองแบบกลุ่มเดียวทดสอบก่อนและหลัง (The One Group Pretest - Posttest Design) (มาเรียนนิลพันธุ์, 2558: 143-144) ดังนี้

ตารางที่ 1: แบบแผนการวิจัย The One Group Pretest - Posttest Design

ทดสอบก่อนการทดลอง	กระบวนการเรียนการสอน DACIR	ทดสอบหลังการทดลอง
T ₁	X	T ₂

สัญลักษณ์ที่ใช้ในแบบแผนการวิจัย

T ₁ แทน	การทดสอบก่อนการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR
X แทน	การจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR
T ₂ แทน	การทดสอบหลังการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR

1. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยแบ่งออกเป็น เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลดังนี้

1.1 เครื่องมือที่ใช้ในการทดลอง คือ แผนหน่วยการจัดการเรียนรู้ประวัติศาสตร์โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR จำนวน 3 หน่วยการเรียนรู้ ประกอบด้วยเรื่อง 1) การเสียกรุงศรีอยุธยาครั้งที่สอง 2) การสิ้นอำนาจของสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี และ 3) การเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ใช้เวลาสอน 12 สัปดาห์ สัปดาห์ละ 1 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง

1.2 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์แบบอัตนัย จำนวน 1 ฉบับ ซึ่งผู้วิจัยใช้แบบวัดการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในการวัดก่อนและหลังการทดลองชุดเดียวกัน

2. การเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการทดลองในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2560 กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4/2 โรงเรียนนวมินทราชินูทิศ เบญจมราชาลัย กรุงเทพมหานคร จำนวน 36 คน โดยเปรียบเทียบผลการทดสอบการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ประวัติศาสตร์ก่อนและหลังเรียนโดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR จากการหาค่าเฉลี่ย () ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และทดสอบค่าที่แบบไม่เป็นอิสระต่อกัน (t-test dependent)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยโดยแบ่งออกเป็น 2 ประเด็นตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยดังนี้

1. ผลการศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษา ปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR จำแนกตามองค์ประกอบ

ตารางที่ 2: ผลการศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	คะแนน เต็มเฉลี่ย	\bar{X}	S.D.	ระดับ	ลำดับที่
1. การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์	3	2.67	0.48	ดี	1
2. การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์	3	2.40	0.33	ดี	2
3. การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ	3	2.31	0.32	ดี	3
เฉลี่ยรวมทั้งหมด	3	2.41	0.26	ดี	

จากตารางที่ 2 พบว่า นักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในภาพรวมอยู่ในระดับดี และเมื่อพิจารณาในแต่ละองค์ประกอบซึ่งอยู่ในระดับดี สามารถเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้ ลำดับที่หนึ่งคือ องค์ประกอบที่ 1 การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ รองลงมาคือ องค์ประกอบที่ 2 การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และลำดับสุดท้ายคือ องค์ประกอบที่ 3 การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ

2. ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ก่อนและหลังเรียน

ตารางที่ 3: ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ก่อนและหลังเรียน

การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์	N	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ย (\bar{X})	ส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน (S.D.)	t	p
ก่อนเรียน	36	3	0.94	0.16	28.95*	.000
หลังเรียน	36	3	2.41	0.26		

* p < .05. df=35

จากตารางที่ 3 พบว่า ค่าเฉลี่ยของคะแนนการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยเรื่อง การศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR สามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

1. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 สรุปผลการวิจัยได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR มีคะแนนเฉลี่ยอยู่ในระดับดี ซึ่งเป็นผลมาจากการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน DACIR ทั้ง 5 ขั้นตอน มีลักษณะเป็นวงจรปฏิบัติที่สนับสนุนให้นักเรียนศึกษาหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาอย่างหลากหลาย ซึ่งเป็นการสนับสนุนให้นักเรียนสามารถสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์และเกิดมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ จนนำไปสู่การเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ สอดคล้องกับ Barton (2005: 751-752) ที่ได้กล่าวว่า การที่ครูใช้แหล่งข้อมูลในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในเบื้องต้น และจัดเตรียมหลักฐานให้นักเรียนปฏิบัติการศึกษาสืบเสาะหาความรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อถ่ายทอดข้อมูลในอดีตเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนสามารถเข้าใจถึงความคิดและประสบการณ์ของผู้คนในอดีต และเป็นไปตามข้อสนับสนุนของ Seixas & Morton (2013) ที่ระบุว่า หลักฐานที่นักเรียนนำมาใช้อ้างอิงนั้น อาจระบุข้อมูลหรือสะท้อนให้เห็นความคิด ความรู้ ความเชื่อ หรือความรู้สึกนั้นโดยตรง หรือเป็นการตีความหลักฐานของนักเรียนเกี่ยวกับความคิด ความรู้ ความเชื่อ หรือความรู้สึกที่เป็นผลมาจากหลักฐานนั้นก็ได้ และสอดคล้องกับข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนที่ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของ Davison (2012: 123) ว่า การจัดกิจกรรมโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์เป็นแกนสำคัญในการให้นักเรียนได้สำรวจหลักฐานเพื่อนำมาตรวจสอบแนวคิดที่ขัดแย้ง โดยการให้นำหนักกับการประเมินความน่าเชื่อถือและกระตุ้นให้นักเรียนเชื่อมโยงอดีตผ่านหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวทางการสร้างความรู้เกี่ยวกับบุคคลหรือเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในลักษณะที่กว้างขึ้นที่ไม่ได้นอกเหนือไปจากความเชื่อและพฤติกรรมโดยปกติของสังคมในช่วงเวลานั้น นอกจากนี้การส่งเสริมให้นักเรียนแสวงหาและตีความอดีตจากมุมมองที่หลากหลายเพื่อให้นักเรียนตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างความเชื่อในอดีตกับปัจจุบัน โดยสนับสนุนให้นักเรียนตีความความเชื่อในอดีต รวมทั้งได้เรียนรู้ถึงการทำความเข้าใจอดีตโดยปราศจากการใช้ความเชื่อในปัจจุบันในการทำความเข้าใจเป็นสิ่งที่ไม่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งต้องใช้ดุลยพินิจประกอบการพิจารณาเกี่ยวกับเหตุการณ์และบุคคลในประวัติศาสตร์

2. จากวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 สรุปผลการวิจัยได้ว่า การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่ได้รับการจัดการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 เนื่องมาจากกระบวนการเรียนการสอน DACIR ประกอบไปด้วยขั้นตอนการเรียนการสอนที่มีกิจกรรมการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมให้นักเรียนได้รับการพัฒนาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นอภิปรายเพื่อกำหนดประเด็นศึกษา เป็นการให้นักเรียนร่วมกันศึกษาในประเด็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา เพื่อทบทวนความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์โดยภาพรวม ทำให้ได้สะท้อนมุมมองอันหลากหลายที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ผ่านการอภิปรายร่วมกันจนนำไปสู่การกำหนดคำถามสำคัญและตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ กิจกรรมในขั้นนี้เป็นการเตรียมการเบื้องต้นที่จะช่วยส่งเสริมการเข้าถึง

ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้นักเรียนเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของ Davison (2012: 123) ที่เสนอกิจกรรมเพื่อให้นักเรียนได้กลับสู่อดีตโดยมีจุดเน้นเพื่อให้นักเรียนได้มีโอกาสทบทวนถึงความเชื่อและความรู้เดิมของนักเรียนเกี่ยวกับเหตุการณ์ และ/หรือบุคคลในประวัติศาสตร์ที่นำไปสู่การเต็มใจรับฟังมุมมองอื่น ๆ

ขั้นที่ 2 ขั้นวิเคราะห์หลักฐานหลัก เป็นการให้นักเรียนได้ร่วมกันศึกษา อภิปราย วิเคราะห์ และตีความหลักฐานขั้นต้นที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับที่มา ช่วงเวลา ประเภท ความน่าเชื่อถือ สารสำคัญหรือแนวคิดหลักวัตถุประสงค์ของการสร้างหลักฐานรวมทั้งประเด็นคำถามหรือข้อสงสัยที่มีต่อเนื้อหาในหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นดังกล่าว โดยครูเป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานดังกล่าวให้ กิจกรรมดังกล่าวทำให้นักเรียนได้สร้างความเข้าใจของตนเองที่มีต่อบริบททางประวัติศาสตร์ตามประเด็นที่ศึกษาและเป็นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสะท้อนมุมมองเกี่ยวกับความคิด ความเชื่อ และค่านิยมของตนที่มีต่อเหตุการณ์และบุคคลในอดีต กิจกรรมในขั้นนี้ส่งเสริม การเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ในเบื้องต้น สอดคล้องกับชัยรัตน์ โดศิลา (2555: 140) ที่ได้กล่าวว่า กิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นต้นวิเคราะห์หลักฐานหลักของกระบวนการเรียนการสอน DACIR โดยครู เป็นผู้จัดเตรียมหลักฐานขั้นต้นทางประวัติศาสตร์ที่สำคัญซึ่งมีความสัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาเพื่อให้นักเรียนได้ร่วมกันวิเคราะห์วิพากษ์เกี่ยวกับสารสำคัญตามบริบทและความน่าเชื่อถือของหลักฐานทางประวัติศาสตร์ดังกล่าวมีส่วนสำคัญที่ช่วยพัฒนาทักษะการระบุแหล่งที่มาและบริบทต่าง ๆ ที่ปรากฏในหลักฐานทางประวัติศาสตร์และเป็นไปตามที่ Barton (2005: 751-752) ได้เสนอแนวทางการสนับสนุนให้นักเรียนมีโอกาสปฏิบัติ การกับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ไว้ว่า การที่ครูใช้แหล่งข้อมูลในชั้นเรียนเพื่อกระตุ้นความสนใจของนักเรียนในเบื้องต้น และจัดเตรียมหลักฐานให้นักเรียนปฏิบัติการสืบสอบแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์เพื่อถ่ายทอดข้อมูลในอดีตเป็นช่องทางหนึ่งในการส่งเสริมให้นักเรียนได้สะท้อนมุมมองและแสดงออกถึงความเข้าใจเกี่ยวกับความคิดและประสบการณ์ของผู้คนในอดีต

ขั้นที่ 3 ขั้นเปรียบเทียบข้อมูล เป็นการให้นักเรียนอภิปรายสภาพแวดล้อมต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลต่อการกระทำของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ด้วยเหตุผลจากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ขึ้นต่าง ๆ ที่นักเรียนได้ศึกษา และตีความเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์จากข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาให้สอดคล้องกับบริบททางประวัติศาสตร์อย่างสมเหตุสมผล รวมทั้งนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและ/หรือผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาระสำคัญของหลักฐาน จากนั้น อภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษา แล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองโดยใช้เหตุผลในการแยกแยะความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบันตามบริบทและประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา

การวิเคราะห์และตีความหลักฐานทางประวัติศาสตร์ที่มีความหลากหลายตามกิจกรรมการเรียนการสอนในขั้นนี้จะทำให้นักเรียนเกิดความเข้าใจในประเด็นสาเหตุและผลกระทบของเหตุการณ์ทาง

ประวัตินั้น ๆ ได้อย่างกว้างขวางและลึกซึ้ง กิจกรรมในขั้นนี้ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ ในองค์ประกอบเกี่ยวกับการสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และการเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Monte-Sano (2011: 212-249) ที่สรุปได้ว่า ในการสร้างเข้าใจทางประวัติศาสตร์ให้แก่นักเรียนจำเป็นจะต้องใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์ ในการอภิปราย ตั้งคำถาม วิเคราะห์ เปรียบเทียบ และตีความเพื่อให้นักเรียนประเมินความคิดและมุมมองของผู้เขียนซึ่งจะทำให้เกิดเข้าใจบริบทและมุมมองของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่แตกต่าง และมีความหลากหลาย ตลอดจนเห็นถึงประเด็นที่ซับซ้อนของเรื่องราว ในอดีต อันจะนำไปสู่ความสามารถในการสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับบริบท มุมมอง ความคิด และความรู้สึกต่าง ๆ เพื่อสนับสนุนการวิเคราะห์และตีความของตนเองที่สัมพันธ์กับเหตุการณ์ในอดีต อย่างชัดเจนและมีเหตุผลมากยิ่งขึ้น นอกจากนี้ Barton & Levstik (2004) และ Endacott & Brooks (2013) ได้กล่าวอย่างสอดคล้องกันว่า การจะทำให้ นักเรียนสามารถอธิบายสภาพแวดล้อม ความรู้ ความคิด และความเชื่อของผู้คนในเหตุการณ์และให้เหตุผลเกี่ยวกับการกระทำของบุคคลในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้ชัดเจนขึ้นนั้น นักเรียนต้องทำความเข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ด้วยตนเอง โดยการพยายามสร้างคำอธิบายเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมของเหตุการณ์ในอดีตโดยใช้หลักฐานทางประวัติศาสตร์

ขั้นที่ 4 ขั้นปฏิสัมพันธ์กับหลักฐานทางประวัติศาสตร์ เป็นการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติในการแสวงหาข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ด้วยการสืบค้น วิเคราะห์ ตีความ และสังเคราะห์ข้อมูลทางประวัติศาสตร์พร้อมทั้งให้เหตุผลประกอบการสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อมูลที่ค้นพบตามที่ปรากฏในหลักฐานหลายแหล่งที่สัมพันธ์กับประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษาจากขั้นที่ 1 ถึง 3 ซึ่งจะช่วยขยายมุมมองของนักเรียนเกี่ยวกับความเข้าใจในเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ตามบริบทสังคมสมัยนั้น (ชัยรัตน์ โดศिला. 2555: 138) จนสามารถสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ และเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Colby (2007) ที่พบว่า การเรียนการสอนที่ฝึกฝนให้นักเรียนตั้งคำถาม วิเคราะห์ ตีความ เปรียบเทียบ อภิปราย และพิจารณาเกี่ยวกับบริบทและมุมมองทางประวัติศาสตร์บนฐานของการใช้หลักฐานขั้นต้นและหลักฐานขั้นรองที่หลากหลาย ผ่านการปฏิบัติกิจกรรมสืบสอบทางประวัติศาสตร์สามารถช่วยส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ให้แก่ นักเรียนได้

ขั้นที่ 5 ขั้นนำเสนอข้อค้นพบ เป็นการให้นักเรียนสังเคราะห์และนำเสนอข้อค้นพบโดยการนำความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ได้จากการตีความข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษามาอธิบายปัจจัยเชิงสาเหตุและหรือผลกระทบที่เกิดขึ้นตามสาระสำคัญของหลักฐาน จากนั้น อภิปรายเกี่ยวกับความรู้สึกนึกคิดของนักเรียนที่มีต่อเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของข้อมูลที่ปรากฏในหลักฐานที่ศึกษาแล้วเปรียบเทียบความแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับตนเองโดยใช้เหตุผลในการแยกความแยะแตกต่างของความรู้สึกนึกคิดของผู้คนในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์กับปัจจุบันตามบริบทและประเด็นทางประวัติศาสตร์ที่ศึกษา โดยไม่ใช้ค่านิยมในปัจจุบันมาตัดสินบุคคลหรือเหตุการณ์ในอดีต แล้วนำความรู้ที่ได้จากการศึกษามาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบันผ่านการเขียนบันทึกสะท้อนการเรียนรู้ กิจกรรมในขั้นตอนนี้ส่งเสริมการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ในทุกองค์ประกอบ ได้แก่ การสร้างคำอธิบายบริบททางประวัติศาสตร์ การเปิดรับมุมมองที่หลากหลายของเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ และการเชื่อมโยงอดีตกับปัจจุบันด้วยความเข้าใจ เป็นไปตามที่ Endacott & Brooks (2013) ได้กล่าวว่า การพิจารณาเชื่อมโยง

ประสบการณ์ชีวิตของคนที่มีการตอบสนองทางอารมณ์ที่คล้ายคลึงกับสถานการณ์การกระทำ และประสบการณ์ของบุคคลทางประวัติศาสตร์อย่างใกล้ชิดจะนำไปสู่ความเข้าใจที่มากขึ้นกว่าการรับรู้มุมมองของผู้อื่นเพียงอย่างเดียว เพราะเป็นการสร้างความเข้าใจในแนวคิด ความเชื่อ และการตัดสินใจในเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่เกิดขึ้นอย่างลึกซึ้งซึ่งทำให้นักเรียนสามารถอธิบายเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ได้อย่างสมเหตุสมผลมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับ Barton & Levstik (2004) ที่ได้นำเสนอว่า ความรู้สึกที่เกิดขึ้นจากการศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์เป็นเรื่องเฉพาะบุคคลที่เป็นอัตวิสัยของการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ กล่าวคือเป็นเจตคติและ/หรือความรู้สึกที่บุคคลที่มีต่อสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์ ด้วยเหตุนี้การใส่ใจบุคคลหรือสถานการณ์ทางประวัติศาสตร์จึงเป็นการนำความเข้าใจที่มีต่อสถานการณ์หรือบุคคลทางประวัติศาสตร์ไปสู่การปฏิบัติ หรือนำความรู้อันได้จากการศึกษาเหตุการณ์นั้น ๆ มาปรับใช้กับเหตุการณ์ในปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยเรื่อง การศึกษาการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้และการวิจัยครั้งต่อไป ดังนี้

ข้อเสนอแนะสำหรับการนำไปใช้

1. ครูที่จะนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้ต้องวิเคราะห์เนื้อหาสาระและจัดลำดับเนื้อหาสาระเหล่านั้นอย่างเป็นระบบ รวมทั้งต้องมีการสำรวจและศึกษาแหล่งข้อมูลทางประวัติศาสตร์ทั้งหลักฐานชั้นปฐมภูมิและทุติยภูมิให้มีความหลากหลายและครอบคลุมประเด็นที่นักเรียนศึกษา
2. ครูต้องเสริมแรงให้นักเรียนมีความพยายามในการสืบค้นข้อมูล ควรให้คำแนะนำวิธีการสืบค้นข้อมูล และแหล่งข้อมูลที่นักเรียนจะสามารถเข้าถึงได้เพื่อให้เกิดความหลากหลายในการใช้หลักฐานทั้งนี้ในกรณีที่นักเรียนมีอุปสรรคและข้อจำกัดในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล ครูอาจจะรวบรวมข้อมูลหลักฐานทางประวัติศาสตร์เพื่อให้นักเรียนมีความสะดวกในการเข้าถึงแหล่งข้อมูล อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการนำกระบวนการเรียนการสอน DACIR ไปใช้ในการส่งเสริมความสามารถ ทักษะ/กระบวนการ และคุณลักษณะอื่น ๆ ที่สัมพันธ์กับการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ เช่น การสืบสอบทางประวัติศาสตร์ การวิเคราะห์ประเด็นทางประวัติศาสตร์ การให้เหตุผลทางประวัติศาสตร์ การเชื่อมโยงความรู้ทางประวัติศาสตร์
2. ควรมีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้กระบวนการเรียนการสอน DACIR กับเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ที่สามารถตีความได้อย่างหลากหลาย/กว้างขวาง

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับทุนอุดหนุนการทำวิทยานิพนธ์จากเงินงบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2561 บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

เอกสารอ้างอิง

- เฉลิม มลิลา นิตเชตต์ปรีชา. (2559). **เทคนิควิธีการสอนประวัติศาสตร์**. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชัยรัตน์โตศิลา. (2555). **การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนโดยใช้วิธีการทางประวัติศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 2**. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชาญวิทย์ เกษตรศิริ. (2537). **อารยธรรมไทย พื้นฐานทางประวัติศาสตร์**. กรุงเทพฯ: ปรกาศเพ็ริก.
- ซี. พี. ฮิล. (2513). **คำแนะนำเรื่องการสอนประวัติศาสตร์**. แปลโดย สำนักเลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติว่าด้วยการศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ. พระนคร: ครูสภา.
- ณรงค์ฤทธิ์ คักดีแสน. (2560). **ผลของการใช้กระบวนการเรียนการสอนแต่ศึร์ที่มีต่อการเข้าถึงความรู้สึกทางประวัติศาสตร์และเจตคติต่อการศึกษาประวัติศาสตร์ของนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ด. (การสอนสังคมศึกษา). บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ และอาคม พัชฌิยะ (2525). **หลักฐานประวัติศาสตร์ในประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจเทรตติ้ง.
- พรเพ็ญ ยันตระกุล. (2547). **เอกสารคำสอน รายวิชา 415 501 ระเบียบวิธีวิจัยทางประวัติศาสตร์**. นครปฐม: คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- มาเรียม นิลพันธุ์. (2558). **วิธีวิจัยทางการศึกษา**. พิมพ์ครั้งที่ 9. นครปฐม: ศูนย์วิจัยและพัฒนาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- โรเบิร์ต วี. แคนเนลล์. (2520). **ศึกษาประวัติศาสตร์อย่างไรและทำไม**. แปลโดย ธิดา สาระยา. กรุงเทพฯ: ดำรงการพิมพ์.
- วงเดือน นาราัจจ์. (2548). **ประวัติศาสตร์: วิธีการและพัฒนาการ**. กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ศุภณัฐ พานา. (2560). **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนประวัติศาสตร์ตามแนวคิดกระบวนการสืบสอบแสวงหาความรู้เป็นกลุ่มร่วมกับแนวคิด Magic If เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดทางประวัติศาสตร์และการรับรู้ความรู้สึกทางประวัติศาสตร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย**. วิทยานิพนธ์ ค.ด. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ ชูโต. (2527). **ประวัติศาสตร์**. ใน **ปรัชญาประวัติศาสตร์**. ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี (บรรณาธิการ). กรุงเทพฯ: มูลนิธิโครงการตำราสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์.
- Barton, K. C.; & Levstik, L. S. (2004). **Teaching History for the Common Good**. Mahwah: Erlbaum.
- Barton, K. C. (2005). **Primary Sources in History: Breaking through the Myths**. *Phi Delta Kappan*, 86(10): 745-753.
- Centre for the Study of Historical Consciousness. (2014). **The Historical Thinking Project Promoting Critical Historical Literacy for 21st Century**. Retrieved September 1, 2018, from <http://historicalthinking.ca/historical-perspectives>

- Collingwood, R.G. (1978). **The Idea of History**. New York: Oxford University.
- Dark, F.; & Brown, S. (2003). A Systematic Approach to Improve Students' Historical Thinking. **The History Teacher**. 34(4): 465-489.
- Davis, O. L. Jr. (2001). In Pursuit of Historical Empathy. In **Historical Empathy and Perspective Taking in the Social Studies**. Davis, O.L. Jr.; Yeagar, E.A.; & Foster, S. J. Lanham (eds). MD: Rowman and Littlefield.
- Davison, M. (2012). **'It is Really Hard Being in Their Shoes': Developing Historical Empathy in Secondary School Students**. Ph.D. (Education), Auckland: Faculty of Education, The University of Auckland. Photocopy.
- Doppen, F. H. (2004). Beginning Social Studies Teachers' Integration of Technology in the History Classroom. **Theory and Research in Social Education**. 32(2): 248-279.
- Endacott, J.; & Brooks. S. (2013). An Updated Theoretical and Practical Model for Promoting Historical Empathy. **Social Studies Research and Practice**. 8(1): 41-58.
- Jensen, J. (2008). Developing Historical Empathy through Debate: An Action Research Study. **Social Studies Research and Practice**. 3(1): 55-66.
- National Center for History in the Schools. (1996). **The National Standards for History**. Retrieved September 1, 2018, from <http://phi.history.ucla.edu/nchs/historical-thinking-standards/2-historical-comprehension/>
- Nye, A.; Hughes-Warrington, M.; Roe, J.; Russell, P.; Deacon, D.; & Kiem, P. (2011). Exploring Historical Thinking and Agency with Undergraduate History Students. **Studies in Higher Education**. 36(7): 763-780.
- Monte-Sano, C. (2011). Beyond Reading Comprehension and Summary: Learning to Read and Write in History by Focusing on Evidence, Perspective, and Interpretation. **The Ontario Institute for Studies in Education of the University of Toronto Curriculum Inquiry**, 41(2): 212-249.
- Seixas, P.; & Morton. T (2013). **The Big Six Historical Thinking Concepts**. Toronto: Nelson Education.
- Viator, G. M. (2012). Developing Historical Thinking through Questions. **The Social Studies**. 103(5): 198-200.

ปัจจัยส่วนประสมการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญ
ในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
Marketing Mixed Factors on Tourists' Who Pay
Attention to Visit the Phlan Chai Lake,
Roi-et Province

ณัฐพงษ์ ฉายแสงประทีป และ กัณทิมาลย์ จินดาประเสริฐ¹
Nattapong Chaisaengpratheap and Kantimarn Chindapraser

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด และศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด กลุ่มตัวอย่างที่ได้แก่ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จำนวน 138 คน กำหนดขึ้นด้วยการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ G*Power และเก็บกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการแบบบังเอิญ สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ จำนวน ค่าเฉลี่ย ร้อยละ และสถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติทดสอบที และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว ผลการศึกษา พบว่า นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุต่ำกว่า 21 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี ส่วนใหญ่สถานภาพสมรสโสด อาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท พฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว 3 ครั้งขึ้นไป วัตถุประสงค์ของการเดินทางเพื่อการพักผ่อน ส่วนใหญ่เดินทาง 4 คนขึ้นไป และค่าใช้จ่ายในการเดินทางส่วนใหญ่ไม่เกิน 500 บาท นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($=3.61$, $SD.= 0.617$) ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมากในด้านลักษณะทางกายภาพ ($=3.95$, $SD.= 0.610$) รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ($=3.79$, $SD.= 0.609$) และด้านบุคลากร ($=3.70$, $SD.= 0.741$)

ผลการทดสอบสมมติฐาน นักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกัน ให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ไม่แตกต่างกัน ปัจจัยส่วนบุคคลด้านอื่น ๆ ได้แก่ อายุ สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ และรายได้แตกต่างกัน ให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมไม่แตกต่างกัน

คำสำคัญ: ส่วนประสมการตลาด นักท่องเที่ยว บึงพลาญชัย

¹อาจารย์ ประจำคณะการท่องเที่ยวและการโรงแรม มหาวิทยาลัยมหาสารคาม จังหวัดมหาสารคาม
Lecturer, Faculty of Tourism and Hotel Management, Mahasarakham University, Mahasarakham Province.
Corresponding author e-mail: nattapong.ch@msu.ac.th
Article history: Received 6 February 2019, Revised 12 June 2019, Accepted 24 June 2019

Abstract

This research aims to study the marketing mix factor of tourists who pay attention to visiting the Phlan Chai Lake in Roi-et province and the behaviour of tourists. The target group of this study was 125 tourists who travelling to Bueng Phlan Chai determined by using the G*Power program and the Accidental Sampling. The statistics used for analysis were descriptive statistics (Frequency, percentage, mean and standard deviation and inferential statistics (t-test and One-way ANOVA).

The results showed that the tourists were female more than men, age under 21 years-old, a bachelor's degree and single marital status, student's career and salary below 10,000 baht a month. The purpose of the trip to the Phlan Chai Lake for leisure, mostly tourists visit 3 times or more, mostly 4 people traveling and the cost of travel is not more than 500 Baht. Tourists pay attention to all marketing mix 7P's at high level. ($t = 3.61$, $SD = 0.617$), was the physical evident; the secondary is the product and service and personnel. The hypothesis test result showed that the gender, there was not different. Other personal factors included age, marital status, career, education, and salary, these were not different.

Keywords: *Marketing mix, Tourists, Phlan Chai Lake*

บทนำ

ปัจจุบันอุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจของหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งประเทศไทย เพราะเป็นช่องทางที่เพิ่มรายได้ให้กับประเทศ โดยมีธุรกิจที่เกี่ยวข้องในหลายภาคส่วน เกิดการจ้างงานและกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวโดยตรง และภาคธุรกิจที่เกี่ยวข้อง หลายประเทศพยายามผลักดันให้อุตสาหกรรมท่องเที่ยวเป็นอุตสาหกรรมหลักในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ มีการแข่งขันของแต่ละประเทศเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวที่ทวีความรุนแรงมากยิ่งขึ้น การแข่งขันของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวมีความคาดหวังที่มีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของผู้บริโภค ทั้งมาตรฐานความพึงพอใจ และปรับเปลี่ยนแผนธุรกิจให้สอดคล้องกับพฤติกรรมผู้บริโภค (ประชาชาติธุรกิจ. 2561)

หนึ่งในรายได้หลักของประเทศไทยมาจากการท่องเที่ยว แต่เมื่อมองอีกมุมหนึ่ง จะพบว่าที่ผ่านมามีนักท่องเที่ยวที่เข้ามาท่องเที่ยวมากซึ่งภาคการท่องเที่ยวมีความเสี่ยงสูง เนื่องจากผันผวนตามสถานการณ์บ้านเมือง หากเกิดความผันผวนขึ้นนักท่องเที่ยวจะมีการเปลี่ยนแปลง หรือยกเลิกแผนการเดินทางค่อนข้างง่าย 2.รายได้การท่องเที่ยวไทย ไม่ได้กระจายตัวอย่างแท้จริง จากการศึกษาของ “TMB Analytics” พบว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวชาวไทย อยู่ที่ 0.88 ล้านล้านบาท โดยกระจายตัวกว่ารายได้จากนักท่องเที่ยวต่างชาติ แต่ถึงอย่างไรยังเป็นการกระจายตัวตามจังหวัดท่องเที่ยวใน 17 จังหวัดเท่านั้น ไม่ได้ครอบคลุมทั่วประเทศ (Brandbuffet. 2018)

ทำให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย (ททท.) ผลักดันแนวคิดพัฒนาภาคการท่องเที่ยวไทยให้กระจายตัวสู่เมืองรอง และเน้นการท่องเที่ยวโดยชุมชนให้มากขึ้นในปี 2561 โดยส่งเสริมการท่องเที่ยว

เมืองรอง 55 จังหวัด เพื่อกระตุ้นการท่องเที่ยวในท้องถิ่น ภายใต้แคมเปญ “Amazing Thailand Go Local หรือเที่ยวท้องถิ่นไทย ชุมชนเติบโตใหญ่ เมืองไทยเติบโต” โดยมีเป้าหมายเพิ่มจำนวนนักท่องเที่ยวเข้าสู่เมืองรองและชุมชนไม่น้อยกว่า 10 ล้านคน กระจายโอกาสในเชิงรายได้จากการท่องเที่ยวให้ลงสู่เศรษฐกิจฐานรากไม่ต่ำกว่า 10,000 ล้านบาท ปรับสัดส่วนนักท่องเที่ยวทั้งคนไทยและคนต่างชาติในพื้นที่เมืองหลักต่อเมืองรอง จาก 70:30 เป็น 65:35 ในปี 2561 อีกทั้ง คาดว่าจะสร้างบรรยากาศการท่องเที่ยวไปยังเมืองรองและชุมชนได้อย่างคึกคัก กระตุ้นให้เกิดการเตรียมความพร้อมและพัฒนาพื้นที่สู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีความสมดุลในทุกมิติ (BLT Bangkok, 2018) ซึ่งจังหวัดร้อยเอ็ดเป็นหนึ่งในจังหวัดเมืองรองที่ได้รับส่งเสริมด้านการท่องเที่ยว โดยในปี 2559 มีนักท่องเที่ยวเดินทางเข้ามาท่องเที่ยว จำนวน 1,906,794 คน มีรายได้ 1305.08 ล้านบาท และมีสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าสนใจแห่งหนึ่ง และเป็นสัญลักษณ์ของจังหวัด ได้แก่ บึงพลาญชัย

บึงพลาญชัย มีเนื้อที่ประมาณ 50 ไร่ มีเกาะอยู่กลางบึง ปัจจุบันเป็นสวนสาธารณะประจำจังหวัดร้อยเอ็ด ภายในบึงพลาญชัยมีสิ่งที่น่าสนใจ คือ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองที่ชาวร้อยเอ็ดเคารพบูชา พระพุทธรูปปางลีลาขนาดใหญ่ สวนดอกไม้ พานรัฐธรรมนูญ และนาฬิกาดอกไม้ สนามเด็กเล่น สวนสุขภาพ และในบึงมีพันธุ์ปลามากมาย มีเรือสำหรับให้ประชาชนได้พายเรือภายในบึง นอกจากนี้ยังใช้เป็นสถานที่จัดงานเทศกาลของจังหวัด เช่น งานเทศน์มหาชาติ งานมหรสพต่างๆ เป็นต้น ซึ่งบึงพลาญชัยนี้เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยในอดีตเรียกว่า “บึงพระลานชัย” ใน พ.ศ.2469 อำมาตย์เอกพระยาสุนทรเทพกิจจารักษ์ (ทอง จันทรางศุ) ข้าหลวงจังหวัดร้อยเอ็ดเห็นว่าบึงตื้นเขิน ถ้าปล่อยทิ้งไว้ก็จะหมดสภาพไป จึงได้ชักชวนชาวบ้านจากทุกอำเภอมารุดลอกเพื่อให้มีน้ำขังอยู่ได้ตลอดปี การรุดลอกดำเนินไปทั้งกลางวันและกลางคืนอยู่ 2 ปี มีชาวบ้านมาร่วมรุดลอกถึง 40,000 คน นับว่าเป็นผลงานที่ยิ่งใหญ่ควรจารึกไว้ ต่อมาก็ได้มีการพัฒนาปรับปรุงอย่างต่อเนื่อง จนเป็นมรดกที่สำคัญของจังหวัดร้อยเอ็ดมาตราប់เท่าทุกวันนี้ (สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2557)

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัจจัยส่วนประสมการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด ซึ่งมีความสำคัญต่อหน่วยงานราชการ และผู้ประกอบการที่เกี่ยวข้องในการนำข้อมูลวิจัยไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางในการวางแผน ดำเนินการปรับปรุง พัฒนา และต่อยอดการให้บริการสอดคล้องกับความต้องการของนักท่องเที่ยวอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

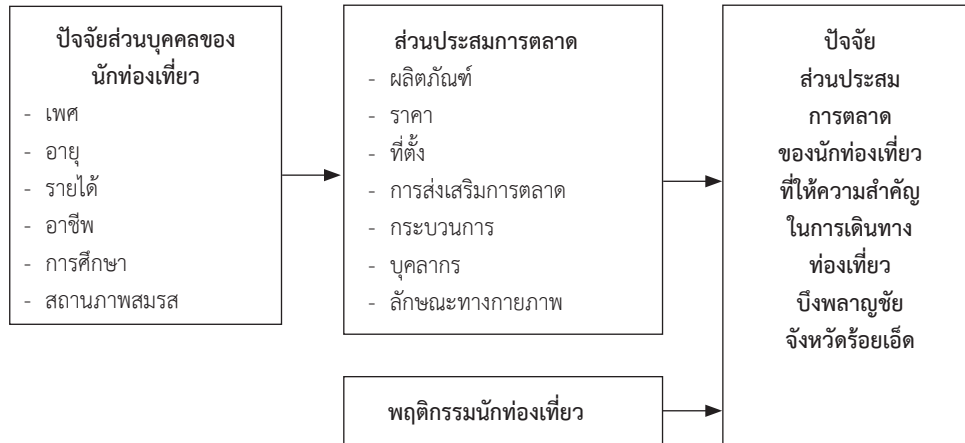
1. เพื่อศึกษาปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด
2. เพื่อศึกษาพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด

สมมติฐานของการวิจัย

1. ปัจจัยส่วนบุคคลของนักท่องเที่ยวที่แตกต่างกันจะให้ความสำคัญในส่วนประสมทางการตลาดในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด แตกต่างกัน

กรอบความคิดในการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ปัจจัยส่วนประสมทางการตลาดของนักท่องเที่ยวที่ให้ความสำคัญในการเดินทางท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด มีกรอบการวิจัย ดังนี้

ภาพที่ 1: กรอบความคิดในการวิจัย

การทบทวนวรรณกรรม

นักการตลาดบริการ (อดุลย์ จาตุรงกุล. 2550; ฉัตยาพร เสมอใจ. 2556; Kotler. 2015; Lovelock and Witz. 2011) ได้กล่าวได้ว่ายังมีส่วนประสมการตลาดอื่นผสมผสาน นอกจากส่วนประสมการตลาด 4P ดังนี้

1) ผลิตภัณฑ์ บริการในแง่ของผลิตภัณฑ์คือ สิ่งซึ่งสามารถออกแบบกำหนดขึ้น มีการผลิตและการนำเสนอเข้าสู่ตลาดเพื่อบริโภค สิ่งนั้นเป็นชุดของบริการต่าง ๆ ที่มีตัวตนจับต้อง ได้ หรือไม่มีตัวตน ชุดของบริการนี้แบ่งได้เป็น (Core service) และบริการเสริม (Auxiliary services) หรือสิ่งที่พิเศษที่เพิ่มเข้ามา ไม่ว่าจะจะเป็นบริการหลักหรือบริการเสริมพิเศษต่างก็ต้องคำนึงถึงลูกค้าเป็นหลัก 2) ราคา (Price) มีความสำคัญต่อการรับรู้ในคุณค่าของบริการ ราคาเป็นตัวบ่งชี้ถึงคุณภาพและมีต้นทุนที่มีใช้ตัวเงินเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย ต้องพิจารณาถึงระดับราคา เงื่อนไขชำระเงิน ความแตกต่างของราคาจากคู่แข่ง ส่วนลดราคาและราคาเพื่อการส่งเสริมการจำหน่าย 3) การกระจายบริการ (Distribution) ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของการบริการคือ ไม่สามารถแบ่งแยกได้ ลูกค้ามีส่วนร่วมในกระบวนการผลิตและการนำเสนอบริการ เกี่ยวข้องกับความสามารถในการซื้อ การใช้และรับบริการได้โดยง่าย และสะดวก (Accessibility) และการมีบริการไว้พร้อมสำหรับลูกค้าในเวลา และสถานที่ที่ลูกค้าต้องการ 4) การส่งเสริมการตลาด ในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนให้เข้ากับพฤติกรรมของลูกค้าที่เปลี่ยนแปลง นักการตลาดต้องประสานการส่งเสริมการตลาด ด้วยเครื่องมือเช่น การโฆษณา การส่งเสริมการขาย การใช้พนักงาน เป็นต้น เพื่อไม่ให้ลูกค้าสับสน 5) กระบวนการ (Process) คือระเบียบวิธี กลไก และการเคลื่อนย้ายของกิจกรรมซึ่งเกิดขึ้นในการนำเสนอและการบริการ โดยกระบวนการต้องราบรื่น และตอบสนองความต้องการ ตามคุณภาพที่ลูกค้าคาดหวัง 6) คน (People) ลักษณะที่แตกต่างของบริการอันหนึ่งคือ การผลิตและการบริโภคเกิดขึ้นขณะเดียวกันไม่สามารถแยกผู้ให้และผู้รับบริการออกจาก

กันได้ เน้นความสัมพันธ์ระหว่างผู้ให้บริการกับลูกค้า พนักงานที่ให้บริการหรือติดต่อกับลูกค้ามีความสำคัญมาก 7) สิ่งนำเสนอทางกายภาพ (Physical evidence) เนื่องจากบริการเป็นข้อเสนอที่เป็นนามธรรม ไม่สามารถจับต้องได้ จึงต้องใช้ข้อเสนอของการบริการเป็นรูปธรรมที่ลูกค้าเห็นได้ รวมถึงส่วนประกอบใดก็ตามที่เห็นได้ชัดเจนซึ่งช่วยอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงานหรือในการสื่อสารงานบริการ เช่น เครื่องมืออุปกรณ์ ป้าย แผ่นพับโฆษณา เป็นต้น สิ่งเหล่านี้สะท้อนให้เห็นถึงคุณภาพของบริการได้ นักการตลาดอาจสร้างโอกาสโดยอาศัยสิ่งนำเสนอ

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นักท่องเที่ยวที่เดินทางท่องเที่ยวเชิงพลาญชัย จำนวน 138 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยการวิเคราะห์อำนาจการทดสอบ (Power analysis) สำหรับการใช้สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน กำหนดการทดสอบสมมติฐานเป็นทางเดียว (One-tailed test) กำหนดขนาดอิทธิพล .40 ค่าความคลาดเคลื่อน .05 และอำนาจทดสอบ .90 (บุญใจ ศรีสถิตยรรณกุล, 2553) ทำการคำนวณด้วยโปรแกรม G*Power 3.1.2 ได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างจำนวน 138 ราย

2. เครื่องมือในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม สำหรับกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยว จะใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) แบบปลายเปิด (Open-end Question) และปลายปิด (Closed-end Question) โดยผู้วิจัยอ้างอิงและประยุกต์แบบสอบถามให้เข้ากับงานวิจัยครั้งนี้ โดยรวบรวมข้อมูลที่ได้จากแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนบุคคล ประกอบด้วย เพศ อายุ สถานภาพ สมรส ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นคำถามแบบให้เลือกตอบ และเป็นคำถามแบบปลายปิด

ส่วนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับส่วนประสมการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญ ลักษณะคำถามเป็นแบบมาตราส่วนการประเมินค่า (Rating Scale) มีคำตอบให้เลือกตอบ 5 ระดับ

ส่วนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อเสนอแนะและความคิดเห็นเพิ่มเติม เป็นคำถามแบบปลายเปิด แล้วนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เนื้อหา

การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ เครื่องมือแบบสอบถามดังกล่าวนำมาตรวจสอบ ดังนี้

1. การทดสอบความตรง (Test of Validity) ด้วย IOC (สุวิมล ติรภานันท์, 2557) การตรวจสอบความตรงตามเนื้อหา (Content Validity) เป็นการตรวจสอบโดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหา (Subject Matter Specialists) หรือผู้ทรงคุณวุฒิทำการตรวจสอบคำถามโดยการแสดงความคิดเห็นเป็นรายข้อ การตรวจสอบและประเมินคุณภาพของแบบสอบถามแบบเจาะจงจำนวน 5 ท่าน เกณฑ์กำหนดค่าของข้อมูล ดังนี้ค่า IOC ≥ 0.6 หมายความว่า คำถามข้อนั้นจะวัดได้ตรงกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยสามารถนำไปใช้ดำเนินการวิจัยต่อไปได้ทันที

2. จะนำแบบสอบถามไป (Try out) กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มประชากรในการศึกษา แต่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อทดสอบความเข้าใจในข้อคำถามของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงวิธีการเก็บข้อมูลและนำข้อมูลที่ได้มาหาค่าความน่าเชื่อถือของแบบสอบถาม (Reliability of the best) โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา Cronbachs' Alpha Coefficient ได้ค่าความน่าเชื่อถือที่ 0.87

การเก็บรวบรวมข้อมูล 1. ผู้วิจัยได้ทำหนังสือขออนุญาตจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม ถึงหน่วยงานการท่องเที่ยวจังหวัด เพื่อแนะนำตนเอง ทำการวิจัย แจ่งวัตถุประสงค์และระเบียบวิธีวิจัยกับกลุ่มตัวอย่างและทำความเข้าใจในการทำวิจัยครั้งนี้ 2. ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตั้งแต่ กุมภาพันธ์ ถึงมีนาคม 2562 โดยใช้แบบสอบถามกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 138 ชุด และรับแบบสอบถามคืน พร้อมตรวจดูความเรียบร้อย 3. นำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) สถิติเชิงอนุมาน (Inferential Statistics) และการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม การแปลผลคะแนน จะใช้การตัดสินแบบอิงเกณฑ์ ในการวัดครั้งนี้ออกเป็น 5 ระดับ โดยใช้สูตรการคำนวณหาอันตรายภาคชั้น โดยผู้วิจัยใช้สถิติในการวิเคราะห์ ดังนี้

3.1 ใช้สถิติเชิงพรรณนา ประกอบด้วย ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ยคะแนน และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน

3.2 ใช้สถิติเชิงอนุมาน ได้แก่ สถิติทดสอบ t-test และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว โดยกำหนดค่าความเชื่อมั่นที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05

3.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคำถามแบบปลายเปิด ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 93 คนร้อยละ 74.4 อายุต่ำกว่า 21 ปีจำนวน 59 คน ร้อยละ 47.2 รองลงมา 21-30 ปีจำนวน 33 คนร้อยละ 26.4 การศึกษาระดับปริญญาตรีจำนวน 73 คนร้อยละ 58.4 ส่วนใหญ่สถานภาพโสด จำนวน 78 คนร้อยละ 62.4 ประกอบอาชีพพนักงานเรียน/ นักศึกษาจำนวน 69 คนร้อยละ 55.2 รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาทจำนวน 82 คนร้อยละ 65.6 พฤติกรรมนักท่องเที่ยว พบว่า ส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว 3 ครั้งขึ้นไปจำนวน 58 คน ร้อยละ 46.4 วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาที่บึงพลาญชัย เพื่อการพักผ่อนจำนวน 95 คนร้อยละ 76.0 ส่วนใหญ่เดินทาง 4 คนขึ้นไปจำนวน 64 คนร้อยละ 51.2 และค่าใช้จ่ายในการเดินทางส่วนใหญ่ไม่เกิน 500 บาทจำนวน 111 คนร้อยละ 88.8

นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.61, SD.=0.617) ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมากในด้านลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} = 3.95, SD.=0.610) รองลงมา คือ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ (\bar{X} = 3.79, SD.=0.609) และด้านบุคลากร (\bar{X} = 3.70, SD.=0.741) เมื่อพิจารณาทางด้าน พบว่านักท่องเที่ยวให้ความสำคัญด้านผลิตภัณฑ์และบริการโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.79, SD.=0.608) ในประเด็น สถานที่ร่มรื่น สวยงาม มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.26, SD.=0.731) รองลงมา คือ สถานที่ท่องเที่ยวปลอดภัย (\bar{X} = 3.96, SD.=0.756) ด้านราคาโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.55, SD.=0.834) ในประเด็นราคาเครื่องดื่มเหมาะสม (\bar{X} = 3.55, SD.=1.027) ด้านที่ตั้งโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.67, SD.=0.765) ในประเด็น เส้นทางเข้า ออกสะดวก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 4.03, SD.=0.822) ด้านการส่งเสริมการตลาดโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.32, SD.=0.855) ในประเด็นมีการจัดงานส่งเสริมการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} = 3.34, SD.=0.888) ด้านกระบวนการโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 3.34,

SD.=0.965) ในประเด็นความถูกต้องของการให้บริการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =3.34, SD.=1.115) ด้านบุคลากรโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.70, SD.=0.741) ในประเด็นผู้ประกอบการบริการด้วยไมตรีจิต (\bar{X} =3.76, SD.=0.846) ในประเด็นสภาพธรรมชาติดี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =4.48, SD.=0.655) จำแนกตามเพศ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.61, SD.=0.617) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.96, SD.=0.610) รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ (\bar{X} =3.79, SD.=0.608) เมื่อพิจารณาประเด็นรายเพศ พบว่า เพศชายมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.94, SD.=0.632) เพศหญิง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.97, SD.=0.605)

จำแนกตามอายุ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.61, SD.=0.589) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.96, SD.=0.610) รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ (\bar{X} =3.79, SD.=0.608) เมื่อพิจารณาประเด็นอายุ พบว่า อายุ 61 ปีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =4.16, SD.=0.053) รองลงมา คือ อายุ 41-50 ปี (\bar{X} =3.96, SD.=0.783) โดยอายุต่ำกว่า 21 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.95, SD.=0.551) อายุ 21-30 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.86, SD.=0.596) อายุ 31-40 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.80, SD.=0.763) อายุ 41-50 ปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ที่ตั้ง (\bar{X} =4.21, SD.=0.834) อายุ 51-60 ปีมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =4.47, SD.=0.404) และอายุ 61 ปีขึ้นไปไม่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากร (\bar{X} =4.38, SD.=0.530)

จำแนกตามสถานภาพสมรส นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.61, SD.=0.617) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญระดับมากมีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.96, SD.=0.610) รองลงมา ผลิตภัณฑ์และบริการ (\bar{X} =3.79, SD.=0.608) และบุคลากร (\bar{X} =3.70, SD.=0.741) เมื่อพิจารณาประเด็นสถานภาพสมรส พบว่า มีค่าเฉลี่ยรวมสูงสุด คือ สถานภาพสมรส (\bar{X} =3.71, SD.=0.609) โดยสถานภาพโสด มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.92, SD.=0.563) สมรส มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =4.07, SD.=0.645) หย่า/หม้าย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากร (\bar{X} =4.11, SD.=1.126) จำแนกตามการศึกษา นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาด ทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.61, SD.=0.617) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญระดับมาก ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.96, SD.=0.610) รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ (\bar{X} =3.79, SD.=0.608) เมื่อพิจารณาประเด็นการศึกษา พบว่า อนุปริญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด (\bar{X} =3.82, SD.=0.568) โดยประถมศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.93, SD.=0.838) มัธยมศึกษาตอนต้น มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.76, SD.=0.426) มัธยมศึกษาตอนต้นตอนปลาย/ปวช มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =4.14, SD.=0.545) อนุปริญญา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =4.00, SD.=0.603) ปริญญาตรีขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =3.92, SD.=0.604) และไม่ได้ศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ (\bar{X} =4.25, SD.=0.475)

จำแนกตามอาชีพ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาด ทั้ง 7 ด้านโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} =3.61, SD.=0.617) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะ

ทางกายภาพ ($\bar{X}=3.96$, $SD.=0.610$) เมื่อพิจารณาประเด็นอาชีพ พบว่า เกษตรกร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ($\bar{X}=3.92$, $SD.=0.632$) โดยรัฐวิสาหกิจ/ข้าราชการ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ที่ตั้ง ($\bar{X}=4.33$, $SD.=0.373$) ค้าขาย มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=4.13$, $SD.=0.735$) นักเรียน/นักศึกษา มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=3.88$, $SD.=0.556$) พนักงาน/ลูกจ้าง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=4.00$, $SD.=0.696$) และเกษตรกร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ กระบวนการบริการ ($\bar{X}=4.15$, $SD.=0.914$)

จำแนกตามรายได้ นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาด ทั้ง 7 ด้านจำแนกตามรายได้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X}=3.61$, $SD.=0.617$) ส่วนใหญ่ระดับความสำคัญระดับมาก มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=3.96$, $SD.=0.610$) รองลงมา คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ ($\bar{X}=3.79$, $SD.=0.608$) และบุคลากร ($\bar{X}=3.70$, $SD.=0.741$) เมื่อพิจารณาประเด็นรายได้ พบว่ารายได้ 20,001-30,000 บาท ($\bar{X}=3.69$, $SD.=0.460$) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด โดยรายได้ต่ำกว่า 10,001 บาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=3.91$, $SD.=0.574$) รายได้ 10,001-20,000 บาท ค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=4.17$, $SD.=0.707$) รายได้ 20,001-30,000 บาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=3.97$, $SD.=0.594$) รายได้ 30,001-40,000 บาท มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ บุคลากร ($\bar{X}=3.67$, $SD.=0.144$) รายได้ 40,001 บาทขึ้นไป มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ผลิตภัณฑ์และบริการ ($\bar{X}=4.20$, $SD.=0.379$) ลักษณะทางกายภาพ ($\bar{X}=4.20$, $SD.=0.546$)

2. ผลการทดสอบสมมติฐาน

นักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกัน ให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ดไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

นักท่องเที่ยวที่มีอายุต่างกัน จะให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่าง จึงปฏิเสธสมมติฐาน เพื่อพิจารณารายด้านแตกต่างกันด้านผลิตภัณฑ์และบริการ และที่ตั้ง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบรายคู่โดยวิธี Scheffe พบว่า ไม่มีความแตกต่างกัน

นักท่องเที่ยวที่มีการศึกษา และสถานภาพสมรสแตกต่างกัน จะให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน

นักท่องเที่ยวที่มีอาชีพแตกต่างกัน จะให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณารายด้านแตกต่างกันด้านที่ตั้ง และกระบวนการแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบรายคู่โดยวิธี Scheffe พบว่า ไม่แตกต่าง

นักท่องเที่ยวที่มีรายได้แตกต่างกัน ให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ดโดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน เมื่อพิจารณารายด้านแตกต่างกันด้านที่ตั้ง และลักษณะทางกายภาพแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงทำการทดสอบรายคู่โดยวิธี Scheffe พบว่า ไม่แตกต่างกัน

3. ข้อเสนอแนะ ได้แก่ นักท่องเที่ยวให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับจำนวนห้องสุขา ที่มีอยู่น้อยและมีบางจุดของบึงพลาญชัย ซึ่งน้อยเกินไปในการใช้งาน ก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่นักท่องเที่ยว และลานจอดรถ ที่มีจำกัด ทำให้ช่วงตอนเย็นไม่เพียงพอต่อความต้องการในการใช้งาน

ตารางที่ 1: การวิเคราะห์ความแปรปรวนเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยส่วนประสมการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การให้ความสำคัญ การท่องเที่ยว เขื่อนลำปาว และพื้นที่ใกล้เคียง	แหล่งความ แปรปรวน	SS	df	MS	F	p
อายุ	ระหว่างกลุ่ม	2.89	5	0.577	1.55	0.18
	ภายในกลุ่ม	44.32	119	0.372		
	รวม	47.20	124			
สถานภาพ	ระหว่างกลุ่ม	0.55	2	0.276	0.722	0.488
	ภายในกลุ่ม	46.65	122	0.382		
	รวม	47.20	124			
การศึกษา	ระหว่างกลุ่ม	1.39	5	0.277	0.72	0.610
	ภายในกลุ่ม	45.82	119	0.385		
	รวม	47.20	124			
อาชีพ	ระหว่างกลุ่ม	1.79	4	0.448	1.183	0.322
	ภายในกลุ่ม	45.41	120	0.378		
	รวม	47.20	124			
รายได้	ระหว่างกลุ่ม	3.29	4	0.82	2.31	0.06
	ภายในกลุ่ม	42.78	120	0.36		
	รวม	46.07	124			

* $p < 0.05$

สรุปและอภิปรายผล

1. นักท่องเที่ยว ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง อายุต่ำกว่า 21 ปี การศึกษาระดับปริญญาตรี สถานภาพโสด อาชีพนักเรียน/นักศึกษา รายได้ต่อเดือนต่ำกว่า 10,000 บาท และพฤติกรรมนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่นักท่องเที่ยวเดินทางมาท่องเที่ยว 3 ครั้งขึ้นไป วัตถุประสงค์ของการเดินทางมาที่บึงพลาญชัย เพื่อการพักผ่อน ส่วนใหญ่เดินทาง 4 คนขึ้นไป และค่าใช้จ่ายในการเดินทางส่วนใหญ่ไม่เกิน 500 บาท

นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญส่วนประสมการตลาดทั้ง 7 ด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมาก ส่วนใหญ่ให้ความสำคัญระดับมาก ได้แก่ ด้านผลิตภัณฑ์และบริการ ด้านราคา ด้านที่ตั้ง ด้านบุคลากร และด้านลักษณะทางกายภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประพินรัตน์ จงกล (2557) พบว่า กลยุทธ์ส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อการตัดสินใจท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวในภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านผลิตภัณฑ์ ด้านบุคลากร

นักท่องเที่ยวที่มีเพศต่างกัน ให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวบึงพลาญชัย จังหวัดร้อยเอ็ดและพื้นที่ใกล้เคียง เพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐาน สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิตสุภางค์ กุณวงศ์ (2556) พบว่า เพศไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการ

สวนสนุกในประเทศไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของขวัญดี ศรีไพโรจน์ และละเอียด ศิลาน้อย (2558) พบว่า นักท่องเที่ยวมีเพศต่างกันจะมีความพึงพอใจในตลาดเกะกลอยตามปัจจัยส่วนประสมการตลาด 7 ด้าน โดยรวมไม่แตกต่างกัน

นักท่องเที่ยวที่มีอายุ สถานภาพสมรส อาชีพ การศึกษา และรายได้ต่างกัน จะให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ จังหวัดร้อยเอ็ด โดยรวมไม่แตกต่างกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของโสภิต สุภาวงศ์ กุณวงศ์ (2556) พบว่า อายุ อาชีพ การศึกษา และรายได้ไม่มีผลต่อการตัดสินใจใช้บริการสวนสนุกในประเทศไทย และสอดคล้องกับงานวิจัยของดวงกมล บุญทวีทรัพย์ (2558) พบว่า สถานภาพสมรสที่แตกต่างกันจะมีความคาดหวังต่ออุทยานแห่งชาติพุดเตยไม่แตกต่าง

แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจที่ให้บริการซึ่งเป็นธุรกิจที่แตกต่างจากสินค้าอุปโภคและบริโภคทั่วไป จำเป็นจะต้องใช้ส่วนประสมการตลาด (Marketing Mix) 7 ประการ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ (Kotler. 2015) ปัจจัยแรกที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญในการท่องเที่ยวพักผ่อนหย่อนใจ ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการจับต้องได้อย่างใดอย่างหนึ่งที่อำนวยความสะดวก เช่น การตกแต่งสถานที่ ความมีระเบียบเรียบร้อย ความสะอาดของสถานที่ ความร่มรื่น และสภาพธรรมชาติที่ลักษณะทางกายภาพในแต่ละธุรกิจไม่เหมือนกัน ดังนั้นต้องให้ความสำคัญในการออกแบบการจัดวาง โดยต้องศึกษาถึงพฤติกรรมและความต้องการของลูกค้าว่าคำนึงถึงลักษณะทางกายภาพสิ่งใดก่อน ควรตั้งอยู่ที่ใด เนื่องจากลักษณะทางกายภาพเป็นสิ่งก่อให้เกิดความประทับใจครั้งแรกสำหรับลูกค้า ส่วนสำคัญต่อมาคือ กิจกรรมพร้อมจะทำธุรกิจได้ กิจกรรมนั้นจะต้องมีสิ่งที่จะเสนอขาย อาจเป็นสินค้าที่มีตัวตน บริการ หรือความคิด (Idea) ที่จะตอบสนองความต้องการได้ นอกจากนี้การปรับปรุงสินค้าหรือบริการที่ผลิตขึ้นมาให้สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย โดยเน้นถึงการสร้างความพอใจให้แก่ผู้ บริโภคและตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคเป็นสำคัญ โดยให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ ลักษณะของผลิตภัณฑ์ในเรื่องคุณภาพ เป็นต้น สิ่งสำคัญที่จะต้องดำเนินการต่อไป ศิริวรรณ เสรวีรัตน์ (2550) กล่าวว่า พนักงานผู้ให้บริการและพนักงานในส่วนสนับสนุนเป็นบุคคลที่ต้องมีการติดต่อสื่อสาร บริการกับลูกค้าโดยตรง และพนักงานส่วนนี้มีหน้าที่ให้การสนับสนุนในด้านต่าง ๆ ต่อกิจกรรมขององค์การที่จะทำให้การบริการนั้นครบถ้วนสมบูรณ์ นอกจากนี้ควรให้ความสำคัญกับการกำหนดราคาที่เหมาะสม การใช้กลยุทธ์ในการตั้งราคาที่จะทำให้เกิดการยอมรับจากตลาดเป้าหมาย และสามารถแข่งขันได้ นอกจากนี้ผู้บริโภคจะเปรียบเทียบระหว่างคุณค่าของผลิตภัณฑ์กับราคาสินค้านั้น ถ้าคุณค่าสูงกว่าราคาลูกค้าจะตัดสินใจซื้อ ดังนั้น การกำหนดราคาการให้บริการควรมีความเหมาะสมกับระดับการให้บริการชัดเจน และง่ายต่อการจำแนกระดับบริการที่ต่างกัน กระบวนการ (Process) เป็นการสร้างสรรค์และการส่งมอบส่วนประกอบของผลิตภัณฑ์โดยอาศัยกระบวนการที่วางแผนมาเป็นอย่างดี ต้องให้ความสำคัญกับ เวลาและประสิทธิภาพในการบริการ ดังนั้นกระบวนการบริการที่ดีจึงควรมีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพในการส่งมอบ รวมถึงต้องง่ายต่อการปฏิบัติการ เพื่อที่พนักงานจะได้ไม่เกิดความสับสน และงานที่ได้ต้องมีประสิทธิภาพและคุณภาพ ในส่วนของการส่งเสริมการตลาด และที่ดังนั้น การส่งเสริมการตลาดเป็นการติดต่อสื่อสารเกี่ยวกับข้อมูลระหว่างลูกค้าและผู้ให้บริการ เพื่อแจ้งข่าวสารหรือจุดสนใจให้เกิดทัศนคติที่ดี และเพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ การใช้เครื่องมือสื่อสารแบบประสมประสานโดยพิจารณาถึงความเหมาะสมกับลูกค้า โดยบรรลุจุดมุ่งหมายร่วมกัน อาจใช้การโฆษณา การให้ข่าวสารหรือการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. นักท่องเที่ยวส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง การศึกษาปริญญาตรี ดังนั้นการท่องเที่ยวจังหวัดร้อยเอ็ดต้องให้ความสำคัญโดยจัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อดึงดูดให้นักท่องเที่ยวกลุ่มนี้เข้าร่วมกิจกรรม ควรจัดหากิจกรรมการท่องเที่ยวในแหล่งท่องเที่ยวให้มากขึ้นกว่าเดิม เพื่อให้รู้สึกถึงความแตกต่างในบรรยากาศเดินทางท่องเที่ยว และสามารถเดินทางท่องเที่ยวได้หลายครั้งในรอบหนึ่งปี

2. ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญมากที่สุด ได้แก่ ลักษณะทางกายภาพ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องรักษาลักษณะทางกายภาพให้ดี ให้ความสำคัญกับสภาพแวดล้อมที่ดี รมรื่น สวยงาม สถานที่สะอาด มีห้องน้ำเพียงพอ ป้ายบอกทางชัดเจน มีที่นั่งพักผ่อนที่เพียงพอตามจุดต่าง ๆ และควรเพิ่มสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อทุกคนเพื่อรองรับนักท่องเที่ยวคนพิการ และผู้สูงอายุในอนาคต นอกจากนี้นักท่องเที่ยวให้ความสำคัญกับความปลอดภัยในการท่องเที่ยวภายในบึงพลาญชัยด้านทรัพย์สิน รวมทั้งเครื่องเล่นต่าง ๆ ในบึงพลาญชัยด้วย ควรพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่อยู่แล้วให้คงอยู่และดีขึ้นไปเรื่อย ๆ เพื่อชักจูงให้นักท่องเที่ยวคนไทยเดินทางแลกเปลี่ยนข้ามจังหวัดให้มากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะในการศึกษาค้นคว้าต่อไป

2.1 ควรมีการวิจัยศึกษาการรับรู้ และความคาดหวังของนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวบึงพลาญชัย เพื่อนำมากำหนดกลยุทธ์ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น

2.2 การวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบแหล่งท่องเที่ยวประเภทบึงหรือหนองต่าง ๆ เช่น บึงแก่นนคร หนองประจักษ์ เป็นต้น เพื่อให้ทราบข้อแตกต่างของนักท่องเที่ยว เพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมายได้ถูกต้อง

เอกสารอ้างอิง

ขวัญฤดี ศรีไพโรจน์ และละเอียด ศิลาน้อย. (2558). ความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวในการท่องเที่ยวตลาดย้อนยุค : กรณีศึกษาตลาดเกาะกลอย อำเภอเมือง จังหวัดระยอง. *วารสารกระแสนวัตกรรม*. 16(30): 3-14.

ฉัตรยาพร เสมอใจ. (2556). *การจัดการและการตลาดบริการ*. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.

ดวงกมล บุญทวีทรัพย์. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวชาวไทยที่เดินทางมาเที่ยวที่อุทยานแห่งชาติพุเตย จังหวัดสุพรรณบุรี*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการการท่องเที่ยว). กรุงเทพฯ: คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์. ถ่ายเอกสาร.

บุญใจ ศรีสถิตยน์รากูร. (2553). *ระเบียบวิธีการศึกษาทางพยาบาลศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ยูแอนดีไอ อินเตอร์มีเดีย.

ประชาชาติธุรกิจ. (2561). *ธุรกิจท่องเที่ยว*. สืบค้นเมื่อ 27 กันยายน 2561, จาก <https://www.prachachat.net/tourism/news-95937>

ประพินรัตน์ จงกล. (2557). *กลยุทธ์การตลาดการท่องเที่ยวในอำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.

- ศิริวรรณ เสรีรัตน์. (2550). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ: อีระฟิล์ม และไซเท็ก.
- โศภิตสุภางศ์ กุณวงศ์. (2556). ปัจจัยส่วนประสมการตลาดที่มีผลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยที่ตัดสินใจใช้บริการสวนสนุกในประเทศไทย. **วารสารจันทร์เกษมสาร**. 19(37): 57-66
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2557). **ประวัติจังหวัดร้อยเอ็ด**. สืบค้นจาก <http://www.mnre.go.th/roiet/th/index>
- สุวิมล ติรภานันท์. (2557). **ระเบียบวิธีการวิจัยทางสังคมศาสตร์: แนวทางสู่การปฏิบัติ**. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อดุลย์ จาตุรงกุล. (2550). **พฤติกรรมผู้บริโภค**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- BLT Bangkok. (2018). **เที่ยวเมืองรอง ลดหย่อนภาษีปี 61**. สืบค้นจาก <http://www.bltbangkok.com/article/info/8/584>.
- Brandbuffet.in.th. (2018). **นักวิเคราะห์เตือน! ไทยอย่าเสพติดรายได้การท่องเที่ยวมากเกินไป เสี่ยงสูง-รายได้ไม่กระจายทั่วประเทศ**. สืบค้นจาก <https://www.brandbuffet.in.th/2018/01/why-thailand-tourist-industry-high-risk/>
- Kotler, P. (2015). **Marketing Management**. 15th ed. Pearson Higher Ed USA.
- Lovelock, C. and Wirtz, J. (2011). **Services Marketing-People, Technology, Strategy**. 7th ed. New Jersey: Prentice Hall.

เศรษฐศาสตร์การเมืองว่าด้วยใจบันดาลแรงสู่แรงบันดาลใจ เพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน

The Political Economy of Motivations to Counter Corruption

ต่อภัสสร ยมมาค¹ ทักษอร ภูซงค์ประเวศ อติศักดิ์ สายประเสริฐ
เบญจลักษณ์ เด่นดวง และ กัญญารินทร์ เวียงอินทร์²

Torplus Yomnak, Taksorn Phuchongpravej, Adisak Saiprasert,
Benjaluck Denduang and Kanyarin Wiangin

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาแรงบันดาลใจที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้คนพร้อมมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อต่อต้านการคอร์รัปชัน โดยใช้กรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองเรื่อง Habitus ในการศึกษาจากโครงสร้างทางสังคมและลักษณะของปัจเจกบุคคลที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานาน มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงประเด็นนี้อย่างลึกซึ้ง และมีประสบการณ์เกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการต่อต้านคอร์รัปชันมาก ผลจากการวิจัยพบว่า แรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งประกอบไปด้วยแรงบันดาลใจสูงสุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน และ แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชันของกลุ่มคนเหล่านี้มีความครอบคลุมกว้างขวางในเชิงประเด็นและหลากหลายในกระบวนการรับรู้ มากกว่าเพียงการปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม ซึ่งเป็นหลักการสำคัญของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันจำนวนมากในประเทศไทย นำไปสู่ข้อแนะนำในการขยายขอบเขตรูปแบบและประเด็นที่โครงการเหล่านี้นำเสนอให้กว้างขวางและครอบคลุมมาก เพื่อให้ผู้เข้าร่วมสามารถเลือกรับแรงบันดาลใจที่ตนรับรู้ได้เหมาะสมที่สุดมาบันดาลให้เกิดเป็นแรงในการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยต่อไป

คำสำคัญ: คอร์รัปชัน ปลูกฝัง แรงบันดาลใจ

¹อาจารย์ ดร. ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

Lecturer, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok.

²ผู้ช่วยวิจัย โครงการวิจัยและประสานงานเพื่อสังคมไทยไร้คอร์รัปชัน คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

Research Assistant, Corruption Free Thailand Research Project, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: torplus.y@chula.ac.th

Article history: Received 28 February 2019, Revised 15 May 2019, Accepted 15 May 2019

Abstract

This research studies the motivations that affect and render Thai people to become active citizen in the fight against corruption. It uses the political economy framework of Habitus to investigate the social structure and characteristics of individuals who have worked enduringly and have extensive experience in anti-corruption field. The research finds that these motivations, which include the motivations that drive the interviewees to join the fight in an early stage and the motivations that maintain them in the fight, are more wide-ranged than what most anti-corruption projects that merely aim to cultivate moral and ethical Thai citizen. This finding thus leads to a policy recommendation for anti-corruption projects to extend their scope of content and method.

Keywords: *Corruption, Habitus, Motivation*

บทนำ

การคอร์รัปชันมีความรุนแรงและกระจายตัวอย่างกว้างขวางในสังคมไทยทั้งในภาครัฐและเอกชน คำกล่าวอ้างนี้เป็นที่ประจักษ์ได้ทั่วไป และได้รับการยืนยันจากดัชนีชี้วัดการคอร์รัปชัน ระดับธรรมาภิบาล และปัจจัยอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง ด้วยเหตุนี้หลายหน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน และประชาชน จึงพัฒนาระบบ โครงการ หลักสูตร และการรณรงค์ต่าง ๆ เพื่อต่อต้านการคอร์รัปชันอย่างกว้างขวาง (โกวิทย์ กังสนันท์ และคณะ. 2546; วิโรจน์ ชื่องวงค์. 2546; Yomnak. 2015)

หนึ่งในรูปแบบโครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่มีการจัดขึ้นอย่างต่อเนื่อง คือ โครงการด้านการปลูกฝังจิตสำนึก ซึ่งอยู่ในยุทธศาสตร์และพันธกิจขององค์กรต่าง ๆ ทุกภาคส่วน ด้านองค์กรประชาสังคมอย่างองค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) ยกการปลูกฝังเป็นหนึ่งในยุทธศาสตร์ขับเคลื่อนพันธกิจขององค์กร โดยให้คำนิยามการปลูกฝังนี้ว่าคือการ “ปลูกฝังค่านิยมใหม่ในสังคมโดยเฉพาะในกลุ่มเด็กและเยาวชน สนับสนุนให้เกิดการยกย่องคนดีมีศีลธรรม” (ACT. 2560) ด้านภาครัฐ องค์กรอิสระอย่างสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) ก็มีการบรรจุประเด็นนี้ไว้ในแผนยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ.2560-2564) โดยกำหนดพันธกิจว่า “สร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต ยกระดับธรรมาภิบาลในการบริหารจัดการทุกภาคส่วนแบบบูรณาการ และปฏิรูปกระบวนการป้องกันและปราบปรามการทุจริตทั้งระบบให้มีมาตรฐานสากล” และได้อธิบายพันธกิจนี้ไว้ตอนหนึ่งว่า “..โดยเริ่มจากการวางรากฐานทางความคิดของประชาชนที่นอกจากตนเองจะไม่กระทำการทุจริตแล้ว จะต้องไม่อดทนต่อการทุจริตที่เกิดขึ้นในสังคมไทยอีกต่อไป ประชาชนไทยต้องก้าวข้ามค่านิยมอุปถัมภ์และความเพิกเฉยต่อการทุจริตประพฤติมิชอบ...” ซึ่งกลยุทธ์ในการบรรลุยุทธศาสตร์นี้มุ่งไปที่การปลูกฝังผ่านการส่งเสริมการเรียนรู้ (ป.ป.ช. 2560)

จากรายงานการประชุมของคณะกรรมการขับเคลื่อนหลักสูตรด้านทุจริตศึกษา ของกระทรวงศึกษาธิการ และรายงานโครงการเยาวชนตื่นรู้สู่โลก ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย) พบว่ามีโครงการที่เกี่ยวข้องกับการปลูกฝังจิตสำนึกคุณธรรมและจริยธรรม เพื่อต่อต้านคอร์รัปชัน

ในประเทศไทย ในรูปแบบหลักสูตร กิจกรรมนอกห้องเรียน ค่ายนักเรียน การอบรมสัมมนาและสื่อประกอบการเรียนการสอน ซึ่งมีถึง 29 โครงการ แบ่งเป็นโครงการที่อยู่ภายใต้ความรับผิดชอบของหน่วยงานรัฐ 16 โครงการ และดำเนินงานโดยสถาบันการศึกษา มูลนิธิ และหน่วยงานเอกชนหรือประชาสังคม 13 โครงการ โดยมีกลุ่มเป้าหมายตั้งแต่ระดับปฐมวัย ประถมศึกษา มัธยมศึกษา จนถึงอุดมศึกษา

รูปแบบการดำเนินงานโครงการประเภทนี้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะหลัก ๆ ตามปฏิสัมพันธ์ของผู้ปลูกฝังและผู้รับการปลูกฝัง ได้แก่ หนึ่ง ปลูกฝังทางตรง ผ่านการอบรมสัมมนา การจัดกิจกรรมพิเศษ หรือ การเข้าค่าย สอง ปลูกฝังทางอ้อม ผ่านนวัตกรรมตัวกลาง เช่น บทเรียนออนไลน์ เกมบนโทรศัพท์ หรือบอร์ดเกม ทั้งนี้สังเกตได้ว่า โครงการในลักษณะแรกที่เป็นการปลูกฝังทางตรงมีจำนวนมากว่าลักษณะที่สองมาก และมีการจัดมาเป็นเวลานานแล้วตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541 โดยประมาณ ในขณะที่โครงการทางอ้อมที่ใช้นวัตกรรมเพิ่งจะเริ่มเกิดขึ้นหลังปี พ.ศ. 2556 นอกจากนี้ จากการศึกษารายละเอียดการดำเนินงานพบว่าโครงการส่วนใหญ่ในทั้งสองลักษณะเน้นใช้แนวความคิดเรื่อง “ศีลธรรม” “คุณธรรม” และ “ความดี” เป็นหลักการสำคัญ โดยการสอน หรือ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับคุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งหลักการที่ใช้ส่วนใหญ่ ได้แก่ ความซื่อสัตย์ ความเสียสละอดทน ความรับผิดชอบ มีวินัย จิตสาธารณะ และความพอเพียง

ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าประเทศไทยมีการดำเนินงานโครงการประเภทปลูกฝังจิตสำนึก คุณธรรม จริยธรรม เพื่อต่อต้านคอร์รัปชันเป็นจำนวนมาก มีกลุ่มเป้าหมายกว้างขวาง และดำเนินงานมาเป็นเวลานานพอที่จะผลิตพลเมืองไทยที่มีศีลธรรม คุณธรรม และเป็นคนติดตามหลักการและวัตถุประสงค์ของโครงการเหล่านี้เป็นจำนวนมากพอที่จะสร้างความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในประเทศไทยได้ หรือมีความเป็นพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) พร้อมเข้าร่วมโครงการที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันอื่น ๆ อย่างเพียงพอ

อย่างไรก็ตาม ระดับการคอร์รัปชันในประเทศไทยที่ผ่านมา โดยการวัดผลด้วยดัชนีชี้วัดต่าง ๆ ทั้งโดยองค์กรในและต่างประเทศ ยังไม่เคยมีการปรับตัวลดลงอย่างมีนัยสำคัญ ประเด็นนี้สำนักงาน ป.ป.ช. ได้วิเคราะห์ไว้ในแผนแม่บทบูรณาการป้องกันปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ว่า “ภารกิจการสร้างจิตสำนึกยังไม่มีประสิทธิภาพ” และ “ขาดการสร้างค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริตที่เป็นเอกภาพ” เป็นสภาพแวดล้อมที่เป็นจุดอ่อนที่มีอิทธิพลสูงต่อการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย (ป.ป.ช. 2559) นอกจากนี้สถานการณ์นี้ยังสะท้อนให้เห็นได้จากผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ “ร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน” เมื่อวันที่ 22-24 เมษายน 2559 ที่มีตัวแทนหรือผู้บริหารองค์กรที่ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการต่อต้านคอร์รัปชันจากภาคส่วนต่าง ๆ ที่มีความเห็นร่วมกันว่าอุปสรรคสำคัญหนึ่งของการต่อต้านคอร์รัปชัน คือ การขาดพลเมืองตื่นรู้ (Active Citizen) ที่มากเพียงพอ และมีความเห็นว่าการปลูกพลังประชาชนขึ้นมาเป็นค่านิยมสำคัญในการต่อต้านคอร์รัปชันอย่างมีประสิทธิภาพ (ACT. 2559)

การที่ระดับคอร์รัปชันในประเทศไทยไม่ปรับตัวดีขึ้นอย่างมีนัยสำคัญนั้นมีสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ (พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์. 2560) ซึ่งจากข้อมูลและการวิเคราะห์ข้างต้นนั้น แสดงให้เห็นแล้วว่า “การขาดการสร้างค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริตที่เป็นเอกภาพ” และ “การขาดพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่มากเพียงพอ” ท่ามกลางโครงการปลูกฝังจิตสำนึกจำนวนมากนั้น เป็นหนึ่งในสาเหตุสำคัญของสถานการณ์เช่นนี้ ความไม่สอดคล้องนี้จึงนำมาสู่คำถามวิจัยว่า “อะไร

เป็นแรงบันดาลใจที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้เกิดค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริต เพื่อสร้างพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่มากเพียงพอในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การคอร์รัปชันในประเทศไทยให้ดีขึ้นได้ และจะสามารถสร้างการรับรู้แรงบันดาลใจนั้นให้สังคมไทยได้อย่างไร”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ค้นหาแรงบันดาลใจที่ส่งผล กระตุ้น หรือหล่อหลอมให้เกิดค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริต เพื่อสร้างพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่มากเพียงพอในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การคอร์รัปชันในประเทศไทยให้ดีขึ้นได้
2. เพื่อวิเคราะห์หารูปแบบและกลยุทธ์สร้างการรับรู้แรงบันดาลใจนั้นให้สังคมไทย
3. เพื่อเสนอแนะแรงบันดาลใจและกลยุทธ์สร้างแรงบันดาลใจให้กับโครงการด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทย โดยเฉพาะโครงการด้านการปลูกฝังจิตสำนึก

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

จากข้อมูลรูปแบบการดำเนินงานโครงการปลูกฝังจิตสำนึกเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันในสังคมไทยที่ได้รวบรวมนำเสนอไปข้างต้น จะเห็นได้ว่าโครงการต่าง ๆ ที่มีอยู่มุ่งเน้นผลต่อจิตสำนึกของปัจเจกเป็นหลัก และมีขอบเขตที่จำกัดทั้งในด้านเนื้อหาและรูปแบบ บทความวิจัยนี้จึงนำเสนอกรอบความคิดที่เปิดกว้างในการศึกษาหาปัจจัยและรูปแบบการรับรู้ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจกระทำกรต่าง ๆ ของมนุษย์ เพื่อเปิดประเด็นหรือมุมมองใหม่สำหรับความคิดเรื่องการต่อต้านคอร์รัปชันผ่านแนวคิด Habitus ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ

การหล่อหลอมทางความคิดและปฏิบัติการจริงของมนุษย์เพื่อตัดสินใจกระทำกรอย่างหนึ่งอย่างใด มีข้อถกเถียงสำคัญที่เกี่ยวข้อง ว่ามนุษย์ตัดสินใจกระทำกรต่าง ๆ โดยการกำหนดจากโครงสร้างบางอย่าง หรือ มนุษย์ตัดสินใจได้ด้วยตนเองอย่างอิสระ ซึ่งแนวความคิดหนึ่งในกลุ่มความคิดสาขาเศรษฐศาสตร์การเมืองที่อธิบายข้อถกเถียงนี้ได้อย่างลึกซึ้งและเป็นระบบ คือ แนวคิด Habitus โดย ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) ผ่านงานเขียนที่มีอิทธิพลทางความคิดอย่างกว้างขวาง เช่น Outline of a Theory of Practice (1977), Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste (1979) และ The Logic of Practice (1980) (Goodman and Silverstein. 2009)

แม้ปีแอร์ บูร์ดิเยอ ได้เสนอแนวคิด Habitus มาเป็นระยะเวลาอันนานและได้มีการนำไปใช้ในการวิเคราะห์ปรากฏการณ์อย่างแพร่หลาย ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องการต่อสู้เรื่องการสะสมทุนทางวัฒนธรรม การต่อสู้เรื่องเพศ การเคลื่อนไหวทางการเมือง รวมไปถึงฝั่งเมืองศึกษา แต่ก็ยังไม่เคยมีการนำแนวคิด Habitus มาใช้ในการศึกษาคอร์รัปชัน แม้ในปัจจุบันที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วปัจเจกบุคคลมีหลายบทบาทในเวลาเดียวกันและสามารถปรับตัวได้อย่างรวดเร็ว แนวคิด Habitus ยังคงสามารถใช้เป็นเครื่องมือในการวิจัยได้ โดยบูร์ดิเยอมองว่าพลังของการวิเคราะห์ด้วยแนวคิด Habitus นั้น ขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์เชิงพื้นที่ (spatial analysis) ที่ต้องอาศัยความเข้าใจสถานที่ที่เกิดปฏิบัติการจริงเป็นอย่างดี กล่าวคือ การทำวิจัยภาคสนามในทางปรัชญาสังคมศาสตร์ที่จะต้องมีการลงพื้นที่จริง เพื่อให้เข้าถึงการก่อตัวของทุนและความโน้มเอียงของอุปนิสัย เพราะฉะนั้นพื้นที่จึงมีความสำคัญไม่แพ้ตัวปัจเจกบุคคลหรือโครงสร้าง (Hillier and Rooksby. 2005: 23-24)

1. การพัฒนาแนวความคิด Habitus

การถกเถียงแนวความคิด Habitus สามารถสืบค้นไปได้ถึงสมัยอริสโตเติล (Aristotle) ที่มีการพูดถึง Hexis ซึ่งถือว่าเป็นคำที่มีความสำคัญในทางปรัชญาและเป็นรากฐานของ Habitus ในยุคปัจจุบัน โดย Hexis สามารถเทียบเคียงได้กับคำว่า Disposition หรือ การควบคุม ที่จะเป็นตัวกำหนดลักษณะทั้งลักษณะนิสัย ความรู้สึก และการกระทำของมนุษย์ อันเป็นผลมาจากสภาวะจิตทางด้านคุณงามความดีทางศีลธรรมและคุณงามความดีทางปัญญา (Bell *et al.* 2013: 23) ที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงได้อย่างรวดเร็วเหมือนกับอารมณ์หรือความรู้สึก

ต่อมา ปีแอร์ บูร์ดิเยอ ได้นำเสนอแนวความคิด Habitus อันมีรากศัพท์มาจากภาษาลาตินมาใช้ในการวิเคราะห์ลักษณะความแตกต่างระหว่างสังคมที่มีความแตกต่างกันในด้านต่าง ๆ เช่น เชื้อชาติ ชนชั้น อาชีพ และลักษณะของสังคม เพื่อพยายามค้นหาธรรมชาติของมนุษย์ที่แฝงฝังอยู่ภายใน การใช้แนวคิด Habitus มีจุดแข็งตรงที่แนวคิดมีความยืดหยุ่นและเชื่อว่าความโน้มเอียงทางอุปนิสัยสามารถปรับเปลี่ยนได้ เนื่องจากบูร์ดิเยอต้องการปิดจุดอ่อนในการศึกษาปฏิบัติการทางสังคม (Social Practice) ของนักคิดคนอื่น ๆ เช่น ฌอง ปอล ซาทร์ (Jean Paul Sartre) ที่ให้ความสำคัญกับปัจเจกบุคคลมากเกินไป จนละเลยไปว่าความปรารถนาของปัจเจกถูกสร้างขึ้นโดยประสบการณ์ทางสังคมที่มีโครงสร้างร่วมกันบางอย่างในทางสากล รวมถึงนักคิดอย่าง โคลด์ เลวี สเตราส์ (Claude Levi-Strauss) ที่มองว่าปัจเจกเพียงแต่กระทำการตามโครงสร้างหรือแบบแผนทางสังคม (Bell *et al.* 2013: 272–273) โดยบูร์ดิเยอ มองว่า ปฏิบัติการต่าง ๆ ของมนุษย์ที่มีการผลิตซ้ำและเปลี่ยนแปลงได้ยาก เกิดจาก Habitus ซึ่ง Habitus เกิดจากการหล่อหลอมสิ่งแวดล้อมรอบข้างที่เกี่ยวข้องแล้วประกอบขึ้นมา เป็นสิ่งที่อยู่กึ่งกลางระหว่างโครงสร้างและปัจเจกที่แฝงฝังอยู่ในวิถีปฏิบัติการของแต่ละบุคคล นอกจากนั้นปฏิบัติการในพื้นที่จริงยังก่อให้เกิดหลักการ (Principle) ที่เกิดจากภายในตัวปัจเจกเองและสิ่งที่ปัจเจกให้ความสำคัญ (Bourdieu. 1977: 78–80)

จากกรอบแนวคิดที่ว่าด้วยปฏิบัติการของบูร์ดิเยอ มาเจียส วอลเธอร์ (Matthias Walther) ได้นำเอาแนวคิดดังกล่าวมาใช้ศึกษาต่อโดยมองว่า Habitus เกิดจากการกล่อมเกลาทางสังคม แบ่งออกเป็น 2 ช่วง คือ หนึ่ง Habitus ที่เกิดจากการกล่อมเกลาทางสังคมจากครอบครัวในวัยเด็ก ปฏิบัติการและความรับรู้ในช่วงวัยดังกล่าวจะถูกถ่ายทอดผ่านการเรียนที่เชื่อมโยงกับตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่ทางสังคมของผู้ปกครอง หรือที่เรียกว่า การซึมซับสิ่งเร้าภายนอกสู่ปัจเจก (Internalizing the external) ที่เด็กจะเรียนรู้วิถีคิด วิถีปฏิบัติของผู้ปกครองที่นำมาสู่การสร้าง Habitus ของเด็ก สิ่งนี้บูร์ดิเยอเรียกว่า Class habitus ที่จะสะท้อนถึงความแตกต่างระหว่างผู้คนในสังคม อันนำมาสู่ความแตกต่างของการใช้ชีวิต จริต (taste) และผลประโยชน์ และ สอง Habitus ที่เกิดจากการกล่อมเกลาผ่านประสบการณ์ ซึ่งต่อเนื่องจากการกล่อมเกลาในวัยเด็กอันเป็นผลจากการเรียนในสถาบันการศึกษาและประสบการณ์ชีวิตของบุคคลรอบข้าง โดยที่ Habitus แบบนี้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามความรับรู้ได้ (Walther. 2014: 13–14)

แม้การทุจริตคอร์รัปชันถือเป็น Habitus อย่างหนึ่งที่แฝงฝังในสังคมหลายชั่วอายุคน (Susan and Budirahayu. 2018: 20) แต่การที่สังคมหนึ่งมีบริบทเช่นนี้ก็มิได้หมายความว่าทั้งสังคมจะมีแต่คนที่มี Habitus ที่คอร์รัปชัน โดยจะมีคนกลุ่มหนึ่งที่มีความสำคัญกับความไม่เป็นธรรมและการต่อสู้กับการทุจริตซึ่งมีความเสี่ยงต่าง ๆ นานา ปฏิบัติการอย่างต่อเนืองทั้งที่ดูเหมือนจะเป็นไปไม่ได้ซึ่งแนวคิด Habitus ของบูร์ดิเยอสามารถนำมาวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างโครงสร้างทางสังคมและปฏิบัติการของปัจเจกได้ลึกซึ้งมากขึ้น (De Graaf. 2007:69)

2. อัตวิสัย และ ภาวิสัย ในแนวคิด Habitus

ในการแสวงหาความรู้ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ พยายามหาคำตอบให้กับการถกเถียงว่า อะไรคือตัวกำหนดกระทำของมนุษย์ ระหว่างโครงสร้างทางสังคม หรือ เจตจำนงของปัจเจก ซึ่งคำตอบของ บูร์ดิเยอ คือ เป็นทั้งคู่ กล่าวคือ เป็นทั้งอัตวิสัย (Subjectivity) ที่ปัจเจกก็มีส่วนในการกำหนดการกระทำของตนเอง และเป็นภาวิสัย (Objectivity) ที่โครงสร้างทางสังคมมีส่วนในการกำหนด Habitus ของปีแอร์ บูร์ดิเยอ จึงให้ความสำคัญกับโครงสร้างและตัวบุคคล ซึ่งโครงสร้างนั้นเป็นโครงสร้างที่ไม่ได้เป็นปัจจัยกำหนดปัจเจกอย่างสมบูรณ์ และตัวบุคคลก็ไม่ได้มีอำนาจในการตัดสินใจด้วยตัวเองอย่างเต็มที่ เพราะฉะนั้นการทำความเข้าใจ Habitus จึงต้องทำความเข้าใจทั้งสองอย่างไปพร้อมกัน เพราะทั้งสองอย่างมีความเชื่อมโยงในการประกอบสร้างปฏิบัติการทางสังคม ดังนั้นจะต้องวิเคราะห์โครงสร้างของแต่ละสังคมว่ามีลักษณะเป็นอย่างไร ลักษณะดังกล่าวมีอิทธิพลต่อปัจเจกในการต่อสู้เรื่องคอร์รัปชันอย่างไร และตัวบุคคลเองมีบาดแผลหรือประสบการณ์จากลักษณะโครงสร้างทางสังคมตั้งแต่วัยเยาว์ มาจนถึงปัจจุบันอย่างไร ซึ่งต้องศึกษาถึงไปยังโครงสร้างทางจิตใจ (Mental Structure) ที่ทำให้บุคคลเหล่านี้มีความพยายามอย่างกล้าหาญที่ต้องการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางภาวิสัย (Barrett *et al.* 2007: 267)

นอกจากนั้น Habitus ยังถือเป็นโครงสร้างของลักษณะนิสัยที่เปลี่ยนแปลงได้ยาก สามารถส่งต่อได้โดยการรับรู้ การตัดสินใจ และการแสดงออก ดังนั้นโครงสร้างดังกล่าว ลักษณะนิสัยดังกล่าว จะมีบางส่วนที่คล้ายคลึงกับผู้อื่นที่มีประสบการณ์ร่วมกัน แม้ผู้นั้นจะมีความเป็นปัจเจกที่แตกต่างจากคนอื่นก็ตาม เช่น ปัจเจกที่มีสัญชาติหรือชนชั้นเดียวกัน จะมีความรู้สึกได้ทันทีที่ประหนึ่งอยู่ร่วมชายคาเดียวกัน แต่ถึงแม้ปัจเจกจะไปอยู่ในสภาพแวดล้อมทางสังคมใหม่ ๆ ก็ไม่อาจมองข้ามข้อจำกัดทางประสบการณ์ในอดีตได้ บูร์ดิเยอยังมองว่า Habitus มีความต่อเนื่องและความไม่ต่อเนื่องทางสังคม ในแง่ที่มีความต่อเนื่อง คือ Habitus ได้สะสมพลังทางสังคมไว้ในตัวปัจเจก พร้อมทั้งส่งผ่านพลังทางสังคมแบบข้ามเวลาและสถานที่ ส่วนไม่ต่อเนื่องเพราะ Habitus สามารถถูกปรับแต่งให้เกิดเป็นลักษณะนิสัยใหม่ได้ อาจจะเป็นด้วยการกระตุ้นจากนวัตกรรมที่นำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคม แม้จะเปลี่ยนแปลงได้ยากก็ตาม (Barrett *et al.* 2007: 268)

3. ระเบียบวิธีการศึกษาวิจัยด้วยกรอบแนวคิด Habitus

วิธีวิทยาแบบวิภาษวิธีที่เชื่อในเรื่องคู่ตรงข้าม ทำให้การศึกษาแรงบันดาลใจผ่าน Habitus ต้องศึกษาโครงสร้างทางสังคมและปัจเจกบุคคลที่ปฏิบัติการจริงไปพร้อมกัน คนที่เติบโตในสังคมเดียวกัน และสนใจเรื่องคอร์รัปชันเหมือนกันก็อาจจะ มี Habitus ที่ไม่เหมือนกัน ซึ่งการต่อสู้กับคอร์รัปชันเป็นทั้งผลผลิตของโครงสร้างทางสังคมและเป็นแรงผลักดันที่เกิดขึ้นกับตัวปัจเจกเอง ซึ่งอาจจะเคยมีประสบการณ์ร่วมกันในระดับปัจเจกบุคคล ระดับกลุ่ม หรือระดับชนชั้นเดียวกัน (สุนีย์ ประสงค์ บัณฑิต. 2553: 85) ระดับปัจเจกบุคคล Habitus อาจจะมีตั้งแต่เด็ก เมื่อเด็กเริ่มมีการเรียนรู้ในครอบครัวหรือในบ้านที่เติบโตขึ้นมา โดยที่สัมพันธ์กับโครงสร้างทางสังคมในสมัยนั้น ซึ่งอาจจะดูได้จากบาดแผลในวัยเด็กที่เกี่ยวกับการถูกทุจริตทั้งโดยตรงและโดยอ้อม ระดับกลุ่มสังคม Habitus จะเห็นได้จากตำแหน่งหรือสถานภาพที่มี ทั้งสถานภาพโดยกำเนิดและสถานภาพที่ได้มาที่หลัง ซึ่งอาจจะดูได้จากกรรวมกลุ่มในการต่อสู้คอร์รัปชันทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ (ibid: 114)

การศึกษาข้างต้นจะนำมาซึ่งคำตอบต่อคำถามที่ว่าคนกลุ่มหนึ่งที่ทุ่มเทแรงกายแรงใจเพื่อทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยมาเป็นเวลานานได้แรงบันดาลใจในการต่อสู้กับความ

ไม่เป็นธรรมและคอร์รัปชันในสังคมอย่างไร และเมื่อได้รับแรงบันดาลใจแล้วบุคคลเหล่านี้ปรับเปลี่ยนแรงใจของตนให้เป็นแรงกายขับเคลื่อนการทำงานอย่างต่อเนื่องได้อย่างไร ผ่านการศึกษา Habitus ของแต่ละบุคคล

วิธีดำเนินการวิจัย

จากกรอบแนวความคิด Habitus ดังกล่าว สรุปได้ว่าการศึกษาว่าปัจจัยใดเป็นตัวกำหนด กระตุ้น หรือหล่อหลอมการกระทำและการตัดสินใจของมนุษย์ จะต้องศึกษาโครงการทางสังคมและปัจเจกบุคคล ไปพร้อมกัน เพื่อวิเคราะห์ว่าโครงสร้างทางสังคมที่บุคคลนั้น ๆ อยู่ มีอิทธิพลต่อปัจเจกและโครงสร้างจิตใจอย่างไร ถึงทำให้ปัจเจกนั้นเป็นพลเมืองตื่นรู้ พร้อมทำงานและให้ความร่วมมือในโครงการต่อต้านคอร์รัปชัน ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างที่งานวิจัยชิ้นนี้จะศึกษาด้วยวิธีการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) นั้น จึงเป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่ทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานานอย่างน้อย 10 ปี เพื่อควบคุมกรอบเวลาที่อาจมีผลต่อแรงบันดาลใจ มีความรู้ความเชี่ยวชาญเชิงประเด็นนี้อย่างลึกซึ้งและมีประสบการณ์มากเกี่ยวกับการคอร์รัปชันและการต่อต้านคอร์รัปชัน จำนวน 14 คน จากหลากหลายบทบาทและหลากหลายประเภทองค์กร ดังข้อมูลในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: สรุปกลุ่มประเภท บทบาท และองค์กรของผู้ทรงคุณวุฒิที่สัมภาษณ์

กลุ่มประเภท	องค์กร/บทบาทด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน
ผู้นำในองค์กรอิสระ	คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ปป.ช.)
ผู้นำในองค์กรภาครัฐ	คณะกรรมการต่อต้านทุจริตแห่งชาติ (คตช.) คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญ (พ.ศ.2558)
ผู้นำในองค์กรภาคประชาสังคม	องค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)
ผู้นำในองค์กรภาคเอกชน	นักข่าวสืบสวนสอบสวน โครงการแนวร่วมปฏิบัติของภาคเอกชนไทยในการต่อต้านการทุจริต สถาบันกรรมการบริษัทไทย
นักวิชาการ / นักวิจัย	นักวิชาการสาขานิติศาสตร์ และนักวิจัยประเด็นการคอร์รัปชัน นักวิชาการสาขาเศรษฐศาสตร์ และนักวิจัยประเด็นการคอร์รัปชัน นักวิชาการ ผู้บริหารมหาวิทยาลัย และนักวิจัยประเด็นการคอร์รัปชัน

* บางรายการกลุ่มประเภท บทบาท และองค์กร มีการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิมากกว่า 1 คน

คำถามที่คณะผู้วิจัยใช้ในการสัมภาษณ์ประกอบไปด้วยคำถามหลัก 3 ข้อ ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจในการทำงานเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันของท่านมีอะไรบ้าง เพื่อศึกษาปัจจัยที่นำไปสู่การลงมือทำงานด้านนี้ มีรายละเอียดคำถามย่อย ๆ เช่น บุคคลที่เป็นแรงบันดาลใจหรือเป็นแบบอย่างในการทำงาน เล่าถึงเหตุการณ์ที่เป็นจุดเปลี่ยนให้มาทำงานเกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชัน หรือ เหตุการณ์สำคัญในเรื่องนี้ที่จำได้ไม่เคยลืม สอง เนื่องจากท่านได้ทำงานด้านคอร์รัปชันมายาวนาน รูปแบบการคอร์รัปชันที่ท่านได้สัมผัสและพบเห็นบ่อยครั้งในสังคมไทยมีรูปแบบอย่างไรและมีการเปลี่ยนแปลงหรือไม่ อย่างไร มีคำถามย่อย เช่น ให้คำนิยามคอร์รัปชันอย่างง่าย และเหตุการณ์อะไรที่

เรียกว่าคอร์รัปชัน กระบวนการคอร์รัปชันที่เคยพบ จากการทำงานที่ผ่านมา พบปัญหา อุปสรรค หรือ แรงกดดันอะไรบ้าง และสาม หากจะแก้ปัญหาคอร์รัปชันในประเทศไทย ท่านคิดว่าเรื่องที่มีโอกาส สำเร็จและสามารถทำได้ทันทีคือเรื่องอะไร และอยากให้คนรุ่นต่อไปมาสานต่อหรือสนใจในเรื่องใด เพื่อศึกษาว่าผลใดจากการทำงานที่ผลักดันให้ผู้ทรงคุณวุฒิยังมีใจที่จะทำงานด้านนี้ต่อไป

ผลการวิจัย

ผลข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง โดยมีแบบคำถามตามที่ได้อธิบายไปในส่วน ระเบียบวิธีวิจัยนั้น เมื่อนำมาอธิบายภายใต้แนวความคิด Habitus ในเรื่องแรงบันดาลใจแล้ว สามารถ แบ่งประเด็นของผลการสัมภาษณ์ออกมาได้ 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจสูงสุดเริ่มต้นการทำงาน ต่อต้านคอร์รัปชัน สอง แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน และสาม ผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การคอร์รัปชันในอนาคต

1. แรงบันดาลใจสูงสุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน

ผลการสัมภาษณ์ประเด็นแรกที่จะนำมาอธิบายคือ แรงบันดาลใจของผู้ทรงคุณวุฒิที่นำมาสู่ การเริ่มต้นทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งสามารถแบ่งกลุ่มคำตอบออกมาได้เป็น 4 กลุ่มใหญ่ ๆ ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและชีวิตในวัยเด็ก สอง ความสงสัยใคร่รู้และความสนุกในการ ค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์กรความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษา และสี่ ความรู้และประสบการณ์ จากการทำงาน

จากผลการสัมภาษณ์ในประเด็นแรงบันดาลใจสูงสุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน ของผู้ทรงคุณวุฒินี้ หรือตามกรอบแนวคิด Habitus คือปัจจัยที่กระตุ้นให้ตัดสินใจใช้แรงงานเรื่องนี้มี ข้อสังเกตอยู่ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่ หนึ่ง จุดกำเนิดหรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจที่ส่งผลให้ ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันมาเป็นเวลานาน ด้วยความกล้าหาญและเสียสละ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแค่การปลูกฝังจิตสำนึกในวัยเด็กหรือการอบรมผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านศีลธรรม จริยธรรมเพียงเท่านั้น แต่มาจากลักษณะภายในของปัจเจก เช่น ความใฝ่รู้และความช่างสงสัย และ มาจากสภาพแวดล้อมทางสังคมวัฒนธรรมอย่างหลากหลายที่ประกอบเป็นองค์ความรู้และประสบการณ์ ให้แก่ปัจเจก ซึ่งแรงบันดาลใจที่เกิดจากปัจจัยทั้งภายในและภายนอกเหล่านี้ มีความครอบคลุมที่กว้าง มากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึกเพียงเท่านั้น สอง นอกเหนือจากแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจตามตาราง ข้างต้นแล้ว สิ่งสำคัญที่ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านมีร่วมกันคือ ความมีคุณธรรมจากภายใน เจตนาที่ดี จิต สาธารณะ และความสุจริต ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้เป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่สามารถมองเห็นได้อย่าง เด่นชัด ที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านเสียสละและกล้าหาญอย่างมากในการทำงานอย่างไม่ท้อถอย และ สาม จากผลการสัมภาษณ์เรื่องบุคคลตัวอย่างที่เป็นแรงบันดาลใจของผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่าน เหตุผลที่ แต่ละท่านให้สำหรับการเลือกนั้น ไม่ใช่เป็นแรงบันดาลใจเพราะผลงานเป็นหลัก แต่เป็นแรงบันดาลใจ ในการเป็นบุคคลตัวอย่างของความมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะ สร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม

2. แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน

ประเด็นที่สองของผลการสัมภาษณ์ คือ แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้าน คอร์รัปชัน ผลการสัมภาษณ์ประเด็นนี้ได้มาจากสมมุติฐานหนึ่งของผู้วิจัยว่า การทำงานด้านการต่อ ต้านคอร์รัปชันเป็นงานที่เกี่ยวกับการขัดผลประโยชน์ของผู้ที่กระทำการทุจริต ดังนั้นผู้ทำงานด้านนี้

จึงมีความเสี่ยงต่อการต่อต้านจากผู้ที่เกี่ยวข้องนั้น ๆ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทรัพย์สิน ซึ่งสมมุติฐานข้อนี้ได้รับการยืนยันจากคำถามข้อหนึ่งในประเด็นนี้ ซึ่งสรุปอุปสรรคในการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันของผู้ทรงคุณวุฒิได้เป็น 4 ประเภท ได้แก่ หนึ่ง การวิจารณ์เชิงลบ สอง การข่มขู่ สาม การกลั่นแกล้งทางกฎหมาย และสี่ ความยากลำบากที่เกิดจากโครงสร้างทางสังคมและวัฒนธรรม

ผลการสัมภาษณ์พบว่าหลายอุปสรรคเป็นความเสี่ยงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจของพนักงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันจริงตามสมมุติฐานของผู้วิจัย ซึ่งนั่นนำมาสู่ข้อสนใจหลักของประเด็นแรงบันดาลใจประเด็นนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้ได้รับ หรือมีแรงบันดาลใจอะไรที่ทำให้สามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่เป็นความเสี่ยงต่อชีวิต ทรัพย์สิน และจิตใจ ในการทำงานต่อต้านคอร์รัปชันอย่างกล้าหาญเสียสละ และไม่ย่อท้อ โดยคำตอบที่ได้รับสามารถแบ่งออกเป็นประเด็นแรงบันดาลใจ หรือ ผลการจากแรงกระทำใดที่ผลักดันให้เกิดใจในการทำงานต่อได้ 4 ประเด็น ได้แก่ หนึ่ง การตอบรับในเชิงบวก และกำลังใจจากผู้อื่น สอง การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ สาม การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และสี่ แรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ในประเด็นนี้มีความน่าสนใจที่เป็นจุดสังเกตอยู่ 3 จุด ได้แก่ หนึ่ง แรงบันดาลใจนั้นนอกจากจะเป็นตัวจุดประกายในการผลักดันให้ปัจเจกเริ่มตัดสินใจทำอย่างใดอย่างหนึ่ง กรณีนี้คือการเข้ามาทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันแล้ว ยังเป็นส่วนสำคัญในการผลักดันให้ปัจเจกสามารถฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้น ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยเฉพาะงานที่มีความท้าทายในหลายด้านอย่างการต่อต้านคอร์รัปชัน สอง จุดกำเนิดหรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจเหล่านี้บางประการเหมือนกับที่มาของแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการตัดสินใจ แต่หลายประการเป็นส่วนเพิ่มเติมขึ้นมาจากเดิม เป็นการยืนยันข้อสังเกตก่อนหน้าว่า แรงบันดาลใจนั้นมีความครอบคลุมที่กว้างมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึก หรือ การปลูกฝังจิตสำนึกนั้นเป็นเพียงจุดกำเนิดหรือที่มาประการหนึ่งของแรงบันดาลใจเท่านั้น และ สาม จุดกำเนิด หรือแหล่งที่มาของแรงบันดาลใจนั้น มาจากทั้งสภาพโครงสร้างทางสังคมและตัวปัจเจกเอง

3. ผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคต

การสัมภาษณ์ในเรื่องผลของแรงบันดาลใจสู่ความเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคตนี้เป็นการสำรวจความคิดของผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่องการส่งต่อแรงบันดาลใจที่แต่ละท่านได้รับมาหรือมีอยู่ไปสู่การเปลี่ยนแปลงในอนาคต และที่สำคัญคือเป็นการย้อนไปตรวจสอบความเข้าใจต่อแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิแต่ละท่านได้รับมาหรือมีอยู่ว่าแรงบันดาลใจนั้นเป็นสิ่งที่ผู้ทรงคุณวุฒิเห็นว่าเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องส่งต่อเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันในอนาคตหรือไม่ อย่างไร โดยสามารถสรุปแนวทางข้อเสนอได้เป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ หนึ่ง การสร้างความคิดใหม่ ในด้านความรู้และจิตสำนึก และสอง การสร้างเครื่องมือ เช่น กฎหมาย ข้อมูล เทคโนโลยี และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้าง

จากผลของแรงบันดาลใจสู่การสร้างการเปลี่ยนแปลงของผู้ทรงคุณวุฒิมีผลข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่หลากหลาย นำไปสู่ข้อสังเกต 3 ประการดังนี้ หนึ่ง จากการที่สามารถแบ่งข้อเสนอการสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ออกมาเป็นสองประเภท คือ แนวคิดและเครื่องมือ สะท้อนให้เห็นว่าการสร้างการเปลี่ยนแปลงในสถานการณ์คอร์รัปชันนั้นมีหลายวิธีการ และไม่สามารถมุ่งใช้วิธีการใดวิธีการเดียวได้ ต้องใช้ประสานพร้อมกัน และ สอง เมื่อเจาะศึกษาในส่วนความคิด ความรับรู้ ทักษะคตินั้นพบว่ามีความคิดที่หลากหลาย เช่น จิตสำนึก จิตสาธารณะ ความเท่าเทียม ความตื่นตัว ความสุจริต

จริยธรรมของสังคม และความเข้าใจเชิงระบบ ที่สำคัญกว่านั้นคือมีการกล่าวถึงช่องทางในการถ่ายทอดความคิดเหล่านี้หลากหลายด้วย เช่น การอบรม การรณรงค์ การเปลี่ยนพฤติกรรมภาคเอกชน การสร้างความเข้าใจ เป็นต้น และ สาม เมื่อนำข้อมูลผลของแรงบันดาลใจเหล่านี้ย้อนไปตรวจสอบกับแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิได้รับมาหรือมีอยู่ จะพบว่ามีความสอดคล้องกันในเชิงความหลากหลายของความคิดและช่องทางการถ่ายทอดความคิดเหล่านั้น เป็นการยืนยันอย่างชัดเจนว่า แรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยได้รับมา มีอยู่และต้องการจะถ่ายทอดเพื่อเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันนั้นมีความครอบคลุมที่กว้างขวางมากกว่าการปลูกฝังจิตสำนึก

สรุปและอภิปรายผล

จากการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ตามกรอบ Habitus งานวิจัยสามารถสรุปแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชัน ซึ่งประกอบไปด้วยโครงสร้างทางสังคม และ เจตจำนงของปัจเจกตามกรอบทฤษฎี โดยแรงบันดาลใจที่พบนั้นมีทั้งแรงบันดาลใจสู่จุดเริ่มต้นการทำงานต่อต้านคอร์รัปชัน และ แรงบันดาลใจในการฝ่าฟันอุปสรรคในการต่อต้านคอร์รัปชัน รวมทั้งหมด 8 ประการ ได้แก่ หนึ่ง ผลจากการปลูกฝังในวัยเด็กและแรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิต สอง ความสงสัยใคร่รู้และความสนุกในการค้นหาคำตอบส่วนตัว สาม องค์กรความรู้หรือแรงกระตุ้นจากการศึกษา สี่ ความรู้และประสบการณ์จากการทำงาน ห้า การตอบรับในเชิงบวกและกำลังใจจากผู้อื่น หก การสนับสนุนและความหวังจากคนรุ่นใหม่ เจ็ด การรับรู้สถานการณ์ความรุนแรงของคอร์รัปชันที่ยังคงอยู่ในประเทศไทย และแปด บุคคลตัวอย่างของความมีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม โดยเมื่อนำข้อมูลจากการสัมภาษณ์วิเคราะห์รวมกันแล้ว สามารถวิเคราะห์สรุปผลได้ 4 ประการ ดังนี้

หนึ่ง แรงบันดาลใจที่ทำให้ผู้ทรงคุณวุฒิเหล่านี้เริ่มเข้ามาทำงานด้านการต่อต้านคอร์รัปชันและผลักดันให้ฝ่าฟันอุปสรรคที่เกิดขึ้นมาได้นั้นมีความหลากหลายมาก และการปลูกฝังจิตสำนึกในวัยเด็กหรือการอบรมเฉพาะเรื่องศีลธรรม คุณธรรมและจริยธรรม ซึ่งเป็นกลยุทธ์หลักของโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยจำนวนมาก เป็นเพียงหนึ่งในหลายประเด็นของแรงบันดาลใจเพื่อการต่อต้านคอร์รัปชันเท่านั้น

สอง ความหลากหลายของประเด็นแรงบันดาลใจเพื่อต่อต้านคอร์รัปชันนั้น มีการกระจายตัวอยู่ในบุคคลแต่ละบุคคลด้วย หมายความว่าปัจเจกไม่ได้มีเพียงแรงบันดาลใจเดียวที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่ง การตัดสินใจในทางเดียวกันนั้นไม่จำเป็นต้องมาจากแรงบันดาลใจประเด็นเดียวกัน และไม่จำกัดว่าแต่ละคนได้รับแรงบันดาลใจที่ประเด็นด้วย ดังนั้นการปลูกฝังแรงบันดาลใจให้ปัจเจกจึงควรมีการปลูกฝังหลายประเด็น เพื่อให้ผู้ที่เข้าร่วมสามารถเลือกรับแรงบันดาลใจในประเด็นที่เหมาะสมกับตัวปัจเจก

สาม รูปแบบการรับมาซึ่งแรงบันดาลใจประเด็นต่าง ๆ นั้น มีความหลากหลายด้วยกัน ปัจเจกอาจได้รับแรงบันดาลใจนี้จากการฝึกอบรม เข้าค่าย สัมมนาเหมือนกับลักษณะโครงการต่อต้านคอร์รัปชันที่จัดกันเป็นจำนวนมาก หรือ มาจากประสบการณ์ตรงจากการทำงานในพื้นที่ การเห็นผู้อื่นถูกเอารัดเอาเปรียบ องค์กรความรู้จากการศึกษาวิชาการสาขาต่าง ๆ ความสามารถและโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลและองค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการต่อต้านคอร์รัปชัน การได้รับการตอบรับในเชิงบวกและ

กำลังใจจากคนรอบข้าง และที่สำคัญคือการรับแรงบันดาลใจมาจากบุคคลตัวอย่างที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม ซึ่งเป็นแรงบันดาลใจที่ผู้ทรงคุณวุฒิกล่าวถึงมากที่สุด

สี่ กลยุทธ์ที่ควรนำมาประยุกต์กับโครงการต่อต้านคอร์รัปชันประเภทปลูกฝังแรงบันดาลใจนั้น คือ การสร้างความรับรู้แรงบันดาลใจหลากหลายประเภท และ รับรู้จากกระบวนการหลากหลายรูปแบบ ซึ่งจากการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติเบื้องต้น กลยุทธ์ที่ควรได้รับความสนใจเป็นพิเศษ คือ การใช้บุคคลตัวอย่างที่มีคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ความพอเพียง และความมุ่งมั่นที่จะสร้างสิ่งดี ๆ ให้แก่สังคม แรงกระตุ้นจากประสบการณ์ชีวิตจริงที่รับรู้ผลกระทบทางลบของการคอร์รัปชันทั้งทางตรงและทางอ้อม เช่น การสอดแทรกข้อมูลเรื่องการคอร์รัปชันผ่านความรู้และประสบการณ์ในการทำงานในวงการต่าง ๆ และการสนับสนุนให้มีความสงสัยใคร่รู้และเกิดความสุขในการค้นหาคำตอบ

ข้อเสนอแนะ

จากสรุปผลการวิจัยทั้ง 4 ประการที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จึงนำมาสู่ข้อเสนอแนะเบื้องต้นสำหรับโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในประเทศไทยว่าควรให้ความสำคัญทั้งประเด็นโครงสร้างทางสังคมและเจตจำนงของปัจเจกไปพร้อม ๆ กัน หากมุ่งเพียงด้านใดด้านหนึ่งเท่านั้นจะไม่สามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์คอร์รัปชันได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน นอกจากนี้ผลการวิจัยในประเด็นเจตจำนงของปัจเจกยังนำมาสู่ข้อเสนอแนะต่อโครงการเพื่อการปลูกฝังจิตสำนึกให้เยาวชนว่า ควรมีเนื้อหาที่หลากหลาย ไม่จำกัดอยู่ที่การนำเสนอเนื้อหาเฉพาะเรื่องคอร์รัปชัน ศีลธรรม และจริยธรรมโดยตรงเท่านั้น โดยรูปแบบการนำเสนอเนื้อหาเหล่านี้ก็ควรมีความหลากหลายเช่นเดียวกัน ไม่ควรจำกัดอยู่ที่การอบรมและสอนตามหลักสูตรเท่านั้น ทั้งนี้พบว่ากลยุทธ์ที่มีประสิทธิภาพมากคือ การให้บุคคลตัวอย่างเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และการสร้างให้ปัจเจกมีประสบการณ์จริงทางลบกับการคอร์รัปชัน เพื่อกระตุ้น หรือหล่อหลอมให้เกิดค่านิยมร่วมต่อต้านการทุจริต สร้างพลเมืองตื่นรู้หรือพลเมืองนักตรวจสอบที่มากเพียงพอในการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์การคอร์รัปชันในประเทศไทยให้ดีขึ้นได้

บทความวิจัยนี้แม้จะสามารถเปิดมุมมองใหม่และชี้ช่องทางการพัฒนาต่อเนื่องสำหรับโครงการต่อต้านคอร์รัปชันในไทยได้ แต่มีข้อจำกัดสำคัญในด้านความครอบคลุมของข้อเสนอแนะรูปแบบและกลยุทธ์การสร้างแรงบันดาลใจ เนื่องจากกรอบเวลาการทำวิจัยที่สั้น ในการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่ต้องมีความละเอียดและใช้เวลามาก จึงเป็นข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยประเด็นนี้ในอนาคตที่จะนำเสนอรูปแบบและกลยุทธ์ที่ครอบคลุมและชัดเจนมากขึ้นต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- โกวิทย์ กังสนันท์ ทิพาพร พิมพ์พิสุทธิ์ และเมธาวุฒิ พิรพรวิฑูร. (2546). รายงานการวิจัยฉบับสมบูรณ์ เรื่อง การพัฒนาองค์กรและเพิ่มขีดความสามารถของสำนักงาน ป.ป.ช. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- ป.ป.ช. (2559). แผนแม่บท บูรณาการป้องกัน ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.

- _____. (2560). ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ.
- พีระพงษ์ เตชะทัตตานนท์. (2560). **สมการคอร์รัปชัน : แก่ใจทย์ บวก ลบ คูณ หาย ในสังคมไทย**. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย.
- วิโรจน์ ฮ่องวงศ์. (2546). การตรวจสอบทรัพย์สินและหนี้สินเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งมิใช่ผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยคณะกรรมการ ป.ป.ช. ปริญญาพนธ์ น.ม.(นิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2553). **แนวความคิดฮาบิตัสของปีแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- ACT. (2559). **รายงานสรุปผลการจัดกระบวนการ โครงการ “ร้อยพลังต่อต้านคอร์รัปชัน”**. กรุงเทพฯ: องค์การต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย).
- ACT. (2560). **ยุทธศาสตร์ 3ป. ขององค์กรต่อต้านคอร์รัปชัน (ประเทศไทย)**. สืบค้นเมื่อ 10 กรกฎาคม 2560, จาก http://www.anticorruption.in.th/2016/th/ourjob.php#ourjob2_section
- Barrett, M.; Barth, L.; Benton, T.; Blackshaw, T.; Cohen, I.J.; Heritage, J.; Holton, R.; Hughes, J.; Jessop, B. & Martin, K. (2007). **Key Sociological Thinkers**. 2nd ed. London: Palgrave Macmillan.
- Bell, J.; Crossley, N.; Stephens, W.O.; Sullivan, S.; Leary, D.; Watkins, M.; Miner, R.; Lockwood, T.; MacMullan, T. & Fosl, P. (2013). **A History of Habit: From Aristotle to Bourdieu**. Lanham, MD: Lexington Books.
- Bourdieu, P. (1977). **Outline of a Theory of Practice**. Cambridge, UK: Cambridge university press.
- De Graaf, G. (2007). Causes of corruption: Towards a contextual theory of corruption. **Public Administration Quarterly**. 31(1): 39–86.
- Goodman, J.E. & Silverstein, P.A. (2009). **Bourdieu in Algeria: Colonial Politics, Ethnographic Practices, Theoretical Developments**. Lincoln, Nebraska: University of Nebraska Press.
- Hillier, J. & Rooksby, E. (2005). **Habitus: A Sense of Place**. 2nd ed. London: Ashgate Publishing.
- Susan, N. & Budirahayu, T. (2018). **Village Government Capacity in the Implementation of Village Law No. 6 of 2015 in Indonesia**, in: Sustainable Future for Human Security. Singapore: Springer: 17–27.
- Yomnak T. (2015). **Corruption in Thailand: A Study of Corruption and Anti-Corruption Reforms in Thailand’s Construction Sector**. PhD thesis (Development Studies). Cambridge: University of Cambridge. Photocopy.
- Walther, M. (2014). **Repatriation to France and Germany: A Comparative Study Based on Bourdieu’s Theory of Practice**. Singapore: Springer.

การเปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้จริงจากการให้บริการ ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง

The Comparison between Expected and Perceived Service from Logistics Service Providers in Plastic Industry in Rayong Province

นพพร บัวอินทร์¹
Nopporn Bua-in

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาระดับการให้บริการที่คาดหวังกับการบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการ โลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง 2) ศึกษาช่องว่างของการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง 3) เปรียบเทียบการบริการที่คาดหวังและบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง สุ่มตัวอย่างแบบชั้นภูมิจากพนักงานระดับบริหารหรือเจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง จำนวน 138 บริษัท/คน ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติเชิงอ้างอิงเพื่อวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างค่าเฉลี่ยแบบจับคู่และวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการให้บริการโดยใช้เครื่องมือ SERVQUAL

ผลการศึกษาพบว่า 1) ระดับความคาดหวังของคุณภาพการให้บริการโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความคาดหวังต่อการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ ความเห็นอกเห็นใจ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ และการตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ ตามลำดับ ส่วนการรับรู้บริการจริงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ได้แก่ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ ความเป็นรูปธรรมของการบริการ และความเห็นอกเห็นใจ ตามลำดับ 2) สำหรับการประเมินคุณภาพการให้บริการพบว่าผู้ใช้บริการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยองพบว่า ในทุกด้านมีความคาดหวังน้อยกว่าการ

¹อาจารย์ ดร. ประจำสาขาวิชาบริหารธุรกิจอุตสาหกรรมและโลจิสติกส์ คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ วิทยาเขตระยอง จังหวัดระยอง

Lecturer, Industrial Business and Logistic Administration, Faculty of Business Administration, King Mongkut's University of Technology North Bangkok, Rayong Campus, Rayong Province.

Corresponding author e-mail: nopporn.b@fba.kmutnb.ac.th

Article history: Received 14 April 2019, Revised 23 August 2019, Accepted 9 September 2019

รับรู้จริง ($E < P$) ยกเว้นด้านความเห็นอกเห็นใจที่มีความคาดหวังมากกว่าการรับรู้จริง ($E > P$) ซึ่งนั่นหมายความว่าคุณภาพการให้บริการผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยองมีคุณภาพการให้บริการที่เป็นเลิศในทุกด้าน ยกเว้นด้านความเห็นอกเห็นใจที่ต้องได้รับการปรับปรุง และ 3) สำหรับการเปรียบเทียบการให้บริการที่คาดหวังกับการบริการที่รับรู้จริงผลการทดสอบสมมติฐานพบว่า ด้านความน่าเชื่อถือและด้านความเห็นอกเห็นใจมีคุณภาพบริการที่คาดหวังแตกต่างจากการบริการที่รับรู้จริง ส่วนด้านอื่น ๆ ไม่มีความแตกต่างที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

คำสำคัญ: การให้บริการที่คาดหวัง การให้บริการที่รับรู้จริง อุตสาหกรรมพลาสติก

Abstract

This research aims to 1) study the level of expected service and perceived service from logistics service providers in plastic industry in Rayong, 2) study the service cap of logistics service providers in plastic industry in Rayong, and 3) compare the expected service and the perceived service of logistics service providers in plastic industry in Rayong. Stratified sampling was applied to administrators or owners of plastic companies in Rayong. The sample size was 138 persons. Survey questionnaire was used to collect data. The data was analyzed by descriptive statistics including percentage and standard deviation, reference statistics for analyze mean difference in pairs, and SERVQUAL for quality assessment.

The results showed that 1) the level of expected service in overall was in high level, including the expectation for reassuring the service for users, service reliability, sympathy, service objectiveness, and responsiveness, respectively. Also, the level of perceived service in overall was in high level, including service reliability, reassuring the service for users, responsiveness, service objectiveness, and sympathy, respectively. 2) the assessment of service quality found that the expectations from logistics service providers were less than the perceptions ($E < P$) in all aspect, except sympathy that the expectations were higher than the perceptions ($E > P$). That mean the service quality of logistics service provider was excellent in every aspect but the sympathy needs to be improved. 3) the comparison between expected service and the perceived service found that service reliability and sympathy were different at statistically significant level of 0.05 while other aspects had no difference.

Keywords: *Expected service, Real service, Plastic industry*

บทนำ

การพัฒนาคุณภาพผู้ให้บริการโลจิสติกส์ (Logistics Service Providers) ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบ โลจิสติกส์ของประเทศไทย ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2560-2564) มีแนวทางการพัฒนาเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับผู้ประกอบการโดยยุทธศาสตร์ที่ 1 ได้กล่าวถึงการพัฒนาเพื่อเพิ่มมูลค่าระบบห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain Enhancement) และยกระดับมาตรฐานระบบการบริหารจัดการโลจิสติกส์และห่วงโซ่อุปทานให้ได้มาตรฐานสากล สนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มและสามารถบริหารจัดการตลอดทั้งห่วงโซ่อุปทานจนถึงจุดจำหน่ายสินค้าสู่ผู้บริโภคได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2560) การเคลื่อนย้ายสินค้าและบริการจึงเป็นจุดเริ่มต้นของห่วงโซ่อุปทานไปสู่มือลูกค้าและยังเป็นองค์ประกอบหลักที่ทำให้เกิดค่าใช้จ่าย ดังนั้นการขนส่งที่มีประสิทธิภาพจึงต้องทำให้ค่าใช้จ่ายโดยรวมลดลงเพื่อสร้างความพึงพอใจให้กับลูกค้า ลดระยะเวลาในการส่งมอบสินค้าและเพิ่มความปลอดภัยในการทำงาน (เสาวภา มีแก้ว. 2560)

จากการจัดอันดับดัชนีวัดประสิทธิภาพระบบโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ (International Logistics Performance Index) พบว่าประเทศไทยจัดอยู่ในอันดับที่ 32 มีอันดับดีขึ้นถึง 13 อันดับจากการจัดอันดับในปีที่ผ่านมา (กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์. 2562) แสดงให้เห็นว่าผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทยได้พัฒนาระบบในระดับดีขึ้นตรงตามความต้องการของลูกค้า กอปรกับการนำระบบโลจิสติกส์ได้นำมาใช้ในการดำเนินธุรกิจเพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขัน (Bowersox and Closs. 1996) ทั้งในด้านศักยภาพทางโลจิสติกส์ การพยากรณ์ความต้องการ กระบวนการสั่งซื้อสินค้า การสื่อสารในการกระจายสินค้า การเลือกทำเลที่ตั้งคลังสินค้าและการบริหารสินค้าคงคลัง เป็นต้น (วงจิตร ภูพวก. 2557)

จังหวัดระยองเป็นแหล่งอุตสาหกรรมหลักที่มีความสำคัญทางเศรษฐกิจของประเทศ ได้รับการส่งเสริมการลงทุนเพื่อยกระดับอุตสาหกรรมให้มีความสามารถในการแข่งขัน โดยอุตสาหกรรมเป้าหมายในกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจเพื่ออนาคต (New Engine of Growth) ประกอบด้วยอุตสาหกรรมเดิมที่มีศักยภาพ (First S-curve) และอุตสาหกรรมในอนาคต (New-S-curve) เพื่อดึงดูดให้บริษัทข้ามชาติจากทั่วโลกสนใจมาลงทุนตามกรอบการลงทุนรวมของภาครัฐและเอกชนระยะเวลา 5 ปี (พ.ศ. 2560-2564) (ศตพร สภาณุชาติ. 2559; สำนักงานปลัด กระทรวงพาณิชย์. 2560; สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2562) ทั้งนี้จากข้อมูลรายงานภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรมปี 2561 และแนวโน้มปี 2562 พบว่าอุตสาหกรรมการผลิตพลาสติกของไทยมีอัตราการส่งออกในปี 2560 สูงถึง 7,869.4 ล้านเหรียญสหรัฐฯ (World Trade Atlas. 2560) มีการขยายตัวเพิ่มขึ้นในปี 2561 เท่ากับ 8,720.3 ล้านเหรียญสหรัฐฯ เป็นผลมาจากการฟื้นตัวอย่างต่อเนื่องของเศรษฐกิจโลกและความต้องการผลิตภัณฑ์พลาสติกของประเทศคู่ค้า โดยเฉพาะในภูมิภาคอาเซียนประกอบกับราคาน้ำมันซึ่งเป็นวัตถุดิบในการผลิตเม็ดพลาสติกปรับตัวสูงขึ้น

จากความสำคัญดังกล่าวการให้บริการด้านโลจิสติกส์ (Logistics Service Providers) สำหรับอุตสาหกรรมพลาสติกสามารถขยายตัวได้อย่างต่อเนื่องมีมูลค่าทางการตลาดสูง จึงเป็นการส่งเสริมและสร้างความสามารถในการแข่งขันเพื่อการให้บริการที่ดีกว่า ผู้วิจัยมีความสนใจศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้จริงจากการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง เพื่อลดช่องว่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ให้แคบที่สุด สร้างความพึงพอใจเพิ่มประสิทธิภาพทางธุรกิจและเป็นแนวทางในการวางแผนปรับปรุงพัฒนาคุณภาพการบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง รองรับการพัฒนาของประเทศตามกรอบการยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมไทย 4.0 ระยะ 20 ปี (2560-2579) ต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาระดับการให้บริการที่คาดหวังกับการบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง
2. ศึกษาช่องว่างของการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง
3. เพื่อเปรียบเทียบการบริการที่คาดหวังและบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง

สมมุติฐานของการวิจัย

คุณภาพการให้บริการที่คาดหวังกับการบริการที่รับรู้จริงสำหรับผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยองแตกต่างกันตามคุณภาพการให้บริการ

การทบทวนวรรณกรรม

การประเมินคุณภาพการบริการที่มีประสิทธิภาพต้องมีความสอดคล้องกับความคาดหวังหรือมีมากกว่าผู้ที่รับบริการคาดหวัง ผู้ให้บริการต้องมีการปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้มีความทันสมัย สะดวกและรวดเร็ว เพื่อเป็นการจูงใจให้ผู้ใช้บริการมีความภักดีและกลับมาใช้บริการอีกครั้งในอนาคตต่อไป ซึ่งชัยสมพล ชาวประเสริฐ (2546) ได้กล่าวว่าคุณภาพของการบริการคือ การบริการที่ดีเลิศตรงตามความต้องการหรือเกินความต้องการของลูกค้าจนทำให้ลูกค้าเกิดความพึงพอใจและเกิดความจงรักภักดี ในขณะที่ Lewis and Bloom (1983) ได้ให้ความหมายของคุณภาพการให้บริการว่าเป็นการประเมินระดับความพึงพอใจที่ได้รับจากการส่งมอบบริการว่าสอดคล้องกับการบริการที่คาดหวังหรือไม่และต้องตรงตามความต้องการ Kotler (1994) ให้ความหมายว่าคุณภาพการบริการคือสิ่งที่ผู้ให้บริการต้องให้มากกว่าสิ่งที่ผู้รับบริการคาดหวังโดยการบริการประกอบด้วยบริการเพียงอย่างเดียวและการบริการที่ควบคู่กับสินค้า ในขณะที่ William & Buswell (2003) พบว่า ความสำเร็จของธุรกิจพิจารณาได้จากความพึงพอใจของลูกค้าที่มีต่อคุณภาพการให้บริการ สมวงค์ พงศ์สถาพ (2551: 66) ให้ความหมายว่า คุณภาพการให้บริการเป็นทัศนคติที่ผู้รับบริการสะสมข้อมูลตามความคาดหวังว่าจะได้รับจากบริการซึ่งหากอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ (Tolerance Zone) ผู้รับบริการก็จะมีความพึงพอใจในระดับที่แตกต่างกันออกไปตามความคาดหวังของแต่ละบุคคล ณ ขณะเวลาหนึ่ง ทั้งนี้

Parasuraman, Zeithaml & Berry (1985; 1988) ได้ศึกษารูปแบบของการวัดคุณภาพโดยยึดความแตกต่างระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ของผู้รับบริการ เรียกว่า แบบจำลองช่องว่าง (Gap Model) ประกอบด้วยช่องว่าง 5 ประการ ได้แก่

ช่องว่างที่ 1 เป็นช่องว่างที่แสดงถึงความแตกต่างของการบริการที่ความคาดหวังกับการรับรู้ของผู้รับบริการนั้น

ช่องว่างที่ 2 เป็นช่องว่างที่แสดงถึงการรับรู้การบริการอันมีผลต่อความคาดหวังของผู้รับบริการในการประเมินคุณภาพการให้บริการ

ช่องว่างที่ 3 เป็นช่องว่างที่แสดงถึงความแตกต่างที่รับรู้จากการให้บริการแปลเป็นคุณสมบัติของคุณภาพการให้บริการที่มีการส่งมอบไปยังผู้รับบริการ

ช่องว่างที่ 4 เป็นช่องว่างที่แสดงถึงการบริการที่ได้ส่งมอบให้กับผู้รับบริการ การติดต่อสื่อสารภายนอกจะมีผลต่อความคาดหวังต่อผู้รับบริการ

ช่องว่างที่ 5 เป็นช่องว่างที่แสดงถึงความแตกต่างระหว่างบริการที่ผู้รับบริการคาดหวังกับการที่ผู้รับบริการรับรู้จริง ประกอบด้วย 5 มิติ (Parasuraman, Berry & Zeithaml. 1990; LoveLock. 1996)

มิติที่ 1 ความเป็นรูปธรรมของบริการ (Tangibility) หมายถึง ลักษณะทางกายภาพที่ปรากฏให้เห็นชัดที่ถูกนำเสนอออกมาเป็นรูปธรรมทำให้ผู้รับบริการรับรู้ถึงการให้บริการนั้น ๆ ได้ชัดเจนขึ้น

มิติที่ 2 ความเชื่อถือไว้วางใจได้ (Reliability) หมายถึง มาตรฐานการให้บริการ สม่าเสมอ มีความน่าเชื่อถือ สามารถให้ความไว้วางใจได้

มิติที่ 3 การตอบสนองต่อลูกค้า (Responsiveness) หมายถึง ความพร้อมและความเต็มใจที่จะให้บริการได้อย่างทันท่วงที กระจายการให้บริการไปอย่างทั่วถึง รวดเร็ว

มิติที่ 4 การให้ความเชื่อมั่นต่อลูกค้า (Assurance) หมายถึง การสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการโดยการให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุด

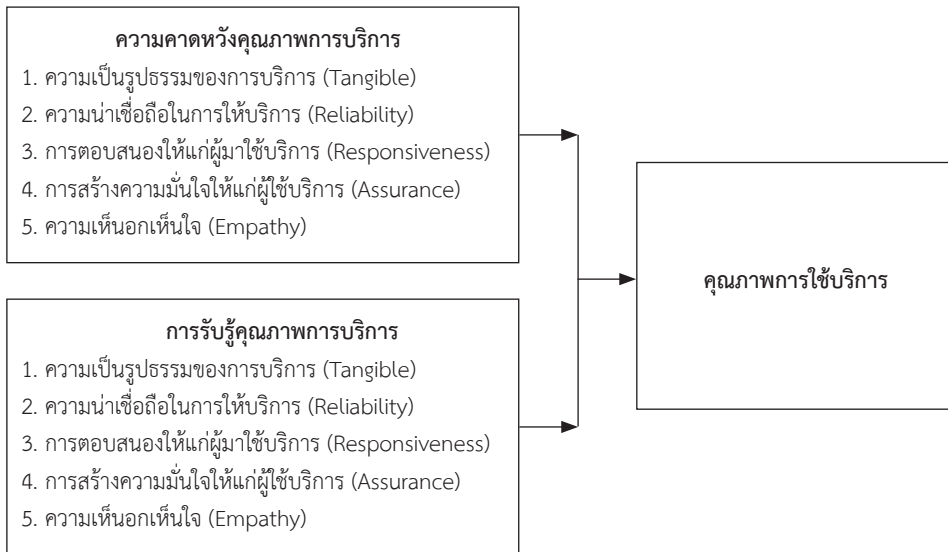
มิติที่ 5 การรู้จักและเข้าใจลูกค้า (Empathy) หมายถึง ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแต่ละบุคคล

ขอบเขตของการวิจัย

1. ตัวแปรอิสระ คือ คุณภาพการให้บริการที่รับรู้จริงและคุณภาพที่คาดหวังมี 5 มิติ ประกอบด้วย 1) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible) 2) ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability) 3) การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (Responsiveness) 4) การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Assurance) 5) ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) ประยุกต์จากทฤษฎี SERVQUAL (Gap 5) ของ Parasuraman, Berry & Zeithaml (1990); LoveLock (1996)

2. ตัวแปรตาม คือการประเมินคุณภาพการให้บริการ (Parasuraman, Berry & Zeithaml. 1990) ประกอบด้วย 1) ความคาดหวังน้อยกว่าการรับรู้จริง ($E < P$) เท่ากับคุณภาพการบริการที่เป็นเลิศ 2) ความคาดหวังเท่ากับการรับรู้จริง ($E = P$) เท่ากับคุณภาพการบริการที่พึงพอใจ 3) ความคาดหวังมากกว่าการรับรู้จริง ($E > P$) เท่ากับคุณภาพการบริการต้องปรับปรุง

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

ที่มา: ประยุกต์มาจากทฤษฎี SERVQUAL ของ Parasuraman, Zeithaml & Berry (1985)

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากรที่จะศึกษาในครั้งนี้คือ พนักงานระดับบริหาร/เจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง ทั้งหมดจำนวน 210 บริษัท (สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย, 2560)

1.2 กำหนดขนาดตัวอย่างโดยใช้วิธีของ Taro Yamane โดยกำหนดค่าความคาดเคลื่อนของกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 หรือ 0.05 จากสูตรยามาเน่ (Yamane, 1973 อ้างถึงใน ธานินทร์ ศิลจารุ, 2560: 45) คำนวณได้ขนาดกลุ่มตัวอย่างประมาณ จำนวน 138 บริษัท เลือกจากพนักงานระดับบริหาร/เจ้าของกิจการในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง บริษัทละ 1 คน เลือกจากกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างชั้นภูมิ (Stratified random sampling) เพื่อหากกลุ่มตัวอย่างแต่ละบริษัทจัดสรรขนาดตัวอย่าง (n = 138) ตามสัดส่วน (Proportional allocation) จำแนกดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1: กลุ่มตัวอย่างจำแนกตามบริษัทในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง

อำเภอในจังหวัดระยอง	จำนวนประชากร (บริษัท)	จำนวนกลุ่มบริษัทตัวอย่าง (บริษัท)	พนักงานระดับบริหาร (คน)
อำเภอแกลง	3	2	2
อำเภอเขาชะเมา	2	1	1
อำเภอนิคมพัฒนา	59	39	39
อำเภอบ้านค่าย	15	9	9
อำเภอบ้านฉาง	2	1	1
อำเภอปลวกแดง	74	50	50
อำเภอเมืองระยอง	53	35	35
อำเภอวังจันทร์	2	1	1
รวม	210	138	138

ที่มา: สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (2560)

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามเกี่ยวกับการเปรียบเทียบความคาดหวังและการรับรู้จริงจากการให้บริการของผู้ให้บริการด้านโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยอง แบ่งออกออกเป็น 3 ส่วน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลด้านประชากรศาสตร์ ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check-List)

ส่วนที่ 2 เป็นคำถามเกี่ยวกับคุณภาพการบริการของ Parasuraman, Zeithaml & Berry. (1988) รวม 35 ข้อ โดยลักษณะของแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ประกอบด้วย

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible) จำนวน 7 ข้อ
2. ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability) จำนวน 8 ข้อ
3. การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (Responsiveness) จำนวน 6 ข้อ
4. การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ให้บริการ (Assurance) จำนวน 7 ข้อ
5. ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy) จำนวน 7 ข้อ

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่น ๆ ของผู้ตอบแบบสอบถาม ลักษณะแบบสอบถามเป็นปลายเปิด (Open-Ended)

3. การตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ

3.1 การตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content validity)

ด้วยแบบสอบถามผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการวัด ด้วยเทคนิคหาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item objective congruence: IOC) ระหว่าง 0.60–1.00 ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่ยอมรับได้มากกว่า 0.50 (Rovinelli & Hambleton. 1997)

3.2 การทดสอบหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability)

ของแบบสอบถามด้วยเทคนิคการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) (Cronbach. 1974) นำแบบสอบถามทดลองกับกลุ่มประชากรที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 ชุด (try out) เพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อคำถามและวัดความสอดคล้องภายใน (internal consistency model) โดยใช้เกณฑ์สัมประสิทธิ์แอลฟายอมรับที่ค่า α มากกว่าหรือเท่ากับ 0.7 ซึ่งเป็นเกณฑ์ที่สามารถเชื่อถือได้ (Cortina. 1993; Nunnally. 1978) ได้ เกณฑ์ความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.695-0.939 สรุปได้ว่าแบบสอบถามนี้มีความน่าเชื่อถือและผ่านเกณฑ์ที่ยอมรับมากกว่า 0.70

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (descriptive statistic) ค่าร้อยละ ใช้วิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้วิเคราะห์และอธิบายระดับความคิดเห็นเกี่ยวกับระดับคุณภาพ การให้บริการและวิเคราะห์การประเมินคุณภาพการให้บริการโดยใช้เครื่องมือ SERVQUAL

4.2 การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงอ้างอิง (inferential statistics) การทดสอบสมมติฐาน โดยการวิเคราะห์ด้วยค่าสถิติผลต่างระหว่างค่าเฉลี่ยแบบจับคู่ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 เพื่อใช้ทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์ด้านประชากรศาสตร์

ผลการวิเคราะห์ด้านประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศ (ร้อยละ 68.1) อายุระหว่าง 30 ถึง 39 ปี (ร้อยละ 50.7) ประสบการณ์การทำงาน 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 47.1)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลระดับการบริการ

วิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 1 ศึกษาระดับการให้บริการที่คาดหวังกับการบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง

ผลการศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการที่คาดหวัง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักมีความคาดหวังต่อการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (\bar{X} =4.44, S.D.=0.64) รองลงมา ได้แก่ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (\bar{X} =4.34, S.D.=0.70) ความเห็นอกเห็นใจ (\bar{X} =4.30, S.D.=0.69) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (\bar{X} =4.25, S.D.=1.16) การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (\bar{X} =4.25, S.D.=0.61) ตามลำดับ

ผลการศึกษาระดับคุณภาพการให้บริการที่รับรู้จริง พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่มักมีการรับรู้จริงในด้านของความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (\bar{X} =4.52, S.D.=0.66) รองลงมา ได้แก่ การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (\bar{X} =4.46, S.D.=0.67) การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (\bar{X} =4.36, S.D.=0.71) ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (\bar{X} =4.32, S.D.=0.71) และความเห็นอกเห็นใจ (\bar{X} =4.09, S.D.=0.88) ตามลำดับ

3. ผลการวิเคราะห์ช่องว่างของคุณภาพการให้บริการ

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 2 ศึกษาช่องว่างของการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2: ระดับคุณภาพการให้บริการที่คาดหวัง (E) กับการรับรู้บริการจริง (P)

ความคาดหวัง (Service quality)	การรับรู้ จริง (P)	ความ คาดหวัง (E)	การรับรู้จริง- ความคาดหวัง (E-P)	แปลผล
ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible)	4.32	4.25	0.07	เป็นเลิศ
ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability)	4.52	4.34	0.18	เป็นเลิศ
การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (Responsiveness)	4.36	4.25	0.11	เป็นเลิศ
การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Assurance)	4.46	4.44	0.02	เป็นเลิศ
ความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)	4.09	4.30	-0.21	ต้องปรับปรุง

จากตารางที่ 2 การศึกษาช่องว่างของการให้บริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง พบว่า ช่องว่างระหว่างค่าความคาดหวังน้อยกว่าการรับรู้จริงแสดงว่า ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมพลาสติกในจังหวัดระยองมีการให้บริการที่เป็นเลิศ ได้แก่ ความน่าเชื่อถือในการให้บริการ การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการความเป็นรูปธรรมของการบริการ และการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ ตามลำดับ และการให้บริการที่ต้องปรับปรุง ได้แก่ ความเห็นอกเห็นใจ

4. ผลการทดสอบสมมติฐานการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ข้อ 3 เพื่อเปรียบเทียบการบริการที่คาดหวังและบริการที่รับรู้จริงของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในอุตสาหกรรมพลาสติกของจังหวัดระยอง ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3: วิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการที่คาดหวังเปรียบเทียบกับบริการที่รับรู้จริงตามสมมติฐานการวิจัย

ตัวแปรต้นคุณภาพการให้บริการ	ตัวแปรตาม				t-test	Sig	สมมติฐานการวิจัย
	ความคาดหวัง		การรับรู้จริง				
	\bar{X}	S.D.	\bar{X}	S.D.			
สมมติฐานที่ 1 ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible)	4.25	1.16	4.32	0.71	-1.26	0.21	ไม่แตกต่าง
สมมติฐานที่ 2 ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามความน่าเชื่อถือในการให้บริการ (Reliability)	4.34	0.70	4.52	0.66	-3.70	0.00	แตกต่าง
สมมติฐานที่ 3 ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามการตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (Responsiveness)	4.25	0.67	4.36	0.71	-1.50	0.14	ไม่แตกต่าง
สมมติฐานที่ 4 ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ (Assurance)	4.44	0.64	4.46	0.67	0.40	0.40	ไม่แตกต่าง
สมมติฐานที่ 5 ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามความเห็นอกเห็นใจ (Empathy)	4.30	0.69	4.09	0.88	4.26	0.00	แตกต่าง

จากตารางที่ 4 สรุปข้อมูลการวิเคราะห์เปรียบเทียบคุณภาพการให้บริการที่คาดหวัง เปรียบเทียบกับการบริการที่รับรู้จริงโดยรวม 5 ด้าน ตามสมมติฐานการวิจัยองค์ประกอบรายด้าน ได้แก่ ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกัน ตามความน่าเชื่อถือในการให้บริการ และความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริง ต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามความเห็นอกเห็นใจ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $\alpha = 0.05$ เป็นไปตามสมมติฐาน

ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการ ไม่แตกต่างกันไปตามความเป็นรูปธรรมของการบริการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการ ไม่แตกต่างกันไปตามการตอบสนองให้แก่ผู้ให้บริการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการ ไม่แตกต่างกันไปตามการสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ใช้บริการ อย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ $\alpha = 0.05$ ไม่เป็นไปตามสมมติฐาน

สรุปและอภิปรายผล

1. ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกันไปตามความเป็นรูปธรรมของการบริการ เนื่องจากสิ่งอำนวยความสะดวก ความรวดเร็วและเทคโนโลยีที่ทันสมัยเป็นสิ่งที่ลูกค้าคาดหวังจากผู้ให้บริการ สอดคล้องกับงานวิจัยของสมฤดี ธรรมสุรติ (2554) ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยคุณภาพบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการและความภักดีต่อตราสินค้าของโรงพยาบาลเอกชนในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัจจัยคุณภาพบริการทั้ง 5 ด้าน โดยเฉพาะด้านรูปธรรมของการบริการไม่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการ และสอดคล้องกับอุษณี กองรักษเวช (2555) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ระหว่างประเทศมาเลเซียและไทย พบว่า การเปรียบเทียบศักยภาพด้านการจัดการโลจิสติกส์ของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ทั้งสองประเทศในทุกมิติ อยู่ในเกณฑ์ดีและมีค่าไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ โดยการให้บริการในประเทศไทยมีค่าต่ำกว่าประเทศมาเลเซีย ผู้ประกอบการจึงมีความจำเป็นในการพัฒนาคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทยให้เท่าเทียมกับประเทศมาเลเซีย และตอบสนองความคาดหวังของผู้ใช้บริการมากขึ้นด้วย และสอดคล้องกับทฤษฎีความจำเป็นพื้นฐานของ Maslow (1970) ที่กล่าวไว้ว่าลักษณะเฉพาะบางประการของการบริการคือความไม่มีตัวตน (intangibility) หรือไม่สามารถประเมินการบริการได้จนกว่าจะได้รับบริการ

2. ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกันไปตามความน่าเชื่อถือในการให้บริการ ผู้ให้บริการมีความสามารถในการให้บริการที่ตรงกับสัญญาที่ให้ไว้ มีความถูกต้องรวดเร็วและสม่ำเสมอส่งผลต่อความเชื่อถือและความไว้วางใจ ผู้ให้บริการจึงมีแนวทางในการพัฒนาคุณภาพการบริการที่ดีเพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้บริการได้ดียิ่งขึ้น สอดคล้องกับวรภรณ์ สุขแสนชนานันท์ (2559) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องตัวแบบความสัมพันธ์ระหว่างโลจิสติกส์ขนส่งสินค้าฮาลาลทางราง ทางน้ำ และทางถนน กับประสิทธิภาพในการขนส่งสินค้าฮาลาล ที่พบว่า ประสิทธิภาพของเส้นทางการขนส่งระหว่างภาคใต้ไทย-มาเลเซียภายใต้ข้อจำกัดสินค้าฮาลาล ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก และเมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ทั้งด้านต้นทุน เวลาและความน่าเชื่อถือต่อการให้บริการขนส่งมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากเช่นกัน และเมื่อพิจารณารายด้านย่อยจะพบว่า ทุกรายด้านย่อยมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก

3. ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกันไปตามการตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ ความพร้อมในการให้บริการ การให้ความช่วยเหลือด้วยความเต็มใจเมื่อลูกค้าต้องการ และการตอบสนองต่อความคาดหวังไม่แตกต่างกันไปตามการรับรู้ของผู้ใช้บริการได้ สอดคล้องกับภัควัฒน์ อินทรวงษ์โชติ และคณะ (2556) ศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาผลกระทบอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ประเทศไทยกับลาว ผลการศึกษาพบว่าประสิทธิภาพผู้ให้บริการไทยและลาวไม่มีความแตกต่างกันในมิตินี้อย่างชัดเจน และสอดคล้องกับชลดา มงคลวานิช (2561) ที่ได้ศึกษาวิจัยเรื่องความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพบริการของฝ่ายต้อนรับส่วนหน้าในโรงแรม 5 ดาว โดยพบว่า นักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติคาดหวังและรับรู้คุณภาพการบริการของฝ่ายต้อนรับส่วนหน้าในโรงแรม 5 ดาว อยู่ในระดับสูงทุกด้าน และเมื่อพิจารณาในแต่ละด้าน พบว่า ด้านการตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการในเรื่องความสามารถความพร้อมและความเอาใจใส่ในการบริการ นักท่องเที่ยวไม่พึงพอใจต่อคุณภาพการบริการของพนักงานส่วนหน้า (ค่าเฉลี่ยการรับรู้จริงน้อยกว่าความคาดหวัง $PS < ES$)

4. ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการไม่แตกต่างกันไปตามการสร้างเชื่อมั่นให้แก่ผู้ให้บริการ แม้ว่าผู้ให้บริการจะสามารถสร้างความเชื่อมั่นให้เกิดขึ้นกับผู้รับบริการ ทั้งในทักษะความรู้ ความสามารถ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ความสามารถเชิงสมรรถนะของพนักงานรวมถึงมาตรฐานและการรับรองคุณภาพ และให้ความมั่นใจว่าผู้รับบริการจะได้รับบริการที่ดีที่สุดแต่กลับพบว่าผู้รับบริการมีการบริการความคาดหวังไม่แตกต่างกันไปตามการรับรู้จริง สอดคล้องกับทฤษฎีของ Kotler (1994) ที่กล่าวว่าความแปรปรวนของการให้บริการ แสดงว่าผู้ให้บริการยังไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้รับบริการได้ตามที่ผู้รับบริการคาดหวังไว้ แต่ขัดแย้งกับงานวิจัยของจจุฑิร ทองทะวาย (2555) ที่ศึกษาวิจัยเรื่องปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับของ ผู้ว่าจ้างในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) : กรณีให้บริการด้านการพัฒนาระบบงาน (Application Development Outsourcing) พบว่าปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับการให้บริการคือความไว้วางใจ (Assurance)

5. ความคาดหวังต่อคุณภาพการให้บริการจริงและการรับรู้จริงต่อคุณภาพการให้บริการแตกต่างกันไปตามความเห็นอกเห็นใจ ทั้งนี้จากความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ผู้รับบริการตามความต้องการที่แตกต่างของผู้รับบริการแสดงถึงผู้ให้บริการมีความคาดหวังที่มากกว่าการบริการที่ได้รับทำให้เกิดช่องว่างของความพึงพอใจที่มากขึ้นมีผลให้ความพึงพอใจของผู้ใช้บริการลดลง สอดคล้องตามทฤษฎีคุณภาพการบริการของ Parasuraman, Zeithaml & Berry (1988) ที่กล่าวว่าผู้ให้บริการควรเน้นพัฒนาในด้านความเห็นอกเห็นใจ โดยเฉพาะในประเด็นของความยืดหยุ่นในการทำงานเพื่อเพิ่มความพึงพอใจให้กับผู้รับบริการ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พิชญดา ดอนสมจิตร (2555) ศึกษาวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ประเทศกัมพูชาและไทยด้วยเครื่องมือวัดคุณภาพ SERVQUAL โดยภาพรวมผู้ให้บริการโลจิสติกส์ไทยมีความคาดหวังที่สูงและด้านการรับรู้คุณภาพบริการของไทยสูงกว่ากัมพูชาในทุกด้าน แสดงให้เห็นว่าคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ไทยยังไม่สามารถตอบสนอง ความต้องการของลูกค้าหรือผู้รับบริการโลจิสติกส์ไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ประเทศไทยควรพัฒนาคือด้านการดูแลเอาใจใส่ลูกค้า (Empathy)

ข้อเสนอแนะ

ผู้ให้บริการโลจิสติกส์ควรพัฒนาและส่งเสริมการให้บริการด้านโลจิสติกส์ในทุกมิติของ SERVQUAL เพื่อให้เกิดความพึงพอใจสูงสุดและมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะด้านที่ควรปรับปรุงอย่างเร่งด่วนมี 3 ด้าน ดังนี้

1. ความเป็นรูปธรรมของการบริการ (Tangible) ควรปรับปรุงกระบวนการทำงานให้เป็นมาตรฐาน การตรวจสอบความถูกต้องและสม่ำเสมอ เช่น การตรวจสอบข้อมูลของลูกค้าเพื่อความถูกต้องทั้งสถานที่และเวลา สินค้าที่อยู่ในสภาพสมบูรณ์ เรียบร้อย ไม่ชำรุดเสียหาย เป็นต้น

2. การตอบสนองให้แก่ผู้มาใช้บริการ (Responsiveness) ควรเสนอแนวทางลดกระบวนการทำงาน เช่น การลด Lead Time ในแต่ละกระบวนการ รวมถึงการควบคุมดูแลและจัดการเรื่องร้องเรียนที่รวดเร็ว

3. การสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ให้บริการ (Assurance) ควรนำกลยุทธ์การบริหารความสัมพันธ์ (CRM) มาใช้กับธุรกิจเพื่อให้เกิดความเข้าใจ การเอาใจใส่ การสร้างความเชื่อมั่นและมั่นใจต่อการให้บริการตามความต้องการของลูกค้า รวมถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างผู้ให้บริการโลจิสติกส์ในประเทศไทยและระหว่างประเทศ ได้แก่ การสร้างเครือข่ายพันธมิตร การร่วมทุนตามกรอบของประชาคมอาเซียน การพัฒนาด้านกฎหมายขนส่งให้มีมาตรฐานเดียวกัน เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กองยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบโลจิสติกส์. (2562). *Logistics Trends 2019*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=8586&filename=index.
- จรุฬร์ ทองทะวัย. (2555). ปัจจัยด้านคุณภาพการให้บริการที่มีอิทธิพลต่อการยอมรับของ ผู้ว่าจ้าง ในวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) : กรณีให้บริการด้านการพัฒนาระบบงาน (Application Development Outsourcing). วิทยานิพนธ์ วท.ม. (สถิติประยุกต์และเทคโนโลยีสารสนเทศ). กรุงเทพฯ: คณะสถิติประยุกต์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชลดา มงคลวานิช. (2561). ความคาดหวังและการรับรู้คุณภาพบริการของฝ่ายต้อนรับส่วนหน้าในโรงแรม 5 ดาว. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*. 13(2): 78-90.
- ชัยสมพล ชาวประเสริฐ. (2546). *การตลาดบริการ*. พิมพ์ครั้งที่ 9. กรุงเทพฯ: ซีเอ็ดดูเคชั่น.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2560). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS และ Amos*. พิมพ์ครั้งที่ 17. กรุงเทพฯ: เอส. อาร์. พรินติ้ง.
- พิชญดา ดอนสมจิตร. (2555). *การเปรียบเทียบคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ประเทศไทย กัมพูชาและไทย*. วิทยานิพนธ์ วท.ม. (การจัดการโลจิสติกส์). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัยการจัดการและนวัตกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี. ถ่ายเอกสาร.
- ภักต์วัฒน์ อินทรวงษ์โชติ ปัทมกร ชัยวัฒน์. ธนัญญา วสุศรี ทวีศักดิ์ กฤษเจริญ และจรัสชัย พุทธิกุลสมศิริ. (2556). คุณภาพการให้บริการของผู้ประกอบการโลจิสติกส์ประเทศไทยและลาว. *วารสารวิจัยและพัฒนา มจร*. 36(4): 465-475.
- วงจิตร ภูวกง. (2557). กระบวนการจัดการโลจิสติกส์ของอุตสาหกรรมนึ่งคอนกรีตมวลเบา กรณีศึกษาบริษัท ไชมีส อีโคโนโลยี จำกัด. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 7(2): 840-851.

- วารสารณ์ สุขแสนชนานันท์. (2559). ความคาดหวังและความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวต่อการบริการโฮมสเตย์ในเกาะยอ. *วารสารการจัดการ มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์*. 5(1): 60-73.
- ศตพร สภานุชาติ. (2559). ส่องนโยบายการพัฒนาอุตสาหกรรมพลาสติกไทย: (ร่าง) ยุทธศาสตร์การพัฒนาอุตสาหกรรมพลาสติกไทย ปี 2560-2564. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก http://www.thaiplastics.org/content_attachment/attach/pdf_7.pdf.
- สภาอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย. (2560). รายชื่อและรายละเอียดสมาชิกกลุ่มอุตสาหกรรมพลาสติก. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก <http://ftiweb.off.fti.or.th/industrialgroup/plastic/index.asp>
- สมฤดี ธรรมสุรดี. (2554). ปัจจัยคุณภาพบริการที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกใช้บริการและความภักดีต่อตราสินค้าของโรงพยาบาลเอกชน ในเขตกรุงเทพมหานคร. การศึกษาเฉพาะบุคคล บธ.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยกรุงเทพ. ถ่ายเอกสาร.
- สมวงศ์ พงศ์สถาพ. (2551). *เคล็ดไม่ลับการตลาดบริการ*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ยูพีซีแอล บุ๊คส์.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *ตารางสถิติผลิตภัณฑ์ภาคและจังหวัด (2547-2560) Table of Gross Regional and Provincial Product (2004-2017)*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก http://www.nesdb.go.th/main.php?filename=gross_regional
- สำนักงานปลัด กระทรวงพาณิชย์. (2560). *สถิติการค้าระหว่างประเทศของไทย*. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก <http://tradereport.moc.go.th/Report/Default.aspx?Report=MenucomRecode&ImExType=1&Lang=Th>
- เสาวภา มีแก้ว. (2560). อิทธิพลของคุณภาพการให้บริการ และผลการปฏิบัติงานส่งมอบสินค้าต่อความพึงพอใจ ความไว้วางใจ และความตั้งใจใช้บริการอย่างต่อเนื่องของลูกค้าบริษัท ฟาร์ม่า อัลลิอันซ์ จำกัด. *Veridian E-Journal, Silpakorn University*. 10(3): 2583-2600.
- อุษณี กองรักษเวช. (2555). การเปรียบเทียบคุณภาพบริการของผู้ให้บริการโลจิสติกส์ระหว่างประเทศ มาเลเซียและไทย. *วารสารบริหารธุรกิจเทคโนโลยีมหานคร*. 10(1): 59-79.
- Bowersox and Closs. (1996). *Logistical Management: The Integrated Supply Chain Process*. New York: Mc Graw Hill.
- Cortina, J. M. (1993). What is Coefficient Alpha? An Examination of Theory and Applications. *The Journal of Applied Psychology*. 78(1): 98-104.
- Cronbach, Lee Joseph. (1974). *Essentials of Psychological Testing*. New York: Harper and Row.
- Kotler, Phillip. (1994). *Marketing Management: Analysis Planning Implementation and Control*. 8th ed. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Lewis, Mark and Bloom, Parooj. (1983). *Organization Behavior*. New York: McGraw-Hill.
- LoveLock, H. C. (1996). *Managing Services*. New York: McGraw-Hill
- Maslow, Abraham. 1970. *Motivation and Personality*. New York: Harper and Row Publishers.
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric Theory*. 2nd ed. New York: McGraw-Hill.

Parasuraman, A.; Zeithaml, V. A. & Berry, L. L. (1985). A Conceptual Model of Service Quality and Its Implications for Future Research. **Journal of marketing**. 49(Fall): 41-50.

(1988). **SERVQUAL: A multiple-item scale for measuring consumer perceptions of service quality**. *Journal of marketing* 64, Spring: 12-40.

Parasuraman, A., Berry, L. L. & Zeithaml, V. A., (1990). **Delivering Quality Service: Balancing Customer Perceptions and Expectations**. New York: The Free Press.

Rovinelli, R. J. & Hambleton, R. K. (1997). On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion Referenced Test Item Validity. **Dutch Journal of Education Research**. 2: 49-60.

Williams, C. & Buswell, J. (2003). **Service Quality in Leisure and Tourism**. Oxon: CAB International.

World Trade Atlas. (2560). **กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ**. สืบค้นเมื่อ 1 เมษายน 2562, จาก https://www.ditp.go.th/contents_attach/210323/210323.pdf

การพัฒนาาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผน
การใช้ที่ดินโดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ
Development of the Decision Support System
for Land Use Planning by Geoinformation Technology

พิเศษ เสนาวงษ์¹
Pisase Senawongse

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศที่ใช้สนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยได้จัดทำฐานข้อมูลจากชั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ มีพื้นที่จังหวัดชลบุรีเป็นกรณีศึกษา การประยุกต์ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ ประกอบด้วย (1) กรณีวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ที่ดิน (2) กรณีแนวทางการใช้ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและ (3) กรณีวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์พื้นที่โดยใช้การให้บริการชุดเครื่องมือสำหรับวิเคราะห์ข้อมูลแผนที่ผ่านระบบเครือข่าย (Geo-processing Service) ของ ArcGIS for Server ติดตั้งบนเครื่องแม่ข่ายในส่วนฐานข้อมูล ซึ่งจัดเก็บฐานข้อมูลเชิงสัมพันธ์ (Relation Database) รวมของระบบกลาง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยเครื่องแม่ข่ายที่ติดตั้งแอปพลิเคชัน (Application) ที่พัฒนาขึ้น พร้อมทั้งให้บริการเว็บเซอร์วิส (Web Services) และ Really Simply Syndication (RSS) ทั้งหมดของระบบ ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงระบบงานได้ผ่านเว็บเบราว์เซอร์ (Web Browser)

คำสำคัญ: เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ การวางแผนการใช้ที่ดิน ระบบสนับสนุนการตัดสินใจ

¹นิสิตปริญญาเอก คณะภูมิสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา จังหวัดชลบุรี

Ph.D. student, Faculty of Geoinformatics, Burapha University, Chonburi Province.

Corresponding author e-mail: senawongse1500@hotmail.com

Article history: Received 26 March 2019, Revised 27 May 2019, Accepted 28 May 2019

Abstract

The objective of this study was to develop the geoinformatics databases for decision making in land use planning via internet network. The databases were developed from related information layers using Chonburi province as a case study. The decision applications included (1) in case of limitations and condition on land uses, (2) in case of land uses with conservation for sustainable development, and (3) in case of decision on maximize benefits of land uses. The author has developed tools to analyze spatial data by using the capability of Geo-processing Service of the ArcGis for Server that was installed on the main server. The relation databases of the Central Unit can be accessed by the developed applications and were available on the Web Service and RSS of the whole system where the users can be accessed from Web Browser.

Keywords: *Geoinformation technology, Land use planning, Decision support system*

บทนำ

ปัญหาหนึ่งในการบริหารจัดการที่ดินของประเทศไทย คือการมีหลายหน่วยงานที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการที่ดิน มีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเขตการใช้ที่ดินและการกำหนดมาตรการในการใช้ที่ดินหลายฉบับ รวมทั้งมีมติคณะรัฐมนตรีหลายเรื่อง ส่งผลให้แนวเขตที่ดินไม่ชัดเจน เกิดข้อพิพาทเรื่องแนวเขต ซึ่งเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ ทั้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐภาครัฐกับเอกชน และระหว่างภาคประชาชนด้วยกัน นอกจากนี้ปัญหาในการบริหารจัดการดังกล่าวแล้ว สภาพการณ์การใช้ที่ดินที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังมีปัญหาสำคัญจากการใช้ที่ดินที่ไม่เหมาะสมทั้งกับสภาพพื้นที่ของที่ดินและคุณภาพของดิน ทำให้เกิดผลประโยชน์จากการใช้ที่ดินนั้นไม่เต็มที่ การใช้ที่ดินที่ไม่ถูกต้องตามหลักการทางวิชาการ ทำให้เกิดผลกระทบให้เกิดการเสื่อมโทรมของที่ดิน

งานวิจัยนี้ เป็นการพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน โดยการวิเคราะห์ปัจจัยที่จำเป็นสำหรับกรวางแผนการใช้ที่ดิน นำมาจัดทำเป็นฐานข้อมูลในระบบภูมิสารสนเทศศาสตร์ และพัฒนา Web GIS ให้ผู้ใช้งานโดยทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยใช้ข้อมูลทั้งเชิงพื้นที่ เชิงกฎหมาย เชิงวิชาการ และเชิงบริหารจัดการมาสร้างรูปแบบการวิเคราะห์เพื่อนำเสนอทางเลือกในการใช้ประโยชน์ เพื่อสนับสนุนการตัดสินใจของผู้ใช้งาน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาเครื่องมือที่ประยุกต์ข้อมูลด้วยความสามารถของเทคโนโลยีภูมิสารสนเทศไปสู่การวางแผนการใช้ที่ดินที่ยั่งยืน และมีส่วนในการแก้ไขปัญหาของการบริหารจัดการที่ดินให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

จากการสำรวจและจัดทำแผนที่การใช้ที่ดินของประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2553-2556 พบว่าประเทศไทยมีสภาพการใช้ที่ดินประเภทพื้นที่เกษตรกรรมมากที่สุด เนื้อที่ 174.31 ล้านไร่ คิดเป็นร้อยละ 54.36 ของเนื้อที่ประเทศ รองลงมา คือ พื้นที่ป่าไม้ เนื้อที่ 109.26 ล้านไร่ (ร้อยละ 34.06) พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง เนื้อที่ 16.52 ล้านไร่ (ร้อยละ 5.15) พื้นที่เบ็ดเตล็ด เนื้อที่ 11.63 ล้านไร่ (ร้อยละ 3.63) และพื้นที่แหล่งน้ำ เนื้อที่ 8.98 ล้านไร่ (ร้อยละ 2.80)

สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2557) อ้างถึงการให้ความหมายของการใช้ที่ดินจากหลายแหล่ง ดังเช่น FAO (1983) การวางแผนการใช้ที่ดิน คือ การประเมินศักยภาพของที่ดินอย่างมีระบบให้ทางเลือกในการใช้ที่ดินที่เหมาะสมต่อสถานะเศรษฐกิจและสังคม เพื่อให้ได้รูปแบบการใช้ที่ดินที่ดีที่สุด และเป็นที่ยอมรับโดยมีความมุ่งหมายให้การใช้ที่ดินที่กำหนดขึ้นนั้น ตอบสนองความต้องการของประชาชนมากที่สุด Stamp (1967) กล่าวว่า การวางแผนการใช้ที่ดินเป็นเครื่องมือสำคัญในการถ่วงดุลระหว่างการแบ่งปันการใช้ที่ดิน ตามความต้องการของคนหลายกลุ่มในพื้นที่ใดพื้นที่หนึ่ง เพื่อตอบสนองต่อความต้องการรวม 6 ประการ ได้แก่ แหล่งผลิตอาหาร ที่อยู่อาศัย โรงงานอุตสาหกรรม สถานที่พักผ่อนหย่อนใจ เส้นทางคมนาคม และพื้นที่เพื่อความมั่นคง ในขณะที่ Shaller et al. (1968) ได้เน้นถึงความสำคัญของการวางแผนการใช้ที่ดินโดยระบุว่าที่ดินเป็นพื้นฐานของสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติมีจำนวนจำกัด แต่ประชากรเพิ่มขึ้นตลอดเวลา ต่างก็มีความต้องการที่ดินที่จำเป็นอย่างน้อย 6 ประการ คือ พื้นที่ปลูกพืช พื้นที่ทุ่งหญ้า พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่เมืองและเส้นทางคมนาคม พื้นที่อุตสาหกรรม พื้นที่ที่ใช้เพื่อกิจกรรมเฉพาะด้าน เช่น สวนสาธารณะ เขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า พื้นที่เพื่อความมั่นคงของประเทศ อ่างเก็บน้ำ เขื่อนกั้นน้ำ ลูกรัง-หิน สุสาน สนามกอล์ฟ ฯลฯ ความต้องการจะไม่สิ้นสุดจากทรัพยากรที่มีอยู่จำกัด จึงจำเป็นต้องตัดสินใจว่า ที่ดินและทรัพยากรที่เกี่ยวข้องจะสามารถใช้ได้อย่างไร โดยการวางแผนการใช้ที่ดิน ส่วน Harle (1994) ได้ให้วัตถุประสงค์หลัก ๆ ของแผนการใช้ที่ดินรวม 5 ประการคือ ก่อให้เกิดความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมในการทำงานให้ดีขึ้นทั้งในเมืองและชนบท อนุรักษ์ธรรมชาติและก่อให้เกิดมรดกแก่คนรุ่นต่อไป สร้างความมั่นคงในการใช้ที่ดินอย่างมีประสิทธิภาพ ในเชิงเศรษฐกิจประกันว่ามีการใช้ที่ดินอย่างเหมาะสมทั้งทรัพยากรทางธรรมชาติหรือที่มนุษย์สร้างขึ้น ลดความขัดแย้งระหว่างผู้ใช้ที่ดินกลุ่มต่าง ๆ ในขณะ Vogt (1948) ได้เชื่อมโยงหลักการวางแผนการใช้ที่ดินกับหลักการสิ่งแวดล้อมเข้าไว้ด้วยกัน โดยใช้ขีดความสามารถในการรองรับ (Carrying Capacity) ของการใช้ที่ดินแต่ละประเภท ตามข้อจำกัดของสิ่งแวดล้อมว่า ที่ดินส่วนใดควรจะใช้เพื่อกิจกรรมด้านใดที่ให้ผลตอบแทนสูงสุด รวมทั้งระบุว่าหากมีการใช้เกินขีดความสามารถในการรองรับของที่ดินแล้วจะเกิดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมตามมา

กรมพัฒนาที่ดิน (2543) ได้จัดทำคู่มือการจำแนกความเหมาะสมของดินสำหรับพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยจัดหมวดหมู่ของดินที่อาศัยลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ ทางกายภาพ ทางเคมีของดิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของดินบางประการที่มีผลต่อการเจริญเติบโต หรือมีผลกระทบต่อผลผลิตของพืช ลักษณะและคุณสมบัติต่าง ๆ ของดิน ตลอดจนสภาพแวดล้อมของดินบางประการเหล่านั้น ตามหลักเกณฑ์การจำแนกดินระบบอนุกรมวิธานดิน (Soil Taxonomy) การจำแนกความเหมาะสมของดินสำหรับการปลูกพืชเศรษฐกิจเป็นการประเมินหรือแปลข้อมูลดินให้เป็นภาษาง่าย ๆ ว่าพื้นที่แห่งนั้นมีความเหมาะสมต่อการเพาะปลูกมากหรือน้อยเพียงไร มีข้อจำกัดอะไรบ้างที่มีผลกระทบต่อเจริญเติบโต หรือมีผลกระทบต่อผลผลิตของพืช ทั้งนี้ เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการแก้ไขปัญหาของข้อจำกัดเหล่านั้น ทำให้แก้ไขปัญหานั้น ๆ ได้อย่างถูกต้อง ซึ่งจะเป็นการช่วยลดค่าใช้จ่ายในการลงทุน และได้ผลผลิตตอบแทนในอัตราที่คุ้มค่าต่อการลงทุน

การจำแนกความเหมาะสมของดินสำหรับพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย อาศัยข้อมูลดินที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติทางกายภาพ ทางเคมีของดิน และสภาพแวดล้อมบางประการที่ได้จากการบันทึกในการสำรวจและจำแนกดินในสนาม โดยยึดหลักการจำแนกดินระบบอนุกรมวิธานดิน (Soil Taxonomy) การจำแนกชั้นความเหมาะสมของดินสำหรับพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยแบ่งชั้น

ความเหมาะสมออกเป็น 5 ชั้น ประกอบด้วย ชั้นความเหมาะสมที่ 1 เป็นชั้นที่มีความเหมาะสมดีมาก (Soil very well suited) ชั้นความเหมาะสมที่ 2 เป็นชั้นที่มีความเหมาะสมดี (Soil Well Suited) ชั้นความเหมาะสมที่ 3 เป็นชั้นที่มีความเหมาะสมปานกลาง (Soil Moderately Suited) ชั้นความเหมาะสมที่ 4 เป็นชั้นที่ไม่ค่อยเหมาะสม (Soil Poorly Suited) ชั้นความเหมาะสมที่ 5 เป็นชั้นที่ไม่เหมาะสม (Soil Unsited)

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. พัฒนาฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศและรูปแบบการวิเคราะห์ทางเลือกในการวางแผนการใช้ที่ดินที่เหมาะสมกับแต่ละพื้นที่ที่ผู้ใช้งานต้องการ
2. พัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตเชิงพื้นที่ : จังหวัดชลบุรี มีพื้นที่ศึกษารวม 4,363 ตารางกิโลเมตร หรือ 2,726,875 ไร่
ขอบเขตเชิงเนื้อหา : ในการพัฒนาระบบดำเนินการโดยประยุกต์ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ครอบคลุมตัวแปรที่ใช้พิจารณาคัดเลือกวางแผนการใช้ที่ดินให้มีความเหมาะสมมากที่สุด โดยให้ความสำคัญกับความสอดคล้องในข้อกำหนดการใช้พื้นที่แต่ละบริเวณโดยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง และการประยุกต์แนวทางการจัดการและการใช้ประโยชน์ทางวิชาการที่มีผลต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างยั่งยืนเข้ามาประกอบ เช่น มาตรการที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำ มาตรการอนุรักษ์และฟื้นฟูดิน มาตรการในการจัดการการปลูกพืช เป็นต้น และนำข้อมูลที่รวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ และพัฒนา Web GIS เพื่อให้ผู้ใช้งานโดยทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

กรอบความคิดที่ใช้วิจัย

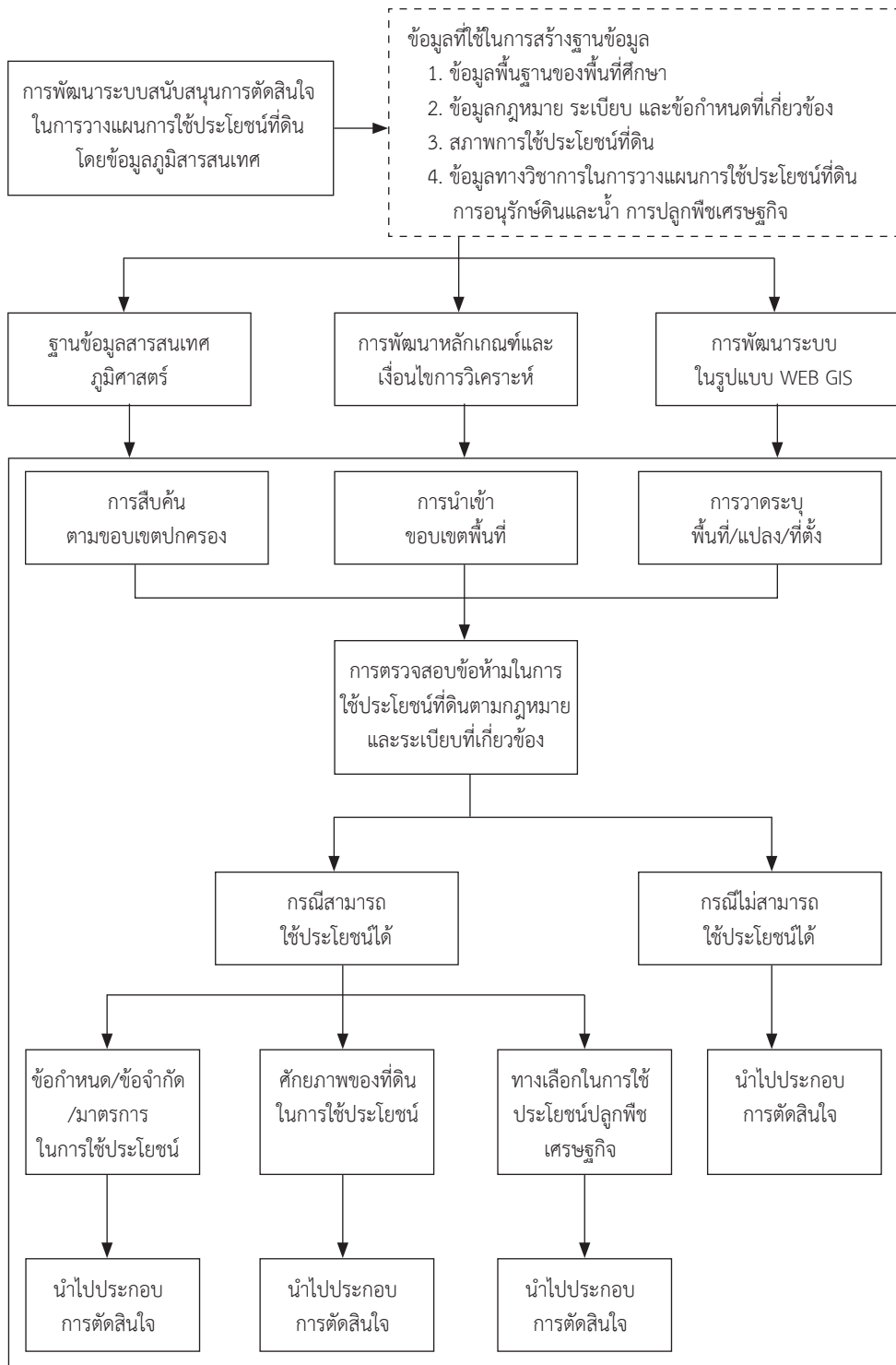
การวิจัยนี้ใช้ข้อมูลในรูปแบบของฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ และข้อมูลเชิงคุณลักษณะที่จะได้จากรายงาน เอกสารวิชาการต่าง ๆ มาดำเนินการในการจัดหมวดหมู่ จัดทำแผนที่ และนำไปสู่การพัฒนาเป็นฐานข้อมูล พัฒนาเงื่อนไขในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 กรณี คือ กรณีวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ที่ดิน กรณีแนวทางการใช้ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน และกรณีวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด

วิธีดำเนินการวิจัย

การพัฒนาพัฒนาระบบสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินอย่างยั่งยืน เป็นการพัฒนาฐานข้อมูลและชุดคำสั่งเพื่อทำงานผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ตโดยได้จัดทำฐานข้อมูลจากชั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยได้จัดทำฐานข้อมูลในระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ประกอบด้วยชั้นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์ การจัดการ และการวางแผนที่ดิน ซึ่งเป็นข้อมูลทั้งในเชิงคุณลักษณะ การใช้ประโยชน์ และกฎหมาย ระเบียบต่างๆ โดยเป็นการรวบรวมข้อมูลให้ครอบคลุมการใช้ประโยชน์ในการวิเคราะห์เพื่อวางแผนการใช้ที่ดินซึ่งมีพื้นที่จังหวัดชลบุรีเป็นกรณีศึกษา โดยผู้วิจัยได้พัฒนาเครื่องมือในการวิเคราะห์พื้นที่โดยใช้ความสามารถของ Geo-processing

Service ของ ArcGIS for Server ติดตั้งบนเครื่องแม่ข่ายในส่วนฐานข้อมูล ซึ่งจัดเก็บ Relation Database รวมของระบบกลาง ซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยเครื่องแม่ข่ายที่ติดตั้ง Application ที่พัฒนาขึ้น พร้อมทั้งให้บริการ Web Services และ RSS ทั้งหมดของระบบ ซึ่งผู้ใช้งานสามารถเข้าถึงระบบงานได้ผ่าน Web Browser ผ่านลิงค์ URL [http:// http://www.slup-chon.org/](http://http://www.slup-chon.org/) ทั้งนี้ การประยุกต์ระบบสนับสนุนการตัดสินใจได้พัฒนาเงื่อนไขในการวิเคราะห์ออกเป็น 3 กรณีได้แก่ (1) กรณีวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ที่ดิน (2) กรณีแนวทางการใช้ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนและ (3) กรณีวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด

ในการพัฒนาระบบดำเนินการโดยประยุกต์ข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ ครอบคลุมทั้ง ทั้งตัวแปรที่คงที่หรือไม่เปลี่ยนแปลง และตัวแปรที่อาจมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อใช้สนับสนุนการพิจารณาคัดเลือกวางแผนการใช้ที่ดินให้มีความเหมาะสมมากที่สุด เกิดผลผลิตและประโยชน์จากการใช้ที่ดินนั้นมากที่สุด ตามคุณลักษณะของทรัพยากรดิน คุณสมบัติและสภาพแวดล้อมของที่ดิน รวมทั้งความเหมาะสมของที่ดินในการใช้ประโยชน์ต่าง ๆ ในการพิจารณาการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนให้ความสำคัญกับความสอดคล้องในข้อกำหนดการใช้พื้นที่แต่ละบริเวณโดยกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง เช่น เขตพื้นที่อนุรักษ์ ข้อกำหนดตามกฎหมายผังเมือง ข้อกำหนดตามกฎหมายควบคุมอาคาร ข้อกำหนดตามกฎหมายด้านสิ่งแวดล้อม และนโยบายและแผนในการพัฒนาของพื้นที่ส่วนการประยุกต์แนวทางการจัดการและการใช้ประโยชน์ทางวิชาการที่มีผลต่อการอนุรักษ์และใช้ประโยชน์พื้นที่ได้อย่างยั่งยืนเข้ามาประกอบ เช่น มาตรการที่เหมาะสมในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ลุ่มน้ำ มาตรการอนุรักษ์และฟื้นฟูดิน มาตรการในการจัดการการปลูกพืช เป็นต้น และนำข้อมูลที่รวบรวมและจัดทำเป็นฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์นี้มาออกแบบโดยใช้เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศ และพัฒนา Web GIS เพื่อให้ผู้ใช้งานโดยทั่วไปสามารถใช้ประโยชน์ฐานข้อมูลได้บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตดังแสดงแนวคิดในการวิจัยและกระบวนการพัฒนาระบบ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: แนวคิดในการวิจัย

ผลการวิจัย

ชั้นข้อมูลภูมิสารสนเทศ

ในการศึกษาวิจัยนี้ จะเป็นการวิจัยที่ใช้ทั้งข้อมูลในรูปแบบของฐานข้อมูลภูมิสารสนเทศ และข้อมูลเชิงคุณลักษณะที่จะได้จากรายงาน เอกสารวิชาการต่าง ๆ และมาพัฒนาเป็นฐานข้อมูล และกำหนดเงื่อนไขในการวิเคราะห์ เพื่อนำไปสู่การเสนอแนวทางเลือกในการสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนการใช้ที่ดินให้เป็นไปอย่างยั่งยืน สำหรับการจัดทำฐานข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิจัยนี้มีชั้นข้อมูลดัง ตารางที่ 1 ประกอบด้วย

ตารางที่ 1: ชั้นข้อมูลสารสนเทศภูมิศาสตร์ที่ใช้ในการพัฒนาระบบฯ

ลำดับที่	ชั้นข้อมูล	แหล่งข้อมูล/ที่มา
กลุ่มข้อมูลพื้นฐานเพื่อการอ้างอิง		
1	เขตการปกครอง	กรมแผนที่ทหาร และ กรมการปกครอง (2550)
2	ที่ตั้งจังหวัด ที่ตั้งที่ว่าการอำเภอ	กรมแผนที่ทหาร และ กรมการปกครอง (2550)
3	เส้นทางคมนาคม	กรมแผนที่ทหาร (2560)
4	แหล่งน้ำ เส้นทางน้ำ	กรมแผนที่ทหาร (2550)
5	ที่ตั้งชุมชน หมู่บ้าน	กรมแผนที่ทหาร (2550)
6	ที่ตั้งแหล่งอ้างอิงสำคัญ	กรมแผนที่ทหาร และ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (2550)
7	เส้นชั้นความสูง จุดแสดงตำแหน่งความสูง	กรมแผนที่ทหาร (2550)
กลุ่มข้อมูลฐานที่เป็นปัจจัยประกอบการวิเคราะห์		
8	ข้อมูลแผนที่กลุ่มดิน (Soil Group)	กรมพัฒนาที่ดิน (2550)
9	ข้อมูลแผนที่ชุดดิน (Soil Series)	กรมพัฒนาที่ดิน (2550)
10	ข้อมูลแผนที่การใช้ที่ดิน	กรมพัฒนาที่ดิน (2560)
11	ข้อมูลแผนที่เขตพื้นที่ป่าอนุรักษ์	กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช (2560)
12	ข้อมูลแผนที่เขตป่าสงวนแห่งชาติ	กรมป่าไม้ (2550)
13	ข้อมูลแผนที่ความลาดชัน (Slope)	ประยุกต์เส้นชั้นความสูงของกรมแผนที่ทหาร (2550)
14	ข้อมูลพื้นที่ปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม	สำนักงานการปฏิรูปที่ดินเพื่อการเกษตรกรรม (2555)
กลุ่มข้อมูลเพื่อกำหนดเงื่อนไขการวิเคราะห์		
15	ข้อมูลการกำหนดผังเมือง	กรมโยธาธิการและผังเมือง (2560)
16	ข้อมูลการกำหนดเขตควบคุมอาคาร	กรมโยธาธิการและผังเมือง และองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (2560)
17	ข้อมูลมาตรการการใช้ที่ดินตามการจำแนกชั้นคุณภาพลุ่มน้ำ	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2555)
18	ข้อมูลความต้องการพืชในการเพาะปลูก	กรมพัฒนาที่ดิน (2550)
19	ข้อมูลความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ	กรมพัฒนาที่ดิน (2550)
20	ข้อมูลวิธีการในการอนุรักษ์ดินและน้ำ	กรมพัฒนาที่ดิน (2550)
21	ข้อมูลเขตและมาตรการพื้นที่คุ้มครองสิ่งแวดล้อมและมาตรการที่กำหนด	สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม (2560)

เงื่อนไขการวิเคราะห์ข้อมูลสนับสนุนการวางแผนการใช้ประโยชน์ที่ดิน

1. กรณีวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ที่ดิน

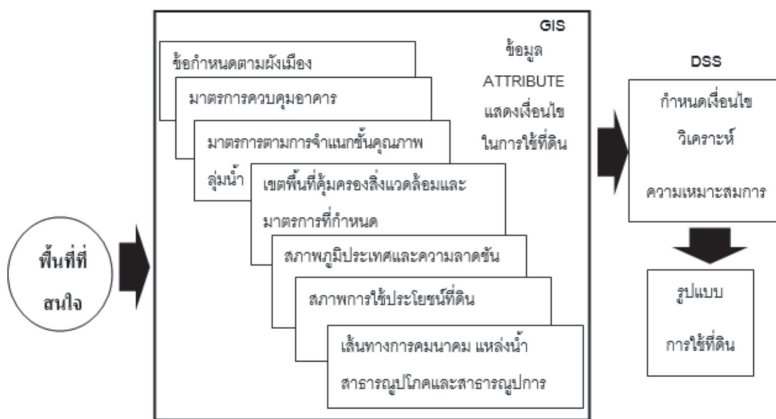
ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อกำหนดปัจจัยที่ต้องใช้ นำมาจัดทำเป็นชั้นข้อมูลเพื่อวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โดยมีแนวทางการวิเคราะห์คือ นำพื้นที่ที่สนใจ (Area of Interest: AOI) ของผู้ใช้งานระบบ ที่สามารถนำเข้าทั้งโดยการกำหนดตำแหน่ง หรือการกำหนดพื้นที่ หรือการกำหนดเป็นเขตการปกครอง นำมาตรวจสอบกับชั้นข้อมูลพื้นที่อนุรักษ์หรือมีข้อกำหนดห้ามหรือควบคุมการใช้ประโยชน์ เพื่อให้ทราบข้อจำกัด โดยสามารถดึงข้อมูลเชิงคุณลักษณะของพื้นที่มาแสดงได้ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2: แนวคิดการจัดการชั้นข้อมูลในการวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ที่ดิน

2. กรณีแนวทางการใช้ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

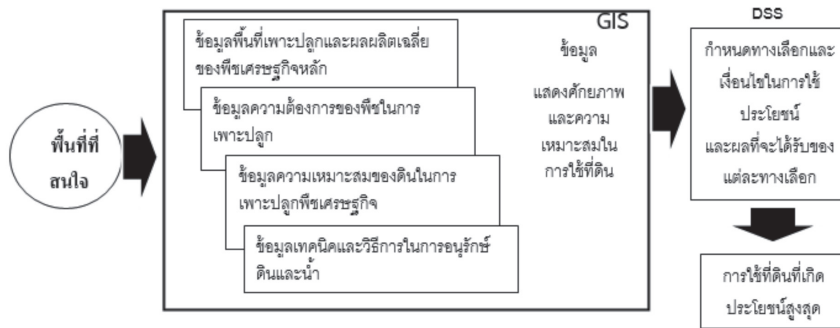
ศึกษา และวิเคราะห์ข้อมูลที่ผู้ใช้งานสามารถนำไปประกอบการวางแผนและตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เหมาะสม และการอนุรักษ์ดินและที่ดินให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่ไม่มีข้อห้ามการใช้ประโยชน์ แต่อาจมีการกำหนดเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ทั้งประเภทการใช้ที่ดินหรือกิจกรรม แสดงแนวคิดการวิเคราะห์ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3: แนวคิดการจัดการชั้นข้อมูลกรณีการใช้ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสมเพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

3. กรณียวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด

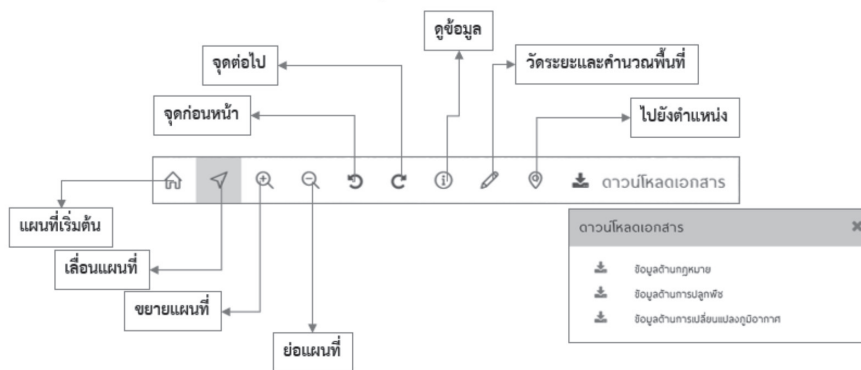
ศึกษาและวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด โดยพิจารณาถึงคุณลักษณะและคุณสมบัติของดิน ข้อมูลการเพาะปลูกและผลผลิตเฉลี่ยของพืชเศรษฐกิจหลัก ร่วมกับข้อมูลความต้องการของพืชในการเพาะปลูก ข้อมูลความเหมาะสมของดินในการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจ ข้อมูลเทคนิคและวิธีการในการอนุรักษ์ดินและน้ำดังภาพที่ 4

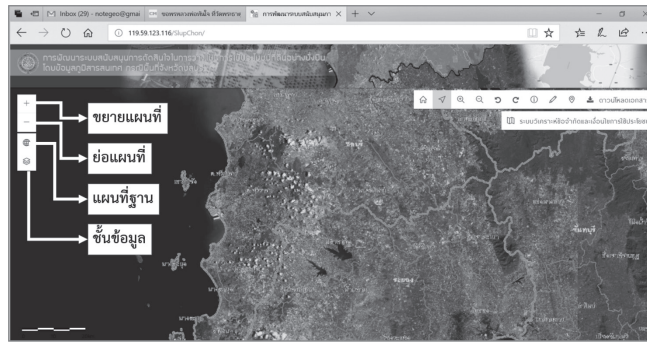
ภาพที่ 4: แนวคิดการจัดการชั้นข้อมูลกรณียวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสนับสนุนการตัดสินใจในการใช้ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด

ขั้นตอนการใช้งานระบบ

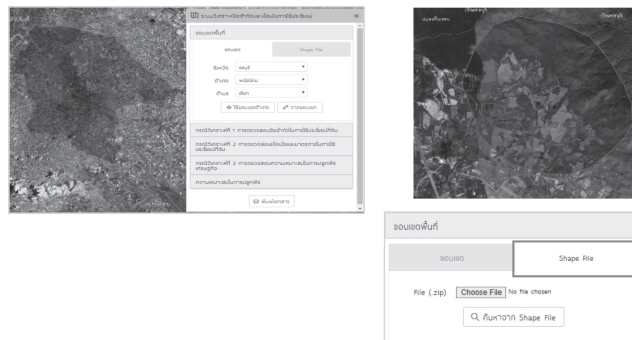
เมื่อเริ่มเปิดระบบการใช้งาน ให้เข้าที่ลิงค์ URL <http://www.slup-chon.org/> โดยจะแสดงเป็นแผนที่ออนไลน์บริเวณพื้นที่จังหวัดชลบุรี พร้อมข้อมูลตำแหน่งที่สนใจพร้อมข้อมูลตำแหน่งที่สนใจ มีเครื่องมือค้นหาสถานที่ตามขอบเขตพื้นที่ เครื่องมือสอบถามข้อมูล และเครื่องมือวัดระยะทางและคำนวณพื้นที่ และเครื่องมือประเมินหาความเหมาะสมในการเพาะปลูกพืชในพื้นที่ที่สนใจดังภาพที่ 5-11

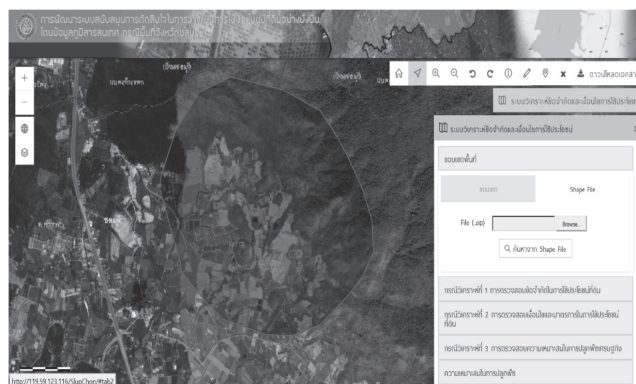
ภาพที่ 5: โครงสร้างและเมนูการใช้งานของระบบ

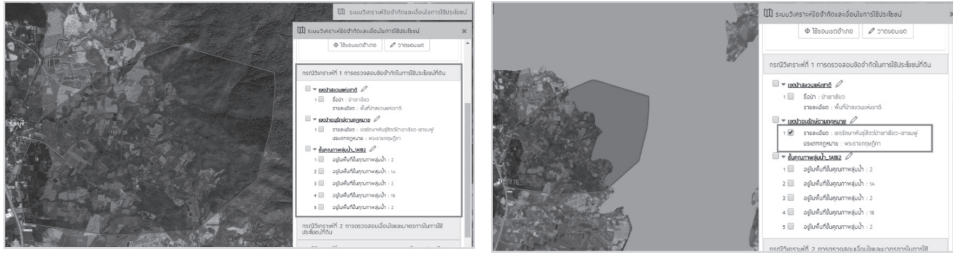
ภาพที่ 6: เมนูการใช้งานควบคุมระบบแผนที่ WEB GIS ซึ่งผู้ใช้ไม่จำเป็นต้องมีพื้นฐานด้านระบบภูมิสารสนเทศ

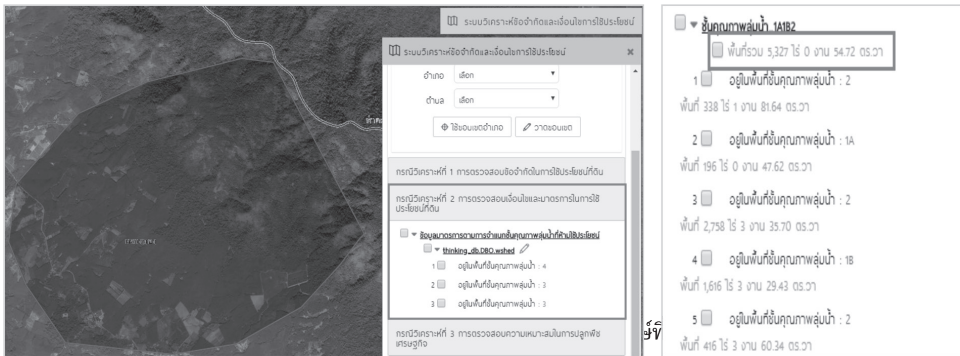
ภาพที่ 7: ฟังก์ชันการสร้างขอบเขตพื้นที่ที่สนใจ ซึ่งทำได้ทั้งการเลือกเขตการปกครอง การวาดขอบเขตบนหน้าจอ และการนำเข้า .shp

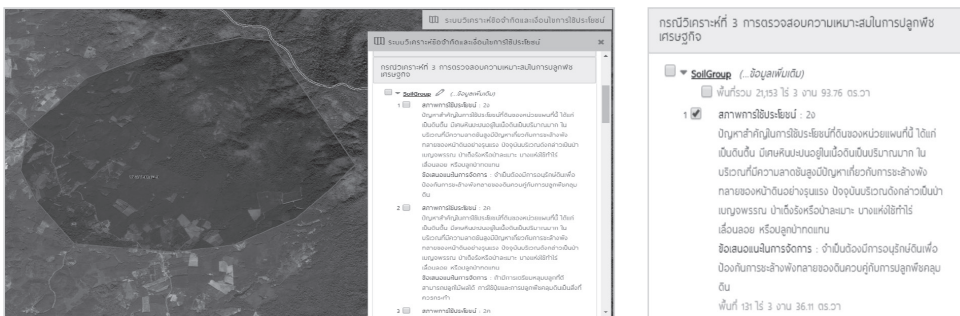
ภาพที่ 8: ฟังก์ชันการวิเคราะห์ตามกรณีตัวอย่างทั้ง 3 กรณี หลังจากการกำหนดขอบเขตที่สนใจ ซึ่งผู้ใช้สามารถเลือกใช้ได้ตามความต้องการ ซึ่งจะแสดงผลจากข้อมูลทุกชั้นที่อยู่ในพื้นที่ที่สนใจ

ภาพที่ 9: ตัวอย่างการแสดงผลในกรณีวิเคราะห์ข้อจำกัดและเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ที่ดิน

ภาพที่ 10: ตัวอย่างการแสดงผลกรณีแนวทางการใช้ประโยชน์ที่ดินและอนุรักษ์ที่เหมาะสม เพื่อใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน

ภาพที่ 11: ตัวอย่างการแสดงผลในกรณีวิเคราะห์เพื่อกำหนดแนวทางเลือกสับสนุน การตัดสินใจในการใช้ประโยชน์ที่ดินที่เกิดประโยชน์สูงสุด

สรุปและอภิปรายผล

ข้อดีและประโยชน์จากการพัฒนา

การพัฒนาระบบมีข้อดีและประโยชน์จากการพัฒนา คือ (1) เป็นระบบฐานข้อมูลจากทุกระเบียบที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีการนำมาตรการมาเป็นส่วนประกอบของชั้นข้อมูลแต่ละบริเวณซ้อนทับกัน ทำให้ผู้ใช้งานสามารถสืบค้นข้อมูลได้เร็ว สะดวก และตีความหมายได้ถูกต้องยิ่งขึ้น ผู้ใช้งานสามารถตรวจสอบข้อกำหนดของพื้นที่ที่สนใจว่า มีความเกี่ยวข้องกับกฎหมายหรือระเบียบใดบ้าง และมีการกำหนดมาตรการกำกับที่ให้ปฏิบัติหรือห้ามปฏิบัติแต่ละฉบับอย่างไร ทำให้สามารถตรวจสอบข้อกำหนดได้ครอบคลุมยิ่งขึ้น (2) การออกแบบระบบให้มีการวิเคราะห์ข้อมูลได้ในรายแปลง และกำหนดพื้นที่ที่สนใจด้วยตัวผู้ใช้งานเอง ทำให้ใช้ประโยชน์ได้ง่าย ให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและแม่นยำได้ในระดับรายแปลง (3) การพัฒนาระบบในลักษณะของ WEB GIS ทำให้ช่วยลดความต้องการในการเดินทางไปยังหน่วยงานเพื่อตรวจสอบข้อกำหนดของที่ดิน ซึ่งทำให้ประหยัดเวลา และค่าใช้จ่าย (4) ระบบสามารถสนับสนุนการตัดสินใจในการวางแผนหรือใช้ประโยชน์ได้อย่างเหมาะสมทั้งตามข้อกำหนด และทั้งตามศักยภาพของที่ดินได้

การทดสอบประสิทธิภาพของระบบ

ผู้วิจัยได้มีการตรวจสอบและประเมินประสิทธิภาพของระบบที่พัฒนาขึ้นทั้งทางเทคนิค และจากผู้ทดลองใช้งาน ในด้านเทคนิค เนื่องจากระบบที่พัฒนาขึ้นผ่านเว็บไซต์ จากการวิเคราะห์ประสิทธิภาพการเข้าถึงเว็บไซต์ พบว่า ระบบที่พัฒนาขึ้นมีประสิทธิภาพอยู่ในระดับปานกลาง (C) ได้ 79 คะแนนจาก 100 คะแนน ซึ่งเป็นการแบ่งเกรดมาตรฐานจาก Google Speed Test โดยมีระยะเวลาที่ใช้เพื่อดาวน์โหลดสำหรับการแสดงผลหน้าเว็บไซต์บนเว็บเบราว์เซอร์หน่วยเป็นวินาที (Load Time) รวม 4.49 วินาที มีขนาดของข้อมูลเว็บไซต์ในหน้าแรก 6.8 เมกะไบต์ (MB) และมีการเรียกข้อมูลประกอบเว็บไซต์ทั้งหมด 144 ชิ้นงานนอกจากนี้ การเชื่อมโยงข้อมูลกับข้อมูลแผนที่ผ่านโปรแกรมประยุกต์ด้านสารสนเทศภูมิศาสตร์ (ArcGIS for Server) ซึ่งโดยทั่วไปการมีข้อมูลแผนที่และใช้การประมวลผลที่ซับซ้อน อาจส่งผลทำให้การเข้าถึงเว็บไซต์เกิดความล่าช้าได้ อย่างไรก็ตาม ผลการทดสอบประสิทธิภาพส่วนนี้ โดยสรุปการแสดงผลแผนที่อยู่ในเกณฑ์ดี ขนาดไฟล์การแสดงผลของแผนที่อยู่ที่ 25.8 กิโลไบต์ (KB) และเมื่อทำการบีบอัดไฟล์ข้อมูลแล้วมีขนาดที่ 22.8 กิโลไบต์ (KB) ซึ่งมีความแตกต่างกันน้อยมาก ไม่ส่งผลให้มีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพของการเข้าถึง โดยสรุปแล้วประสิทธิภาพการเข้าถึงเว็บไซต์ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้นอยู่ในเกณฑ์ดี สามารถนำไปใช้งานได้โดยมีประสิทธิภาพในการวิเคราะห์ข้อมูลจากความเร็วที่ยอมรับได้

ข้อเสนอแนะและแนวทางการพัฒนาต่อในอนาคต

ผลจากงานวิจัยนี้ เทคโนโลยีภูมิสารสนเทศสามารถพัฒนาใช้ในงานวางแผนการใช้ที่ดิน ที่เกี่ยวข้องในด้านกฎหมายและระเบียบที่เกี่ยวข้อง การพัฒนาในระบบ WEB GIS ทำให้สะดวกในการเข้าถึงข้อมูล และการพัฒนาเครื่องมือต่างๆ ทำให้ผู้ใช้งานไม่จำเป็นต้องมีทักษะในด้านภูมิสารสนเทศมาก ทำให้ระบบนี้ จะเป็นประโยชน์ในการสืบค้นข้อมูลและสนับสนุนการวางแผนและตัดสินใจใช้ประโยชน์ที่ดิน ในการพัฒนานำแนวคิดของระบบนี้ไปต่อยอดยิ่งขึ้น หากมีการพัฒนาปรับเปลี่ยนรูปแบบการให้ข้อมูลของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในลักษณะตามงานวิจัยนี้ ที่มีการบูรณาการข้อมูลจากทุกส่วน

ที่เกี่ยวข้อง ให้สามารถเข้าถึงผ่านระบบออนไลน์ ก็จะเป็นการนำแนวคิดนี้ไปขยายผลซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ในการวางแผนการใช้ที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเป็นการอนุรักษ์ที่ดินและทรัพยากรดินให้ใช้ประโยชน์ได้อย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กรมพัฒนาที่ดิน. (2543). **คู่มือการจำแนกความเหมาะสมของดินสำหรับพืชเศรษฐกิจของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมพัฒนาที่ดิน. (2558). **สถานภาพทรัพยากรดินและที่ดินของประเทศไทย**. กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.
- กรมพัฒนาที่ดิน. **ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับทรัพยากรดิน**. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2562, จาก <https://www.ddd.go.th/ofswb/thaisoil/p7.htm>
- สภาปฏิรูปแห่งชาติ. (2558). **วาระปฏิรูปที่ 11: ปฏิรูปที่ดินและการจัดการที่ดิน**. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.
- สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2557). **ร่าง นโยบายและแผนการส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579**. กรุงเทพฯ: สำนักงานนโยบายและแผนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- FAO. (1983). **Guidelines: Land evaluation for rainfed agriculture**. Rome: FAO.
- Harle, J. (1994). **Rural Land Use Planning in Queensland: Paper Prepared for International Training in Tropical Agriculture**. Queensland: Department of Primary Industries.
- Shaller et al. (1968). **Making Rural Land Use and Urban Use Decision**. Ankeny: Soil Conservation Society of America.
- Stamp, D. (1967). **Applied Geography**. Middlesex: Penguin Books Ltd.

เส้นทางสู่การสถาปนารัฐอิสลาม (ไอเอส) ใน ค.ศ. 2014¹

The Path to the Establishment of Islamic State (IS) in 2014

เมทีนี บุศบกอ่อน² และ ชาคริต ชุ่มวัฒนะ³

Maetinee Busabok-orn and Chakrit Choomwattana

บทคัดย่อ

ใน ค.ศ. 2003 สหรัฐฯ เข้ายึดครองอิรัก โดยมีเป้าหมายเพื่อโค่นล้มการปกครองระบอบเผด็จการของประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน การเข้าไปยึดครองดังกล่าวก่อให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนจำนวนมากในอิรัก รวมไปถึงนักรบมุสลิมจากหลายประเทศในตะวันออกกลางที่พากันหลั่งไหลเข้าไปเพื่อต่อต้านสหรัฐฯ การต่อต้านได้มีความรุนแรงมากขึ้นเมื่อรัฐบาลอิรักที่ตั้งขึ้นมาใหม่ซึ่งมีนายนูรี อัล-มาลิกี ที่เป็นชาวชีอะห์ ขึ้นมาเป็นผู้นำ เขาดำเนินนโยบายกีดกันชาวซุนนี จึงทำให้เกิดความไม่พอใจและนำไปสู่ความขัดแย้งระหว่างสำนักคิดชีอะห์กับสำนักคิดซุนนี ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นในอิรักนี้เปิดโอกาสให้นักรบมุสลิมรวมตัวกันขึ้นเป็นกลุ่มติดอาวุธ

กลุ่มติดอาวุธในอิรักที่โดดเด่นคือ กลุ่มที่นำโดย นายอะบู มุสอับ อัล-ซอร์กาวิ ชาวจอร์แดน ที่ต่อมาได้พัฒนาเป็นกลุ่มไอเอส ซึ่งมีฐานที่มั่นในอิรักและซีเรีย กลุ่มนี้ได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากกลุ่มอัลกออิดะห์ แม้จะไม่ใช่ส่วนหนึ่งของกลุ่มอัลกออิดะห์ ความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองฝ่ายเป็นไปในเชิงผลประโยชน์มากกว่าพันธมิตรที่แท้จริง และจากการมีเป้าหมายร่วมที่มุ่งต่อต้านสหรัฐฯ และต่อสู้เพื่อชาวซุนนี ทำให้กลุ่มได้รับการสนับสนุนจากชาวซุนนีในอิรักเป็นจำนวนมาก เมื่อสหรัฐฯ ใช้สงครามต่อต้านการก่อการร้ายเพื่อจัดการกับกลุ่มติดอาวุธในอิรัก กลุ่มไอเอสในอิรักก็ต้องสูญเสียผู้นำคนสำคัญและศักยภาพในการปฏิบัติการในประเทศนี้ แต่เมื่อกลุ่มไอเอสในอิรักกำลังพยายามฟื้นฟูความเข้มแข็งขึ้นใหม่ ได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นในซีเรีย ทำให้กลุ่มไอเอสในอิรักขยายตัวเข้าไปยังซีเรีย และเพื่อต่อต้านรัฐบาลซีเรียด้วย ในซีเรียกลุ่มไอเอสเติบโตขึ้นจากการได้แนวร่วม เงินทุน และอาวุธ จนสามารถยึดพื้นที่ขนาดใหญ่ที่อยู่ทั้งในอิรักและซีเรีย และประกาศตั้งรัฐอิสลามขึ้นใน ค.ศ. 2014 แต่ยังคงปฏิบัติการอย่างไร้ขีดจำกัด เต็มไปด้วยการใช้ความรุนแรง

คำสำคัญ: กลุ่มไอเอส อิรัก ซีเรีย

¹บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของปริญญาณิพนธ์เรื่อง พัฒนาการของกลุ่มไอเอส (IS) ในอิรักและซีเรีย ค.ศ. 2006-2017

²นิสิตระดับบัณฑิตศึกษาสาขาวิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Master's degree student in History, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

³รองศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพฯ

Associate Professor, Department of History, Faculty of Social Sciences, Srinakharinwirot University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: mtinee.b@gmail.com

Article history: Received 26 March 2019, Revised 27 May 2019, Accepted 28 May 2019

Abstract

In 2003 the U.S. army occupied Iraq in order to overthrow President Saddam Hussein's authoritarian regime. This led to resistance from a large number of Iraqi people including Muslim fighters from various Middle East countries who poured into Iraq to fight against the U.S. army. The resistance became more intense when the new Iraqi government led by Prime Minister Nouri al-Maliki, a Shiite, was formed. He adopted the discrimination policy towards Sunni people. This caused discontent and conflicts between Sunnis and Shiites. The turmoil in Iraq, therefore, offered Muslim fighters opportunity to gather into various armed forces.

The prominent one was a group led by Abu Musab al-Zarqawi, a Jordanian. This group which later became IS had bases both in Iraq and Syria. Zarqawi's group obtained financial support from Al-Qaeda even though it was not a part of the latter. Their relations depended more on mutual benefits than genuine alliance. Both were opposed to U.S. and fought for Sunni people. Hence, the Sunni in Iraq supported Zarqawi's group. After U.S. adopted war on terrorism strategy in order to subjugate different armed forces in Iraq, Zarqawi's group then lost its chief leader and potency in Iraq. While it was trying to galvanize itself again, a civil war took place in Syria. The armed group then extended its activities into Syria and to oppose the Syrian government. Obtaining more fund, weapons and militiamen, the former Zarqawi's group which now adopted the title 'ISIS' became strengthened and able to capture vast areas of land located in both Iraq and Syria. In 2014, the establishment of Islamic State (IS) was then declared; operations still continued with violence and without limit.

Keywords: *Islamic State, Iraq, Syria*

บทนำ

กลุ่มรัฐอิสลามหรือไอเอส ได้ประกาศจัดตั้งรัฐอิสลามที่ปกครองด้วยกฎหมายชารีอะห์ขึ้นใน ค.ศ. 2014 ครอบคลุมพื้นที่บางส่วนของอิรักและซีเรีย โดยในอิรักนั้นสหรัฐฯ ได้เข้าไปครอบงำการจัดการปกครองมาตั้งแต่ ค.ศ. 2003 หลังล้มรัฐบาลซัดดัม ฮุซเซน (Saddam Hussein) สำเร็จ รวมถึงใช้สงครามต่อต้านการก่อการร้ายเข้าไปจัดการกับกลุ่มก่อการร้ายต่างๆ รวมถึงกลุ่มติดอาวุธหัวรุนแรงในอิรัก ทำให้เกิดการต่อต้านจากประชาชนและนักรบมุสลิมจากที่ต่างๆ ที่เข้าไปยังอิรัก รวมทั้งกลุ่มไอเอสที่เข้าไปยังอิรักเพื่อร่วมต่อต้านสหรัฐฯ ด้วย เมื่อซีเรียได้เกิดสงครามกลางเมืองขึ้นอันเป็นผลจากอิทธิพลของกระแสอาหรับสปริง (Arab Spring)⁴ ที่ทำให้เกิดความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลซีเรียกับ

⁴กระแสอาหรับสปริง เริ่มขึ้นที่ประเทศตูนิเซียจากการชุมนุมของประชาชนที่ต้องการโค่นผู้นำที่เป็นเผด็จการเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง กระแสนี้ได้ขยายตัวออกไปยังหลายๆ ประเทศในตะวันออกกลางรวมไปถึงในซีเรียด้วย

ประชาชน ภาวะสงครามกลางเมืองเปิดโอกาสให้กลุ่มไอเอสในอิรักขยายตัวเข้าไปยังซีเรีย เมื่อกลุ่มไอเอสได้แนวร่วม อาวุธ เงินทุน ก็ทำให้สามารถสร้างความเข้มแข็งจนนำไปสู่การประกาศสถาปนารัฐอิสลามขึ้น และประกาศตัดความสัมพันธ์กับกลุ่มอัลกออิดะห์ ที่เคยให้การสนับสนุนกลุ่มไอเอสมาก่อน บทความนี้ต้องการศึกษาวิเคราะห์เหตุการณ์ที่ทำให้เกิดกลุ่มไอเอสจนนำไปสู่การประกาศจัดตั้งรัฐอิสลามขึ้นในเขตของประเทศอิรักและซีเรีย โดยจะศึกษาถึงบริบทที่ทำให้กลุ่มไอเอสสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว และขึ้นมามีอิทธิพลจนเป็นที่สนใจของประชาคมโลก โดยศึกษาจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัย บทความ หนังสือ หนังสือพิมพ์ เป็นต้น ผู้วิจัยเชื่อว่าการศึกษารื่องการขยายอิทธิพลและบทบาทของไอเอสจะเป็นแนวทางในการทำความเข้าใจสาเหตุของการเกิดขึ้นของกลุ่มติดอาวุธอิรักหลายๆ กลุ่มในตะวันออกกลางด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสืบค้นการก่อตัวของกลุ่มไอเอสในอิรักและซีเรีย
2. เพื่อศึกษาเหตุการณ์ที่นำไปสู่การสถาปนารัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย

ทบทวนวรรณกรรม

ในวงวิชาการไทยนั้น ไม่ปรากฏว่ามีงานวิทยานิพนธ์ที่เคยศึกษาเกี่ยวกับการสถาปนารัฐอิสลามของกลุ่มไอเอส วิทยานิพนธ์ส่วนใหญ่ที่ศึกษาเกี่ยวกับกลุ่มก่อการร้ายจะศึกษากลุ่มอัลกออิดะห์ อย่างไรก็ดี มีหนังสือและบทความที่ศึกษาเรื่อง กลุ่มรัฐอิสลามอยู่บ้างโดยนักวิชาการไทยและต่างประเทศ งานชิ้นสำคัญได้แก่

จรัญ มะลูลีม. (2557) รัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย The Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). ใน จุลสารความมั่นคงศึกษา. ฉบับที่ 149. ซึ่งศึกษาการเกิดขึ้นของกลุ่มไอซิสในอิรักและซีเรีย จนกระทั่งการโดนโจมตีจากประเทศภายนอกภูมิภาค งานชิ้นนี้อธิบายว่า กลุ่มไอซิสเป็นกลุ่มมุสลิมซุนนีที่เกิดขึ้นมาเพื่อต่อต้านสหรัฐฯ ได้รับอิทธิพลจากกลุ่มภราดรภาพมุสลิม แต่มีปฏิบัติการที่รุนแรงกว่าและสหรัฐฯ เป็นผู้ทำให้กลุ่มไอซิสและกลุ่มติดอาวุธอื่นๆ ก่อตัวขึ้นจากการทำสงครามต่อต้านการก่อการร้ายในอิรัก นอกจากนี้สหรัฐฯ ยังแทรกแซงการเมืองของอิรัก โดยตั้งคนที่สหรัฐฯ เห็นว่าน่าจะยอมรับข้อเรียกร้องของสหรัฐฯ ขึ้นมาเป็นนายกรัฐมนตรี ส่วนในซีเรีย สหรัฐฯ ได้ให้การสนับสนุนกลุ่มกบฏสายกลางเพื่อล้มรัฐบาลของประธานาธิบดีบาชาร์ อัล-อัสซาด (Bashar al-Assad) และสนับสนุนชนกลุ่มน้อยเคิร์ด (Kurds) ให้ตั้งประเทศอิสระของตนเอง โดยการส่งอาวุธให้กลุ่มกบฏสายกลางและกองทหารของเคิร์ด เพื่อต่อต้านรัฐบาลและกลุ่มไอซิส ปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสที่รุนแรงและยึดพื้นที่จำนวนมากในอิรักและซีเรียทำให้สหรัฐฯ ประกาศให้กลุ่มไอซิสเป็นผู้คุกคามระยะยาวต่อผลประโยชน์ของสหรัฐฯ นำไปสู่การโจมตีพื้นที่ของกลุ่มไอซิสในอิรักและซีเรีย อย่างไรก็ตาม บทความนี้ไม่ได้ให้รายละเอียดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มมากนัก แต่เน้นไปที่บทบาทของสหรัฐฯ ในการเข้ามาแทรกแซงการเมืองของอิรัก และการพยายามล้มรัฐบาลซีเรีย นอกจากนี้รายละเอียดบางส่วนที่เกี่ยวกับพัฒนาการกลุ่มไอเอสก็แตกต่างกับข้อมูลในงานชิ้นอื่นๆ

จิตราภรณ์ จิตจร (2557) ISIS กับการเปลี่ยนแปลงในตะวันออกกลาง (Islamic State of Iraq and Greater Syria) ศึกษาปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสในอิรักก่อนจะขยายตัวเข้าไปยังซีเรีย โดยอธิบายว่า กลุ่มไอซิสเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้อิรักและซีเรียกลายเป็นรัฐล้มเหลว (Failed State) กลุ่ม

ไอซิสเป็นที่รู้จักจากความขัดแย้งในซีเรีย และมีบทบาทมากขึ้นในอิรักในช่วง ค.ศ. 2013 ต่อมาจึงประกาศตั้งรัฐอิสลาม สมาชิกกลุ่มไอซิสซึ่งมาจากหลายประเทศทั้งในตะวันออกกลางและยุโรปสามารถยึดพื้นที่ทางเหนือของอิรักและซีเรียซึ่งเป็นบริเวณยุทธศาสตร์ที่สำคัญได้ ปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสที่ขยายตัวมากขึ้นทำให้สหรัฐฯ และอิหร่านเข้ามามีบทบาทในการต่อต้านกลุ่มไอซิส โดยสหรัฐฯ ใช้การโจมตีทางอากาศบริเวณพื้นที่ของกลุ่มไอซิส และอิหร่านได้ส่งหน่วยทหารที่เข้มแข็งที่สุดเข้ามาช่วยเหลือนิรโทษกรรมซีเรีย หนังสือเล่มนี้กล่าวถึงปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสในพื้นที่อิรักและซีเรียและผลที่เกิดขึ้นตามมา แต่ไม่ได้ให้ข้อมูลที่ละเอียดถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มไอซิสและปัจจัยแวดล้อมที่ทำให้กลุ่มไอซิสเติบโต

อาทิตย์ ทองอินทร์ (2559) **ขบวนการรัฐอิสลาม (Islamic State: IS)** ศึกษาขบวนการรัฐอิสลามผ่านคำสอนของศาสนาอิสลามตั้งแต่การเกิดขึ้นของขบวนการรัฐอิสลามไปจนถึงการเริ่มเป็นที่รู้จักในฐานะกลุ่มก่อการร้ายที่โหดเหี้ยมที่สุด โดยอธิบายถึง การเกิดขึ้นของขบวนการรัฐอิสลามในอิรักท่ามกลางการต่อต้านสหรัฐฯ ไปจนถึงการประกาศตั้งรัฐอิสลาม และทิศทางของขบวนการรัฐอิสลามในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นอกจากนี้การที่ขบวนการรัฐอิสลามได้นำหลักศาสนามาตีความเพื่อสร้างความชอบธรรมให้กับปฏิบัติการของตน ซึ่งอาทิตย์ ทองอินทร์ได้พยายามยกหลักฐานเพื่อโต้แย้งการตีความดังกล่าว และได้เสนอว่า มุมมองของขบวนการรัฐอิสลามมี 2 ด้านใหญ่ๆ คือ อิสลามเผชิญหน้ากับผู้อื่นทั้งหมด (Islam versus the rest) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการแบ่งแยกพวกเราและพวกเขา ซึ่งขัดกับหลักคำสอนของอิสลาม และการที่ขบวนการรัฐอิสลามอ้างว่าศาสดามอบดาบให้กับชาวมุสลิม และคำสั่งให้ทำสงครามจนกว่าอัลละหะห์จะเป็นพระเจ้าองค์เดียวที่โลกเคารพ ซึ่งนี่เป็นข้ออ้างที่บิดเบือน นอกจากนี้มุมมองของขบวนการรัฐอิสลามต่อมุสลิมมีลักษณะแบ่งแยกอย่างชัดเจนคือ มุสลิมที่ดีในสายตาของขบวนการรัฐอิสลามคือ มุสลิมที่เข้าร่วมในปฏิบัติการส่วนต่างๆ เท่านั้น ส่วนมุสลิมที่ไม่ได้เข้าร่วมกับขบวนการรัฐอิสลามจะถูกมองว่าเป็นศัตรู ซึ่งมุมมองของขบวนการรัฐอิสลามต่อมุสลิมนี้ทำให้เห็นว่าไม่ได้เป็นไปตามแนวทางของศาสนา แต่หนังสือเล่มนี้ไม่ได้ให้รายละเอียดเชิงลึกเกี่ยวกับพัฒนาการก่อนที่จะมาเป็นกลุ่มไอซิส

Gerges (2017) **ISIS a History** หนังสือเล่มนี้ได้ศึกษาถึงการเกิดขึ้นของกลุ่มไอซิสในอิรักและซีเรียที่มาจากสถานการณ์ความรุนแรงของทั้งสองประเทศ โดยมีปัจจัยที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มในช่วงเวลาต่างๆ โดยเริ่มจากสงครามอิรักใน ค.ศ. 2003 และสงครามกลางเมืองซีเรียใน ค.ศ. 2011 ซึ่งสถานการณ์ดังกล่าวทำให้กลุ่มไอซิสสามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว รวมไปถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มไอซิสกับกลุ่มอัลกออิดะห์ที่เคยให้การสนับสนุน แต่ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายจนนำไปสู่การประกาศตัดความสัมพันธ์ ซึ่งหนังสือเล่มนี้ได้ให้ข้อมูลที่ค่อนข้างละเอียด แต่มีบางส่วนที่เกี่ยวกับกระบวนการก่อตัวของกลุ่มไอซิสที่หนังสือเล่มนี้ไม่ได้กล่าวถึง

Khasraw (2014) **The Rise and Fall of the Islamic State of Iraq and Al-Sham (Levant) ISIS** ได้กล่าวถึงกลุ่มไอซิสว่าเป็นกลุ่มที่พัฒนามาจากกลุ่มอัลกออิดะห์ ซึ่งได้แยกตัวออกมาและกลายเป็นกลุ่มติดอาวุธหัวรุนแรงที่สุด โดยมีแหล่งเงินทุนจากการขายน้ำมัน และการก่ออาชญากรรม มีเป้าหมายในการตั้งรัฐอิสลามและการกำจัดอิทธิพลของชาติตะวันตก ในซีเรียกลุ่มไอซิสมีความสัมพันธ์กับกลุ่มแนวหน้าอัล-นุสรา (al-Nusra front, Jabhat al-Nusra) โดยให้การสนับสนุนกลุ่มแนวหน้าอัล-นุสรา แต่ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งกันจนนำไปสู่การตัดความสัมพันธ์กัน บทความนี้เสนอประเด็นที่ผู้เขียนระบุว่ากลุ่มไอซิสเป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มอัลกออิดะห์ และมีความสัมพันธ์กับกลุ่มแนวหน้า

อัล-นุสรา ซึ่งต่างจากการสำรวจข้อมูลของผู้วิจัย นอกจากนี้บทความยังไม่ได้ให้ข้อมูลโดยละเอียดถึง การเกิดขึ้นของกลุ่มไอเอสแต่อย่างใด

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัยนี้ศึกษาถึงความเป็นมาของการเกิดขึ้นของกลุ่มไอเอสในอิรักที่มีผลมาจากสงคราม อิรักใน ค.ศ. 2003 จากนั้นจึงขยายตัวเข้าไปยังซีเรีย โดยอาศัยสงครามกลางเมืองซีเรีย ทำให้กลุ่มไอเอส สามารถสร้างความแข็งแกร่งจากการระดมแนวร่วม อาวุธและเงินทุน จนกระทั่งประกาศตั้งรัฐอิสลาม (Islamic State) ขึ้นใน ค.ศ. 2014 และใช้ชื่อกลุ่มว่า กลุ่มไอเอส (IS)

ผลการวิจัย

จากการวิจัยพบว่า สภาพการณ์ในอิรักตั้งแต่การรุกรานอิรักของสหรัฐฯ ใน ค.ศ. 2003 และการเกิดสงครามกลางเมืองซีเรีย ใน ค.ศ. 2011 เป็นปัจจัยสำคัญต่อการก่อตัวของกลุ่มไอเอส และนำไปสู่พัฒนาการของกลุ่มไอเอสอันก่อความวิตกหวาดกลัวสำหรับชาวโลกตามเป้าหมายและ ยุทธศาสตร์ของกลุ่ม การศึกษาสภาพการณ์ในอิรักและซีเรียในช่วงเวลาดังกล่าวตั้งแต่ ค.ศ. 2003-2014 ทำให้ เข้าใจบริบทที่ส่งผลต่อการเติบโตของกลุ่ม ซึ่งทำให้กลุ่มไอเอสสร้างความแข็งแกร่งจนสามารถยึดพื้นที่ ขนาดใหญ่ในอิรักและซีเรียจนสถาปนารัฐอิสลามขึ้นได้สำเร็จในช่วงระยะเวลาหนึ่ง

1. สภาพการณ์อิรักใน ค.ศ. 2003 ที่ทำให้เกิดกลุ่มไอเอส

การเข้ายึดครองอิรักของกองทัพสหรัฐฯ และการตั้งรัฐบาลนายนูรี อัล-มาลิกี (Nouri al-Maliki) ที่เป็นมุสลิมสายซุนนีขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรี นำมาสู่การเกิดกระแสความไม่พอใจต่อทั้งสหรัฐฯ และรัฐบาลอิรักจากชาวซุนนีที่เคยมีอำนาจในสมัยประธานาธิบดีซัดดัม ฮุสเซน เกิดการเดินขบวน ประท้วงตามสถานที่ราชการ ซึ่งการประท้วงขยายไปในหลายๆ พื้นที่ทั่วอิรัก การประท้วงได้รุนแรง มากขึ้นเมื่อรัฐบาลมาลิกีใช้กำลังเข้าปราบปรามกลุ่มผู้ประท้วง สถานการณ์ในอิรักจึงได้พัฒนาไปสู่ สงครามกลางเมืองที่เป็นความขัดแย้งทางสำนักคิดระหว่างซุนนีและชีอะห์ ความวุ่นวายที่เกิดขึ้น ในอิรักทำให้เกิดการหลั่งไหลของนักรบมุสลิมเข้าไปยังอิรักเพื่อต่อต้านสหรัฐฯ และต่อสู้เพื่อชาวซุนนี โดยนักรบมุสลิมเหล่านี้ได้รวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มติดอาวุธหลายกลุ่ม ซึ่งกลุ่มที่มีบทบาทในอิรักที่ต่อมาได้ พัฒนาเป็นกลุ่มไอเอส มีพัฒนาการดังนี้

1.1 กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด (Jama'at al-Tawhid wal-Jihad)

กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด หรือองค์กรแห่งเอกภาพในการศรัทธาและการ ญูฮาด (The Organization of Monotheism and Jihad - TJ) ซึ่งเป็นกลุ่มที่พัฒนามาเป็นกลุ่มไอเอส โดยเป็นกลุ่มติดอาวุธที่เกิดจากการรวมตัวของนักรบในอิรัก โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการยึดครอง ของสหรัฐฯ มีปฏิบัติการครั้งแรกเมื่อวันที่ 7 สิงหาคม ค.ศ. 2003 ด้วยการระเบิดสถานทูตจอร์แดนใน กรุงแบกแดด (Fishman, 2006: online) และโจมตีสำนักงานใหญ่แห่งสหประชาชาติในกรุงแบกแดด ทำให้แซร์จีโอ วีเอรียา เดอ เมลโล (Sérgio Vieira de Mello) ทูตพิเศษของสหประชาชาติประจำอิรัก เสียชีวิต เหตุการณ์นี้ทำให้มีผู้เสียชีวิตและบาดเจ็บเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้ยังมีการระเบิดพลีชีพอีก หลายครั้ง (ไวส์, 2558: 59) การเกิดขึ้นของกลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด นอกจากก่อความ เสียหายแล้วยังได้ทำให้เกิดความหวาดกลัวเพิ่มมากขึ้นในอิรักด้วย

อันที่จริง กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญิฮาดได้มีพัฒนาการมาก่อนหน้า ค.ศ. 2003 โดยผูกอยู่กับผู้นำคือ นายอะบู มุสอับ อัล-ซอร์กาวิ (Abu Musab al-Zarqawi) ชาวจอร์แดนที่มีเครือข่ายนักรบมุสลิมกว้างขวาง เขาได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากโอซามะ บิน ลาเดน (Osama bin Laden) ผู้นำกลุ่มอัลกออิดะห์ประมาณ 200,000 ดอลลาร์สหรัฐ เพื่อใช้ในการตั้งค่ายฝึกทหารที่เมืองเฮรัต (Herat) ชายแดนอัฟกานิสถาน-อิหร่าน ใน ค.ศ. 2000 ค่ายนี้ได้ฝึกนักรบจาก จอร์แดน ปาเลสไตน์ เพื่อสร้างกองกำลัง ญุนด์ อัชชาม (Jund Ash-Sham) ให้ปฏิบัติการก่อการร้ายในประเทศอิสราเอล ปาเลสไตน์ จอร์แดน และประเทศอาหรับอื่นๆ โดยมีเป้าหมายเพื่อเปลี่ยนแปลงการปกครอง ปฏิบัติการที่โดดเด่น เช่น การลอบสังหารลอเรนซ์ ไมเคิล โฟลีย์ (Laurence Michael Foley) เจ้าหน้าที่สหรัฐฯ ในกรุงอัมมานเมื่อ ค.ศ. 2002 ผลงานของทหารจากค่ายฝึกนี้สร้างความพอใจให้แก่ บิน ลาเดนเป็นอย่างมาก จึงได้เรียกตัวซอร์กาวิกลับไปยังสำนักงานกลุ่มอัลกออิดะห์เพื่อปฏิญาณเข้าเป็นสมาชิก แต่เนื่องจากซอร์กาวิและบิน ลาเดนมีทัศนคติและมุมมองต่อการทำญิฮาดที่แตกต่างกัน ซอร์กาวิจึงปฏิเสธการเข้าเป็นสมาชิกกลุ่มอัลกออิดะห์ แต่ยังคงความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้เพื่อผลประโยชน์ และการสนับสนุนทางการเงินต่อไป (ไวสส์. 2558: 42)

ภาพที่ 1: นายอะบู มุสอับ อัล-ซอร์กาวิ ผู้ก่อตั้งกลุ่มไอเอส
ที่มา: O'Connell (2006)

ความสัมพันธ์ระหว่างซอร์กาวิกับกลุ่มอัลกออิดะห์เป็นไปในเชิงของผลประโยชน์มากกว่าจะเป็นเรื่องของอุดมการณ์และแนวทางปฏิบัติ เนื่องมาจากความแตกต่างทางอุดมการณ์และวิธีปฏิบัติการเพราะเป้าหมายของซอร์กาวิคือ มุสลิมที่เห็นต่างกับแนวคิดของเขา โดยเฉพาะชาวชีอะห์ ถูกมองว่าเป็นพวกนอกศาสนา โดยถือว่าเป็นศัตรูระยะใกล้ ซอร์กาวิถือว่า “การละทิ้งศาสนาถือเป็น การละเมิดที่ยิ่งใหญ่มากกว่าการปฏิเสธความเชื่อแบบดั้งเดิม และพวกนอกศาสนาถือเป็นศัตรูที่สำคัญ ในขณะที่ต่อสู้กับศัตรูระยะไกล อาจเป็นโอกาสให้ศัตรูระยะใกล้ทำร้ายชาวมุสลิม จึงต้องโจมตีศัตรูระยะใกล้ก่อน” (Fishman. 2006: online) ส่วนเป้าหมายของบิน ลาเดนคือ สหรัฐฯ ซึ่งถือเป็นศัตรูระยะไกลเนื่องจากสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนทางการเงินแก่รัฐอาหรับอื่นๆ ชายอาหรับให้ เป็นแหล่งอำนาจทางการเมืองของพวกนอกศาสนา ดังนั้น บิน ลาเดนจึงจัดลำดับความสำคัญว่าต้องโจมตีสหรัฐฯ เป็นอันดับแรก ความแตกต่างดังกล่าวนี้เป็นส่วนหนึ่งทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างทั้ง 2 ฝ่ายค่อนข้างอ่อนแอ

ในวันที่ 24 เมษายน ค.ศ. 2004 ซอร์กาวิได้ตั้งกลุ่มติดอาวุธขึ้นในอิรัก โดยรวมนักรบจากค่ายฝึกทหารของเขา และกลุ่มติดอาวุธอื่นๆ ในอิรักจัดตั้ง กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด ขึ้น โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองฟาหลูจาห์ (Fallujah) มีนักรบประมาณ 500 คนและมีนักรบอยู่ตามเมืองต่างๆ อีกได้แก่ ในกรุงแบกแดด (Baghdad) ประมาณ 50 คน ในอันบาร์ (Anbar) ประมาณ 60 คน ในโมซูล (Mosul) ประมาณ 400 คน ในซะมรราะห์ (Samara) ประมาณ 50 คน ในดียารา (Diyara) ประมาณ 80 คน และ อัล-ควิม (al-Qaim) ซึ่งเป็นเมืองที่ติดกับชายแดนซีเรียมีประมาณ 150 คน (Gerges, 2017: 65) สมาชิกส่วนใหญ่จะได้รับการฝึกจากค่ายที่เมืองคุรมา (Khurma) ซึ่งค่ายนี้นอกจากการฝึกทหารแล้ว ยังทำหน้าที่จัดหาที่พักสำหรับนักรบที่เข้ามาใหม่รวมถึงนักรบจากอัฟกานิสถานและเลอแวนต์⁵ ด้วย นอกจากนี้ยังมีการรับสมัครนักรบจากที่ต่างๆ โดยเฉพาะจากเมืองบิลาด อัล-ชาม (Bilad al-Sham) ในซีเรีย โดยมีนายสุไลมาน กาลิด ดาวิซ (Sulayman Khalid Darwish) หรือที่รู้จักกันในชื่อ อะบู อัล-กาดียา (Abu al-Ghadiya) ชาวซีเรียที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับซอร์กาวิทำหน้าที่รับผิดชอบในการเคลื่อนย้ายนักรบจากซีเรียเข้าสู่อิรัก (Moubayed, 2006: online) นอกจากนี้กาดียา ยังเป็นผู้จัดหาเงินทุนและอาวุธให้กับกลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด เพื่อใช้ในปฏิบัติการต่อต้านกองทัพสหรัฐฯ ประเทศพันธมิตรของสหรัฐฯ และประชาชนอิรักด้วย (U.S. Department of the Treasury, 2005: online)

การสนับสนุนทางการเงินและอาวุธทำให้กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด สามารถขยายตัวได้อย่างรวดเร็ว แม้กลุ่มนี้จะมีขนาดเล็กเมื่อเทียบกับกลุ่มก่อการร้ายทั้งหมดในอิรัก แต่ปฏิบัติการของกลุ่มคิดเป็นร้อยละ 42 ของการก่อการร้ายด้วยระเบิดพลีชีพทั้งหมด ซึ่งถือเป็นวิธีการก่อเหตุที่สร้างความเสียหายมาก (ไวส์, 2558: 61) จากปฏิบัติการทำให้กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด เป็นหนึ่งในกลุ่มติดอาวุธที่สร้างความเสียหายมากที่สุดกลุ่มหนึ่ง ผลงานของกลุ่มได้สร้างความพอใจให้กับกลุ่มอัลกออิดะห์ในฐานะผู้ให้การสนับสนุนและต้องการให้กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด เข้าเป็นสาขาของกลุ่มอัลกออิดะห์ในอิรัก

1.2 กลุ่มตันซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด ฟิ บิลาด อัล-รอฟีดาน (Tanzim Qaidat al-Jihad fi Bilad al-Rafidayn)

กลุ่มตันซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด ฟิ บิลาด อัล-รอฟีดาน หรือองค์กรแห่งฐานการญูฮาด ในประเทศแห่งสองแม่น้ำ (The Organization of Jihad's Base in the Country of the Two Rivers - TQJBR) ซึ่งเปลี่ยนชื่อมาจากกลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาดในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2004 การเปลี่ยนชื่อกลุ่มทำให้หลายฝ่ายมองว่าซอร์กาวิและกลุ่มตันซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด ฟิ บิลาด อัล-รอฟีดานได้เข้าเป็นสาขาหนึ่งของกลุ่มอัลกออิดะห์แล้ว และการที่สื่อตะวันตกได้เรียกกลุ่มนี้ว่าเป็นกลุ่มอัลกออิดะห์แห่งอิรัก (al-Qaeda in Iraq - AQI) ทำให้เป็นที่เข้าใจกันในวงกว้างว่าปฏิบัติการของกลุ่มในอิรักนั้นอยู่ภายใต้กลุ่มอัลกออิดะห์ (Fishman, 2006: online) แม้ว่าซอร์กาวิจะไม่เคยเรียกกลุ่มตนเองว่ากลุ่มอัลกออิดะห์เลยก็ตาม ผู้วิจัยใคร่ตั้งข้อสังเกตว่าการเปลี่ยนชื่อกลุ่มไปเป็น กลุ่มตันซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด ฟิ บิลาด อัล-รอฟีดานนั้นน่าจะเป็นการสื่อถึงแนวร่วมและการสนับสนุนต่างๆ

⁵เลอแวนต์ หมายถึง ดินแดนทางฝั่งตะวันออกของทะเลเมดิเตอร์เรเนียน ครอบคลุมพื้นที่ประเทศอิรัก ซีเรีย เลบานอน ไชปรัส อิสราเอล ปาเลสไตน์ จอร์แดน และบางส่วนของตุรกี

ที่มาจากซีเรีย [ทั้งอิรักและซีเรียเป็นดินแดนที่แม่น้ำไทกริส (Tigris) ยูเฟรติส (Euphrates) ไหลผ่าน] ด้วยการสนับสนุนทางการเงินและนักรบที่กาดิยาส่งจากซีเรียเข้าไปอิรัก หลังจากเปลี่ยนชื่อกลุ่มแล้ว ซอร์กาวิได้เริ่มปฏิบัติการที่ฟาลูจาห์ในเดือนพฤศจิกายน ค.ศ. 2004 โดยมุ่งโจมตีพลเรือน กองกำลัง ความมั่นคงอิรัก และกองกำลังนานาชาติ ทำให้ทหารสหรัฐฯ จำนวนมากเข้าสู่ฟาลูจาห์เพื่อจัดการกับ กลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดาน การโจมตีของทหารสหรัฐฯ ทำให้กลุ่มกระจาย ไปอยู่ตามที่ต่างๆ ทั่วอิรัก เท่ากับว่าอุดมการณ์ของซอร์กาวิได้แพร่ขยายไปยังส่วนต่างๆ ของประเทศ โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีการต่อต้านสหรัฐฯ สูงอย่างเช่น จังหวัดอันบาร์

ปฏิบัติการของกลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดาน ต่อเป้าหมาย ที่มองว่าเป็นศัตรูนั้นใช้ความรุนแรงเช่น การลักพาตัว การช่มโจมตี การใช้ระเบิดพลีชีพ ระเบิดยาน พาหนะ และการประหารชีวิต ซึ่งล้วนสร้างความหวาดกลัวแก่ประชาชนชาวอิรัก จนนำไปสู่การต่อต้าน จากชาวอิรัก โดยเกิดการรวมตัวขึ้นเป็นกลุ่มอัล-ซาวาห์ (al-Sawah)⁶ ของชาวซุนนีที่ได้รับการสนับสนุน ทางการเงินและอาวุธจากสหรัฐฯ ในการก่อจลาจลต่อต้านกลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดาน การต่อต้านนี้เริ่มขึ้นในจังหวัดอันบาร์ซึ่งเป็นเมืองของชาวซุนนีก่อนจะขยายตัวออกไปยัง หลายๆ พื้นที่ของประเทศ (Synovitz. 2009: online) ปฏิบัติการของขบวนการนี้ทำให้ซอร์กาวิพบกับการต่อต้านจากชาวซุนนีเป็นครั้งแรก และทำให้เห็นว่าเป้าหมายของซอร์กาวิที่จะก่อให้เกิดสงคราม ระหว่างชาวชีอะห์กับซุนนี ได้เปลี่ยนเป็นสงครามระหว่างชาวซุนนีด้วยกันเอง (Gerges. 2017: 88)

ปฏิบัติการที่ใช้ความรุนแรงของขบวนการของซอร์กาวิที่มุ่งก่อให้เกิดความเสียหาย จำนวนมาก ทำให้สหรัฐฯ ประกาศให้กลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดาน เป็นกลุ่ม ก่อการร้าย ที่เป็นภัยต่อความมั่นคงของสหรัฐฯ โดยผู้นำกลุ่มอย่างซอร์กาวิมีค่าหัวถึง 25 ล้านดอลลาร์ สหรัฐ และนำไปสู่การใช้สงครามต่อต้านการก่อการร้ายเพื่อเข้าไปปราบปราม โดยในวันที่ 7 มิถุนายน ค.ศ. 2006 ที่หลบภัยของซอร์กาวิที่ใกล้กับเมืองบาคุบา (Baquba) ทางเหนือของกรุงแบกแดด ถูกโจมตี โดยปฏิบัติการทางอากาศของสหรัฐฯ การโจมตีนี้ทำให้ซอร์กาวิและที่ปรึกษาทางจิตวิญญาณของ ซอร์กาวิเสียชีวิตในทันที อย่างไรก็ตามแม้ว่าซอร์กาวิและสมาชิกบางส่วนเสียชีวิตลงแล้ว แต่ก็ไม่ได้ทำให้ อิทธิพลของกลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดานในอิรักหมดไป แต่ได้พัฒนาไปเป็น กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรัก

1.3 กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรัก (Islamic State of Iraq: ISI)

กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรัก หรือไอเอสไอ เกิดจากการรวมกันระหว่างกลุ่มต้นซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟี บิลาต อัล-รอฟีดาน กับกลุ่มติดอาวุธในอิรักที่มีแนวคิดคล้ายๆ กันอีก 7 กลุ่ม ขึ้นเป็น สภา ชูรอ มุญาฮิดีน (Mujahideen Shura Council) ทั้งนี้ เพื่อปรับภาพลักษณ์ของกลุ่มให้มีความเป็นอิรัก มากขึ้นภายใต้การนำของอะบู โอมาร์ อัล-บัฆดาดี (Abu Omar al-Baghdadi) ชาวอิรักและมีรองผู้นำ คือ อะบู อัยยูบ อัล-มัสรี (Abu Ayyub al-Masri) ชาวอียิปต์ กลุ่มไอเอสไอยังคงดำเนินยุทธศาสตร์ใน การปฏิบัติงานและกำหนดเป้าหมายเหมือนกับในสมัยของซอร์กาวิคือ การมุ่งเป้าไปยังชาวชีอะห์และ ชาวซุนนีที่ทำงานให้กับรัฐบาลชีอะห์ของอิรัก โดยมุ่งโจมตีเป้าอ่อน (soft target) หรือเป้าหมายที่ไม่มี การป้องกัน เช่น บ้านพัก สถานที่ทั่วไป ยานยนต์ ประชาชน โดยเน้นการวางระเบิดรถยนต์ ซึ่งสร้างความเสียหายรวมถึงมีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก

⁶ชื่อตะวันตกเรียกกลุ่มอัล-ซาวาห์ว่า Awakening Councils หรือ Sons of Iraq

ปฏิบัติการที่เต็มไปด้วยความรุนแรงของกลุ่มไอเอสทำให้เกิดการตอบโต้จากกลุ่มอัล-ชวาวห์ กองกำลังความมั่นคงอิรัก และสหรัฐฯ การตอบโต้กลุ่มไอเอสอินนี้ทำให้สมาชิกเสียชีวิตประมาณ 2,400 คนและถูกจับประมาณ 8,800 คน ใน ค.ศ. 2008 และปีต่อมาสหรัฐฯ ให้การสนับสนุนทางการเงินต่อกองกำลังซุนนี่กลุ่มต่างๆ เพื่อให้ต่อสู้กับกลุ่มไอเอส ซึ่งกลุ่มซุนนี่ที่สหรัฐฯ ให้การสนับสนุนนี้เป็นกลุ่มที่เคยเข้าร่วมกับกลุ่มก่อความไม่สงบเพื่อต่อต้านการรุกรานของสหรัฐฯ มาก่อนเช่นกัน (อาทิพย์ ทองอินทร์. 2559: 52) จนกระทั่งใน ค.ศ. 2010 ปฏิบัติการร่วมระหว่างกลุ่มอัล-ชวาวห์ กองกำลังความมั่นคงอิรัก และสหรัฐฯ ทำให้กลุ่มไอเอสโผล่คืบคลาน เนื่องจากภารกิจตีด้วยอากาศยานของสหรัฐฯ ใ้ฐานที่มั่นของกลุ่มบริเวณใกล้เมืองตีกริต (Tikrit) บ้านเกิดของอดีตประธานาธิบดีซัดดัม ทำให้สมาชิกกลุ่มไอเอสไอ โดยเฉพาะโอมาร์ อัล-บักดาดี และมัสนี สองผู้นำของกลุ่มไอเอสไอเสียชีวิตในวันที่ 18 เมษายน ค.ศ. 2010

การเสียชีวิตของผู้นำกลุ่มไอเอสไอ ไม่ได้ทำให้กลุ่มไอเอสไอหมดบทบาทลง กลุ่มยังคงปฏิบัติการทางทหารในพื้นที่ต่างๆ และยังคงรักษาเครือข่ายกลุ่มติดอาวุธไว้ได้ ภายใต้การนำของผู้นำคนใหม่อย่างอะบู บักร อัล-บักดาดี (Abu Bakr al-Baghdadi) ที่ขึ้นมาเป็นผู้นำจากการแต่งตั้งของสภาชูรอ มุญาฮิดีน หลังการโจมตีของกองกำลังร่วมที่ทำให้กลุ่มไอเอสไอประสบกับปัญหาการขยายตัวปฏิบัติการทางทหารลดน้อยลง และสมาชิกบางส่วนกระจายไปยังซีเรีย การไม่สามารถฟื้นตัวได้อย่างเต็มที่เนื่องมาจากความเสียหายจากการโดนโจมตีและการที่สหรัฐฯ ยังคงกองกำลังทหารไว้ในพื้นที่ แต่เมื่อสหรัฐฯ ถอนทหารออกไปใน ค.ศ. 2011 ทำให้กลุ่มไอเอสไอเริ่มฟื้นตัวขึ้น ประกอบกับในเดือนธันวาคม ค.ศ. 2012 เกิดการประท้วงของชาวซุนนี่ในจังหวัดอันบาร์ต่อนโยบายของรัฐบาลมาลิกี่ที่กีดกันชาวซุนนี่และถูกวิจารณ์ว่าเป็นเผด็จการที่เลวร้ายที่สุด ทางอิรักจึงเข้าปราบปรามกลุ่มผู้ประท้วงด้วยความรุนแรง อันนำไปสู่การตอบโต้ของชาวซุนนี่โดยมีเป้าหมายเป็นชาวซีอะห์ก่อนจะขยายไปยังพื้นที่ต่างๆ เช่น เมืองโมซูล และกรุงแบกแดด (ไวสส์. 2558: 149)

ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นนี้ได้เปิดโอกาสให้กลุ่มไอเอสไอกลับเข้าไปยังจังหวัดอันบาร์อีกครั้งและฟื้นตัวขึ้นได้อย่างรวดเร็ว โดยการนำเสนอเป้าหมายในการต่อสู้เพื่อชาวซุนนี่อันเป็นการระดมแนวร่วมและการสนับสนุนจากชาวซุนนี่ โดยอะบู บักร อัล-บักดาดี ได้วางยุทธศาสตร์เพื่อฟื้นความเข้มแข็งของกลุ่มไว้ 2 แนวทางคือ การทำลายกำแพง (Breaking Wall) และการระดมหนักรบ (Soldiers' Harvest) ซึ่งยุทธศาสตร์ทั้ง 2 แนวทางจะปฏิบัติการแยกออกจากกัน โดยเริ่มที่ยุทธศาสตร์ทำลายกำแพง ใน ค.ศ. 2012-2013 เพื่อเป็นการเร่งช่วยสมาชิกกลุ่มไอเอสไอและเครือข่ายกลุ่มติดอาวุธออกจากเรือนจำ และ ตามด้วยการใช้ยุทธศาสตร์การระดมหนักรบ โดยกระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรงต่อเป้าหมายที่เป็นชาวซีอะห์ และสร้างกองกำลังหนักรบจากสมาชิกที่ช่วยเหลือออกมาจากเรือนจำ โดยมีเป้าหมายโจมตีกองกำลังความมั่นคงอิรักและเจ้าหน้าที่รัฐบาล นอกจากนี้ยังได้เข้าควบคุมพื้นที่สำคัญในอิรัก เช่น ดิยาลา โมซูล นินาวา (Ninawa) ซึ่งเป็นพื้นที่ชายแดนระหว่างอิรักกับซีเรีย (Lewis. 2013: online) การดำเนินยุทธศาสตร์ของ อะบู บักร อัล-บักดาดี ทำให้กลุ่มไอเอสไอฟื้นความเข้มแข็งได้อย่างรวดเร็ว

2. สภาพการณ์ในซีเรียกับการเติบโตของกลุ่มไอเอสไอ

ใน ค.ศ. 2011 ที่ซีเรียได้เกิดการชุมนุมต่อต้านรัฐบาลอย่างสงบที่เมืองดาร์อา (Daraa) ซึ่งเป็นผลมาจากอิทธิพลของกระแสอาหรับสปริง แต่เมื่อรัฐบาลใช้กำลังในการจัดการกับกลุ่มผู้ชุมนุม

ทำให้เกิดการตอบโต้ด้วยความรุนแรงและขยายตัวออกไปยังพื้นที่อื่นๆ ในซีเรีย นอกจากนี้ยังเกิดการรวมตัวของผู้ชุมนุมและทหารแปรพักตร์ขึ้นเป็น กองทัพปลดปล่อยซีเรีย (Free Syrian Army: FSA) โดยมีเป้าหมายเพื่อ ขับไล่ประธานาธิบดีอัส-อัสซาด ลงจากตำแหน่ง

สถานการณ์ในซีเรียที่เต็มไปด้วยความรุนแรงนั้นได้นำไปสู่การเกิดสงครามกลางเมืองขึ้น ซึ่งเป็นความขัดแย้งระหว่างรัฐบาลซีเรียกับฝ่ายต่อต้านรัฐบาลที่นำโดยกองทัพปลดปล่อยซีเรีย สงครามกลางเมืองซีเรียได้เปิดโอกาสให้กลุ่มติดอาวุธหลายกลุ่มเข้าไปในประเทศบริเวณจังหวัดอิดลิบ (Idlib) อะเลปโป (Aleppo) และดินแดนส่วนอื่นๆ เมืองฮามา (Hama) ได้กลายเป็นที่ตั้งของฝ่ายต่อต้านรัฐบาล ซึ่งในซีเรียมีกลุ่มต่อต้านรัฐบาลทั้งหมดประมาณ 21 กลุ่มที่หลั่งไหลมาจากประเทศต่างๆ กลุ่มไอเอสโอก็เป็นหนึ่งในกลุ่มติดอาวุธที่เข้าไปยังซีเรียเพื่อร่วมต่อต้านรัฐบาลซีเรียด้วย

2.1 กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย (Islamic State of Iraq and Syria: ISIS)

อะบู บักร อัล-บัฆดาดี ผู้นำกลุ่มไอเอสโอในขณะนั้น ได้ขยายขอบเขตปฏิบัติการของกลุ่มเข้าไปยังซีเรีย โดยอาศัยความวุ่นวายทางการเมืองในการเข้าไปตั้งฐานที่มั่น ด้วยความช่วยเหลือจากนักรบของกลุ่มแนวหน้าอัล-นุสรา⁷ (Jabhat al-Nusra: JN) ที่มีความสัมพันธ์อันดีกับอะบู บักร อัล-บัฆดาดี กลุ่มไอเอสโอสามารถยึดเมืองดีร์ เอซ-ซอร์ (Deir ez-zor) ได้เป็นเมืองแรก ตามมาด้วยเมืองรากกา (Raqqqa) ซึ่งเป็นเมืองขนาดใหญ่ของซีเรีย และจากนั้นได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย

กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย หรือกลุ่มไอซิส ได้ประกาศเป้าหมายโจมตีรัฐบาลอิรัก รัฐบาลซีเรีย ขนเผ่าที่เห็นต่างจากกลุ่มไอซิส กลุ่มติดอาวุธในอิรัก กองกำลังเพชเมอร์กา (Peshmerga) ของชาวเคิร์ด กลุ่มกบฏในซีเรีย และกลุ่มติดอาวุธสายกลางที่ได้รับการสนับสนุนจากสหรัฐฯ ซึ่งเป้าหมายเหล่านี้ทำให้กลุ่มไอซิสได้รับการสนับสนุนจากประชาชนซุนนีในพื้นที่ (Khasraw. 2014: online) การมุ่งโจมตีกลุ่มกบฏต่างๆ ในซีเรีย ทำให้เกิดการตอบโต้จากกลุ่มเหล่านี้ ส่งผลให้ทิศทางของสงครามกลางเมืองซีเรียเปลี่ยนไป จากที่ฝ่ายกบฏมุ่งโจมตีรัฐบาลอัส-อัสซาด ได้หันไปโจมตีกลุ่มไอซิส ซึ่งการโจมตีกลุ่มไอซิสไม่ได้ทำให้กลุ่มประสพกับความยากลำบากหรือลดบทบาทลงเลย เนื่องจากกลุ่มไอซิสสามารถระดมแนวร่วมได้เป็นจำนวนมาก แนวร่วมเหล่านี้มาจากอดีตสมาชิกของกลุ่มกบฏต่างๆ ที่ย้ายมาสนับสนุนกลุ่มไอซิส นอกจากนี้ยังได้รับเงินทุนและอาวุธที่ยึดมาจากกลุ่มกบฏต่างๆ ซึ่งกลุ่มกบฏเหล่านี้ได้รับอาวุธและเงินจากประเทศภายนอกอย่างสหรัฐฯ ซาอุดีอาระเบีย กาตาร์ เป็นต้น โดยส่งผ่านกองทัพปลดปล่อยซีเรีย เพื่อใช้ในการต่อต้านรัฐบาลอัสซาด ด้วยศักยภาพของกลุ่มไอซิสที่ปฏิบัติการด้วยความรวดเร็ว ไม่จำกัดจำนวนครั้ง และใช้วิธีการรุนแรง โดยเฉพาะการใช้ระเบิดพลีชีพ ทำให้ในปลาย ค.ศ. 2013 กลุ่มไอซิสขึ้นเป็นแนวหน้าของกลุ่มติดอาวุธในซีเรีย และยังสามารถเข้ายึดพื้นที่ทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของซีเรียได้เป็นจำนวนมาก

⁷สถานการณ์ในซีเรียทำให้อะบู มุฮัมมัด อัล-จูลานี (Abu Mohammad al-Julani) ชาวซีเรียที่เป็นสมาชิกระดับสูงของกลุ่มไอเอสโอเข้าไปตั้งกลุ่มติดอาวุธในซีเรียเพื่อต่อต้านรัฐบาลอัสซาดในชื่อ กลุ่มแนวหน้าอัล-นุสรา (al-Nusra Front, Jabhat al-Nusra - JN) ในช่วงปลาย ค.ศ. 2011 ซึ่งอัล-จูลานีได้ประกาศว่า กลุ่มแนวหน้าอัล-นุสราเป็นกลุ่มนักรบมุญาฮิดีนที่มีปฏิบัติการในซีเรียมากกว่าจะเป็นสาขาของกลุ่มอัลกออิดะห์หรือกลุ่มไอเอสโอ

อย่างไรก็ดี การขยายปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสจากอิรักเข้าไปยังซีเรียได้ก่อให้เกิดความขัดแย้งระหว่างกลุ่มไอซิสกับกลุ่มอัลกออิดะห์ ซึ่งความขัดแย้งระหว่างทั้งสองฝ่ายนั้นมีมานานแล้ว โดยมีสาเหตุจากความคิดเห็นส่วนใหญ่ที่ไม่ตรงกันในด้านแนวคิด อุดมการณ์ วิธีปฏิบัติการ รวมไปถึงการกำหนดยุทธศาสตร์ แต่ประเด็นที่ทำให้ความขัดแย้งขยายตัวเพิ่มมากขึ้นคือ การที่กลุ่มอัลกออิดะห์คัดค้านการขยายปฏิบัติการของกลุ่มไอซิสเข้าไปยังซีเรีย กลุ่มไอซิสได้เพิกเฉยและยังคงปฏิบัติการยึดพื้นที่อย่างต่อเนื่องก่อนจะประกาศตัดความสัมพันธ์กับกลุ่มอัลกออิดะห์ในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ. 2014 และขยายปฏิบัติการของกลุ่มกลับไปยังอิรักในเดือนเมษายน ปีเดียวกัน

ในการขยายปฏิบัติการกลับไปยังอิรักนั้น กลุ่มไอซิสสามารถยึดเมืองสำคัญทางเหนือของอิรักได้ลงมาถึงตอนกลางของประเทศ เช่น ฟาลูกาห์ ซะมรรเราะห์ โมซูล อันบาร์ ดิกริต นินวา บาอิจิ และยึดเมืองชายแดนที่ติดกับซีเรียอย่างอัล-เคิม ในวันที่ 22 มิถุนายน ค.ศ. 2014 ทำให้กลุ่มไอซิสไม่ประสบกับปัญหาด้านการเคลื่อนย้ายกำลังพลและอาวุธ ซึ่งพื้นที่ที่กลุ่มไอซิสเลือกโจมตีนั้นล้วนเป็นพื้นที่ของชาวซุนนี ทำให้กลุ่มไอซิสสามารถยึดครองได้ง่ายขึ้น เนื่องจากมีการต่อต้านน้อยจากชาวซุนนีในพื้นที่ และพื้นที่เหล่านี้มีทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญอย่างน้ำมันและมีโรงกลั่นขนาดใหญ่ ซึ่งสร้างรายได้เป็นจำนวนมากให้แก่กลุ่มไอซิส นอกจากนี้การยึดเมืองโมซูลทำให้กลุ่มไอซิสได้รับอาวุธจำนวนมากจากทหารอิรักที่หนีไประหว่างการสู้รบ

เมื่อกลุ่มไอซิสสามารถยึดพื้นที่ขนาดใหญ่ทั้งในอิรักและซีเรียได้แล้ว จึงประกาศตั้งรัฐอิสลามในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2014 โดยมีอะบู บักร อัล-บัฆดาดี เป็นกาหลิบ รวมถึงเปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น กลุ่มรัฐอิสลาม หรือไอเอส (Islamic State - IS) โดยมีการบริหารพื้นที่ของรัฐอิสลามที่มีลักษณะการจัดการประหนึ่งรัฐคือ มีผู้นำสูงสุดคือ อะบู บักร อัล-บัฆดาดี และมีผู้นำระดับรอง 2 คนคือ อะบู อะลี อัล-อันบารี (Abu Ali al-Anbari) เป็นผู้ดูแลปฏิบัติการในซีเรีย และอะบู มุสลิม อัล-เติร์กมานี (Abu Muslim al-Turkmani) เป็นผู้ดูแลปฏิบัติการในอิรัก นอกจากนี้ยังมีสภาผู้บริหารอีก 12 คน ทำหน้าที่ดูแลประชาชนทั้งในอิรักและซีเรีย และมีสภาที่ทำหน้าที่ด้านต่างๆ เช่น การเงิน การสื่อสาร ศาสนา เป็นต้น (Cronin. 2015: online)

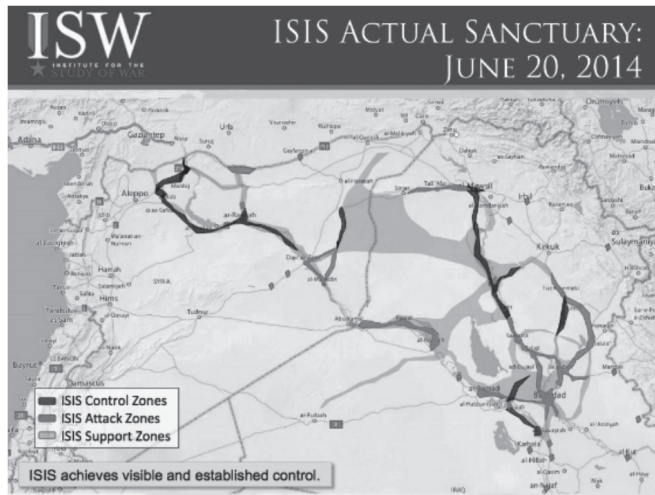

ภาพที่ 2: นายอะบู บักร อัล-บัฆดาดี ผู้นำกลุ่มไอเอสและกาหลิบ (Caliph) ของรัฐอิสลามใน ค.ศ. 2014
ที่มา: Morgan (2017)

การจัดการในรัฐอิสลามมีการนำกฎหมายชารีอะห์ (Sharia Law) มาใช้อย่างเข้มงวด เช่น ขโมยของจะต้องได้รับโทษถูกตัดมือ ต้องทำละหมาด 5 ครั้งตามเวลาที่หลักศาสนาอิสลามกำหนด ห้ามใช้ยาเสพติด แอลกอฮอล์ บุหรี่ และยังมีข้อห้ามที่กลุ่มไอเอสกำหนดเพิ่ม เช่น การถืออาวุธและธงที่ไม่ใช่ของไอเอสถือว่าเป็นสิ่งผิดกฎหมาย สถานที่เคารพบูชาจะถูกทำลายเนื่องจากการเป็นการนับถือพระเจ้าหลายองค์ซึ่งขัดกับหลักศาสนา ผู้หญิงต้องแต่งกายให้เรียบร้อย ถึงแม้ว่ากลุ่มไอเอสจะปกครองด้วยความเข้มงวดแต่ยังอนุญาตให้เด็กผู้หญิงสามารถไปโรงเรียนได้ แต่ต้องเรียนแยกกับเด็กผู้ชาย และแต่งกายให้เหมาะสมตามแบบอิสลาม (Al-Tamimi. 2014: online) นอกจากนี้กลุ่มไอเอสยังใช้อำนาจอ่อน (soft power) เข้ามาควบคุมพื้นที่ด้วย เช่น การสอนศาสนาให้ประชาชนในพื้นที่ การนำข้อความจากอัลกุรอานมาขึ้นป้ายโฆษณาเพื่อกระตุ้นให้ผู้หญิงสวมฮิญาบ และยังมีบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนในพื้นที่ เช่น การตั้งสำนักงานไฟฟ้าเพื่อให้บริการตรวจสอบ ติดตั้ง และซ่อมแซมไฟฟ้า การแจกจ่ายขนมปัง ผักและผลไม้ให้แก่หลายๆ ครอบครัว การตั้งโรงอาหารสำหรับผู้ยากจน ตั้งสำนักงานเด็กกำพร้าเพื่อหาครอบครัวให้กับเด็ก การให้บริการรถโรงเรียน รวมถึงการบริการฉีดวัคซีนโปลิโอเพื่อป้องกันการแพร่กระจายของโรค (Zelin. 2014: online)

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่าเหตุการณ์ต่างๆ ตั้งแต่ ค.ศ. 2003 เป็นต้นมาล้วนมีปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลต่อความอ่อนแอและเข้มแข็งของกลุ่มไอเอส รวมไปถึงการเปลี่ยนแปลงเป้าหมายของกลุ่มให้มีความชัดเจนมากขึ้น ซึ่งจะเห็นได้จากการเปลี่ยนชื่อกลุ่มที่แสดงให้เห็นถึงการขยายตัวของเป้าหมายและขอบเขตในการปฏิบัติการ จากชื่อกลุ่มญะมาอัต อัล-เตฮีด วัล-ญิฮาด ที่เป็นการบอกถึงการทำสงครามศักดิ์สิทธิ์เพื่อต่อต้านมหาอำนาจภายนอกอย่างสหรัฐฯ และชาวซีอะห์ ได้เปลี่ยนไปเป็นกลุ่มตันซิม กอฮิดะ อัล-ญิฮาด ฟิ บิลาด อัล-รอฟีแดน ที่เป็นการบ่งบอกถึงการขยายความร่วมมือและการสนับสนุนจากอิรักและซีเรีย ซึ่งทั้งสองชื่อนี้บ่งบอกด้วยว่าเป้าหมายของกลุ่ม คือ การต่อต้านสหรัฐฯ และชาวซีอะห์ และเมื่อเปลี่ยนชื่อมาเป็นกลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรัก จึงทำให้เห็นว่า เป้าหมายของกลุ่มคือ การตั้งรัฐอิสลามในอิรัก ต่อมา เมื่อขยายปฏิบัติการเข้าไปยังซีเรีย ชื่อของกลุ่มเปลี่ยนเป็นกลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรีย เพื่อเป็นการบ่งบอกถึงเป้าหมายและขอบเขตของกลุ่มในการตั้งรัฐอิสลามในพื้นที่อิรักและซีเรีย การบริหารจัดการพื้นที่ที่ยึดมาได้นั้นทำประหนึ่งรัฐ มีการตั้งสภาบริหารพื้นที่ต่างๆ โดยมีเงินทุนจำนวนมากสนับสนุน ซึ่งเงินทุนขนาดใหญ่นี้ทำให้กลุ่มไอเอสสามารถปฏิบัติการได้อย่างไม่จำกัด และสามารถยึดพื้นที่ได้ปีนจำนวนมาก จนนำไปสู่การประกาศตั้งรัฐอิสลามและเปลี่ยนชื่อเป็นกลุ่มไอเอส ใน ค.ศ. 2014⁸

⁸รัฐอิสลามที่ประกาศใน ค.ศ. 2014 ดำรงอยู่เพียง 3 ปีเพราะสูญเสียฐานที่มั่นในอิรักและซีเรีย ใน ค.ศ. 2017 จนทำให้ทุกวันนี้กลับไปเป็นกลุ่มมุสลิมติดอาวุธหัวรุนแรงดั้งเดิม

ภาพที่ 3: พื้นที่ภายใต้การยึดครองและปฏิบัติการในอิรักและซีเรีย ก่อนการสถาปนาตั้งรัฐอิสลาม
ที่มา: Institute for the Study of War. (2014)

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มไอเอสที่ประกาศสถาปนารัฐอิสลามในวันที่ 29 มิถุนายน ค.ศ. 2014 นั้นได้มีกระบวนการก่อกำเนิดมาตั้งแต่ ค.ศ. 2003 โดยใช้ชื่อว่า กลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด ที่นำโดยนายอะบู มุสอับ อัล-ซอร์กาวิ ชาวจอร์แดน ซึ่งกลุ่มญะมาอัต อัล-เตาฮีด วัล-ญูฮาด เกิดจากการรวมตัวของนักบรมสลิมชาวซุนนีจากหลากหลายประเทศในตะวันออกกลางที่เข้าไปในอิรัก โดยมีเป้าหมายเพื่อต่อต้านการยึดครองของสหรัฐฯ ในอิรัก กลุ่มนี้มุ่งใช้การโจมตีด้วยวิธีการลอบสังหาร การใช้ระเบิดพลีชีพ และการกระเบิดรถยนต์ เป็นต้น ซึ่งวิธีการเหล่านี้ได้สร้างความเสียหายเป็นจำนวนมาก และจากปฏิบัติการทำให้กลุ่มเป็นหนึ่งในกลุ่มติดอาวุธที่สร้างความเสียหายมากที่สุดกลุ่มหนึ่งในอิรัก ต่อมาได้เปลี่ยนชื่อเป็น กลุ่มต้นซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด פי ปีลาต อัล-รอฟีदान ซึ่งการเปลี่ยนชื่อกลุ่มนี้น่าจะมาจาก การได้แนวร่วมและเงินทุนจากซีเรีย ซึ่งถูกส่งมาจากชายชาวซีเรียที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับซอร์กาวิ กลุ่มยังคงใช้ปฏิบัติการรุนแรงที่สร้างความเสียหายมาก ทำให้สหรัฐฯ ประกาศให้เป็นกลุ่มก่อการร้าย และโจมตีฐานที่มั่นของกลุ่มเป็นผลให้ซอร์กาวิเสียชีวิต ถึงแม้ว่าผู้นำกลุ่มอย่างซอร์กาวิจะเสียชีวิต บทบาทของกลุ่มต้นซิม กออิดะ อัล-ญูฮาด פי ปีลาต อัล-รอฟีदान ไม่ได้ลดลงไปด้วย ผู้นำที่ขึ้นมาใหม่อย่าง นายอะบู โอมาร์ อัล-บะฆดาดี ชาวอิรักได้ดำเนินยุทธศาสตร์ตามแบบซอร์กาวิ และได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็นกลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักหรือไอเอสไอ เขาได้รวมกลุ่มติดอาวุธอีกหลายกลุ่มในอิรักเข้าไว้ด้วยกัน โดยมีเป้าหมายโจมตีชาวซีกข์และชาวซุนนีที่ทำงานให้กับรัฐบาลซีอะห์ของอิรัก และโจมตีสถานที่ต่างๆ โดยใช้การวางระเบิดรถยนต์ ซึ่งทำให้เกิดความเสียหายแก่ชีวิตและทรัพย์สินเป็นจำนวนมาก จึงทำให้เกิดการต่อต้านจากชาวซุนนีในอิรัก และนำไปสู่การโจมตีกลุ่มไอเอสไอด้วยกองกำลังร่วมระหว่างชาวซุนนี กองกำลังความมั่นคงอิรักและกองทัพสหรัฐฯ การโจมตีทำให้ผู้นำของกลุ่มไอเอสไอ และสมาชิกบางส่วนเสียชีวิตและถูกจับ ศักยภาพของกลุ่มไอเอสไอก็อ่อนแอลง ผู้นำที่ขึ้นมาใหม่อย่าง

นาย อะบู บักร อัล-บัฆดาดี ชาวอิรักจึงดำเนินยุทธศาสตร์ใหม่เพื่อช่วยเหลือสมาชิกที่ถูกจับออกจากคุก และรวมสมาชิกเหล่านี้ขึ้นเป็นกลุ่มเล็กๆ เพื่อขยายปฏิบัติการของกลุ่มในการยึดพื้นที่สำคัญในอิรัก ตลอดจนขยายปฏิบัติการเข้าไปยังซีเรีย และยึดพื้นที่ทางเหนือของซีเรียได้ จากนั้นได้เปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็น กลุ่มรัฐอิสลามแห่งอิรักและซีเรียหรือไอซิส เมื่อได้ฐานที่มั่นในซีเรียแล้วกลุ่มไอซิสจึงขยายปฏิบัติการกลับไปยังอิรัก ยึดพื้นที่ทางเหนือและตะวันออกเฉียงเหนือของอิรักได้และประกาศตั้งรัฐอิสลามอีกทั้งเปลี่ยนชื่อกลุ่มเป็นกลุ่มรัฐอิสลามหรือไอเอส ใน ค.ศ. 2014 ซึ่งแสดงให้เห็นถึงเป้าหมายของการตั้งรัฐอิสลามที่ไม่จำกัดขอบเขตอีกต่อไป การเปลี่ยนชื่อของกลุ่มไอเอสตั้งแต่ชื่อแรกเป็นต้นมา ทำให้เห็นการเปลี่ยนแปลงในด้านเป้าหมาย และขอบเขตการปฏิบัติการที่ขยายตัวมากขึ้น จากเดิมที่เป็นกลุ่มติดอาวุธต่อต้านสหรัฐฯ และชาวซีอะห์ และต่อสู้เพื่อชาวซุนนี ได้ขยายเป้าหมายไปสู่การตั้งรัฐอิสลามในพื้นที่อิรักและซีเรียด้วย ซึ่งคาดว่าจะทำให้กลุ่มไอเอสได้แนวร่วมในการปฏิบัติการเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- จรัญ มะลูลีม. (2557). *Arab Spring: การลุกฮือที่เปลี่ยนโฉมหน้าของโลกอาหรับ*. กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- _____. (2557). รัฐอิสลามในอิรักและซีเรีย The Islamic State of Iraq and Syria (ISIS). *จุลสารความมั่นคงศึกษา*. 149: 1-41.
- จิตรภรณ์ จิตรธร. (2557). ISIS กับการเปลี่ยนแปลงในวันออกกลาง (Islamic State of Iraq and Greater Syria). กรุงเทพฯ: ศูนย์ศึกษายุทธศาสตร์ สถาบันวิชาการป้องกันประเทศ.
- ไวส์ลี, ไมเคิล. (2558). *ISIS: เจาะลึกกองกำลังรัฐอิสลาม (ISIS: Inside the Army of Terror)*. กรุงเทพฯ: มติชน.
- อาทิตย์ ทองอินทร์. (2559). *ขบวนการรัฐอิสลาม (Islamic State : IS)*. นนทบุรี: สถาบันคลังปัญญาต้านยุทธศาสตร์ชาติ มหาวิทยาลัยรังสิต.
- Al-Tamimi, Aymenn Jawad. (2014). *The Dawn of the Islamic State of Iraq and Ash-Sham*. Retrieved September 10, 2018 from <http://www.aymennjawad.org/14363/the-dawn-of-the-islamic-state-of-iraq-and-ash-sham>
- Cronin, Audrey Kurth. (2015). *ISIS is Not a Terrorist Group: Why Counterterrorism Won't Stop the Latest Jihadist Threat*. Retrieved October 15, 2018, from http://heinonline.org.ezproxy.standrews.ac.uk/HOL/Page?handle=hein.journals/fora94&start_page=87&collection=journals&id=371
- Fishman, Brian. (2006). After Zarqawi: The Dilemmas and Future of Al Qaeda in Iraq. *The Washington Quarterly*. 29(4): 19-32.
- Gerges, Fawaz A. (2017). *ISIS a History*. Princeton: Princeton University Press.
- Institute for the Study of War. (2014). *ISIS Sanctuary Map: June 20, 2014*. Retrieved on March 19, 2019, from <http://www.understandingwar.org/backgrounder/isis-sanctuary-map-june-20-2014>

- Khasraw, Zana. (2014). The Rise and Fall of Islamic State of Iraq and Al-Sham (Levant) ISIS. In **Global Security Studies**. 5(2): pp. 1-11.
- Lewis, Jessica D. (2013). **Aqi's "Soldiers' Harvest" Campaign**. Retrieved on January 15, 2019, from <http://www.understandingwar.org/backgrounder/aqis-soldiers-harvest-campaign>
- Moubayed, Sami. (2006). **Abu Al-Ghadia to Build on Al-Zarqawi's Legacy in Iraq**. Retrieved on January 15, 2019, from <https://jamestown.org/brief/abu-al-ghadia-to-build-on-al-zarqawis-legacy-in-iraq/>
- O'Connell, Thomas. (2006). **Abu Musab al-Zarqawi**. Retrieved on March 19, 2019, from http://content.time.com/time/specials/packages/article/0,28804,2019341_2017103_2017102,00.html
- Synovitz, Ron. (2009). **Tension Runs Deep between Iraqi Government and Awakening Councils**. Retrieved on October 10, 2018, from https://www.rferl.org/a/Tension_Runs_Deep_Between_Iraqi_Government_and_Awakening_Councils/1604222.html
- U.S. Department of the Treasury. (2005). **Treasury Designates Individual Financially Fueling Iraqi Insurgency, Al Qaida**. Retrieved on September 20, 2018, from <https://www.treasury.gov/press-center/press-releases/Pages/js2206.aspx>
- Morgan, Wesley. (2017). **Top commander says ISIS leader most likely still alive**. Retrieved on March 19, 2019, from <https://www.politico.com/story/2017/08/31/abu-bakr-al-baghdadi-likely-alive-242210>
- Zelin, Aaron. (2014). **The Islamic State of Iraq and Syria Has a Consumer Protection Office: A Guide to How the Militant Group Overrunning Iraq Wins Hearts and Minds**. Retrieved on September 20, 2018, from <https://www.theatlantic.com/international/archive/2014/06/the-isis-guide-to-building-an-islamic-state/372769/>

การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช

Conflict Management of Villagers from Various Communities Surrounded On Nut Garbage Disposal Plant

ศรัญญา บิตลาม¹ และ สุจิตรา เจริญศิริณัฐ²
Sarunya Bitsalam and Sujittra Charoenhirunyingsos

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้ง ของชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช และเสนอแนวทางจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้น งานวิจัยเป็นแบบผสมผสาน ระหว่างเชิงปริมาณ และเชิงคุณภาพ โดยการวิจัยเชิงปริมาณได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง จากประชาชนในชุมชนต่างๆ บริเวณโรงขยะอ่อนนุช จำนวน 157 ครัวเรือน ส่วนเชิงคุณภาพได้ทำการ รวบรวมข้อมูลโดยใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง กับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานภาครัฐ ผู้นำชุมชน และประชาชนจากชุมชนต่าง ๆ บริเวณโรงขยะ จำนวน 19 คน และ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ เชิงเนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า ชาวบ้านมีการบุกรุกพื้นที่โรงกำจัดขยะอ่อนนุช ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง คิดเป็นร้อยละ 38.2 มีรายได้ต่อเดือน อยู่ระหว่าง 5,000-10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 42.7 และส่วน ใหญ่มีการศึกษาเพียงระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 36.9 โดยมีรูปแบบของการลักลอบปลูกสร้าง ส่วนใหญ่เป็นเพิงพักชั่วคราวร้อยละ 51 รองลงมาเป็นอาคารที่พักอาศัย และร้านค้ารับซื้อของเก่า พื้นที่ดังกล่าวเข้าข่ายการบุกรุกพื้นที่ของหน่วยงานรัฐ ทำให้เข้าข่ายถูกเวนคืน ซึ่งรัฐได้แจ้งให้ชาวบ้าน ทราบเกี่ยวกับการเวนคืนล่วงหน้า แต่ก็ยังมีชาวบ้าน กว่าร้อยละ 19 ที่ยังไม่ยินยอมออกจากพื้นที่ ดังกล่าว เนื่องจากได้ทำการซื้อหรือเช่าต่อจากผู้อื่น โดยไม่ทราบว่าเป็นพื้นที่ของรัฐ จึงต้องการค่าชดเชย ทำให้เกิดปัญหาตามมา ดังนั้นแนวทางการจัดการความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับหน่วยงานของรัฐ จึงยังต้องการความจริงจังในการแก้ไขปัญหาประชาชนจากรัฐ โดยมุ่งเน้นไปที่ความคิดเห็นของชาวบ้าน และการแบ่งปันกัน เช่น การจัดกิจกรรมร่วมกันเพื่อหาแนวทางในการแก้ไขและช่วยดำเนินการรื้อถอน การย้าย โดยให้ความสำคัญกับการจัดการความขัดแย้งอย่างสันติ

คำสำคัญ: ความขัดแย้ง โรงกำจัดขยะ อ่อนนุช

¹นิสิตปริญญาโท คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

Master's student, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ภาควิชาภูมิศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กรุงเทพฯ

Assistant Professor, Department of Geography, Faculty of Social Sciences, Kasetsart University, Bangkok.

Corresponding author e-mail: sarunya.b1922@gmail.com

Article history: Received 29 April 2019, Revised 26 June 2019, Accepted 28 June 2019

Abstract

This research aims to study the conflicts situation of villagers from various communities surrounded On Nut garbage disposal plant and to study the ways to manage the conflict between villagers from various communities surrounded On Nut garbage disposal Plant and government agencies. This research is coupled between quantitative and qualitative researches. By quantitative research collecting data from samples from people in various communities 157 households in area surrounded On Nut garbage disposal Plant. For qualitative research collecting data using structured interviews to government agencies, community leaders and people from various communities surrounded On Nut garbage disposal Plant in the amount of 19 people and analyze data with content analysis.

The result indicated that villagers are invading the area of the garbage disposal plant at On Nut. About 38.2 percent of invader are employed and had income between 5,000-10,000 baht for 42.7 percent and most of them had only primary education for 36.9 percent. Most of the invading area were temporary shelters for 51 percent, followed by residential buildings and antique shops. Which such areas are invaded to the area of government agencies causing to be expropriated. However, the state informed the villagers about the expropriation, but there are still more than 19 percent of the villagers who still do not agree to leave the area, because they have bought or rented this area from the others without knowing that area is occupied by government. Therefore, their need compensation to solve these problems. Guidelines for managing conflicts between the villagers and government agencies still need the sincere in solving problems for the people from the state. Focusing on the opinions of the villagers and sharing together, such as organizing activities together to determine the solution and help to proceed with the demolition of the move by giving priority to peaceful conflict management.

Keywords: *Conflicts, Garbage disposal plant, On Nut*

บทนำ

การเติบโตอย่างรวดเร็วทางเศรษฐกิจและเทคโนโลยีของประเทศไทย ทำให้ผู้คนได้ย้ายถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในเมืองหลวงเป็นจำนวนมาก สถิติของศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร พบว่า พ.ศ. 2561 จำนวนประชากรในกรุงเทพฯ มีจำนวนทั้งสิ้น 5.67 ล้านคน และมีจำนวนบ้านเรือนใน พ.ศ. 2561 จำนวน 2,887,274 หลัง (การเคหะแห่งชาติ. 2561) สำหรับจำนวนประชากรที่มีจำนวนมากส่งผลให้ปริมาณขยะต่อวันมีปริมาณมากตามไปด้วย จากรายงานสถิติปริมาณขยะมูลฝอยของกรมควบคุมมลพิษ พบว่า ในพ.ศ. 2559 มีปริมาณขยะเฉลี่ย 10,130.22 ตันต่อวัน และในพ.ศ. 2561 มีปริมาณขยะเฉลี่ย 25,713.48 ตัน ต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ. 2562) ทำให้เริ่มมีโครงการสร้างศูนย์กำจัดขยะเพิ่มเติมตาม

พื้นที่ต่าง ๆ เช่น ศูนย์กำจัดขยะอ่อนนุชบนพื้นที่ 500 ไร่ แต่เนื่องจากศูนย์มีพื้นที่ขนาดใหญ่ จึงทำให้ การดูแลพื้นที่ไม่ทั่วถึง และเกิดการบุกรุกในบริเวณพื้นที่รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช โดยในช่วงแรก ชาวบ้านที่เข้ามาบุกรุกพื้นที่นั้น เข้ามาเก็บขยะเพื่อนำไปขาย ต่อมาพบว่า มีชาวบ้านเข้ามาบุกรุกเพื่อ สร้างถิ่นฐาน และมีการพังกาแพงที่กั้นต่าง ๆ เพื่อก่อสร้างสิ่งปลูกสร้างสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย ร้านค้า ร้านรับซื้อของเก่า และยังรวมตัวกันเป็นชุมชนต่าง ๆ บริเวณโดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช ทำให้ทาง หน่วยงานของกรุงเทพมหานคร ต้องการเรียกคืนพื้นที่เหล่านี้เพื่อการก่อสร้างถนน ทำให้ชาวบ้านได้รับความเดือดร้อน จนเกิดประเด็นความขัดแย้งขึ้นมา ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจว่า ทางสำนักงานเขตประเวศ หน่วยงานของกรุงเทพมหานคร หรือภาครัฐจะเข้าดำเนินการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างไร และจะ สามารถมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นได้ด้วยวิธีการใดบ้าง

จากข้อมูลของกรุงเทพมหานคร พบว่า ปัญหาจากกลุ่มชาวบ้านหลาย ๆ ชุมชน ได้เข้ามาบุกรุก พื้นที่ภายในเขตโรงขยะเพื่อเข้ามาอยู่อาศัยมีจำนวนกว่า 256 หลังคาเรือน (สำนักงานประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร. 2560) และมีการลักลอบนำขยะในบ่อขยะออกไปขาย นอกจากนี้ยังมีชาวบ้าน บางกลุ่มได้เจาะกำแพงรอบ ๆ พื้นที่โรงกำจัดขยะอ่อนนุช เพื่อทำเป็นทางเข้าออก เมื่อหน่วยงาน กรุงเทพมหานคร เข้ามาดำเนินการขอคืนพื้นที่เพื่อทำถนน จึงส่งผลทำให้ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในบริเวณ ดังกล่าว ได้รับความเดือดร้อน จากมุมมองที่ต่างกันระหว่างรัฐกับชุมชนในเรื่องการบุกรุกที่ดิน จึงเป็น จุดเริ่มต้นของความขัดแย้งในปัญหาการเวนคืนที่ดิน ซึ่งฝั่งผู้บุกรุกยื่นกรานที่จะไม่ย้ายออก เนื่องจาก ชาวบ้านถือว่าพื้นที่ดังกล่าว เป็นกรรมสิทธิ์ของตน จากการสัมภาษณ์ชาวบ้านบางส่วนที่อาศัยอยู่ใน บริเวณชุมชนใกล้เคียงมาเป็นเวลากว่า 40 ปี ได้ให้ข้อมูลว่า การขอเวนคืนพื้นที่จากทางรัฐนั้น ได้เริ่ม กระทำมานานแล้ว ตั้งแต่ประมาณ พ.ศ. 2528 โดยทางกรุงเทพมหานครได้ทำการขอคืนพื้นที่มาโดย ตลอด และเริ่มมาทำอย่างจริงจังในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ปัจจุบันสถานการณ์ความขัดแย้งในการรื้อไล่ ที่ดินคืนจากชาวบ้านในชุมชนต่าง ๆ เพื่อนำมาทำถนน ยังคงดำเนินต่อไป และยังคงหาข้อสรุปไม่ได้

ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ รอบโรงกำจัด ขยะอ่อนนุช เพื่อทำการศึกษาถึงสภาพปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้าน และหาแนวทางการจัดการ ความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชที่เหมาะสม เพื่อนำมาใช้เป็น แนวทางในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างภาครัฐกับประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช
2. เพื่อเสนอแนวทางการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชกับหน่วยงานของรัฐ

ขอบเขตของการวิจัย

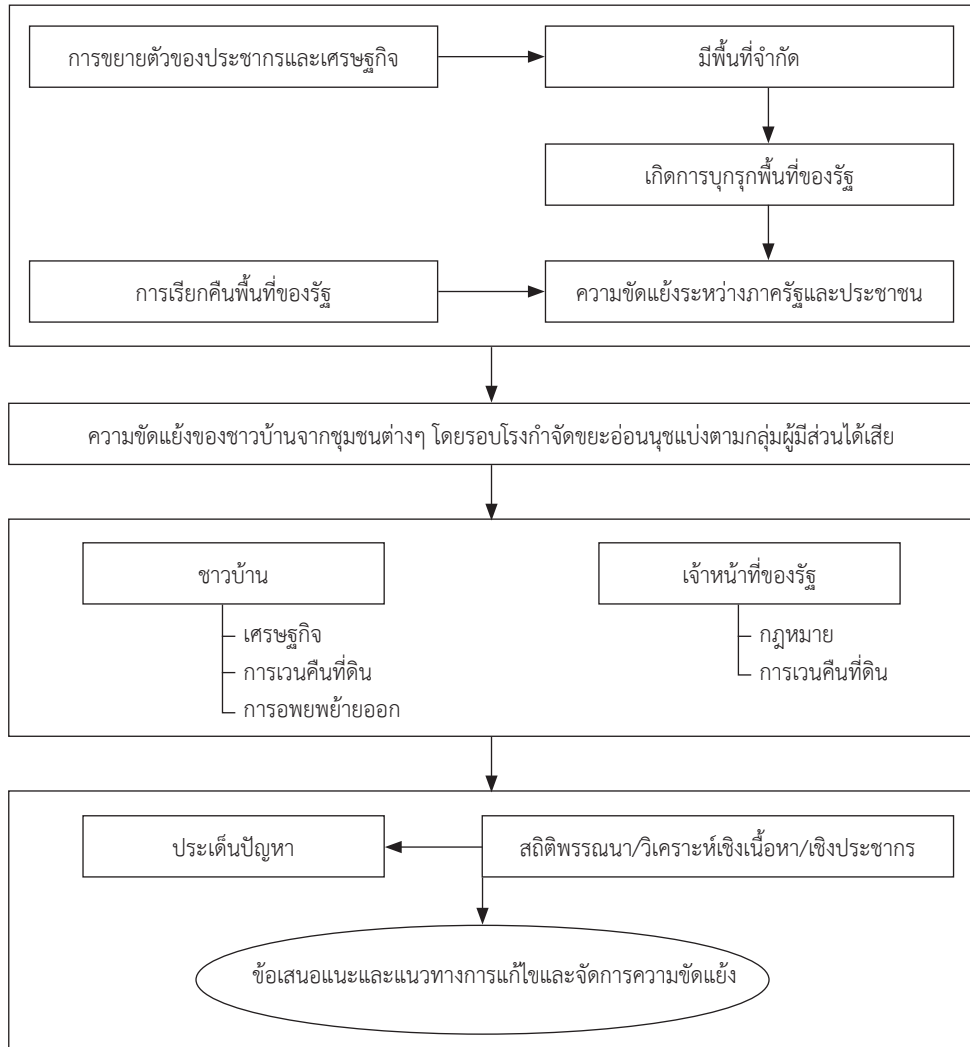
1. ขอบเขตด้านเนื้อหา: การวิจัยนี้ศึกษาสภาพปัญหาความขัดแย้ง การจัดการความขัดแย้ง และความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการความขัดแย้ง
2. ขอบเขตด้านประชากร: ประชากรจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ

3. ขอบเขตด้านระยะเวลา: เดือนกันยายน พ.ศ. 2561 ถึง เดือนพฤษภาคม พ.ศ. 2562

4. ขอบเขตด้านพื้นที่: พื้นที่โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช แขวงประเวศ เขตประเวศ กรุงเทพมหานคร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษานี้มีกรอบแนวคิดของการของการวิจัยที่สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1: กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องการจัดการความขัดแย้งระหว่างภาครัฐกับชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช ผู้วิจัยได้กำหนดวิธีการวิจัยโดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. กลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

1.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ ประชาชนจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช ได้มาจากสูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Yamane (1973) จำนวน 157 ครีวเรือน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในงานวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย 1) ผู้นำชุมชน จำนวน 4 คน 2) เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สำนักงานสิ่งแวดล้อมกรุงเทพมหานคร สำนักงานกฎหมายและคดี และสำนักงานเขตประเวศ จำนวน 3 คน 3) ประชาชนจากชุมชนต่าง ๆ รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช จำนวน 12 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 แบบสอบถาม ซึ่งสร้างขึ้นจากการศึกษาเอกสาร ทฤษฎี และแนวคิดต่าง ๆ ตลอดจนผลงานที่เกี่ยวข้อง โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน คือ 1) แบบสอบถามข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 2) แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลเพื่อจัดการความขัดแย้ง

2.2 แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยการตั้งคำถามลักษณะเป็นคำถามปลายเปิด ใช้คำถามที่มีมาตรฐานเหมือนกัน โดยผู้วิจัยได้กำหนดคำถามล่วงหน้า และเหมือนกันทุกคน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

3.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำหนังสือจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อขอความร่วมมือเก็บข้อมูลกับประชาชนจากชุมชนต่าง ๆ บริเวณโรงขยะ จากนั้นทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม จำนวน 157 ฉบับ เมื่อผู้วิจัยได้รับแบบสอบถามคืนมาทั้งหมดแล้วได้นำมาตรวจสอบความสมบูรณ์ และนำไปวิเคราะห์ผลทางสถิติ

3.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยรวบรวมด้วยตนเองด้วยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างจากแหล่งข้อมูลโดยตรง คือ ผู้นำชุมชน เจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐ และประชาชนจากชุมชนต่าง ๆ บริเวณโรงขยะ โดยขอหนังสือจากมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลในการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ใช้การบันทึกข้อมูลด้วยการจดบันทึก และบันทึกเสียง ทำให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องและไม่บิดเบือนไปจากความเป็นจริง เพื่อให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ และขอบเขตการวิจัย

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

4.1 การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาทั้งหมด มาจัดระเบียบและลงรหัสเพื่อใช้ในการประมวลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปสำหรับการวิจัยทางสังคมศาสตร์ จากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ได้แก่ ค่าร้อยละ (Percentage) เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลปัจจัยส่วนบุคคล และ การจัดการความขัดแย้ง

4.2 การวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ดำเนินการถอดเทปคำสัมภาษณ์ ตรวจสอบความถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ แล้วจึงนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาจัดกลุ่ม จำแนก แยกประเภทตามประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

1. สภาพปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช การวิเคราะห์สภาพปัญหา แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 1) วิเคราะห์ปัจจัยจากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม และ 2) สัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งมีผลการวิจัยดังนี้

1.1 การวิเคราะห์ปัจจัยจากข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 70.1 มีอายุมากกว่า 50 ปีขึ้นไป จำนวน 46 คน คิดเป็นร้อยละ 29.3 ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับประถมศึกษา จำนวน 58 คน คิดเป็นร้อยละ 36.9 อาชีพรับจ้างทั่วไป จำนวน 60 คน คิดเป็นร้อยละ 38.2 ส่วนใหญ่มีรายได้ 5,000 – 10,000 บาท จำนวน 67 คน คิดเป็นร้อยละ 42.7 ส่วนใหญ่มีลักษณะที่พักเป็นเพิงพักชั่วคราว จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 อาศัยอยู่ในชุมชน มากกว่า 20 ปีขึ้นไป จำนวน 43 คน คิดเป็นร้อยละ 27.4 มีจำนวนผู้พักอาศัย 3 – 4 คน จำนวน 78 คน คิดเป็นร้อยละ 25.5 ส่วนใหญ่ไม่มีตำแหน่งในชุมชน จำนวน 146 คน คิดเป็นร้อยละ 93.0 ดังแสดงในตารางที่ 1

ตารางที่ 1: ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

(n=157)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
เพศ		
ชาย	47	29.9
หญิง	110	70.1
อายุ		
ต่ำกว่า 30 ปี	32	20.4
30 – 40 ปี	42	26.8
41 – 50 ปี	37	23.6
มากกว่า 50 ปีขึ้นไป	46	29.3
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	58	36.9
มัธยมศึกษาตอนต้น	29	18.5
มัธยมศึกษาตอนปลาย/ปวช.	45	28.7
อนุปริญญา/ปวส.	17	10.8
ปริญญาตรี/เทียบเท่า	8	5.1
อาชีพ		
รับราชการ/รัฐวิสาหกิจ	8	5.1
พนักงานบริษัทเอกชน	32	20.4
ค้าขาย/ธุรกิจส่วนตัว	46	29.3
รับจ้างทั่วไป	60	38.2
อื่นๆ	11	7.0

ตารางที่ 1: (ต่อ)

(n=157)

ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	จำนวน	ร้อยละ
รายได้ต่อเดือน		
ต่ำกว่า 5,000 บาท	10	6.4
5,000 – 10,000 บาท	67	42.7
10,001 – 15,000 บาท	48	30.6
15,001 – 20,000 บาท	26	16.6
20,001 – 25,000 บาท	6	3.8
ลักษณะที่พัก		
บ้านพักที่มีการก่อสร้างอย่างมั่นคง	54	34.4
บ้านพักที่เปิดเป็นร้านค้า	23	14.6
ระยะเวลาที่พักอาศัยอยู่ในชุมชน		
น้อยกว่า 5 ปี	28	17.8
5 – 10 ปี	21	13.4
11 – 15 ปี	38	24.2
16 – 20 ปี	27	17.2
มากกว่า 20 ปีขึ้นไป	43	27.4
จำนวนผู้อาศัยในที่พัก		
1 – 2 คน	40	25.5
3 – 4 คน	78	49.7
4 คนขึ้นไป	39	24.8
Mean = 3.89, S.D. = 1.88, Max = 12, Min = 1		
สถานภาพในชุมชน		
มีตำแหน่งในชุมชน	11	7.0
ไม่มีตำแหน่งในชุมชน	146	93.0

ข้อมูลการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช พบว่า ส่วนใหญ่ทราบปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกทม. จำนวน 117 คน คิดเป็นร้อยละ 74.5 และส่วนใหญ่ทราบว่า การก่อสร้างที่พักเป็นการบุกรุกพื้นที่ของหน่วยรัฐ จำนวน 110 คน คิดเป็นร้อยละ 70.1 โดยส่วนใหญ่มีที่พักเข้าข่ายถูกเวนคืน จำนวน 140 คน คิดเป็นร้อยละ 89.2 สำหรับการแจ้งเวนคืนที่ดินจากหน่วยงานของรัฐ ล่วงหน้ามีจำนวน 138 คน เป็นส่วนใหญ่คิดเป็นร้อยละ 87.9 ซึ่งส่วนใหญ่ทราบว่าหน่วยงานรัฐจะไม่มี การชดเชยกรณีการเวนคืนที่ดิน จำนวน 157 คน คิดเป็นร้อยละ 100.0 และส่วนใหญ่ยินยอมออกจากพื้นที่ที่ถูกเวนคืน จำนวน 126 คน คิดเป็นร้อยละ 80.3 และชาวบ้านมีความต้องการให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งมากที่สุด รองลงมา คือ ต้องการให้มีการจัดหาเงินชดเชย จำนวน 34 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 21.7 ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2: การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช

(n=157)		
การจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ รอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช	จำนวน	ร้อยละ
ท่านทราบถึงปัญหาความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านกับกทม.		
ทราบ	117	74.5
ไม่ทราบ	40	25.5
ท่านทราบหรือไม่ว่าการก่อสร้างที่พักของท่านเป็นการบุกรุกพื้นที่ของหน่วยงานรัฐ		
ทราบ	110	70.1
ไม่ทราบ	47	29.9
ที่พักของท่านเข้าข่ายถูกเวนคืนหรือไม่		
เข้าข่าย	140	89.2
ไม่เข้าข่าย	17	10.8
ท่านได้รับการแจ้งเวนคืนที่ดินจากหน่วยงานของรัฐล่วงหน้าหรือไม่		
ได้รับ	138	87.9
ไม่ได้รับ	19	12.1
หน่วยงานของรัฐได้มีการชดเชย กรณีการเวนคืนที่ดินให้ท่านหรือไม่		
มี	0	0
ไม่มี	157	100.0
ท่านยินยอมออกจากพื้นที่ที่ถูกเวนคืนนี้หรือไม่		
ยินยอม	126	80.3
ไม่ยินยอม	31	19.7
ท่านต้องการให้หน่วยงานภาครัฐดำเนินการสิ่งใด เพื่อแก้ไขปัญหาความขัดแย้ง		
แก้ไขปัญหาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น	3	1.9
เข้ามาช่วยเหลือในการรื้อถอนที่อยู่อาศัย	12	7.6
รับฟังปัญหาของคนในชุมชน	17	10.8
จัดหาเงินชดเชย	34	21.7
จัดหาที่ดิน/ที่อยู่อาศัย	13	8.3
มีการเวนคืนให้เหมาะสม	4	2.5
ไม่ได้ให้คำตอบ	74	47.1

1.2 การสัมภาษณ์ความคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย สามารถสรุปละเอียด ได้ดังนี้

1.2.1 ชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช พบปัญหาความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) ชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องหาเช้ากินค่ำ จากการศึกษา พบว่า ส่วนใหญ่มีการศึกษาระดับมัธยมศึกษารายได้เฉลี่ยต่อเดือนเพียง 5,000 – 10,000 บาท มีที่พักเป็นแบบเพิงพักชั่วคราว และส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับจ้าง ซึ่งปัญหาความยากจนเป็นปัญหาที่ต่อเนื่องมาจากการเพิ่มขึ้นของจำนวนสมาชิกในครอบครัว และไม่มีโอกาสที่จะมีที่ดินทำกินเป็นของตนเอง

2) การเวนคืนที่ดิน ชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช ส่วนใหญ่ได้รับการแจ้งเวนคืนที่ดินจากหน่วยงานของรัฐล่วงหน้า แต่ยังมีบางส่วนไม่ได้รับการแจ้งการเวนคืน ทำให้ชาวบ้านรู้สึกเป็นเจ้าของรัฐมีการปกปิดข้อมูล จึงก่อให้เกิดความเคลือบแคลงสงสัย ก่อตัวขึ้นอย่างชัดเจนในเวลาต่อมาทำให้ประชาชนบางส่วนไม่ให้ความร่วมมือ

3) การอพยพย้ายออก ชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชส่วนใหญ่ได้เข้ามาบุกรุกที่ดินของรัฐ เนื่องจากเห็นว่าทางราชการยังไม่มีนโยบายที่จะใช้ประโยชน์ที่ดินแห่งนี้ จึงขอเข้ายึดถือครอบครองและทำประโยชน์โดยการปลูกเพิงพัก ที่อยู่อาศัย เป็นการชั่วคราวเท่านั้น เมื่อทางภาครัฐประกาศว่าจะใช้ที่ดินแห่งนี้ เพื่อการก่อสร้างถนน ส่วนใหญ่จึงยินยอมที่จะออกจากที่ดินแห่งนี้โดยไม่มีเงื่อนไขใดๆ แต่มีชาวบ้านเพียงส่วนน้อยที่ยังมีปัญหา ไม่ยอมออกจากที่บุกรุก ให้ข้อมูลตรงกันว่า ได้ซื้อที่ดินแปลงนี้มาจากผู้อื่น เป็นการซื้อ และการเช่าที่ต่อโดยไม่มีหลักฐานเป็นโฉนด หรือเอกสารสิทธิ์ โดยผู้ขายเดิมไม่เคยแจ้งให้ทราบว่าเป็นที่ดินของรัฐ และการซื้อที่ดินแต่ละรายนั้น ซื้อมาไม่พร้อมกัน และได้ทำการปรับปรุงที่พักอาศัยซึ่งต้องใช้เงินเป็นจำนวนมากในการพัฒนาที่อยู่อาศัย ด้วยเหตุดังกล่าวนี้หากทางหน่วยงานภาครัฐมีนโยบายจ่ายค่าชดเชยบ้างตามที่เห็นสมควร หรือการหาที่ดินแปลงอื่นมาแทน ชาวบ้านกลุ่มนี้พร้อมที่จะออกจากที่บุกรุกทันที โดยชาวบ้านกลุ่มนี้ไม่ได้มีเจตนาในการขัดขวางความเจริญของพื้นที่แต่เป็นการต่อสู้เพื่อปกป้องสิทธิที่จะพึงมีพึงได้ของตนเองเท่านั้น

1.2.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐ พบปัญหาความขัดแย้งในประเด็นต่างๆ ดังนี้

1) กระบวนการเวนคืนที่ดินของชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช เป็นที่ดินของรัฐ เป็นการเรียกคืน ไม่ใช่การเวนคืนที่ดิน เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นที่ดินของรัฐอยู่ก่อนแล้ว ซึ่งประชาชนส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ หรือมีแค่ใบเสียภาษีบำรุงท้องที่ โดยตามกฎหมายเป็นเอกสารระบุงการครอบครอง แต่ผู้ครอบครองไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น ๆ จึงถือเป็นผู้บุกรุกเข้ามาอาศัยอยู่และทำมาหากินเสมือนเป็นที่ดินของตนเองมาเป็นเวลานาน โดยรัฐสามารถนำที่ดินนี้มาใช้ประโยชน์และไม่จำเป็นต้องจ่ายค่าชดเชยใด ๆ แต่การที่รัฐจะผลักดันประชาชนออกไปโดยไม่ให้ความช่วยเหลือ นั้นจะทำให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนมากขึ้น ประกอบกับเงื่อนไขทางกฎหมายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติให้สอดคล้อง โดยเจ้าหน้าที่จากหน่วยงานภาครัฐต่างยึดมั่นในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และอำนาจที่มีอย่างเข้มข้น ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าโดนรังแกหรือคุกคาม

2) การบังคับใช้กฎหมายของรัฐ จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ของรัฐ พบว่าทางรัฐแม้จะมีอำนาจตามระเบียบตามกฎหมายในการขอคืนพื้นที่ก็ตาม แต่ไม่ได้ต้องการที่จะดำเนินคดีกับประชาชนเพียงอย่างเดียว เพราะจะใช้ศาสตร์ทางการปกครองและทางกฎหมายควบคู่กันไป เนื่องจากทางสำนักงานสิ่งแวดล้อมได้พยายามไกล่เกลี่ยและให้โอกาสหลายครั้ง จนผู้บุกรุกส่วนใหญ่ยินยอมออกจากที่บุกรุกโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ไปแล้ว เพราะทราบอยู่ว่าเป็นที่ดินของรัฐ แต่ยังมีบางส่วนที่ยังไม่ยินยอมออกจากพื้นที่ ดังนั้นทางสำนักงานสิ่งแวดล้อมจึงมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการสุดท้ายที่จะต้องดำเนินคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ เพื่อไม่ให้ผู้ใดนำไปใช้ประโยชน์ส่วนตน

2. แนวทางการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชกับหน่วยงานของรัฐ

2.1 แนวทางจัดการความขัดแย้ง ในส่วนของชาวบ้านในชุมชน มีแนวทางดังนี้ 1) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน ควรประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนในชุมชนโดยรอบโรงขยะอ่อนนุช ได้ทราบถึงข้อมูลเกี่ยวกับการเวนคืน เพื่อให้ประชาชนจะได้เตรียมวางแผนในการย้ายออกจากพื้นที่ 2) จัดโครงการเพื่อสร้างความสัมพันธ์ ชี้แจง เปิดเวทีรับฟังความคิดเห็นของทั้ง 2 ฝ่าย 3) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดินควรให้ความสำคัญกับชุมชน และมีความจริงใจกับชุมชนในการแก้ปัญหาอย่างจริงจัง ด้วยการส่งเสริมการทำกิจกรรมหรือการพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างยั่งยืน 4) หน่วยงานภาครัฐควรเสริมสร้างและสนับสนุนให้เกิดความเชื่อมั่นในการจัดการความขัดแย้ง โดยการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ และวิธีการทำงานให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชนด้วย และ 5) หน่วยงานภาครัฐควรมีการจ่ายเงินชดเชยให้กับชาวบ้านที่ได้รับผลกระทบและต้องการรื้อถอนที่พักอาศัยอย่างเป็นธรรม

2.2 แนวทางจัดการความขัดแย้ง ในส่วนของภาครัฐ มีแนวทางดังนี้ 1) ทำการขอความร่วมมือและประสานงานกับหน่วยงานของภาครัฐและเอกชน โดยให้การสนับสนุนเรื่องการรื้อย้ายชุมชนรวมทั้งด้านการกำหนดแผนร่วมกัน เพื่อให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ประสบปัญหาในการหาที่อยู่ใหม่ 2) มีการวางแผนและสร้างกรอบความร่วมมือ พร้อมระบุเป้าหมายในการจัดการและลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานของภาครัฐและประชาชน โดยต้องมีการระบุเป้าหมายทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาวให้ชัดเจน ต้องมีความทันสมัยเท่าทันต่อเหตุของปัญหาและความต้องการของประชาชนในปัจจุบัน 3) ทำการขอร่วมมือระหว่างภาครัฐ และภาคประชาชนในการจัดกิจกรรมเพื่อลดและจัดการความขัดแย้ง ร่วมกันโดยมีการบูรณาการความร่วมมือในการจัดการความขัดแย้งผ่านการจัดกิจกรรมร่วมกัน และ 4) นำหลักสันติวิธีในการแก้ปัญหาความขัดแย้งมาใช้ โดยการรับฟังความคิดเห็นของทุกฝ่าย ปราศจากอคติในการรับฟัง มีการจัดประชุมรับฟังความคิดเห็นของประชาชน โดยให้ทุกฝ่ายได้มีส่วนร่วมในการค้นหาสาเหตุของความขัดแย้ง และมีคนกลางเป็นผู้ควบคุมสถานการณ์ มีการบูรณาการร่วมกันระหว่างภาครัฐ และประชาชน

สรุปและอภิปรายผล

การศึกษาเรื่อง การจัดการความขัดแย้งระหว่างชาวบ้านจากชุมชนต่างๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช สามารถสรุปและอภิปรายผลได้ดังนี้

1. สภาพปัญหาความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช จากผลการศึกษาที่พบว่า ชาวบ้านที่บุกรุกพื้นที่รอบๆ โรงขยะอ่อนนุช ส่วนใหญ่มีอาชีพรับจ้าง และมีรายได้น้อย คืออยู่ระหว่าง 5,000-10,000 ต่อเดือน และลักษณะที่พักอาศัยส่วนใหญ่เป็นเพิงพัก ทำให้ต้องการเงินสนับสนุนจากรัฐเป็นค่าชดเชย เพื่อใช้ในการรื้อถอน ขนย้ายและหาที่พักใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัย ของวีระวงศ์ สุวรรณวนิช (2540) ซึ่งกล่าวว่า สาเหตุสำคัญที่ทำให้ราษฎรบุกรุกที่ดินของรัฐ เป็นผลมาจาก ที่ดินมีจำนวนจำกัด แต่ราษฎรมีจำนวนมากขึ้น ทำให้ไม่มีที่อยู่อาศัย หันมารุกที่ยึดถือที่ของรัฐกันมากขึ้น นอกจากนี้ ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของภราดร บุญวานิช (2543) ที่กล่าวว่า การบุกรุกที่ดินของรัฐเป็นผลมาจากความยากจน และไม่มีที่ดินทำกิน

นอกจากนี้ยังพบว่า มีชาวบ้านบางส่วนไม่ยอมออกจากพื้นที่ ซึ่งคนกลุ่มนี้ต้องการความช่วยเหลือเรื่องเงินชดเชย แต่เนื่องจากที่ดินดังกล่าวไม่ใช่ที่ดินของเอกชน ตามกฎหมายแล้วรัฐสามารถ

เรียกคืนได้โดยไม่ต้องจ่ายเงินค่าชดเชยให้กับผู้บุกรุก ซึ่งตามกฎหมายผู้ครอบครองไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน จึงถือเป็นผู้บุกรุกเข้ามาอาศัยอยู่ในที่ดินของรัฐตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ พ.ศ. 2530 มาตรา 18 ได้กำหนดบุคคลผู้มีสิทธิได้รับเงินค่าทดแทนไว้ ได้แก่ 1) เจ้าของหรือผู้ครอบครองโดยชอบด้วยกฎหมาย 2) เจ้าของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นที่รื้อถอนไม่ได้ ซึ่งมีอยู่ในที่ดินที่ต้องเวนคืนนั้นในวันใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา หรือได้ปลูกสร้างขึ้นภายหลัง โดยได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ 3) ผู้เช่าที่ดินโรงเรือน หรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นในที่ดินที่ต้องเวนคืน แต่การเช่านั้นต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือ ซึ่งได้ทำไว้ก่อนวันใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา หรือได้ทำขึ้นภายหลังโดยได้รับอนุญาตจากเจ้าหน้าที่ 4) เจ้าของต้นไม้ยืนต้นที่ขึ้นอยู่ในที่ดินในวันที่ใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา 5) เจ้าของโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างอย่างอื่นที่รื้อถอนได้ ซึ่งมีอยู่ในที่ดินที่ต้องเวนคืนนั้น ในวันใช้บังคับพระราชกฤษฎีกา แต่ต้องไม่เป็นผู้ซึ่งจำต้องรื้อถอนโรงเรือนหรือสิ่งปลูกสร้างดังกล่าวไปเมื่อได้รับแจ้งจากเจ้าหน้าที่ดิน เงินค่าทดแทนพึงกำหนดให้เฉพาะค่ารื้อถอน ค่าขนย้าย และค่าปลูกสร้างใหม่เท่านั้น และ 6) บุคคลผู้เสียสิทธิในการใช้ทาง วางท่อน้ำ ท่อระบายน้ำ สายไฟฟ้า หรือสิ่งอื่นซึ่งคล้ายกันผ่านที่ดินที่ต้องเวนคืนนั้น

ดังนั้นประชาชนที่บุกรุกพื้นที่ส่วนใหญ่ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จึงทำให้ชาวบ้านไม่ได้รับเงินค่าชดเชยจากการเวนคืน ประกอบกับเงื่อนไขทางกฎหมายที่ทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติให้สอดคล้องกับกฎหมาย โดยเจ้าหน้าที่ของรัฐต่างยึดมั่นในกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ และอำนาจที่มีอย่างเข้มข้น จึงทำให้เกิดท่าทีของความไม่เป็นมิตร หรือมีท่าทีที่ทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่า โดนรังแกหรือคุกคาม ส่วนปัญหาของการเวนคืนที่ดินนั้น เนื่องจากส่วนใหญ่เป็นพื้นที่ของรัฐที่ได้ดำเนินการขอคืนพื้นที่ โดยได้มีการไกล่เกลี่ย และให้โอกาสหลายครั้ง จนผู้บุกรุกส่วนใหญ่ยินยอมออกจากที่บุกรุกโดยไม่มีเงื่อนไขใด ๆ ไปแล้ว เพราะทราบอยู่ว่า เป็นที่ดินของรัฐ แต่ยังมีบางพื้นที่ยังไม่ยินยอมออกจากพื้นที่ จึงมีความจำเป็นต้องใช้มาตรการสุดท้ายที่จะต้องดำเนินการคดี เพื่อเป็นการคุ้มครองป้องกันที่ดินของรัฐ

2. แนวทางการจัดการความขัดแย้งของชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุชกับหน่วยงานของรัฐ

2.1 หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดินโดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการเวนคืนที่ดิน ควรมีการประชาสัมพันธ์ ให้ข้อมูลที่เป็นจริง มีความจริงใจในการแก้ไขให้กับประชาชน และให้ความสำคัญกับการรับฟังความคิดเห็นของประชาชน เพื่อร่วมกันหาแนวทางในการจัดการและลดความขัดแย้ง ซึ่งผลจากการศึกษาครั้งนี้สะท้อนให้เห็นว่า ชาวบ้านมักเลือกใช้แนวทางการจัดการความขัดแย้งโดยการเจรจา ประนีประนอมซึ่งเป็นลักษณะของการเจรจาต่อรองที่มุ่งให้ทั้งสองฝ่ายมีความพอใจบ้าง เป็นลักษณะที่หากจะได้บ้างก็ควรยอมเสียบ้าง หรือในลักษณะที่มาพบกันครึ่งทางโดยพฤติกรรมประนีประนอมนั้นทั้งสองฝ่ายมีความพอใจมากกว่าพฤติกรรมหลีกเลี่ยง และทั้งสองฝ่ายมีความพอใจน้อยกว่าพฤติกรรมร่วมมือ ดังนั้นการประนีประนอมจึงเป็นพฤติกรรมที่เหมาะสมในการแสดงออกเมื่อเผชิญกับความขัดแย้งโดยที่ต้องจะพยายามรักษาหน้าของทั้งสองฝ่ายหรือความขัดแย้งนั้นเกิดจากการแข่งขันเพื่อทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัด นอกจากนี้การประนีประนอมยังเป็นลักษณะของการพบกันครึ่งทางด้วย (Thomas. 1976 อ้างถึงใน เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. 2540) และยังสอดคล้องกับงานวิจัย ของพิทยา สอนประสิทธิ์ (2560) ซึ่งกล่าวว่าแนวทางในการลดความขัดแย้งควรมีการจัดการหาคคนกลางเพื่อเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ให้ความสำคัญกับส่วนรวม รับฟังความคิดเห็นและความต้องการของประชาชนอย่างจริงใจเพื่อนำไปสู่ความสมานฉันท์

2.2 เจ้าหน้าที่ของรัฐ ภาครัฐจะต้องมีการจัดทำยุทธศาสตร์โดยเน้นการสร้างและประสานความร่วมมือระหว่างภาครัฐ ภาคประชาชนในการจัดการความขัดแย้งแบบสันติวิธี ทั้งระยะสั้น ระยะกลาง และระยะยาว โดยจะต้องทำให้เกิดความร่วมมือกันจากหลาย ๆ ฝ่าย ตามแนวคิดของสุพานี สฤกษ์วานิช (2552) ที่ได้กล่าวว่า ความร่วมมือ เป็นเทคนิคหรือวิธีการในการจัดการความขัดแย้งด้วยการแก้ปัญหาพร้อมกัน ซึ่งเป็นการพูดคุยเพื่อให้เข้าใจถึงความต้องการและวัตถุประสงค์ของแต่ละฝ่าย อันจะนำไปสู่การค้นหาทหาทางออกของปัญหาแบบชนะทั้งสองฝ่าย ทำให้ผลประโยชน์อยู่กึ่งกลางระหว่างสองฝ่ายและก่อให้เกิดความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

ข้อเสนอแนะ

รัฐและหน่วยงานที่รับผิดชอบควรพิจารณาถึงความเหมาะสม และการชดเชยที่สอดคล้องกับการสูญเสียอย่างแท้จริง โดยคำนึงถึงผลกระทบในปัจจุบันหรือผลกระทบเร่งด่วนเป็นสำคัญ รวมไปถึงการชี้แจงเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดินให้ชาวบ้านจากชุมชนต่าง ๆ โดยรอบโรงกำจัดขยะอ่อนนุช และสาธารณชนทั่วไปได้เข้าใจ เพื่อแสดงถึงความรับผิดชอบและโปร่งใสในการเวนคืนที่ดิน

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมมลพิษ. (2562). **องค์ประกอบและปริมาณขยะมูลฝอย**. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2562, จาก http://infofile.pcd.go.th/waste/waste_volumn.xls
- การเคหะแห่งชาติ. (2561). **ข้อมูลประชากร 2561**. กรุงเทพฯ: การเคหะแห่งชาติ.
- พิทยา สอนประสิทธิ์. (2560). **การจัดการความขัดแย้งของการก่อสร้างชายฝั่ง**. วิทยานิพนธ์ วศ.ม. (วิศวกรรมก่อสร้างและการจัดการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง. ถ่ายเอกสาร.
- ภราดร บุญวานิช. (2543). **ปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระวงศ์ สุวรรณวนิช. (2540). **การดำเนินการเกี่ยวกับปัญหาการบุกรุกที่ดินของรัฐ**. กรุงเทพฯ: กองฝึกอบรม กรมที่ดิน.
- สำนักงานประชาสัมพันธ์ กรุงเทพมหานคร. (2560). **ย้ายชุมชนบุกรุก ศูนย์ขยะอ่อนนุช**. สืบค้นเมื่อ 12 กุมภาพันธ์ 2562, จาก <http://www.dailyplans.bangkok.go.th/dailyplans58/index.php/1543-4-11-2560>
- สุพานี สฤกษ์วานิช. (2552). **พฤติกรรมองค์การสมัยใหม่ แนวคิดและทฤษฎี**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เสริมศักดิ์ วิชาลาภรณ์. (2540). **ความขัดแย้งการบริหารเพื่อสร้างสรรค์**. กรุงเทพมหานคร: ต้นอ่อน.
- Yamane, T. (1973). **Statistics: An Introductory Analysis**. New York: Harper and Row Publication.

พฤติกรรมการบริโภคอาหารท้องถิ่นและส่วนประสมการตลาด 7P's ของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในพัทยา จังหวัดชลบุรี Behavior toward Local Foods and 7P's of Service Marketing Mix of the Foreign and Thai Tourists in Pattaya, Chonburi Province

สุวรรณา พิชัยยงวงศ์¹ นุจิรา รัศมีไพบูลย์¹ และ เรณูมาศ กุลศิริมา²
Suwanna Pichaiyongvongdee, Nujira Rasamipapaiboon and Renumas Gulasirima

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารท้องถิ่นของนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติและชาวไทยในเมืองพัทยาจังหวัดชลบุรีและปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7P) การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงปริมาณโดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยจำนวน 400 คน ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย 200 คน และนักท่องเที่ยวชาวต่างชาติ 200 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามใช้โปรแกรมทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยและค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากการศึกษาพฤติกรรมการบริโภคอาหารของนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติที่มีต่อร้านอาหาร/ภัตตาคาร ในเมืองพัทยา จังหวัดชลบุรี พบว่านักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติส่วนใหญ่ที่มีพฤติกรรมความชอบเหมือนกันคือนักท่องเที่ยวจะรับประทานอาหารท้องถิ่น 3-6 ครั้ง ในรอบ 6 เดือน, มาพัทยานานกว่า 4 ครั้งและอาศัยอยู่ในพัทยานานกว่า 3 วัน ส่วนในเรื่องของอาหารท้องถิ่น ผู้ตอบแบบสอบถามเชื่อว่าอาหารพัทยาเป็นอาหารท้องถิ่นที่น่าสนใจ โดยเฉพาะอาหารประเภทต้มยำ กุ้ง ลำดับรับข้อมูลอาหารท้องถิ่นจากเพื่อน ปัจจัยส่วนประสมการตลาดบริการ (7P) ของร้านอาหารบริการที่มีอิทธิพลต่อนักท่องเที่ยวชาวไทยและชาวต่างชาติในการเลือกใช้บริการร้านอาหารท้องถิ่น นักท่องเที่ยวชาวไทยให้ความสำคัญในเรื่องพนักงานมากที่สุด รองลงมา ด้านราคา ด้านอาหาร ด้านกระบวนการ ด้านบรรยากาศภายในร้าน ด้านสถานที่ตั้ง และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ ในขณะที่ นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติให้ความสำคัญในเรื่องพนักงานมากที่สุด รองลงมา ด้านบรรยากาศภายในร้าน ด้านอาหาร ด้านราคา ด้านสถานที่ตั้ง ด้านกระบวนการ และด้านช่องทางการจัดจำหน่าย ตามลำดับ

คำสำคัญ: ส่วนประสมการตลาดบริการ (7P) พฤติกรรมที่มีต่ออาหารท้องถิ่น พัทยา นักท่องเที่ยว

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพฯ

Assistant Professor, School of Culinary Arts, Suan Dusit University, Bangkok.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยสวนดุสิต กรุงเทพฯ

Assistant Professor, Graduate School, Suan Dusit University, Bangkok.

Corresponding author; E-mail: pi_suwanna@hotmail.com

Article history: Received 20 February 2019, Revised 25 May 2019, Accepted 24 June 2019

Abstract

The objectives of this study were to investigate the behavior toward local foods of the foreign and Thai tourists in Pattaya, Chonburi Province and the factors of 7P's of service marketing. This study is a quantitative research, the 400 samples were conducted from both 200 Thai tourists and 200 foreign tourists. The results of the foreign tourists and Thai tourists behavior toward of local food study in Pattaya alike: the most of respondent are eat the local food 3-6 times during in 6 month passes, visiting Pattaya over 4 times and live in Pattaya more than 3 days. In the part of local food, most of respondent are believe in local food have interested any kind of Pattaya local food and most of them are preferable in food as sour soup with shrimp. The most of them are receiving information of local foods from their friend. The 7P's of service marketing influencing of foreign tourists, found that employees was the most important, followed by physical evidence and presentation, food product, price, place, process, and promotion, respectively. For Thai tourists, found that employees was the most important, followed by price, food product, process, physical evidence and presentation, place, and promotion, respectively.

Keywords: *7P's of service marketing, Behavior toward local foods, Pattaya, Tourists*

Introduction

Chonburi Province which is located in the eastern part of Thailand. Pattaya, located off the Gulf of Thailand, and is approximately 150 km south of the city of Bangkok. It is divided into a larger 4 section such as North Pattaya (Naklua), Central Pattaya, South of Pattaya and Jomtien Beach (Pattaya city. 2016). According to the survey of tourist attractions in Thailand in 2011, the top destinations that foreign tourists from 69 different countries prefer to travel are Phi Phi Islands, Krabi Province, Koh Tao, Surat Thani Province, and Pattaya beach, Chonburi Province respectively (Nichanun. 2015). The total number of tourists that travel to Pattaya is approximately 12,302,914 persons, around 4,722,457 persons are Thai tourists and around 7,580,457 people are foreign tourists (Department of Tourism. 2014). In 2015, the office of strategy management from eastern part release information that foreign tourists are most likely to travel to Pattaya which have Russian 20%, Chinese 10%, German 5%, Taiwanese 4%, and Indian 4%, respectively.

Meanwhile, Thai tourists are about 35% which each tourist has stay in Pattaya around 3 days due to Pattaya is a resort city that locate not far from Bangkok and the transportation is convenient to travel through the city. Moreover, there are many five stars' hotels, nightspots, five stars' restaurants and up until 3 stars' restaurant. However,

local restaurant is an essential spot that attract tourist who come to Pattaya and interest to try local foods especially seafood as because many tourists give an importance to the food consumption. Most of the foreign tourists are interested to try popular local food of Thailand which the level of importance is ranked in the first place. For Thai tourist, they pay attention to the healthy food as the first priority (Premruetai and Renumas. 2012). Therefore, all the tourists that come to Pattaya expect to consume foods that are delicious, fresh, clean and sanitary as well as good service. In 2015, Ittipon Khunpluem, the mayor of Pattaya city said that for the past four years, tourism in Pattaya tend to subsequently increase which affect economy and many investments of the city continuously prosper. The city has policies to promote and support many festivals, activities, international sport competition. Moreover, Pattaya city also publicize its image, tourism, domestic and international Road-Show for making the city to be recognized from both Thai and foreign tourists. The development of Pattaya tourism has achieved as its aim and the policies for developing the tourism in Pattaya will pay attention to maintain the progress of the city and tourism management. By doing this, it will attract tourists to see the richness of natural resource in Pattaya, adjust the townscape and expand the beach area, and as well as improve the quality of life of Pattaya people. This project will carry out through the tourism public relation by adding value to Pattaya economics and this project is known as “PATTAYA NEW LOOK” which the main idea is “PATTAYA CITY DEFINITELY MORE” (Prachachat. 2015).

According to the factor and as it said above, the researcher wants to study the local food consumption behavior and the 7P's of services marketing of foreign and Thai tourists in Pattaya, Chonburi Province. The objective of this research is to gain the knowledge of the consumption behavior and services marketing. As the present age, the market competition is high and can also find the information that related to local food that consumers are interested for comparing strong point and weak point before decide to purchase. Therefore, it is important to know this information in order to give an advice to local restaurant for business strategy, management problem solving, the improvement of restaurant service. All of this information can help improve marketing management of local restaurant business in Pattaya.

Objectives

The aim of this study is behavior toward local foods and 7P's of service marketing mix of the foreign and Thai tourists in Pattaya, Chonburi Province.

Methods

This study was a descriptive research using a questionnaire as the method for collecting data at Pattaya, Thailand. Thai and foreign tourists visit Pattaya were 12,302,914 tourists (7,580,457 foreign tourists and 4,722,457 Thai tourists) (Department of Tourism. 2014). The sample of this research was 400 tourists (200 foreign tourists and 200 Thai tourists) in Pattaya (North Pattaya, Central Pattaya, South Pattaya, and Jomthien beach) by using Taro Yamane's sampling formula (Yamane. 1967) with the reliability of 95% and at the significant level of 0.05. The sample group was chosen by the accidental sampling and the purposive sampling. The questionnaire was used as the research instrument, divided into 3 parts: part 1: personal information, part 2: questions on behaviors toward local foods and part 3: 7P's of service marketing.

Part1: The first part is personal information using nominal and ordinal scales inquiring about gender, religion, age, level of education, occupation. Descriptive statistics analysis was used in describing the data by frequency, showing data in the form of table by percentage.

Part 2: The second part is a set of questions about behavior toward local foods of the foreign tourists in Pattaya by using 14 items, shown in Figure 1. Descriptive Statistics Analysis was used in describing the data by frequency, showing data in the form of table by percentage

Part 3: The third part is 7P's of service marketing are food product, price, place, promotion, employees, physical evidence and process and the researcher defines the criteria to measure level of variable according to the separate of five levels following Likert's scale (1-low to 5-high). Analysis was used in describing the data by mean and standard deviation.

The Item-Objective Congruence (IOC) was used to evaluate the items of the questionnaire based on the score range from -1 to +1. Congruent = +1, Questionable = 0, Incongruent = -1. The items that had scores lower than 0.5 were revised. On the other hand, the items that had scores higher than or equal to 0.5 were reserved.

Data Analysis

The quantitative data was analyzed by using Statistical Program for Social Sciences (SPSS). Descriptive statistics including frequencies, measure of central tendency (mean), and measure of dispersion (standard deviation) were the most appropriate statistics for analyzing the quantitative data

Theoretical Framework

The theoretical framework of the study was developed based on the Model of Nature of consumer behaviors by Hawkins, Kenneth & Koch (2004) on Zeithaml, Bitner and Gremler's stages in consumer decision making and evaluation of services (2012) and on Fiefler and Gilligan (1996) marketing (7P). The theoretical framework is as shown in Figure 1.

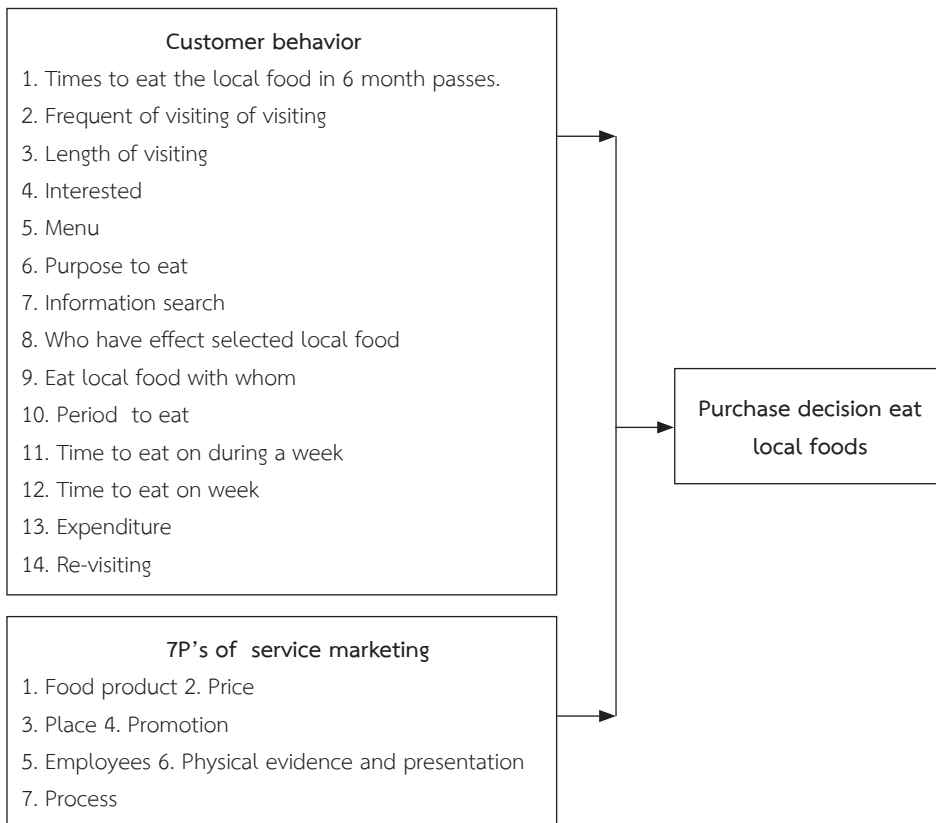

Figure 1: Research framework

Results

Findings from this study consisted part 1: personal information, part 2: questions on behaviors toward local foods and part 3: 7P's of service marketing and focus group discussion, as follows Table 1.

Table 1: Number and percentage of the personal information of the foreign and Thai tourists in Pattaya, Chonburi Province to local foods.

Personal information	Number of foreign tourists (Percentage)	Number of Thai tourists (Percentage)
1. Gender:	100.00 (Male) (50.00%)	92 (Male) (46.00%)
	100.00 (Female) (50.00%)	108 (Female) (54.00%)
2. Religion:	144.00 (Christ) (72.00%)	186 (Buddhism) (93.00%)
3. Age:	42.00 (25-34 years old) (21.00%)	63.00 (35-44 years old) (31.50%)
4. Educational level:	97.00 (Bachelor's degree) (48.50%)	95.00 (lower than Bachelor's degree) (47.50%)
5. Occupation:	53.00 (Unemployed) (26.50%)	58.00 (Government/ State enterprise officers) (29.00%)

In table1 showed that the primary purpose of this questions is to examine the personal information of the foreign tourists in Pattaya, Chonburi Province to local foods showed that both percentage of male and female were equal (50%). Most of them are Religion: Christ at 72.00%. Age of respondents mostly were 25-34 years at 21%, educational level was Bachelor's degree at 48.50%. Most of them are unemployed at 26.50%, respectively. Whereas, percentage of male and female were 46.00% and 54.00%. Religion: Buddhism at 93.00%. Age of respondents mostly were 35-44 years at 31.50%, educational level was lower than bachelor's degree at 47.50% and government/ state enterprise officers at 29.00 %, respectively.

Table 2: Number and Percentage of behavior toward local foods of the foreign and Thai tourists in Pattaya, Chonburi Province

Behavior toward Local Foods	Number of Foreign Tourists (Percentage)	Number of Thai Tourists (Percentage)
The similarity of behavior toward local foods between the foreign and Thai tourists		
1. Interested any kind of Pattaya local food	166 (83.00)	200 (100.00)
2. Information with local food: Friend	117 (58.50)	134 (67.00)
3. The main purpose to eat the local food: Taste	114 (57.00)	115 (57.50)
4. Eat local food with friend	110 (55.00)	99 (49.50)
5. Frequent of visiting Pattaya: (more than 4 times)	96.00 (48.00)	83.00 (41.50)
6. Period to eat local food per meal	91 (less than 1 hrs) (45.50)	100 (1-2 hrs) (50.00)
7. Average expenses during for all meals a day in Pattaya: (501-1,000 Baht)	88 (44.00)	71 (35.50)
8. Selected local food restaurant:	83 (friend) (41.50)	92 (myself) (46.00)
The difference of behavior toward local foods between the foreign and Thai tourists		
9. Frequent of eat the local food during in 6 month passes: (3-6 times)	72.00 (36.00)	97.00 (48.50)
10. Interested menu: Hot and sour soup with shrimp (Tom Yum Kung)	76 (38.00)	116 (58.00)
11. Time to eat local food on during a week at 15.00-20.00 o'clock	105 (52.50)	63 (31.50)
12. Time to eat local food on weekend at 15.00-20.00 o'clock	120 (60.00)	88 (44.00)
13. Period of visiting Pattaya this time: (more than 3 days)	129.00 (64.50)	71.00 (35.50)
14. Reason of re-visiting local food next time	132 (original local food) (66.00)	88.00 (change other local food) (44.00)

In table 2 showed that the similarity of behavior toward local foods between the foreign and Thai tourists such as: interested any kind of Pattaya local food, information with local food, the main purpose to eat the local food, eat local food with friend, frequent of visiting Pattaya, period to eat local food per meal, average expenses during for all meals a day in Pattaya and selected local food restaurant. Whereas the Difference of behavior toward local foods between the foreign and Thai tourists such as: Frequent of eat the local food during in 6 month passes, Interested menu: Hot and sour soup with shrimp (Tom Yum Kung), time to eat local food on during a week at 15.00-20.00 o'clock, time to eat local food on weekend at 15.00-20.00 o'clock, period of visiting Pattaya this time and reason of re-visiting local food next time

Table 3: Mean and standard deviation of 7P's of service marketing of local foods in Pattaya, Chonburi Province (Overall)

7P's of service marketing (Overall)	Foreign tourists			Thai tourists		
	Mean±SD	Level	Order	Mean±SD	Level	Order
1. Food product	3.77±0.80	High	3	3.83±0.78	High	3
2. Price	3.72±0.77	High	4	3.87±0.87	High	2
3. Place	3.68±0.84	High	5	3.67±0.95	High	5
4. Promotion	3.50±1.02	High	7	3.60±0.88	High	6
5. Employees	3.85±0.96	High	1	4.07±0.99	High	1
6. Physical evidence and presentation	3.78±0.82	High	2	3.76±0.83	High	4
7. Process	3.67±0.91	High	6	3.83±0.97	High	3

Remark: Values represent mean ± standard deviation of means.

Table 4: Mean and standard deviation of 7P's of service marketing of local foods in Pattaya, Chonburi Province (Divide in part)

Service marketing mix (7P)	3 order sub 7P's of service marketing of foreign tourists	Mean±SD	3 order sub 7P's of service marketing of Thai tourists	Mean±SD
1. Food product	1.1 Clean and food hygiene	4.02±0.95	1.1 Clean and food hygiene	3.97±1.00
	1.2 Taste	3.93±1.08	1.2 Nutrition and health benefits	3.96±0.97
	1.3 Convenience and save time to consume	3.82±0.92	1.3 Convenience and save time to consume	3.85±0.96
2. Price	2.1 Reasonable price compared to the food quality	3.92±1.00	2.1 Clear display of price and the food picture	3.99±0.92
	2.2 Reasonable price compared to the food quantity	3.87±0.94	2.2 Reasonable price compared to the food quantity	3.93±1.07
	2.3 Clear display of price and the food picture	3.84±0.98	2.3 No extra charge	3.91±0.97
3. Place	3.1 Convenient parking	3.84±1.06	3.1 Convenient parking	3.77±1.14
	3.2 Nice environment	3.77±1.05	3.2 Near shopping mall and/or tourist attraction	3.68±1.03
	3.3 Convenient to travel	3.76±1.10	3.3 Nice environment	3.67±1.02
4. Promotion	4.1 A long-time-service-providing restaurants	3.71±1.03	4.1 Customer' s comment	3.70±0.97
	4.2 Customer' s comment	3.69±0.98	4.2 Advertising,	3.68±0.98
	4.3 Advertising	3.69±1.01	4.3 A long-time-service-providing restaurants	3.64±0.97
5. Employees	5.1 Good care and enthusiasm service	3.89±1.09	5.1 Ability to communicate with foreigners	4.09±1.01
	5.2 Courtesy and politeness service	3.87±1.04	5.2 Good uniform	4.09±1.04
	5.3 Good uniform	3.83±1.01	5.3 Courtesy and politeness service	4.06±1.11
6. Physical Evidence and Presentation	6.1 Kitchen ware and food containers	3.95±0.99	6.1 Kitchen part separates from restroom and service areas	3.89±0.97
	6.2 Kitchen part separates from restroom and service areas	3.90±1.03	6.2 Kitchen ware and food containers	3.87±0.98
	6.3 Cleanness, number of rest rooms	3.89±1.13	6.3 Cleanness, number of rest rooms	3.86±1.03
7. Process	7.1 Immediate service	3.80±1.01	7.1 Hosting	3.85±1.08
	7.2 Menu details	3.78±1.03	7.2 Menu details	3.85±1.05
	7.3 Hosting	3.60±1.10	7.3 Immediate service	3.85±1.04

Remark: Values represent mean ± standard deviation of means.

The service marketing mix factors (7P) influencing of foreign tourists, found that employees factor had a high level (3.85) in affecting the foreign tourist's decision, especially for good care and enthusiasm service, courtesy and politeness service and good uniform in a high level. While the other factor (7P) was found less effective followed by physical evidence and presentation factor had a high level (3.78), especially for kitchen ware and food containers, kitchen part separates from restroom and service areas and cleanness and number of rest room. Food product factor had a high level (3.77), especially for clean and food hygiene, taste and convenience and save time to consume, respectively. Whereas, the 7P's of service marketing influencing of Thai tourists, found that employees factor had a high level (4.07) in affecting the foreign tourists decision, especially for ability to communicate with foreigners, good uniform and courtesy and politeness service. While the other factor (7P) was found less effective followed by price factor had a high level (3.87), especially for clear display of price and the food picture, reasonable price compared to the food quantity and no extra charge. Food product factor had a high level (3.83), especially for clean and food hygiene, nutrition and health benefits and convenience and save time to consume, respectively. (Table 3-4)

Conclusions and Discussions

The major conclusion of this study is that the perceptions to consume local foods of the foreign tourists in Pattaya, Chonburi Province are differentiated of the personal information, found that number of the respondent both of male and female were equal, Christ, age between 25-34 years, graduation with Bachelor's degree. Most of them are unemployed. Whereas, Thai tourists found that number of the respondent female more than male, Buddhism, age between 35-44 years, graduation with lower than Bachelor's degree. Most of them are government/state enterprise officers.

Another major conclusion that the foreign and Thai tourists' behavior toward of local food study in Pattaya. showed that results of the foreign tourists and Thai tourists' behavior toward of local food study in Pattaya alike: the most of respondent are eat the local food 3-6 times during in 6 month passes, visiting Pattaya over 4 times and live in Pattaya more than 3 days. In the part of local food, most of respondent are believe in local food have interested any kind of Pattaya local food and most of them are preferable in food as sour soup with shrimp (Tom Yum Kung). An induced of respondent to eat local foods in place are tasted. The most of them are receiving information of local foods from their friend and eat local food with their friend too. Most the respondent are choosing local foods at 15.00-20.00 o'clock on during a week and also at 15.00-20.00 o'clock on weekend. Average cost is about 501-1,000 baht for all meals a day.

The results of the foreign tourists and Thai tourists' behavior toward of local food study in Pattaya different: selected local food restaurant by their friend (foreign tourists) and myself (Thai tourists), period to eat local food per meal are less than 1 hr foreign tourists) and 1-2 hrs (Thai tourists). The reason of re-visiting local food next time of foreign tourists are original local food but the reason of Thai foreign are change other local food

Finally, the findings of this study support the service marketing mix factors (7P) influencing of foreign tourists, found that the 7P's of service marketing influencing of foreign tourists, found that employees were the most important, followed by physical evidence and presentation, food product, price, place, process, and promotion respectively. For Thai tourists, found that employees was the most important, followed by price, food product, process, physical evidence and presentation, place, promotion, respectively.

The most important of this study on behaviors and the 7P's of service marketing of foreign tourists was worthiness which would be interpreted according to gender, religion, age, educational and occupation. Therefore, we want to give importance for local foods in Pattaya, we probably deeply study and understand specific behavior in the future. Suggestion for future study is comparison of tourism types and choosing local foods for development.

All of data from this study can be approach to planning to improve the marketing plans of the local food restaurants in Pattaya to attract more foreign tourists were as follows: the restaurant need to provide trainings for the employees in welcoming the guests, recommending dishes and giving prompt services. In addition, the restaurant employees must have good language skills and the ability to solve the guest problems, Charunee (2006). The restaurant should improve the promotion and use them more efficiently with the foreign tourists such as websites, hotels and tour agencies.

Recommendation

The suggestion for applying this research:

1. Local manager uses this research as a method to specify the policy for improvement of restaurant business which improve the quality of local food to be accepted among tourists in order to support the tourism in Pattaya.

2. The entrepreneur of restaurant in Pattaya will get to improve their businesses to become effective and can improve the quality of local food as well as restaurant management and marketing plan.

3. It helps improve the quality of life and economy of Pattaya people from improving quality of local food and promote tourism in Pattaya which all of these can help increase the revenue for Pattaya people.

4. This research can be development restaurant business plan to promote local food for tourism in Pattaya.

5. All of data from this study about behavior toward local foods of the foreign tourists in Pattaya,

Chonburi Province can be compared between weak and strong of swot analysis for suggestions to restaurant Business Developing Plan for Promoting Tourism in Pattaya, Chonburi Province, especially for problem in process. Other result, this study can be suggestions marketing strategies satisfied tourists appropriately.

Acknowledgements

This paper was part of research, title “Restaurant Business Developing Plan for Promoting Tourism in Pattaya, Chonburi Province”. The research was jointly funded between Suan Dusit University and the Thai Government Federal Funds.

References

- Charunee, S. (2006). **The Marketing Promotion Strategies for Foreign Visitors of the Thai Restaurants in Phuket**. MBA thesis. Phuket: Rajabhat University Phuket.
- Department of Tourism. (2014). **Tourists arrival in Thailand**. Retrieved on January 10, 2019, from http://61.19.236.136:8090/dotr/statistic_compare.php.
- Hawkins, B., Kenneth, C. & Koch K.A. (2004). **Consumer Behavior: Building Marketing Strategy**. Irwin: McGraw Hill.
- Pattaya city. (2016). **Location**. Retrieved on January 10, 2019, from <http://info.patayya.go.th>
- Prachachat. (2015). **PATTAYA New Look**. Retrieved on January 10, 2019, from http://www.prachachat.net/news_detail.php?newsid=1335366703
- Premruetai, Y. and Renumas, G. (2012). **Thai Local Food Menus’ Developing of Restaurant for Tourists: A Case Study of Pattaya, Chonburi, Province, Thailand**. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University.
- Yamane, T. (1967). **Elementary Sampling Theory**. New Jersey: Prentice Hall.

การยกระดับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล สู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง Enhancing of Nanglae Pineapple Farmers Becoming Smart Farmers

เสริมศิริ นิลดำ¹ กษิติศ ใจผาวัง² และ ดร.ณภพ อุดแน่น³
Sermsiri Nindum, Kasidit Chaiphawang and Darunphop Udnan

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาศักยภาพในปัจจุบันของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล 2) ศึกษาไข่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย 3) ศึกษาและหาแนวทางในการจัดการห่วงโซ่คุณค่าสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายให้มีประสิทธิภาพ และ 4) เพื่อเสนอแนวทางในการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าให้กับสับปะรดนางแลจังหวัดเชียงราย โดยประชากรในการศึกษาได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายทั้งสิ้น 54 คน ใช้วิธีการวิจัยเชิงปริมาณร่วมกับเชิงคุณภาพได้แก่ การสำรวจ การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการณ์

ผลการวิจัยด้านศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล มีศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร รองลงมา ได้แก่ ด้านมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และน้อยที่สุดได้แก่ ด้านมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ผลการศึกษาไข่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายพบว่า ต้นกล้าสับปะรดที่ใช้ในการเพาะปลูกส่วนใหญ่เพาะต้นกล้าขึ้นมาเอง ส่วนปุ๋ยมีการสั่งซื้อจากสหกรณ์การเกษตรตำบลนางแล การดำเนินงานในส่วนของการขึ้นตอนการปลูกสับปะรดส่วนใหญ่ใช้ต้นกล้าเดิมไม่มีการเพาะปลูกเพิ่มเติม เนื่องจากต้นสับปะรดหนึ่งต้นสามารถให้ผลผลิตได้ถึง 4 ปี การใส่ปุ๋ยต้นสับปะรดจะให้ปุ๋ยอยู่ 1 ครั้งโดยใช้ปุ๋ยยูเรีย สูตร 46-0-0 การเก็บเกี่ยว เกษตรกรจะเก็บเกี่ยวผลผลิตในช่วงเดือนเมษายนไปจนถึงกรกฎาคม

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขานิติศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย
Assistant Professor, Department of Communication Arts, Faculty of Management Sciences, Rajabhat Chiang Rai University, Chiang Rai Province.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์สาขาบริหารธุรกิจ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย
Assistant Professor, Department of Business Administration, Faculty of Management Sciences, Rajabhat Chiang Rai University, Chiang Rai Province.

³อาจารย์ประจำสาขาการจัดการโลจิสติกส์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย จังหวัดเชียงราย
Lecture, Department of Logistic Management, Faculty of Management Sciences, Rajabhat Chiang Rai University, Chiang Rai Province.

Corresponding author e-mail: aj_sermsiri@yahoo.com

Article history: Received 12 May 2019, Revised 31 May 2019, Accepted 31 May 2019

โดยใช้แรงงานคนในการเก็บเกี่ยวทั้งหมด ช่องทางการจัดจำหน่ายพบว่า มีอยู่ด้วยกัน 4 ช่องทางคือ 1)ขายปลีกให้กับนักท่องเที่ยว 2) ขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง 3) ส่งออกไปยังต่างประเทศ และ 4) แปรรูป ทั้งนี้เกษตรกรส่วนใหญ่มีการพยากรณ์การเพาะปลูกและมีการวางแผนด้านแรงงานก่อนทุกครั้ง ปัญหาที่พบคือ ไม่มีการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาช่วยในการจัดการ โรคราขาว น้ำฝนไม่เพียงพอ สับปะรดแตก ช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตสับปะรดและต้นทุน ผลการศึกษานี้ยังได้มีการเสนอวิธีการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงใหม่

คำสำคัญ: เกษตรกรปราดเปรื่อง สับปะรดนางแล โഴ้คุณค่า

Abstract

The objectives of this study were the following 1) To measure the potential of Nanglae pineapple farmers for promoting to be the smart farmers. 2) To study the value chain of Nanglae pineapple in Chiang Rai province. 3) To study and find the ways for enhance value chain management of Nanglae pineapple in Chiang Rai province. 4) To guideline recommendations to reduce cost and increase the value of Nanglae pineapple plant in Chiang Rai province. The research methodology used for the study was quantitative and qualitative by survey, focus group discussion and observation.

The result found that their potential of Nanglae pineapples farmers was moderate, the highest potential was proud of being a farmer. The second one was responsible for the environment and society and the lowest potential was having information for making decision.

The results of the value chain of Nanglae pineapple in Chiang Rai province showed that the farmers cultivate pineapple by their own seedlings, in term of fertilizers and hormones which ordered from shop in Nanglae sub-district. In operation process, most farmers use the original seedlings without added cultivation because in one pineapple tree which can yield up to 4 years. They manure fertilizer on time per year using by Urea Formula 46-0-0. In term of harvest produce, farmers harvest their produce by workers during April to July. Distribution channels, they have 4 main channels including 1) retail to tourists 2) wholesale to middle man 3) export and 4) processing. Farmers have forecasting the cultivation and labor planning before every time. Researcher found the problem in this research, farmers do not use the modern technology and equipment to help in management, white mold disease, insufficient rainwater, cracked pineapples and distribution channels. From these problems are directly affected to pineapple production and cost. Moreover, from the results of this study, researcher suggested the development of value chain management of Nanglae pineapple in Chiang Rai province.

Keywords: *Smart farmer, Nanglae pineapples, Value chain*

บทนำ

“ไทยแลนด์ 4.0” เป็นวิสัยทัศน์เชิงนโยบายการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย หรือโมเดลพัฒนาเศรษฐกิจของรัฐบาลภายใต้การนำของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นายกรัฐมนตรีและหัวหน้าคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ที่เข้ามาบริหารประเทศบนวิสัยทัศน์ที่ว่า “มั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โดยการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจไปสู่ “Value-Based Economy” หรือ “เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม” โดยมีฐานคิดหลัก คือ เปลี่ยนจากการผลิตสินค้า “โภคภัณฑ์” ไปสู่สินค้าเชิง “นวัตกรรม” เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนประเทศด้วยภาคอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม เปลี่ยนจากการเน้นภาคการผลิตสินค้าไปสู่การเน้นภาคบริการมากขึ้น

การพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทันสมัยหรือเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) เป็นหนึ่งในการพัฒนากลุ่มการเกษตรสมัยใหม่ภายใต้นโยบายดังกล่าว โดยเป็นการพัฒนาความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ นำไปสู่การพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรให้มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่างๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น

ในระดับท้องถิ่น แนวคิดเกษตรกรปราดเปรี๊องมีการนำลงสู่เกษตรกรท้องถิ่นตามนโยบายของรัฐผ่านหน่วยงานภาครัฐและเอกชน เนื่องจากการสนองนโยบายดังกล่าวเชื่อว่าจะสามารถช่วยเหลือเกษตรกรให้แก่ไขปัญหาสำคัญทางการเกษตรได้ โดยเฉพาะปัญหาด้านการเพาะปลูกและการตลาด สำหรับจังหวัดเชียงรายนั้น “สับปะรดนางแล” ถือเป็นผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดเชียงรายประจำจังหวัดที่เป็นที่รู้จักกันดีและได้รับความนิยมในท้องตลาด แต่ปัจจุบันกลับประสบปัญหาสินค้าเกษตรล้นตลาด ส่งผลให้ราคาตกต่ำมากเหลือเพียง 2 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสับปะรดนางแลเป็นสินค้าเกษตรที่ได้รับเครื่องหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเมื่อปี 2549 (กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2549) โดยพื้นที่เพาะปลูกตามสับปะรดนางแลที่ได้ขึ้นทะเบียนสินค้า GI ไว้ คือ พื้นที่ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล และ ภูแล มากที่สุดของจังหวัด มีพื้นที่ปลูกกว่า 5,000 ไร่ ผลผลิตกว่า 10,000 ตัน โดยพันธุ์นางแลมีเนื้อฉ่ำพื่อค้าจะรับซื้อคัดเฉพาะผลที่สวยงาม และได้มาตรฐาน หรือเฉพาะเกรดเอที่ราคากิโลกรัมละ 3-5 บาท แต่หากคุณภาพต่ำกว่าเกรดเอจะไม่รับซื้อ เช่นเดียวกับสายพันธุ์ภูแลจะถูกกดราคาเพราะลูกเล็ก ทำให้เกษตรกรต้องนำมาแปรรูปแทน บางรายปล่อยทิ้งให้สุกคาสวนเพื่อรอให้ราคาขยับขึ้นจึงเก็บจำหน่าย หากไม่ขึ้นก็ต้องปล่อยเน่าเพราะเก็บแล้วไม่คุ้มทุน (ครอบครัวข่าว 3. 2560)

เพื่อแก้ไขปัญหามาของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย งานวิจัยนี้จึงมีเป้าหมายในการศึกษาหาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊องยุคประเทศไทย 4.0 เพื่อหาแนวทางการเสริมสร้างศักยภาพที่เหมาะสมกับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล ในพื้นที่ตำบลนางแล เพื่อเป็นส่วนหนึ่งในการแก้ไขปัญหาผลผลิตล้นตลาด ราคาตกต่ำและลดปัญหาให้แก่ภาครัฐและเกษตรกรในอนาคต รวมถึงมีวัตถุประสงค์ในการศึกษาและปรับปรุงห่วงโซ่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายเพื่อสร้างมูลค่าให้กับสับปะรดนางแลและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ทั้งนี้ ผลของการศึกษานี้จะนำไปสู่การยกระดับ

เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลให้มีศักยภาพและคุณลักษณะของการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่องที่สามารถแก้ปัญหาสินค้าเกษตรและการบริหารจัดการธุรกิจเกษตรด้วยตนเอง อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพทุนมนุษย์ด้านการเกษตรที่ยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดเพื่อการยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่อง
2. เพื่อศึกษาใช้คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย
3. เพื่อศึกษาและหาแนวทางในการจัดการห่วงโซ่คุณค่าสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายให้มีประสิทธิภาพ
4. เพื่อเสนอแนวทางในการลดต้นทุนและเพิ่มมูลค่าให้กับสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา: มุ่งศึกษาด้านศักยภาพตามแนวคิดเกษตรกรปราดเป็รื่องของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล และใช้คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย
2. ขอบเขตด้านประชากรที่ศึกษา: การศึกษาวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาเฉพาะเกษตรกรที่ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล ในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 105 คน
3. ขอบเขตด้านพื้นที่ศึกษา: งานวิจัยนี้ศึกษาเฉพาะพื้นที่ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลนางแล ซึ่งเป็นพื้นที่ในการเพาะปลูกสับปะรดนางแลที่ได้รับการรับรองสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์

ประโยชน์ที่จะได้รับ

1. ได้ข้อมูลศักยภาพพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่องของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล ในเขตตำบลนางแล จังหวัดเชียงราย ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อนำไปวางแผนในการเสริมสร้างศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลต่อไป
2. ได้ทราบถึงการเชื่อมโยงของห่วงโซ่คุณค่าของผู้ปลูกสับปะรดนางแลตั้งกระบวนกรจัดการกล่าวพันธุ์ไปจนถึงกระบวนกรจัดการจำหน่าย ในกลุ่มผู้เพาะปลูกสับปะรดนางแลที่ได้รับการขึ้นทะเบียนตราสัญลักษณ์สิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ เพื่อจะได้มีแนวทางในการจัดการห่วงโซ่คุณค่าของผู้ปลูกสับปะรดนางแลให้มีประสิทธิภาพ และสามารถหลีกเลี่ยงหรือแก้ปัญหา ข้ออุปสรรคต่างๆ ที่อาจจะเกิดขึ้นต่อไป

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยนี้มีการทบทวนวรรณกรรมสำคัญที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ แนวคิดเกษตรกรปราดเป็รื่อง และแนวคิดใช้คุณค่า โดยมีสาระสำคัญดังนี้

1. แนวคิดเกษตรกรปราดเป็รื่อง (Smart Farmer)

ศูนย์ติดตามและพยากรณ์เศรษฐกิจการเกษตร (KU-OAE Foresight Center: KOFC) (2559) ได้วิเคราะห์ถึงการเปลี่ยนแปลงของระบบการผลิตครั้งใหญ่ที่ส่งผลต่อสภาพเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เรียกว่า “การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4” (4th Industrial Revolution) กำลังจะมาถึงในอนาคตอันใกล้ ซึ่งเป็นผลมาจากความก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่สำคัญ 5 ด้าน

ได้แก่ ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligent) พันธุวิศวกรรม (Genetics) นาโนเทคโนโลยี การพิมพ์สามมิติ และไบโอเทคโนโลยี

เทคโนโลยีเหล่านี้ล้วนแต่ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระบบการผลิตและการจ้างงาน ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกในอนาคตที่ส่งผลกระทบต่อแต่ละประเทศโดยเป็น “กระแสร่วม” ที่โลกกำลังดำเนินไปในอนาคตในทิศทางเดียวกันหรือเรียกว่า 5 เมกะเทรนด์ ได้แก่ 1) ความก้าวหน้าในการพัฒนาเทคโนโลยี 2) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากร 3) การเปลี่ยนขั้วอำนาจเศรษฐกิจของโลก 4) การขยายตัวของชุมชนเมือง และ 5) การขาดแคลนทรัพยากรและการเปลี่ยนแปลงทางสภาพอากาศ เพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงกระแสโลกในอนาคตและการเข้าสู่ยุคปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่ 4 ประเทศไทยจำเป็นต้องปรับนโยบายที่จะผลักดันเศรษฐกิจทั้งระบบ ทั้งอุตสาหกรรม และเศรษฐกิจระดับรากฐานของประเทศ

ประเทศไทยจึงประกาศนโยบายปฏิรูปเศรษฐกิจครั้งใหญ่ด้วยนโยบาย “ประเทศไทย 4.0” คือ การปฏิรูปโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีเข้ามาช่วยพัฒนา คือ เปลี่ยนจากการทำปริมาณมากแต่ได้ผลน้อย เป็นการทำปริมาณน้อยแต่ได้ผลมาก ซึ่งต้องอาศัยกระบวนการพัฒนา 3 เรื่อง คือ 1) เปลี่ยนจากการผลิตสินค้าโภคภัณฑ์ไปสู่สินค้าเชิงนวัตกรรม 2) เปลี่ยนจากการขับเคลื่อนด้วยอุตสาหกรรมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยี และ 3) เปลี่ยนจากภาคการผลิตสินค้าไปสู่ภาคบริการมากขึ้นซึ่งแตกต่างกับนโยบาย “ประเทศไทย 3.0” ในปัจจุบันที่เน้นอุตสาหกรรมหนักและทำให้ประเทศไทยติดอยู่ใน 3 ก้นดัก คือ รายได้ปานกลาง ความเหลื่อมล้ำ และความไม่สมดุลในการพัฒนา

สำหรับความพร้อมของภาคการเกษตร 4.0 เพื่อรองรับการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจ “ภายใต้โมเดลไทยแลนด์ 4.0” ภาคการเกษตรควรให้ความสำคัญในการเตรียมความพร้อมบุคลากรสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง หรือ Smart Farmer ที่มีความก้าวหน้าในการนำเทคโนโลยีมาใช้ในการผลิตและการตลาด มีการติดตามสถานการณ์ต่าง ๆ เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีการนำข้อมูลข่าวสารด้านการเกษตรมาประยุกต์ใช้ในการเกษตรของตนเองมากขึ้น

การคัดกรองเกษตรกรที่มีคุณสมบัติเหมาะสมกับการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องนั้น กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้กำหนดหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 2 ประเด็นหลัก คือ รายได้ของครัวเรือนเกษตรไม่ต่ำกว่า 180,000 บาท/ปีและมีคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ดังนี้ (สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร. 2559; ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP. 2559)

1) เป็นผู้มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยีทางการเกษตร หรือให้คำแนะนำปรึกษากับผู้อื่นที่สนใจในเรื่องที่ทำอยู่ได้

2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet, Mobile smart phone เป็นต้น

3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน สามารถเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ ตลอดจนสามารถจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)

4) เป็นผู้มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP/GMP เกษตรอินทรีย์ หรือมาตรฐานอื่นๆ

5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green economy) มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง

6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพการเกษตร รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้คนรุ่นต่อไป มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร

จากคุณสมบัติทั้ง 6 ข้อ จึงได้มีการจัดทำเป็นหลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรที่เป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง แบ่งตามคุณสมบัติพื้นฐาน 6 ข้อ ตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1: หลักเกณฑ์การพิจารณาคัดเลือกเกษตรกรปราดเปรื่อง

คุณสมบัติ	ตัวบ่งชี้
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ 1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet, Mobile Phone, Smart Phone เป็นต้น 2.2 มีการบันทึกและใช้ข้อมูลมาวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด 2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้
3. มีการบริหารจัดการการผลิตและการตลาด	3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน 3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ 3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ 4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อม/สังคม	5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) 5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป 6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป 6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร

ที่มา : สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร (2559)

ทั้งนี้ เมื่อประเมินคุณสมบัติของเกษตรกรแล้ว ผ่านทั้งคุณสมบัติด้านรายได้ และคุณสมบัติพื้นฐานครบทั้ง 6 ข้อ โดยผ่านตัวบ่งชี้อย่างน้อย 1 ตัวในแต่ละคุณสมบัติเกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Existing Smart Farmer แต่หากไม่ผ่านคุณสมบัติด้านรายได้หรือคุณสมบัติพื้นฐานหรือทั้งสองคุณสมบัติ เกษตรกรรายนั้นจะอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer

การพัฒนาเกษตรกรไทยสู่การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ที่ทันสมัยหรือเกษตรกรปราดเปรี๊องจะสามารถช่วยเหลือเกษตรกรในการแก้ไขปัญหาด้านการเพาะปลูก การตลาด หรือด้านอื่นๆ ยกตัวอย่างเช่น ผลผลิตทางการเกษตรของจังหวัดเชียงราย “สับปะรดนางแล” ถือเป็นผลผลิตทางการเกษตรประจำจังหวัดที่เป็นที่รู้จัก และนิยมในท้องตลาด ทุกปีมักจะประสบปัญหาล้นตลาด ราคาตกต่ำ เหลือเพียง 2 บาทต่อกิโลกรัม ซึ่งสับปะรดนางแลเป็นสินค้าเกษตรที่ได้รับเครื่องหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (Geographical Indication: GI) จากกรมทรัพย์สินทางปัญญาเมื่อปี 2549 (กรมทรัพย์สินทางปัญญา. 2549) โดยพื้นที่เพาะปลูกตามสับปะรดนางแลที่ได้ขึ้นทะเบียนสินค้า GI ไว้ให้แก่พื้นที่ตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งมีพื้นที่ปลูกสับปะรดพันธุ์นางแล และ ภูแล มากที่สุดของจังหวัด มีพื้นที่ปลูกกว่า 5,000 ไร่ ผลผลิตกว่า 10,000 ตัน โดยพันธุ์นางแลมีเนื้อฉ่ำพื่อค้าจะรับซื้อคัดเฉพาะผลที่สวยงาม และได้มาตรฐาน หรือเฉพาะเกรดเอ ที่ราคากิโลกรัมละ 3-5 บาท แต่หากคุณภาพต่ำกว่าเกรดเอจะไม่รับซื้อ เช่นเดียวกับสายพันธุ์ภูแล จะถูกกดราคาเพราะลูกเล็ก ทำให้เกษตรกรต้องนำมาแปรรูปแทน บางรายปล่อยทิ้งให้สุกคาสวนเพื่อรอให้ราคาขายขึ้นจึงเก็บจำหน่าย หากไม่ขึ้นก็ต้องปล่อยเน่าเพราะเก็บแล้วไม่คุ้มทุน (ครอบครัวข่าว 3. 2560)

ดังนั้น เพื่อแก้ไขปัญหาของเกษตรกรในพื้นที่ตำบลนางแล โดยการเสริมสร้างเกษตรกรให้มีศักยภาพในการเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) จะส่งผลให้ เกษตรกรสามารถลดต้นทุนการผลิต และสามารถผลิตสินค้าสับปะรดนางแลที่มีคุณภาพ รวมถึงการสร้างให้เกษตรกรสามารถทำการตลาดสินค้าสับปะรดนางแลได้ด้วยตนเอง แต่ขั้นตอนการที่จะเสริมสร้างให้เกษตรกรมีศักยภาพในการเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง (Smart Farmer) นั้นก็ต้องมีขั้นตอนการดำเนินงานที่เป็นระบบสอดคล้องกับบริบทของเกษตรกรในพื้นที่ เพื่อให้การพัฒนานั้นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดการพัฒนาอย่างแท้จริง

2. แนวคิดโซ่คุณค่า

2.1 ความหมายของโซ่คุณค่า

โซ่คุณค่า (Value Chain) ตามแนวคิดของ Michael E. Porter เชื่อว่าองค์กรต่างๆ ที่ผลิตสินค้าหรือบริการจะต้องมีการกำหนดกิจกรรมต่างๆอย่างเป็นระบบและผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายเงินสำหรับสินค้านั้นซึ่งการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆเข้าด้วยกันส่งผลให้องค์กรสามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันในตลาดได้ (Porter. 1985)

ขณะที่ Schmitz (2005) กล่าวว่า โซ่คุณค่าคือลำดับของกิจกรรมที่จำเป็นต่อการผลิตสินค้าและบริการ โดยแนวคิดของโซ่คุณค่ากลายเป็นสิ่งสำคัญในการวิเคราะห์และวางแผน ซึ่งประกอบไปด้วย 3 ลักษณะดังต่อไปนี้ 1) กิจกรรมต่างๆ มักจะแตกต่างกันออกไปในแต่ละห่วงโซ่คุณค่า 2) บางกิจกรรมสามารถสร้างมูลค่าและผลกำไรมากกว่ากิจกรรมอื่น และ 3) ผู้ดำเนินกิจกรรมบางคนมีอำนาจเหนือกว่าผู้อื่น เช่น ผู้ที่มีอำนาจมักจะเป็นผู้กำหนดแผนงานและบังคับใช้

2.2 แบบจำลองโซ่คุณค่า

แบบจำลองโซ่คุณค่าจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกิจกรรมในโซ่คุณค่า ตั้งแต่กิจกรรมการจัดหา แหล่งวัตถุดิบ การแปรรูป กิจกรรมการส่งมอบสินค้า การบริหารให้กับลูกค้า โดยมุ่งสร้างความสามารถในการแข่งขันทางธุรกิจและองค์กร ด้วยการวิเคราะห์คุณค่าเพิ่มที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน และกิจกรรมต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร ดังนั้น โซ่คุณค่าจึงเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร เพื่อที่จะสร้างคุณค่าในกิจกรรมต่างๆ (Value-Added Activities) ขององค์กร ซึ่งจะเชื่อมโยงกับลูกค้าในโซ่อุปทานด้วยการเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร โดยทั่วไปการดำเนินธุรกรรมขององค์กร ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย ซึ่ง Porter ได้จำแนกกิจกรรมโซ่คุณค่าเป็นกิจกรรมหลัก (Primary Activities) กับกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) โดยกิจกรรมหลักได้เกี่ยวข้องโดยตรงกับการสร้างคุณค่าเพิ่ม (Value-Added) ให้แก่ผลิตภัณฑ์ การบริการที่ส่งมอบให้กับทางลูกค้า แบบจำลองโซ่คุณค่าได้ กิจกรรมโซ่คุณค่าที่เป็นกิจกรรมหลัก (Primary Activities) สามารถจำแนกได้ตามประเภท คือ

1) โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistics) เป็นกิจกรรมการรับวัตถุดิบ (Raw Materials) จาก Suppliers โดยรวมถึงการจัดเก็บเพื่อรอการเบิกจ่ายเพื่อใช้ในสายงานการผลิตเพื่อดำเนินการแปรรูป เป็นผลิตภัณฑ์

2) การปฏิบัติการ (Operations) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบ เป็นผลิตภัณฑ์หรืออาจเรียกว่าการผลิต (Production) เช่น การวางแผน และการรับวัตถุดิบ (Material Handling) การเก็บรักษา และเบิกจ่ายวัตถุดิบ (Warehousing and Storage) การควบคุมและดูแลยอด คงเหลือของวัตถุดิบ (Inventory Control) การจัดตารางการรับวัตถุดิบ (Vehicle Scheduling) การส่งคืน วัตถุดิบให้แก่ซัพพลายเออร์ (Return Material to Suppliers) เป็นต้น การปฏิบัติการ (Operations) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบเป็นผลิตภัณฑ์ หรืออาจเรียกว่าการผลิต (Production) กิจกรรมเกี่ยวกับการแปลง (Transforming) วัตถุดิบไปเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น การบริหารจัดการเครื่องจักรที่ใช้ในการผลิต (Machining) การบรรจุหีบห่อ (Packaging) การบำรุงรักษา อุปกรณ์การผลิต (Equipment Maintenance) การทดสอบคุณภาพผลิตภัณฑ์ (Testing) เป็นต้น

3) โลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics) เมื่อกระบวนการแปรรูปวัตถุดิบเป็นผลิตภัณฑ์เสร็จ เรียบร้อยแล้วก็มีขั้นตอนของการส่งมอบสินค้าไปยังลูกค้าต่างๆ ในโซ่อุปทาน ตั้งแต่โรงงานผลิตต้นน้ำจนถึงลูกค้าซึ่งเป็นปลายทาง รวมถึงกิจกรรมเกี่ยวกับการรวบรวม (Collecting) เก็บรักษา (Storing) และส่งมอบ (Distributing) ผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า เช่น การเก็บรักษาและเบิกจ่ายผลิตภัณฑ์สำเร็จรูป (Finished Goods การจัดการตารางการส่งสินค้า (Scheduling Transportation) การดำเนินการเกี่ยวกับการจัดส่งสินค้า (Delivery Operations) เป็นต้น

4) การตลาดและการขาย (Marketing and Sales) เป็นการวิเคราะห์ความต้องการลูกค้าใช้เป็นข้อมูล การวางแผนกิจกรรมเกี่ยวกับการขายผลิตภัณฑ์ให้แก่ลูกค้า เช่น การโฆษณา (Advertising) การส่งเสริมการขาย (Promotion) การขายการเสนอราคา (Quoting) การเลือกผู้จัดจำหน่าย (Selecting Supplier) การสร้างและรักษาความสัมพันธ์กับผู้จัดจำหน่าย (Channel Relations) การตั้งราคา (Pricing) เป็นต้น

5) การบริการ (Service) การให้บริการลูกค้าไม่ใช่เป็นเพียงแค่กิจกรรมแต่เป็นผลกระทบต่อกิจกรรมอื่นๆ ของโลจิสติกส์ การตัดสินใจทั้งหมดเกี่ยวกับ โลจิสติกส์ มาจากความต้องการที่จะให้บริการเพื่อลูกค้า รวมถึงการ บริการหลังการขาย ถือเป็นเรื่องสำคัญเป็นอย่างมาก

กิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) เป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมหลักให้เกิด ประสิทธิภาพ ประกอบด้วย

1) โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร (Firm Infrastructure) ประกอบด้วยปัจจัยและระบบสนับสนุน (Support System) การดำเนินงานองค์กร เช่น การเลือกทำเลที่ตั้งโรงงานและสำนักงาน การเงิน ปัจจัย สนับสนุนการผลิต

2) การบริหารทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management) ทรัพยากรมนุษย์เป็นส่วนที่สำคัญ ากส่วนหนึ่ง เพราะถือธุรกิจหรือองค์กร จะประสบความสำเร็จหรือไม่ขึ้นอยู่กับ ทรัพยากรมนุษย์ การบริหาร ทรัพยากรบุคคล ประกอบด้วย การสรรหาบุคคล (Employee Recruiting) ที่มีคุณสมบัติเหมาะสม การฝึกอบรม (Training) ให้กับพนักงาน การประเมินผลงานและจ่ายค่าตอบแทน คัดสรรพนักงานที่มีคุณภาพ

3) การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) ซึ่งได้แก่การพัฒนาเทคโนโลยี (Technology Management) โดยมุ่งการศึกษาค้นคว้าวิจัยนวัตกรรมใหม่ ๆ เพื่อพัฒนาองค์กรให้มีความสามารถแข่งขันกับ คู่แข่งอื่นได้ เช่น Samsung จะให้ความสำคัญกับแผนก R&D (Research and Development) เป็นอย่างมาก โดยมีการจัดตั้งสถาบันวิจัยทั่วโลกเพื่อเป็นการพัฒนาเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ

4) การจัดหา (Procurement) ประกอบด้วยกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการจัดหาปัจจัย ทรัพยากร สำหรับการดำเนินงาน การจัดหา/จัดซื้อ วัตถุดิบเพื่อผลิต รวมถึงการเจรจากับคู่ค้าและ สร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับซัพพลายเออร์ เพื่อการจัดซื้อวัตถุดิบและเครื่องจักร

3. การวิเคราะห์โซ่คุณค่า

การวิเคราะห์โซ่คุณค่า (Value chain analysis) เป็นเครื่องมือที่มีประโยชน์สำหรับการทำงาน และใช้ ในการออกแบบองค์กร และวางแผนงานในองค์กรเพื่อที่จะสร้างมูลค่าเพิ่มให้ได้มากที่สุด โดยมีกระบวนการในการวิเคราะห์ 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 1) การวิเคราะห์กิจกรรม ขั้นตอนแรกจะมีการระดมความคิดเกี่ยวกับกิจกรรมที่องค์กร หรือ พนักงานหรือบริษัทจะต้องดำเนินการเพื่อเพิ่มประสบการณ์ที่ดีให้กับลูกค้า กระบวนการคิดนี้อยู่ในส่วนของกระบวนการกิจกรรมทางธุรกิจ ที่องค์กรใช้เพื่อบริการลูกค้า รวมทั้งการตลาดของผลิตภัณฑ์หรือบริการ (Service) เช่น เป้ายอดการสั่งซื้อจากลูกค้า กระบวนการปฏิบัติงาน กระบวนการจัดส่ง ส่วนงานสนับสนุนและอื่นๆ ซึ่งองค์กรจำเป็นต้องคิดเกี่ยวกับกระบวนการหรือขั้นตอนอื่นๆ อีกมากมาย

ขั้นที่ 2) การวิเคราะห์คุณค่า ขั้นตอนนี้จะเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมที่องค์กรได้ระบุในแต่ละรายการ “ปัจจัยที่คุ้มค่า” สิ่งที่มีคุณค่าต่อลูกค้าขององค์กรในแต่ละกิจกรรมที่จะดำเนินการ

ขั้นที่ 3) การเปลี่ยนแปลงการประเมินและวางแผนสำหรับการดำเนินการ หลังจาก ที่องค์กร ได้ทำการ วางแผนตามกระบวนการทำงานตั้งแต่ขั้นที่ 1 และขั้นที่ 2 เสร็จแล้ว องค์กรจะได้แนวทางที่สามารถเพิ่มค่าหรือ มูลค่าเพิ่มจากการส่งมอบให้กับลูกค้า และถ้าองค์กรสามารถส่งมอบสิ่งเหล่านี้ที่เป็นบริการขององค์กรได้ตาม ตามต้องการของลูกค้า ขั้นตอนนี้้องค์กรจำเป็นต้องเปลี่ยนแปลง บางอย่างเพื่อให้ทีมงานของธุรกิจสามารถทำได้จริง ภายใต้ศักยภาพและประสิทธิภาพในปัจจุบัน

โดยสรุปแล้ว โഴ้คุณค่าจะมุ่งเน้นให้ความสำคัญกับกิจกรรมในโซ้คุณค่า ตั้งแต่กิจกรรมการจัดหา แหล่งวัตถุดิบ การแปรรูป กิจกรรมการส่งมอบสินค้า การบริหารให้กับลูกค้า โดยมุ่งสร้างความสามารถการแข่งขันทางธุรกิจและองค์กร ด้วยการใช้วิเคราะห์คุณค่าที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน และกิจกรรมต่างๆ เพื่อ เชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร ดังนั้นโซ้คุณค่าจึงเป็นการเชื่อมโยงกิจกรรมต่างๆ ขององค์กร เพื่อที่จะ สร้างคุณค่าในกิจกรรมต่างๆ (Value-Added Activities) ขององค์กร ซึ่งจะเชื่อมโยงกับคู้้ค่าในโซ้คุณค่าด้วย การเชื่อมโยงกิจกรรมที่เกิดขึ้นทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร โดยทั่วไปการดำเนินธุรกิจขององค์กร ส่วนใหญ่ประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบผสมผสานทั้งเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ ได้แก่ การสำรวจ การสนทนากลุ่ม และการสังเกต โดยมีรายละเอียดวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1. ประชากรในการศึกษา

ประชากรที่ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างได้แก่เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลที่ได้ขึ้นทะเบียนใช้เครื่องหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ (GI) จากองค์การบริหารส่วนตำบลนางแลจำนวน 105 รายกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา ได้แก่ เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลที่ได้ขึ้นทะเบียนใช้เครื่องหมายสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ โดยใช้วิธีการสุ่มตัวอย่างแบบสมัครใจ (Volunteer Sampling) รวมมีจำนวนกลุ่มตัวอย่างในการศึกษาครั้งนี้จำนวน 54 คน

2. เครื่องมือในการศึกษา

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยใช้เครื่องมือได้แก่

2.1 แบบสอบถาม (Questionnaire) โดยจำแนกแบบสอบถามออกเป็น 2 ชุดได้แก่

2.1.1 แบบสอบถามวัดศักยภาพเกษตรกรในการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง โดยแบบสอบถามนี้พัฒนาขึ้นตามคุณลักษณะพื้นฐาน 6 ประการ ที่กำหนดโดยสำนักงานเศรษฐกิจเกษตร (2559) คำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป
- ตอนที่ 2 คำถามวัดศักยภาพเกษตรกรในการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง ได้แก่ 1) มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ 2) มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ 3) มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด 4) มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค 5) มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม และ 6) มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร

2.1.2 แบบสอบถามเพื่อศึกษาหวังโซ้คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย คำถามในแบบสอบถามประกอบด้วย

- ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ชื่อไร ชื่อเจ้าของไร ที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์ ประสบการณ์ในการทำไร วุฒิการศึกษา ขนาดพื้นที่เพาะปลูก จำนวนแรงงาน เหตุผลที่ปลูกสับปะรดนางแล
- ตอนที่ 2 ข้อมูลการจัดซื้อของไร ปริมาณคำสั่งซื้อปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฮอร์โมน แหล่งจัดซื้อ

- ตอนที่ 3 โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistics) วัตถุประสงค์ที่ใช้ในการเพาะปลูกสับปะรดนางแลประกอบด้วย ราคา แหล่งจัดซื้อ อายุการใช้งาน ปัญหาและอุปสรรคที่พบ
- ตอนที่ 4 การดำเนินงาน (Operation) ประกอบด้วย ขั้นตอนการเพาะปลูกสับปะรดนางแล ระยะเวลาในการเพาะปลูกไปจนถึงเก็บเกี่ยว การบริหารงานเชิงการค้า ปัญหาที่พบ
- ตอนที่ 5 โลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics) ประกอบด้วย ขั้นตอนการเก็บเกี่ยว ปัญหาและอุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับการเก็บเกี่ยวและส่งมอบ
- ตอนที่ 6 การตลาดและการขาย (Marketing and sales) ประกอบด้วย ลูกค้ารายสำคัญ ชื่อลูกค้า ความถี่ในการสั่งซื้อ ลักษณะการจัดส่ง ระยะเวลาและระยะทาง วิธีการสั่งซื้อของลูกค้า
- ตอนที่ 7 กิจกรรมสนับสนุน ประกอบด้วย การบริหารจัดการด้านการจัดหาวัตถุดิบและทรัพยากร การพัฒนาด้านเทคโนโลยี การจัดการด้านทรัพยากรมนุษย์ โครงสร้างสนับสนุนอื่นๆ

2.2 ประเด็นคำถามในการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยเป็นคำถามกึ่งโครงสร้างเพื่อสอบถามถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินงานกิจกรรมต่างๆ ภายในห่วงโซ่คุณค่าสับปะรดนางแลและระดมสมองเพื่อหาแนวทางในการพัฒนาประสิทธิภาพเพื่อลดต้นทุนการดำเนินงาน

2.3 แบบบันทึกการสังเกตการณ์ (Observation) เป็นการบันทึกข้อมูลที่ได้จากการลงพื้นที่เพื่อสำรวจรูปแบบการเพาะปลูกสับปะรดนางแลในตำบลนางแล ตั้งแต่การจัดซื้อต้นกล้า ปุ๋ยและฮอร์โมนรวมไปถึงวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเพาะปลูก การเพาะปลูกในแต่ละขั้นตอน การเก็บเกี่ยว การขนส่งและกระจายสินค้า การจัดจำหน่าย การแปรรูป

การออกแบบเครื่องมือในการทำวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการวัดศักยภาพเกษตรกรตามเกณฑ์ที่กำหนดโดยสำนักงานเศรษฐกิจเกษตรกรรม 3 สำหรับกลุ่มเกษตรกรเป้าหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นมาตรฐานเดียวกัน ในการที่จะนำไปเปรียบเทียบกับมาตรฐานในระดับชาติ รวมไปถึงการทบทวนวรรณกรรมต่างๆ และนำไปหาความตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) กับผู้ทรงคุณวุฒิ ปรับแก้ตามคำแนะนำก่อนนำไปรวบรวมข้อมูล

3. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ดำเนินการแบ่งการวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยออกเป็น 2 ประเภทตามลักษณะของข้อมูล ได้แก่

3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณที่ได้จากการสำรวจตามแบบประเมินศักยภาพฯ จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าสถิติที่เกี่ยวข้อง เช่น ร้อยละ ค่าเฉลี่ย เป็นต้น

3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพที่ได้จากการสนทนากลุ่มและการสังเกต จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการสังเคราะห์ข้อมูลรวบรวมตามประเด็นที่ค้นพบ

สรุปและอภิปรายผล

ผลการศึกษาโดยสรุปพบดังนี้

1. ศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดเพื่อการยกระดับความสามารถของเกษตรกรในการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่อง

ผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 63.96) มีอายุส่วนใหญ่มากกว่า 60 ปี โดยทั้งหมดมีรายได้จากการขายสับปะรดไม่ผ่านเกณฑ์การประเมินคือ 180,000 บาทต่อปี

ตารางที่ 2: ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่องในภาพรวม 6 ด้าน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับศักยภาพ
1. มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	3.50	1.03	ปานกลาง
2. มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.59	1.20	ปานกลาง
3. มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.05	0.78	ปานกลาง
4. มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	3.37	0.91	ปานกลาง
5. มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	3.57	1.35	มาก
6. มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	4.36	0.85	มาก
รวม	3.39	1.35	ปานกลาง

จากตารางที่ 2 พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล มีศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเป็รื่อง อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.36 รองลงมา ได้แก่ ด้านมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.57 และน้อยที่สุดได้แก่ ด้านมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.59

ตารางที่ 3: ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกร
ปราดเปรี๊งในแตละด้าน

รายการ	\bar{X}	S.D.	ระดับศักยภาพ
ด้านที่ 1 มีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่	3.50	1.03	ปานกลาง
1.1 สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้	3.37	1.29	ปานกลาง
1.2 สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น	3.63	1.03	ระดับมาก
ด้านที่ 2 มีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ	2.59	1.20	ปานกลาง
2.1 สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone เป็นต้น	2.33	1.26	น้อย
2.2 มีการบันทึกและใช้ข้อมูลวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการ และบริหารจัดการผลผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด	2.74	1.39	ปานกลาง
2.3 มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้	2.70	1.42	ปานกลาง
ด้านที่ 3 มีการบริหารจัดการผลผลิตและการตลาด	3.05	0.78	ปานกลาง
3.1 มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน	3.37	1.20	ปานกลาง
3.2 มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้	3.15	1.05	ปานกลาง
3.3 มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (Zero waste management)	2.63	1.38	ปานกลาง
ด้านที่ 4 มีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค	3.37	0.91	ปานกลาง
4.1 มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ	3.52	1.14	มาก
4.2 มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ ฯลฯ	3.22	1.04	ปานกลาง
ด้านที่ 5 มีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม	3.57	1.35	มาก
5.1 มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy)	3.74	1.49	มาก
5.2 มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง	3.41	1.46	ปานกลาง
ด้านที่ 6 มีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร	4.36	0.85	มาก
6.1 มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	4.22	1.00	มาก
6.2 รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป	4.44	1.00	มาก
6.3 มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร	4.41	0.79	มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า เกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแล มีศักยภาพตามคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง ด้านมีความรู้ในเรื่องที่ทำอยู่ อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ สามารถเป็นเกษตรกรต้นแบบหรือจุดเรียนรู้ให้กับผู้อื่น โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.63 รองลงมาได้แก่ สามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดเทคโนโลยี หรือให้คำแนะนำปรึกษาให้กับผู้อื่นได้ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37

ศักยภาพด้านมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจ อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ การบันทึกและใช้ข้อมูลวิเคราะห์ เพื่อวางแผนก่อนเริ่มดำเนินการและบริหารจัดการการผลิตให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.74 รองลงมา ได้แก่ มีการนำข้อมูลมาใช้ในการแก้ไขปัญหาและพัฒนาอาชีพของตนเองได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.70 น้อยที่สุดได้แก่ สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลทั้งจากเจ้าหน้าที่และผ่านทางระบบเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอื่นๆ เช่น Internet Mobile Phone Smart Phone เป็นต้น ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.33

ศักยภาพด้านมีการบริหารจัดการการผลิตและการตลาด อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความสามารถในการบริหารจัดการปัจจัยการผลิต แรงงาน และทุน โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.37 รองลงมา ได้แก่ มีความสามารถในการเชื่อมโยงการผลิตและการตลาดเพื่อให้ขายผลผลิตได้ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.15 น้อยที่สุดได้แก่ มีการจัดการของเหลือจากการผลิตที่มีประสิทธิภาพ (zero waste management) ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.63

ศักยภาพตามด้านมีความตระหนักถึงคุณภาพสินค้าและความปลอดภัยของผู้บริโภค อยู่ในระดับปานกลาง โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีความรู้หรือได้รับการอบรมเกี่ยวกับมาตรฐาน GAP GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 รองลงมา ได้แก่ มีกระบวนการผลิตที่สอดคล้องกับมาตรฐาน GAP, GMP เกษตรอินทรีย์ หรือ มาตรฐานอื่นๆ ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.22

ศักยภาพตามด้านมีความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมและสังคม อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ มีกระบวนการผลิตที่ไม่ก่อให้เกิดมลภาวะและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม (Green Economy) โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 รองลงมา ได้แก่ มีกิจกรรมช่วยเหลือชุมชนและสังคมอย่างต่อเนื่อง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.41

ศักยภาพด้านมีความภูมิใจในความเป็นเกษตรกร อยู่ในระดับมาก โดยด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดได้แก่ รักและหวงแหนพื้นที่และอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป โดยค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.44 รองลงมาได้แก่ มีความสุขและพึงพอใจในการประกอบอาชีพการเกษตร ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.41 และน้อยที่สุดได้แก่ มีความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพทางการเกษตรไว้ให้รุ่นต่อไป ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.22

จากการวัดศักยภาพการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องของเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลในเขตตำบลนางแล อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยการใช้คุณสมบัติพื้นฐาน 6 ด้านของสำนักงานเศรษฐกิจเกษตรกำหนดไว้ พบว่า เกษตรกรมีศักยภาพในการก้าวเข้าสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่องอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งหากต้องการพัฒนาเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวอาจมีความจำเป็นต้องมีการออกแบบแนวทางการยกระดับที่มีความจำเพาะเจาะจงเป็นพิเศษ และอาจต้องใช้เวลานานพอสมควร

การวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลทั้งในเกณฑ์รายได้และคุณสมบัติขั้นพื้นฐานพบว่า กลุ่มเกษตรกรดังกล่าวจัดอยู่ในกลุ่ม Developing Smart Farmer (สำนักงานเศรษฐกิจเกษตร. 2559) คือ รายได้ไม่ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ คือ 180,000 บาทต่อปี แต่การประเมินศักยภาพผ่านเกณฑ์ตัวชี้วัดในแต่ละด้านอย่างน้อย 1 ตัวชี้วัด ทำให้เห็นว่า การพัฒนา

เกษตรกรกลุ่มดังกล่าวจำเป็นต้องมีแนวทางในการพัฒนาที่มีความจำเพาะเจาะจงเป็นพิเศษ เพื่อเกษตรกรกลุ่มดังกล่าวสามารถยกระดับความสามารถเพื่อก้าวเข้าสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊องได้

แต่เนื่องด้วยอายุของเกษตรกร ซึ่งส่วนใหญ่มีอายุมากกว่า 60 ปี สอดคล้องกับข้อมูลของ สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560) ที่ระบุว่า สมาชิกในครัวเรือน เกษตรที่อายุมากกว่า 64 ปีขึ้นไป อาจเป็นอุปสรรคในการพัฒนา จำเป็นต้องมุ่งแนวทางการพัฒนาไปสู่ทายาทของเกษตรกร เพื่อพัฒนาให้เป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง เช่นเดียวกับแนวทางการพัฒนา Young Smart ตามผลการวิจัยของ นลทวรรณ มากหลาย และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ (2559) อาจจะได้ผลมากกว่าการพัฒนาหรือยกระดับกับกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดโดยตรง อันจะส่งผลให้เกิดความสำเร็จ ในการพัฒนาเกษตรที่ยั่งยืนอย่างแท้จริง ซึ่งกระบวนการพัฒนาการเกษตรที่ยั่งยืนที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องทำให้เกษตรกรสามารถเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง (ธันวา จิตต์สงวน. 2543) ซึ่งเกษตรกรที่มีอายุน้อยจะมีทักษะในการเรียนรู้ดีกว่ากลุ่มเกษตรกรที่มีอายุสูง

ดังนั้น การพัฒนาเพื่อยกระดับศักยภาพเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลเพื่อให้เกิดการพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง จำเป็นพัฒนาหลักสูตรที่มีความจำเพาะเจาะจงเป็นพิเศษสำหรับกลุ่ม เกษตรกรดังกล่าว หรืออาจใช้กระบวนการพัฒนาทายาทเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลเพื่อพัฒนาสู่ การเป็นเกษตรกรรุ่นใหม่ หรือ Young Smart Farmer ก่อนที่ก้าวเข้าสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรี๊อง ในที่สุด

2. ห่วงโซ่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงราย

ผลการศึกษาพบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 54.90) มีอายุ ระหว่าง 31-45 ปี (ร้อยละ 47.06) เกษตรกรส่วนใหญ่ปลูกสับปะรดมาแล้วมากกว่า 15 ปี (ร้อยละ 35.29) ส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี (ร้อยละ 43.14) ขนาดพื้นที่เพาะปลูกของเกษตรกร ส่วนใหญ่มีเนื้อที่มากกว่า 30 ไร่ (ร้อยละ 49.02) เกษตรกรมีการจ้างคนงานในการเพาะปลูกแต่ละครั้ง มากกว่า 10 คน (ร้อยละ 72.55) ส่วนของรายได้เกษตรกรส่วนใหญ่ มีรายได้อยู่ที่ประมาณ 100,001-200,000 บาทต่อปี (ร้อยละ 41.18)

ผลการศึกษาห่วงโซ่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายสามารถแบ่งได้เป็น กิจกรรมหลัก (Primary Activities) ซึ่งกิจกรรมหลักประกอบไปด้วย โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistics) การปฏิบัติการ (Operations) โลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics) การตลาดและการขาย (Marketing and Sales) การบริการ (Service) และกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) ซึ่งกิจกรรมสนับสนุนประกอบไปด้วย โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร (Firm Infrastructure) การบริหาร ทรัพยากรบุคคล (Human Resource Management) การวิจัยและพัฒนา (Research & Development) การจัดซื้อ (Procurement) โดยสามารถสรุปได้ดังนี้

โลจิสติกส์ขาเข้า (Inbound Logistics) เกษตรกรส่วนใหญ่เพาะต้นกล้าเองถึงร้อยละ 72.54 โดยใช้หน่อที่ได้จากต้นแม่ในไร่ของเกษตรกรเอง ส่วนเกษตรกรที่จะต้องจัดหาหน่อสับปะรดมี อยู่ร้อยละ 27.46 ซึ่งหน่อสับปะรดนางแลเองสามารถหาซื้อได้ง่ายในตำบลนางแล โดยมีราคาจำหน่าย อยู่ที่ต้นละ 1 บาท ปุ๋ยยูเรียเกษตรกรหาซื้อจากร้านค้าในตำบลนางแลร้อยละ 45.09 โดยส่วนใหญ่ เกษตรกรจะซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์ตำบลนางแลซึ่งจะได้ราคาถูกกว่าที่อื่น ส่วนร้อยละ 31.37 นั้นซื้อปุ๋ย ยูเรียนองเขตตำบลนางแล โดยส่วนใหญ่จะเข้ามาซื้อในตัวเมืองเชียงราย

ในด้านการเตรียมดินเกษตรกรส่วนใหญ่ใช้เวลาเตรียมดินมากกว่า 7 วัน คิดเป็นร้อยละ 50.98 ซึ่งส่วนใหญ่และใช้แรงงานมากกว่า 7 คน ในการเตรียมดิน คิดเป็นร้อยละ 66.67 ขั้นตอนในการเตรียมดินสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลรายใหม่จะต้องมีการเลือกพื้นที่เพาะปลูกที่เหมาะสมเสียก่อนโดยควรเลือกพื้นที่ที่เป็นดินดอนหรือที่ราบความลาดเทไม่เกิน 5-10 เปอร์เซ็นต์ ไม่มีน้ำท่วมขังห่างไกลจากแหล่งมลพิษและมีการคมนาคมที่สะดวกเพื่อเหมาะสมแก่การลำเลียงผลผลิตไปจำหน่าย ลักษณะของดินควรเป็นดินร่วนปนทราย หรือดินที่มีการระบายน้ำได้ดี ดินควรเป็นกรดปานกลางถึงเป็นกรดมาก ความเป็นกรด-ด่าง ควรอยู่ระหว่าง 4.5-6 ถ้า PH สูงกว่า 6 จะมีผลให้เป็นโรคง่ายขึ้น และผลผลิตจะลดลง และดินไม่ควรจะสมบูรณ์มากเนื่องจากจะทำให้วัชพืชขึ้นและยากต่อการกำจัดและเสียต้นทุนไยการกำจัดในภายหลัง มีปริมาณน้ำฝนที่สม่ำเสมอและมีแสงแดดส่องถึงตลอดเวลา จากนั้นใช้รถไถไถร่องเพื่อเตรียมลงต้นกล้าสับปะรด ร่องสูงประมาณ 15 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างแปลง 1-1.5 เซนติเมตร โดยการเตรียมพื้นที่ปลูกควรเตรียมในฤดูแล้ง ขั้นตอนการเตรียมดินสำหรับเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลอยู่แล้วให้ไถกลับต้นสับปะรดเดิมจากนั้นทิ้งไว้ประมาณ 1 เดือน แล้วใช้รถไถไถกลับอีกครั้ง จากนั้นจากดินทิ้งไว้ 7-10 วัน เพื่อให้ใบและต้นของสับปะรดเดิมย่อยสลาย จากนั้นใช้รถไถไถร่องเพื่อเตรียมลงต้นกล้าสับปะรด ร่องสูงประมาณ 15 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างแปลง 1-1.5 เซนติเมตร การเตรียมแหล่งน้ำที่ใช้ในการปลูกควรแยกจากแหล่งน้ำที่มีการใช้สารเคมีเนื่องจากอาจจะมีสารเคมีตกค้างในบ่อน้ำได้ โดยปกติเกษตรกรในตำบลนางแลนิยมขุดบ่อบาดาลเพื่อใช้ในการเพาะปลูกสับปะรดนางแลเองเนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ของตำบลนางแลค่อนข้างจะอุดมสมบูรณ์มีแหล่งน้ำใต้ดินให้ใช้ตลอดทั้งปี

การปฏิบัติการ (Operations) การดำเนินภายในไร่ของเกษตรกร ได้ผลดังนี้ เกษตรกรใช้แรงงานในการปลูกต้นกล้ามากกว่า 7 คน คิดเป็นร้อยละ 72.55 ซึ่งเกษตรกรจะจ้างแรงงานเป็นคนภายในพื้นที่และแรงงานต่างด้าวโดยอัตราค่าจ้างจะมีอยู่ 2 รูปแบบ รูปแบบแรกเหมาะจ่ายเป็นรายวัน วันละ 500 บาท รูปแบบที่สองคิดเป็นต้น โดยคิดต้นละ 30 สตางค์ วิธีการคัดเลือกหน่อสับปะรดควรคัดหน่อที่มีขนาดเดียวกันหรือใกล้เคียงกันในการปลูกแต่ละแปลง เนื่องจากจะทำให้สามารถเก็บเกี่ยวสับปะรดได้พร้อมๆ กันทั้งแปลง และไม่ควรใช้หน่อที่หักจากต้นแม่แล้วทิ้งไว้นานเกินไป โดยวิธีการเพาะปลูกจะนิยมปลูกเป็นแถวคู่ระยะปลูก 30X50 เซนติเมตร ระยะห่างระหว่างแถว 80-90 เซนติเมตร โดยปกติแล้ว ใน 1 ไร่ จะใช้หน่อสับปะรดทั้งหมดประมาณ 7,500-8,500 หน่อ และฝังหน่อสับปะรดให้ลึกประมาณ 15-25 เซนติเมตร ในส่วนของการใส่ปุ๋ย พบว่าเกษตรกรร้อยละ 72.55 ใช้เวลาในการใส่ปุ๋ยให้กับไร่สับปะรดของตนเองใช้ระยะเวลา 1-7 วัน การใส่ปุ๋ยนั้นเกษตรกรจะรอฤดูฝนในการใส่ปุ๋ยเนื่องจากปุ๋ยจะละลายและซึมเข้าไปยังดินและรากของต้นสับปะรดได้อย่างทั่วถึงโดยการใส่ปุ๋ยนั้นจะมีการใส่ปุ๋ยอยู่ 3 ระยะ ระยะแรกใส่หลังจากปลูกสับปะรดไม่เกิน 3 เดือนโดยจะเป็นปุ๋ยยูเรียเพื่อเร่งการเจริญเติบโตของต้นสับปะรดสูตร 46-0-0 10 กรัมต่อสับปะรด 1 ต้น ต้นทุนอยู่ที่ 0.118 บาท/ต้น วิธีการใส่ปุ๋ยระยะนี้เกษตรกรจะใช้ช้อนที่มีขนาดในการตัก 7-10 กรัม ต่อการตักหนึ่งครั้ง ตักปุ๋ยจากถังพลาสติกแล้วเทลงไปที่โคนต้นสับปะรด การใส่ปุ๋ยระยะแรกนี้ไม่มีการจ้างแรงงานในการใส่เนื่องจากช่วงนี้เกษตรกรมีเวลาเพียงพอที่จำทำการใส่ปุ๋ยด้วยตนเอง ระยะที่สองนิยมใส่กันในฤดูฝนโดยปุ๋ยที่ใช้จะเป็นปุ๋ยสูตร 15-15-15 ในอัตราส่วน 10 กรัม ต่อสับปะรด 1 ต้น ต้นทุนอยู่ที่ 0.137 บาท/ต้น วิธีการใส่ปุ๋ยระยะนี้เกษตรกรจะใช้ช้อนที่มีขนาดในการตัก 7-10 กรัม ต่อการตักหนึ่งครั้ง ตักปุ๋ยจากถังพลาสติกแล้วเทลงไปที่กอใบที่ 2 หรือ 3 นับจากใบที่โผล่พื้นดินขึ้นมาโคนต้นสับปะรด การใส่ปุ๋ย

ระยะแรกนี้ไม่มีการจ้างแรงงานในการใส่เนื่องจากช่วงนี้เกษตรกรมีเวลาเพียงพอที่ทำการใส่ปุ๋ยด้วยตนเอง ระยะที่สาม ใส่ปุ๋ยหลังจากการใส่ปุ๋ยรอบที่สองได้ 3 เดือน โดยใช้สูตร 13-13-21 ในอัตราส่วน 10 กรัมต่อสับปะรด 1 ต้น ต้นหนอยู่ที่ 0.119 บาท/ต้นวิธีการใส่ปุ๋ยระยะนี้เกษตรกรจะใช้ชั้นที่มีขนาดในการตัก 7-10 กรัม ต่อการตักหนึ่งครั้ง ตักปุ๋ยจากถังพลาสติกแล้วเทลงไปที่กาบใบที่ 2 หรือ 3 นับจากใบที่โผล่พ้นดินขึ้นมาโคนต้นสับปะรด เนื่องจากจะทำให้ต้นสับปะรดสมบูรณ์แข็งแรงเต็มที่ เพิ่มโพแทสเซียม ทำให้ผลผลิตมีคุณภาพดี

การใส่ปุ๋ยระยะแรกนี้ไม่มีการจ้างแรงงานในการใส่เนื่องจากช่วงนี้เกษตรกรมีเวลาเพียงพอที่จะทำการใส่ปุ๋ยด้วยตนเอง การใส่ฮอร์โมนโดยทั่วไปสับปะรดพันธุ์นางแลไม่จำเป็นต้องเร่งผลผลิตให้ออกนอกฤดูฤดูกาลเนื่องจากผลผลิตในแต่ละปีมีปริมาณไม่มาก ส่วนการกำจัดวัชพืชโดยปกติการปลูกสับปะรดนางแลไม่จำเป็นต้องดูแลมากนัก การต่อผลสับปะรดเนื่องจากสับปะรดนางแลมีผิวค่อนข้างบางและอ่อนจึงไม่สามารถให้ผลสับปะรดโดนแสงแดดโดยตรงได้ ดังนั้น เกษตรกรจะใช้วิธีการห่อด้วยใบของสับปะรดเองโดยรอสับปะรดออกผลในช่วงประมาณเดือนธันวาคม โดยจะไม่มีการหักจุกก่อนห่อเนื่องจากจะได้สับปะรดที่มีผลใหญ่และได้น้ำหนักดีส่วนการห่อจะใช้ใบสับปะรดเกือบทั้งหมดห่อขึ้นมาคลุมผลสับปะรดให้พ้นจากแสงแดดและใช้ตอกไม้ไผ่มัดด้านบนของใบเพื่อป้องกันการหลุด

ผลการศึกษาโลจิสติกส์ขาออก (Outbound Logistics) พบว่า การเก็บเกี่ยวร้อยละ 43.14 ใช้เวลาในการเก็บเกี่ยว 4-7 วัน ใช้แรงงานมากกว่า 7 คน คิดเป็นร้อยละ 64.71 การเก็บเกี่ยวผลสับปะรดนางแลนั้นจะต้องทำด้วยความระมัดระวังเนื่องจากสับปะรดนางแลมีผิวบางทำให้บอบช้ำง่ายและจะต้องคำนึงถึงการขนส่ง เช่น เลือกเก็บเกี่ยวผลที่ยังไม่แก่จัดหากจะต้องขนส่งในระยะทางไกลส่วนขายปลีกหน้าร้านควรเลือกเก็บเกี่ยวผลสับปะรดที่มีความสุกพอดีไม่อ่อนหรือแก่มากเกินไป เกษตรกรจะใช้วิธีการสังเกตจากสีผิวของสับปะรด โดยจะต้องเป็นสีเหลืองประมาณ 1 ใน 3 ของผลสับปะรด ส่วนการเก็บเกี่ยวเกษตรกรจะต้องระมัดระวังเนื่องจากผลบอบช้ำได้ง่าย ปกติแล้วเกษตรกรจะไม่ใช้เครื่องจักรในการเก็บใช้เพียงมีดตัดที่ก้านด้านล่างของสับปะรด ประมาณ 3-4 นิ้ว และตัดจุกที่ด้านบนของสับปะรดออกจากนั้นนำไปใส่กระสอบปุ๋ยขนาด 50 กิโลกรัม และขนขึ้นรถบรรทุกนำผลสับปะรดไปเก็บไว้ที่คลังของตน ในส่วนของแรงงานที่ใช้ในการเก็บสับปะรด หากไร่สับปะรดมีเนื้อที่เพาะปลูกไม่มาก เกษตรกรเจ้าของสวนจะเป็นผู้เก็บเกี่ยวเอง แต่ถ้าหากไร่สับปะรดมีพื้นที่มากกว่าจะเก็บเกี่ยวเอง เจ้าของสวนจะจ้างแรงงานในพื้นที่ตำบลนางแลหรือแรงงานต่างด้าวในอัตรา กิโลกรัมละ 1 บาท โดยแรงงาน 1 คน สามารถตัดผลสับปะรดได้ประมาณ 500-1,000 กิโลกรัม ต่อคน ในหนึ่งวัน ขึ้นอยู่กับ สภาพพื้นที่และสภาพภูมิอากาศ

ผลการศึกษาด้านการตลาดและการจัดจำหน่าย (Marketing and Sales) ในด้านการตลาดและการขายสามารถแบ่งช่องทางการจัดจำหน่ายออกเป็น 3 ช่องทางดังนี้

1) ขายปลีก ซึ่งส่วนใหญ่ผู้บริโภคจะมาซื้อด้วยตนเองถึงร้อยละ 81.63 โดยขั้นตอนในการขายปลีกนั้นเกษตรกรนำผลผลิตมาทำความสะอาด จากนั้นปลอกแล้วบรรจุใส่ถุงพลาสติก แซ่สับปะรดที่ปลอกเสร็จแล้วลงในตู้ขายผลไม้สด จากนั้นบรรจุน้ำแข็งลงไปในตู้เพื่อรักษาความเย็น การขายปลีกนี้จะมี 2 รูปแบบย่อยคือ รูปแบบแรก ขายเป็นผลที่ยังไม่ปลอก โดยน้ำ 1 ขายกิโลกรัมละ 10 บาท น้ำ 2 ขายกิโลกรัมละ 5 บาท หรือขายเป็นกองที่ไม่ได้มีการแยกน้ำ กองละ 7-8 บาท รูปแบบที่สองขายเป็นผลที่ปลอกแล้วบรรจุถุง ขายในราคา 20 บาท ต่อถุง 1 ถุงมีน้ำหนักประมาณ 300 กรัม ลูกค้า

ส่วนใหญ่เป็นนักท่องเที่ยวต่างจังหวัดที่ขับรถผ่านตำบลนางแล นักท่องเที่ยวชาวจีนที่มากับบริษัทนำเที่ยว สถานที่จัดจำหน่าย ตามแหล่งท่องเที่ยวในตำบลนางแล เช่น พิพิธภัณฑ์บ้านดำ อ.ถวัลย์ดุษณี และร้านขายตามข้างทางบนถนนซูเปอร์ไฮเวย์ สายพหลโยธิน

2) ขายส่ง สำหรับการขายส่งนั้นสามารถแบ่งย่อยได้เป็น 2 วิธี วิธีแรกขายให้กับพ่อค้าคนกลาง โดยพ่อค้าคนกลางมารับซื้อสับปะรดนางแลถึงสวนของเกษตรกรคิดเป็นร้อยละ 29.41 แต่พ่อค้าคนกลางจะเลือกซื้อเฉพาะสับปะรดน้ำหนึ่งเท่านั้นเนื่องจากน้ำหนึ่ง ได้รับความนิยมเป็นอย่างมากจากผู้บริโภค โดยพ่อค้าคนกลางจะรับซื้อสับปะรดนางแลจากเกษตรกรในพื้นที่ที่ราคา กิโลกรัมละ 5-6 บาท ต่อ กิโลกรัม ส่วนสับปะรดน้ำ 2 ไม่เป็นที่นิยมของผู้บริโภค เนื่องจากมีรสชาติเปรี้ยว ผู้บริโภคจึงหันไปบริโภคสับปะรดหัวมุ่น จากจังหวัดอุดรธานีแทน เนื่องจากหาทานได้ง่าย หาทานได้ตลอดทั้งปี วิธีที่สองคือ เกษตรกรเป็นผู้ส่งสับปะรดให้กับลูกค้าตามต่างจังหวัดเองคิดเป็นร้อยละ 70.58 ขั้นตอนการส่งมีดังนี้ ปอกสำเร็จบรรจุใส่กล่องโฟมขนาด กว้าง 298 มิลลิเมตร ยาว 390 มิลลิเมตร สูง 305 มิลลิเมตร ราคาขายปลีกของกล่องโฟมขนาดนี้อยู่ที่กล่องละ 90-95 บาท และบรรจุน้ำแข็งลงในกล่องโฟมเพื่อรักษาความสดของสับปะรดนางแลในระหว่างการขนส่ง วิธีการขนส่ง เกษตรกรใช้การขนส่งพัสดุทางอากาศ ซึ่งมีบริษัทให้เลือกอย่างมากมายในจังหวัดเชียงราย โดยส่งจากสนามบินแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย ไปยัง กรุงเทพมหานคร ภูเก็ต กระบี่ และหาดใหญ่ ซึ่งอัตราค่าบริการนั้นอยู่ระหว่าง 8-15 บาท ขึ้นอยู่กับระยะทางและน้ำหนัก อีกทั้งเกษตรกรรายได้ได้ลงทะเบียนสับปะรดนางแลเป็นสินค้า OTOP ทางบริษัทและสายการบินได้มีส่วนลดให้กับเกษตรกรอีกด้วย

3) แปรรูป ร้อยละ 18.42 ของเกษตรกรมีการแปรรูปสับปะรดนางแลได้ใช้ผลผลิตที่เหลือจากการขายในรูปแบบต่างๆ ช่างต้น หรือสับปะรดที่ใกล้ที่จะเน่าเสียแล้วนำมาแปรรูป โดยรูปแบบผลิตภัณฑ์แปรรูปสับปะรดนางแลนั้นสามารถทำให้ได้รูปแบบ แต่การแปรรูปหลักๆ ของเกษตรกรคือ 1.สับปะรดนางแลอบแห้ง 2. แยมสับปะรด และ 3. น้ำสับปะรด

ผลการศึกษาด้านกิจกรรมสนับสนุน (Support Activities) พบผลการศึกษาด้าน 4 ประเด็นที่สำคัญคือ

1) โครงสร้างพื้นฐานของไร่สับปะรดนางแล จากการสำรวจพบว่าโครงสร้างทางพื้นฐานที่สำคัญและจำเป็นต่อการปลูกสับปะรดนางแลนั้นหลักๆ คือ ถนนที่เชื่อมระหว่างไร่สับปะรดที่ตั้งอยู่บนเนินเขาไปยังบ้านของเกษตรกรเองซึ่งบางไร่ยังไม่มีการตัดถนนผ่าน ทำให้การเข้าถึงเป็นไปอย่างยากลำบากส่งผลกระทบต่อต้นทุนในการขนส่งและระยะเวลาที่ใช้ในการขนส่ง อีกประเด็นที่สำคัญคือแหล่งน้ำที่จำเป็นต่อการให้น้ำสับปะรดในฤดูแล้งเนื่องจากบางปีมีฝนตกไม่เพียงพอในฤดูแล้งอาจจะส่งผลกระทบต่อสับปะรดนางแลที่ขาดน้ำปริแตกหรือไม่ได้คุณภาพ

2) การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การปลูกสับปะรดนางแลนั้นปกติเป็นงานที่ใช้แรงงานน้อยจากการสำรวจพบว่าด้านแรงงานที่ใช้ในการดำเนินงานของแต่ละไร่นั้น เกษตรกรส่วนมากมีการวางแผนก่อนทุกครั้งก่อนที่จะทำการเพาะปลูกหรือเก็บเกี่ยวโดยเกษตรกรจะลงพื้นที่เพื่อคำนวณแรงงานที่ใช้ในการเพาะปลูก ส่วนการเก็บเกี่ยวจะขึ้นอยู่กับว่าต้องการเก็บเกี่ยวผลผลิตมากน้อยเพียงใด ช่วงเวลาไหนที่มีคำสั่งซื้อจากลูกค้ามากจำเป็นที่จะต้องเก็บเกี่ยวผลผลิตเป็นจำนวนมากนั้นจะมีการจ้างแรงงานที่มีทักษะและประสบการณ์มาเก็บเกี่ยวผลผลิต ส่วนช่วงไหนที่มีคำสั่งซื้อน้อยเกษตรกรเจ้าของไร่ก็ดำเนินการเก็บเกี่ยวผลผลิตด้วยตนเอง

3) อุปกรณ์ที่ทันสมัย โดยทั่วไปแล้วการปลูกสับปะรดนางแลไม่จำเป็นต้องพึ่งเทคโนโลยี และอุปกรณ์ที่ทันสมัยเนื่องจากสับปะรดสามารถเติบโตได้เองได้ดีตามธรรมชาติอยู่แล้ว นอกจากนี้เกษตรกรบางกลุ่มที่มีทุนทรัพย์ก็ยังสามารถจัดซื้ออุปกรณ์ที่จำเป็นต่อการเพาะปลูกและเก็บเกี่ยว เช่น รถไถ เครื่องใส่ปุ๋ย เครื่องพ่นยาฆ่าแมลง เครื่องตัดหญ้า และรถบรรทุกสำหรับบรรทุกผลผลิต นอกจากนี้จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่ยังคงต้องการอุปกรณ์ต่างๆ เป็นของตนเอง

4) การจัดหาวัตถุดิบ จากการสำรวจพบว่าเกษตรกรได้มีการจัดซื้อต้นกล้าสับปะรดมากจากเกษตรกรรายอื่นในพื้นที่ตำบลนางแล ส่วนเกษตรกรที่ปลูกสับปะรดนางแลอยู่ก็จะได้หน่อที่ได้มาจากต้นสับปะรดในไร่ของเกษตรกรเอง ในส่วนของ ปุ๋ย เกษตรกรเดินทางไปซื้อด้วยตนเองจากสหกรณ์ การเกษตรตำบลนางแลเนื่องจากได้ราคาที่ดี ยาฆ่าแมลง ยาฆ่าหญ้าและฮอร์โมน เกษตรกรจะซื้อจากร้านขายสินค้าการเกษตรในละแวกตำบลนางแล

สำหรับผลการการยกระดับมาตรฐานกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าเพื่อลดต้นทุนเพิ่มมูลค่าการปลูกสับปะรดนางแล จากผลการศึกษาที่พบว่า ห่วงโซ่คุณค่าของสับปะรดนางแลในจังหวัดเชียงรายสามารถแบ่งได้เป็นกิจกรรมหลัก ประกอบไปด้วย โลจิสติกส์ขาเข้า การปฏิบัติการ โลจิสติกส์ขาออก การตลาดและการขาย การบริการ และกิจกรรมสนับสนุน ซึ่งประกอบไปด้วย โครงสร้างพื้นฐานขององค์กร การบริหารทรัพยากรบุคคล การวิจัยและพัฒนา และการจัดซื้อ โดยในด้านการจัดจำหน่ายพบว่า มีอยู่ด้วยกัน 4 ช่องทาง คือ ขายปลีกให้กับนักท่องเที่ยว ขายส่งให้กับพ่อค้าคนกลาง ส่งออกไปยังต่างประเทศ และแปรรูป นอกจากนี้ ยังพบว่าเกษตรกรส่วนใหญ่มีการพยากรณ์การเพาะปลูกและมีการวางแผนด้านแรงงานก่อนทุกครั้ง ปัญหาของเกษตรกรที่พบคือ ไม่มีการใช้เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่ทันสมัยมาช่วยในการจัดการ ช่องทางการจัดจำหน่าย ซึ่งส่งผลโดยตรงต่อผลผลิตสับปะรดและต้นทุน ผลการศึกษาดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชนิตา พันธุ์มณี และอัมรินทร์ ศิริแก้ว (2557) ที่ศึกษาการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟอาราบิก้าอินทรีย์ในภาคเหนือของประเทศไทย โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า พบว่าปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรได้แก่ การผลิต การจัด การทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและการจัดจำหน่าย และปัจจัยส่งเสริมทางด้านสิ่งแวดล้อม เป็นปัจจัยอันดับต้นๆ ที่ควรคำนึงถึงในการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดนางแลจำเป็นต้องมีการออกแบบหลักสูตรในการพัฒนาเกษตรกรผู้ปลูกสับปะรดที่มีอายุมากกว่า 60 ปี เนื่องจากมีทักษะในการเรียนรู้ที่สัมพันธ์กับการเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง

2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องอาจใช้กระบวนการสร้างทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่เพิ่มเติม ก่อนการพัฒนาทายาทเกษตรกรดังกล่าวเพื่อให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องในที่สุด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาความเป็นไปได้ในการผลิตทายาทเกษตรกรรุ่นใหม่ เพื่อเป็นกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาเกษตรกรให้เป็นเกษตรกรปราดเปรื่องตามนโยบายการส่งเสริมเกษตรกรของภาครัฐต่อไป

2. ศึกษาการออกแบบหลักสูตรการพัฒนาเกษตรกรปราดเปรื่องที่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ให้สอดคล้องกับสมรรถนะการเรียนรู้ของผู้สูงอายุ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการพัฒนาสู่การเป็นเกษตรกรปราดเปรื่อง

เอกสารอ้างอิง

- ครอบครัวข่าว 3. (2560). **เชียงราย-ช่วยชาวสวนสับปะรดถูกแลหลังราคาตก กก.ละ 2 บาท. สืบค้น**
เมื่อ 16 ธันวาคม 2560, จาก <http://www.krobkruakao.com/index.php/local/46577>.
- ชนิตา พันธุ์ณี และอัมรินทร์ ศิริแก้ว. (2557). **แนวทางการพัฒนาศักยภาพของเกษตรกรผู้ปลูกกาแฟ**
อาราบิก้าอินทรีย์ ในภาคเหนือของประเทศไทย: การประยุกต์ใช้แนวคิดห่วงโซ่คุณค่า.
วิทยานิพนธ์ วท.ม. (เศรษฐศาสตร์). เชียงใหม่: คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- ฐานข้อมูลส่งเสริมและยกระดับคุณภาพสินค้า OTOP. (2559). **สมาร์ตฟาร์มคืออะไร. สืบค้นเมื่อ**
13 ธันวาคม 2560, จาก [http://otop.dss.go.th/index.php/2014-10-09-08-12-02/](http://otop.dss.go.th/index.php/2014-10-09-08-12-02/article-1/103-2016-11-28-08-12-01)
[article-1/103-2016-11-28-08-12-01](http://otop.dss.go.th/index.php/2014-10-09-08-12-02/article-1/103-2016-11-28-08-12-01)
- นลทวรรณ มากหลาย และเบญจมาศ อยู่ประเสริฐ. (2559). **แนวทางการพัฒนาเกษตรกรรุ่นใหม่**
จังหวัดระยอง. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2560, จาก [https://gsbooks.gs.kku.ac.th/59/](https://gsbooks.gs.kku.ac.th/59/ingrc2016/pdf/HMP4.pdf)
[ingrc2016/pdf/HMP4.pdf](https://gsbooks.gs.kku.ac.th/59/ingrc2016/pdf/HMP4.pdf).
- อันวา สงวนจิตร. (2543). **การพัฒนาการเกษตรแบบยั่งยืน : บทวิเคราะห์จากปัจจัยทางเศรษฐกิจ**
และสังคม. รายงานการสัมมนาาระบบเกษตรแห่งชาติ ครั้งที่ 1 กรุงเทพฯ 15-17 พ.ย. 2543.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). **เกษตรกรยุคใหม่เพื่ออนาคต**
ประเทศ. สืบค้นเมื่อ 20 ธันวาคม 2561, จาก [https://www.nesdb.go.th/download/](https://www.nesdb.go.th/download/document/Yearend/2017/bookgroup3.pdf)
[document/Yearend/2017/bookgroup3.pdf](https://www.nesdb.go.th/download/document/Yearend/2017/bookgroup3.pdf).
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). **รายงานภาวะเศรษฐกิจการเกษตรจังหวัดเชียงราย. สืบค้น**
เมื่อ 7 ธันวาคม 2560, จาก [http://www3.oae.go.th/zone1/images/WebZone1/04-PDF/](http://www3.oae.go.th/zone1/images/WebZone1/04-PDF/2558/03-economic-condition/2016-ChiangRai.pdf)
[2558/03-economic-condition/2016-ChiangRai.pdf](http://www3.oae.go.th/zone1/images/WebZone1/04-PDF/2558/03-economic-condition/2016-ChiangRai.pdf)
- สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร. (2559). **การเตรียมความพร้อมภาคเกษตร Smart Farmer กับการเข้าสู่**
“ไทยแลนด์ 4.0”. สืบค้นเมื่อ 16 ธันวาคม 2560, จาก [http://www.oae.go.th/ewt_news.](http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=23177&filename=index)
[php?nid=23177&filename=index](http://www.oae.go.th/ewt_news.php?nid=23177&filename=index)
- Porter, Michael E. (1985). **Competitive Advantage.** Free Press. ISBN 978-0-684-84146-5.
- Schmitz, Hubert. (2005). **Value Chain Analysis for Policy Makers and Practitioners.**
Geneva: ILO.

มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษา ในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล

Preventive Measures Against Violence Problems among Vocational Students in Bangkok and Metropolitan Regions

อิสเรศวร์ ลักขมีทิเชษฐ¹ อุนิษา เลิศโตมรสกุล² และ ปิยะพร ตันณีกุล³

Issares Luxmeepichet, Unisa Lerdtomornsakul and Piyaporn Tunneekul

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อหามาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล โดยศึกษาจากสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงในอดีตถึงปัจจุบันเพื่อทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาการใช้ความรุนแรง โดยศึกษาจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่ภาคประชาสังคม และกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาที่มีประสบการณ์ตรง เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง และการสัมภาษณ์เชิงลึก ผลการวิจัยพบว่าปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นในนักเรียนอาชีวศึกษานั้นเกิดขึ้นมาจากหลายองค์ประกอบด้วยกัน เริ่มต้นจากครอบครัวในการเลี้ยงดูอบรมบ่มนิสัยและให้เวลาใส่ใจกับบุตรหลานซึ่งจะเป็นสิ่งที่หล่อหลอมพฤติกรรม อุปนิสัย ให้นักเรียนอาชีวศึกษามีสภาพจิตใจที่สมบูรณ์ซึ่งถ้าหากนักเรียนอาชีวศึกษาไม่ได้รับการเอาใจใส่เลี้ยงดูมาอย่างดีแล้วจะได้ซึมซับความรุนแรงของคนในครอบครัว จะส่งผลให้กลายเป็นนักเรียนอาชีวศึกษาที่ใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาสภาพวัฒนธรรมไทยที่ได้รับอิทธิพลมาจากประเทศจีนที่เป็นสังคมที่รักลูกไม่เท่ากันก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่นักเรียนอาชีวศึกษาเก็บเป็นปมชีวิตซึ่งนำมาสู่การใช้ความรุนแรงและด้วยสภาพสังคมที่เทคโนโลยีเปลี่ยนไปอย่างรวดเร็วก็ส่งผลถึงอารมณ์ พฤติกรรมของนักเรียนอาชีวศึกษาในยุคปัจจุบันที่มีอารมณ์ร้อน หงุดหงิดง่าย สมาธิสั้น และที่สำคัญที่สุดนั้นก็คือกลุ่มรุ่นพี่ที่เป็นผู้มีอิทธิพลต่อนักเรียนอาชีวศึกษา

¹นักศึกษาลัทธิศาสตร์ ศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาอาชญาวิทยาและงานยุติธรรม คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย กรุงเทพฯ

Doctor's Degree Student in Philosophy Program, Department of Criminology and Criminal Justice, Chulalongkorn University, Bangkok.

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Assistant Professor, Department of Sociology and Anthropology, Faculty of Political Science, Chulalongkorn University, Bangkok.

³รองศาสตราจารย์ อาจารย์ประจำภาควิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม จังหวัดนครปฐม

Associate Professor, Department of Law, Faculty of Humanities and Social Sciences, Nakhon Pathom Rajabhat University, Nakhon Pathom Province.

Corresponding author e-mail: issares_63@hotmail.com

Article history: Received 23 April 2019, Revised 4 June 2019, Accepted 7 June 2019

ในการปลูกฝังค่านิยมที่ผิดเดิมนั้น จนทำให้นักเรียนอาชีวะที่มีปัญหารวมตัวกันจนเกิดการใช้ความรุนแรงในที่สุดโดยมาตรการการป้องกันปัญหาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดนั้นคือ มาตรการ 1 ตำรวจ 1 โรงเรียน มาตรการสุ่มตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ มาตรการเข้าวัดปฏิบัติธรรม มาตรการห้ามเข้าใกล้เส้นทางเสี่ยง มาตรการสลายกลุ่มรุ่นพี่

นอกจากนี้ ยังพบว่า แท้จริงแล้วนักเรียนอาชีวะทุกคนต้องการมีชีวิตที่ดี มีชีวิตที่สมบูรณ์แบบแต่เมื่อตนเองเกิดมาในครอบครัวที่มีการดำรงชีวิตที่ยากลำบากเอื้อต่อการกระทำผิด การใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวะเหล่านี้จะเลือกวิธีแก้ปัญหาโดยการใช้ความรุนแรงเพื่อให้เป็นที่ยอมรับในสังคมของตนเอง หากแต่ถ้าสังคมรอบข้างนักเรียนเหล่านี้ตระหนักถึงปัญหาที่สามารถร่วมกันแก้ไขให้นักเรียนอาชีวะเหล่านี้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมาเป็นนักเรียนอาชีวะที่มีคุณภาพเหมือนเดิม

คำสำคัญ: มาตรการป้องกัน ปัญหาความรุนแรง นักเรียนอาชีวศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to find preventive measures to prevent violence in vocational students in Bangkok and metropolitan regions its vicinity by studying the problems of violence in the past to the present. Government officials, civil society officials, and vocational students were studied who have direct experience. The data was collected by using related documents and in-depth interviews. The result of this research revealed that the violence that occurs in vocational students occurs from many elements. It started with the family. Parenting, training, habits and giving time and attention to the children will be the thing that engages the behavior and habits for vocational students to have a complete mental state. If the vocational student is not well-cared and well-fostered and absorbs the violence of the family, the vocational students will become people who use violence to solve problems. The nature of Thai culture that is influenced by China, which is a society in which parents love children is not equal, is one of the important elements that make vocational students collect as a life node that leads to violence. Besides, social conditions in which technology changes rapidly will affect the mood and behavior of vocational students in the present that they are hot tempered, easily irritated and hyperactive. The most important thing is the senior group. They are influential to vocational students in cultivating the wrong values. As a result, vocational students who have problems will come together and eventually use violence. The most effective preventive measures to prevent problems are as follows: a measure of 1 police, 1 school; a measure of randomly patrol by police; a measure of entering the temples to practice the dharma; a measure of do not approach the risk path; and a measure of decomposition of seniors.

In addition, it was found that in fact, every vocational student wants to have a good life and perfect life. But they were born in a family that has a difficult life and is

conducive to misconduct, so these vocational students therefore choose a solution to the problem by using violence so that they are accepted in their own society. If the people in the surrounding communities of these students are aware of the problem, we will be able to work together to solve these vocational students to change their behavior to become a quality vocational student.

Keywords: *Preventive measures, Violence problems, Vocational students*

บทนำ

สภาพสังคมในปัจจุบันมีการพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว สังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทกับคนในทุกวัย อันเนื่องมาจากเทคโนโลยีที่เข้ามาทำให้วิถีชีวิตเปลี่ยนแปลงไป วัยรุ่นที่อยู่ในสภาพครอบครัวหรือสังคมที่เปราะบาง กลายเป็นผู้มีปัญหาในจิตใจ เพราะวัยรุ่นในยุคนี้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านกายภาพ เศรษฐกิจและสังคมเมือง ซึ่งปัจจัยเหล่านี้เข้ามาทำให้วัยรุ่นซึ่งเป็นช่วงหัวเลี้ยวหัวต่อของการเจริญเติบโตมีความเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ ทำให้วัยรุ่นประสบปัญหามากมาย ดังนั้นหากสังคมต้องการให้วัยรุ่นในยุคนี้เจริญเติบโตขึ้นมาเป็นประชาชนที่ดีและมีคุณภาพนั้น รัฐควรมีนโยบายลงมาถึงภาครัฐ กระทรวงต่างๆ ให้จัดการพัฒนาคุณภาพชีวิตพร้อมปลูกฝังอบรมเด็กและเยาวชนลงไปให้ครอบคลุมถึงทุกชนชั้น เพื่อให้เด็กทุกชนชั้นมีการพัฒนาและมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นไม่เติบโตมาสร้างปัญหาให้กับสังคม (กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, 2543)

จากข่าวที่ปรากฏในหน้าหนังสือพิมพ์นั้นจะพบการกระทำความผิดของเด็กและเยาวชนมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวะที่สามารถใช้ความรุนแรงต่อกัน แม้จะไม่มีปัญหาโกรธแค้นกันเป็นการส่วนตัวและสร้างความเดือดร้อนให้แก่ประชาชนที่ไม่เกี่ยวข้องแต่ต้องตกเป็นเหยื่อจากการใช้ความรุนแรงนี้จะเห็นได้ว่าบางครั้งนักเรียนอาชีวศึกษาไม่ได้รู้จักกันมาก่อนเลยแต่ด้วยนักเรียนอาชีวศึกษาเป็นกลุ่มนักเรียนที่เป็นกลุ่มเสี่ยงที่รุ่นพี่ในโรงเรียนอาชีวศึกษาหนึ่งมีค่านิยมขนบธรรมเนียมในโรงเรียนที่แตกต่างจากโรงเรียนรัฐบาลโรงเรียนเอกชนอื่นๆ มีการปลูกฝังระบบที่มีความเคารพเชื่อฟังกันและกันโดยรุ่นพี่จะปลูกฝังอุดมการณ์ที่ทำให้รักพวกพ้องและเชื่อมั่นในความถูกต้องของโรงเรียนตนทำให้เมื่อเจอคู่อริที่เป็นโรงเรียนที่มีการปลูกฝังมาแต่เดิม ทำให้เป็นสาเหตุการทะเลาะกันตีกันและเกิดการใช้ความรุนแรงในที่สุด (สรยุทธ จิโรภาส, 2558) เครื่องแบบโรงเรียนเข้มงวดโรงเรียน หรือแม้กระทั่งความต่างในคณะกรรมการเรียน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เคารพนับถือแตกต่างกันก็สามารถเป็นชนวนให้เกิดการทะเลาะวิวาทใช้ความรุนแรงขึ้นได้

รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยพยายามหาวิธีการหรือมาตรการที่จะสามารถแก้ไขปัญหานักเรียนอาชีวะใช้ความรุนแรงต่อกัน แต่ก็ยังไม่สามารถหาวิธีการหรือมาตรการที่เหมาะสมได้ ดังนั้นนักวิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาปัญหาการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาเพื่อนำไปสู่การได้มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาที่เหมาะสมและสามารถใช้ได้จริงกับทุกโรงเรียนไม่เพียงแต่โรงเรียนอาชีวศึกษาแต่เป็นมาตรการที่สามารถนำไปใช้ได้ทุกโรงเรียน (ชลัท ประเทืองรัตนา, 2556) สภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงที่เกิดในนักเรียนอาชีวศึกษานั้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นมานานหลายสิบปี ซึ่งทั้งสถาบันและกลุ่มผู้ร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวมาตรการต่างๆ มาแก้ไขและหยุดปัญหาของเด็กกลุ่มนี้ แต่สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้สถาบัน กลุ่มผู้ร่วมแก้ไขปัญหามิว่าจะเป็นตำรวจ ผู้ปกครอง

ครู ก็ไม่สามารถหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาคัดค้านที่ชัดเจนที่จะช่วยลดปัญหานี้ได้อย่างเด็ดขาดให้ปัญหาเหล่านี้หมดสิ้นไป ดังนั้นเพื่อการป้องกันการเพิ่มความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตก็ควรที่จะต้องหามาตรการที่สามารถใช้ได้จริง มีรายละเอียดที่เป็นรูปธรรมสามารถใช้งานได้ทันที (ระพีพัฒน์ ศรีมาลา. 2547) และครอบคลุมในทุกๆ ด้านเพื่อลดการเกิดความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษา โดยจะต้องวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น ปัจจัยต่างๆ ที่มีผลต่อการเพิ่มความรุนแรงรวมถึงหามาตรการในการป้องกันแก้ไขปัญหายังมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และ ปริมณฑล
2. ศึกษาสาเหตุที่ทำให้เกิดการเพิ่มความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
3. ศึกษามาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
2. เพื่อทราบสาเหตุที่ทำให้เกิดการเพิ่มความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล
3. เพื่อให้ได้มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพมหานคร และปริมณฑล

ขอบเขตของการวิจัย

ศึกษาจากบุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ (รองผู้กำกับการปราบปราม ในสถานีตำรวจท้องที่นั้นๆ) ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อัยการศาลเด็กและเยาวชน บุคลากรภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิเด็ก เจ้าหน้าที่องค์กรพัฒนาเอกชน (NGO) เจ้าหน้าที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน) และกลุ่มนักเรียนอาชีวศึกษาประจำจังหวัดที่มีประสบการณ์การใช้ความรุนแรงโดยนักเรียนอาชีวศึกษาที่ก่อเหตุความรุนแรงกลุ่มนี้ยังคงศึกษาอยู่ในโรงเรียนอาชีวศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การออกแบบวิจัย ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เพื่อหามาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพฯและปริมณฑล โดยศึกษาจากสภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงในอดีตถึงปัจจุบันเพื่อทราบถึงสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาการใช้ความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษา โดยศึกษาจากเจ้าหน้าที่ภาครัฐ เจ้าหน้าที่ประชาสังคม และกลุ่มนักเรียน

อาชีวศึกษาที่มีประสบการณ์ตรง โดยการศึกษาครั้งนี้ศึกษาจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จากประชากร เป้าหมายทั้งจากภาครัฐและภาคประชาสังคม โดยกลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างมีดังต่อไปนี้

กลุ่มตัวอย่างและวิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง

1. บุคลากรภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่กรมอาชีวศึกษากระทรวงศึกษาธิการ เจ้าหน้าที่ตำรวจ (รองผู้กำกับการปราบปราม ในสถานีตำรวจท้องที่นั้น ๆ) ผู้พิพากษาสมทบศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง อัยการศาลเด็กและเยาวชน จำนวนรวม 15 คน

2. บุคลากรภาคประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ เจ้าหน้าที่มูลนิธิเด็ก เจ้าหน้าที่หน่วย NGO เจ้าหน้าที่กรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน (ผู้อำนวยการศูนย์ฝึกและอบรมเด็กและเยาวชน) จำนวนรวม 15 คน

กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 ใช้การคัดเลือกแบบเจาะจงโดยกลุ่มตัวอย่างดังกล่าวจะต้องปฏิบัติหน้าที่หรือเคยปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการลดการใช้ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน มาแล้วไม่น้อยกว่า 2 ปี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกและวิจัยโดยใช้คำถามที่ครอบคลุมถึงวัตถุประสงค์ของการวิจัยประกอบกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการใช้ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน มาตรการที่ใช้ในการควบคุมการใช้ความรุนแรง งานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นพื้นฐานในการใช้สัมภาษณ์ในทุกรูปแบบ เมื่อผู้วิจัยได้แบบสัมภาษณ์แล้วผู้วิจัยได้ส่งให้ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความถูกต้องปรับปรุงแก้ไขเพื่อให้มีความสมบูรณ์ที่สุดและถูกต้องก่อนนำไปสัมภาษณ์กับประชากรเป้าหมาย

นอกจากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแล้ว ผู้วิจัยยังใช้วิธีการสังเกตการณ์หรือเข้าร่วมสังเกตการณ์ในสถานที่จริงตามพื้นที่ต่างๆ ทั้งในเขตกรุงเทพและปริมณฑล เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลให้สมบูรณ์และมีประสิทธิภาพสูงสุด

ผลการวิจัย

สภาพปัญหาการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวะเกิดจากสภาพของครอบครัวที่ไม่สมบูรณ์ พ่อแม่ไม่มีเวลาอบรมสั่งสอน สร้างความอบอุ่นและจิตสำนึกที่ดีงามให้กับนักเรียนอาชีวะกลุ่มที่ใช้ความรุนแรง จากการวิจัยพบว่าสถิติมีต้นเป็นสถิติลับของทางราชการที่ไม่สามารถเปิดเผยได้ (Dark Figure) ทำให้เห็นว่ามีการใช้ความรุนแรงเป็นแบบใต้บ้าง ทั้งจากสื่อโซเชียลมีเดียประกอบกับเทคโนโลยีที่ไปไว้มากทำให้สมาธิของเด็กสั้นลง ความอดทนน้อยลง หงุดหงิดง่ายขึ้น อารมณ์รุนแรง ทำให้กลุ่มนักเรียนอาชีวะที่เป็นกลุ่มเสี่ยงมีการลอกเลียนแบบรูปแบบการกระทำความผิดและเป็นสิ่งเร้าให้อยากใช้ความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นในปัจจุบันนี้ข่าวและสื่อต่างๆ ออกแต่ในแง่ลบทำให้เห็นเป็นเรื่องธรรมดาที่จะใช้ความรุนแรงคือนักเรียนจะถูกข่มขู่ได้มากกว่าคนอื่นเพราะยังไม่บรรลุนิติภาวะ ทำให้นักเรียนกลุ่มนี้ก่อเหตุเพราะคิดว่าเป็นเรื่องธรรมดา เทคโนโลยีเจริญก้าวหน้ามากเท่าไรก็จะมีสถิติการใช้ความรุนแรงสูงมากขึ้นเท่านั้น นอกจากนั้นกฎหมายในประเทศไทยก็เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ทำให้นักเรียนอาชีวะใช้ความรุนแรง เพราะกฎหมายนั้นเอื้อประโยชน์ต่อเด็กและเยาวชนที่มีอายุไม่เกิน 18 ปีมากเกินไปทำให้นักเรียนกลุ่มที่มีความเสี่ยงที่จะใช้ความรุนแรงไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายเพราะเชื่อว่าหากตนเองถูกจับกุมจะได้รับโทษเพียงถูกส่งสถานพินิจไม่ต้องรับโทษทางอาญาในการถูกจำคุก

ซึ่งสิ่งเหล่านี้เองที่ทำให้เป็นสิ่งเร้ากระตุ้นให้เกิดการใช้ความรุนแรง ซึ่งสาเหตุที่เกิดการใช้ความรุนแรงมีอยู่ 5 องค์ประกอบด้วยกันคือ

1. ครอบครัวยุคใหม่ นักเรียนอาชีวะคนใดที่มีพื้นฐานครอบครัวที่สมบูรณ์และมั่นคง ผู้ปกครองดูแลเอาใจใส่ดีก็จะมีสภาพจิตใจที่เป็นปกติไม่เลือกการใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา แต่หากนักเรียนอาชีวะคนใดที่เกิดมาในครอบครัวที่ปล่อยปละละเลย ไม่อบรมป้อนิสัย ก็จะทำให้เกิดปมด้อยมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนตามมาได้

2. เทคโนโลยี ความเจริญก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว ครอบครัวยุคใหม่ต้องเอาใจใส่ดูแลบุตรหลานให้ดีเป็นพิเศษ ให้ความสำคัญอันเป็นสาเหตุหลักที่จะสร้างให้คนๆ หนึ่งเติบโตมาอย่างมีคุณภาพไม่ใช่ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหาทั้งมีสภาพจิตใจและร่างกายที่เป็นปกติไม่ให้เป็นภาระของสังคมตามมา เพราะเทคโนโลยีจะทำให้นักเรียนในยุคปัจจุบันมีความก้าวร้าว สมารถ ซึ่งถ้าหากครอบครัวยุคใหม่เอาใจใส่เป็นอย่างดีก็จะเป็นการทำให้มีพฤติกรรมเบี่ยงไปใช้ความรุนแรง

3. กลุ่มรุ่นพี่และเพื่อน เมื่อเด็กและเยาวชนได้เข้าไปศึกษาในโรงเรียนอาชีวะแล้วนั้น เมื่อเป็นนักเรียนอาชีวะทุกคนจะต้องเผชิญกับธรรมเนียมและประเพณีของสถาบันนั้นคือการรับน้องจากรุ่นพี่ ซึ่งรุ่นพี่จะปลุกฝังค่านิยมให้นักเรียนอาชีวะใช้ความรุนแรงในการแก้ไขปัญหา ที่เรียกว่าระบบรุ่นพี่รุ่นน้อง (seniority) อันเป็นสาเหตุสำคัญที่ถ่ายทอดความรุนแรงและความคิดแบบเดิมๆ ซึ่งสาเหตุนี้เองทำให้นักเรียนอาชีวะใหม่ที่เพิ่งเข้ามาศึกษาได้รับอิทธิพลนี้ไปใช้ในการแก้ไขปัญหาซึ่งนำมาด้วยการใช้ความรุนแรง

4. นโยบายรัฐ เมื่อนักเรียนอาชีวะที่มีปัญหาการใช้ความรุนแรงนโยบายรัฐที่ส่งต่อมายังโรงเรียนมักจะให้นักเรียนที่มีปัญหากลุ่มนี้ถูกพักการเรียน ซึ่งจะทำให้มีปัญหามากขึ้นคือช่วงที่ว่างถูกพักการเรียนนักเรียนกลุ่มนี้จะไปสร้างปัญหาความรุนแรงและสร้างความวุ่นวายให้กับสังคม แต่ในทางกลับกันเมื่อนักเรียนอาชีวะที่มีพื้นฐานดีตั้งใจเรียนและเห็นคุณค่าของการเรียนก็จะไม่ก่อปัญหาการใช้ความรุนแรงให้เกิดความวุ่นวายกับสังคม

5. กฎหมาย ทั้งบังคับใช้กับเยาวชนนั้นเบาจนเกินไปกล่าวคือนักเรียนอาชีวะสร้างปัญหาขึ้นมาโดยไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายเพราะกฎหมายไม่สามารถทำให้นักเรียนอาชีวะได้รับโทษจำคุกได้เนื่องจากอายุไม่ถึงที่จะต้องได้รับโทษดังกล่าว

จากการวิจัยพบว่า มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล มีมาตรการจากทางโรงเรียน มาตรการจากเจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบ หรือแม้กระทั่งมาตรการที่รัฐออกมาเพื่อแก้ไขปัญหาการใช้ความรุนแรงในเด็กและเยาวชน ทั้งนี้การนำมาตรการเหล่านี้มาใช้จะต้องพิจารณาจากสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในแหล่งนั้นว่ามีสภาพปัญหาและสาเหตุใด จึงจะเลือกมาตรการที่เหมาะสมมาใช้ซึ่งมาตรการที่ใช้ได้จริงในการยับยั้งป้องกันและปราบปรามการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวะดังนี้

1. มาตรการ 1 ตำรวจ 1 โรงเรียน

เป็นโครงการให้เจ้าหน้าที่ตำรวจได้เข้าไปพูดคุยกับนักเรียนอาชีวะก่อนหรือหลังเคารพธงชาติ เพื่อเล่าประสบการณ์ หรือแนะนำมาตรการในการป้องกันเหตุต่างๆ รวมทั้งรับฟังปัญหาและสถานการณ์ที่สถาบันการศึกษาต้องการความช่วยเหลือ นอกจากนี้ยังมีเรื่องของการให้ความรู้ในการป้องกันตนเองจากปัญหานักเรียนอาชีวะตีกัน ให้ความรู้ทางด้านกฎหมายแก่นักเรียนอาชีวะ เพื่อให้ นักเรียนอาชีวะกลุ่มเสี่ยงได้รับทราบถึงบทลงโทษหากลงมือก่อเหตุใช้ความรุนแรง มาตรการนี้รวมถึง

โครงการโรงเรียนสีขาว ที่เน้นเรื่องยาเสพติด มีการตรวจปัสสาวะ และแนะนำเรื่องยาเสพติด มีการดื่มน้ำ พิพัฒน์สัทยาว่าจะไม่ยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอีก เป็นต้น

2. มาตรการ สุ่มตรวจค้นจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

มาตรการสุ่มตรวจค้นนี้เป็นมาตรการป้องปรามของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ใช้ปราบปราม หลักการคือเจ้าหน้าที่ตำรวจเมื่อได้รับการประสานงานจากอาจารย์ประจำโรงเรียนที่ทราบว่าจะมีสถานที่ที่เป็นจุดหลักที่นักเรียนอาชีวะจะรวมตัวกันนอกโรงเรียนอันเป็นสถานที่ที่มีโอกาสในการใช้ความรุนแรงกับโรงเรียนอื่นหรือคู่อริ อาจารย์ฝ่ายปกครองจะรออยู่ ณ สถานที่นั้น (เกียรติภูมิ วงศ์รจิต และคณะ. 2552) โดยจะแจ้งจำนวนนักเรียนอาชีวะและรถที่โดยสารผ่านทางวิทยุว่านักเรียนอาชีวะกลุ่มนั้นมุ่งหน้าไปทางไหน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่ประจำจุดทราบ โดยการปฏิบัติการดังกล่าวจะทำอย่างน้อย สัปดาห์ละ 2 ครั้ง จะมีการจู่โจมโดยสารวัตรและรองสารวัตรฝ่ายป้องกันปราบปรามจากสถานีตำรวจในท้องที่นั้น ตามดุลยพินิจว่าต้องการจะจู่โจมอย่างไร หรือดำเนินการด้านการปราบปราม เช่น เข้าตรวจค้นที่ไหน ที่ถนนใด เป็นต้น

3. มาตรการเข้าวัดปฏิบัติธรรม

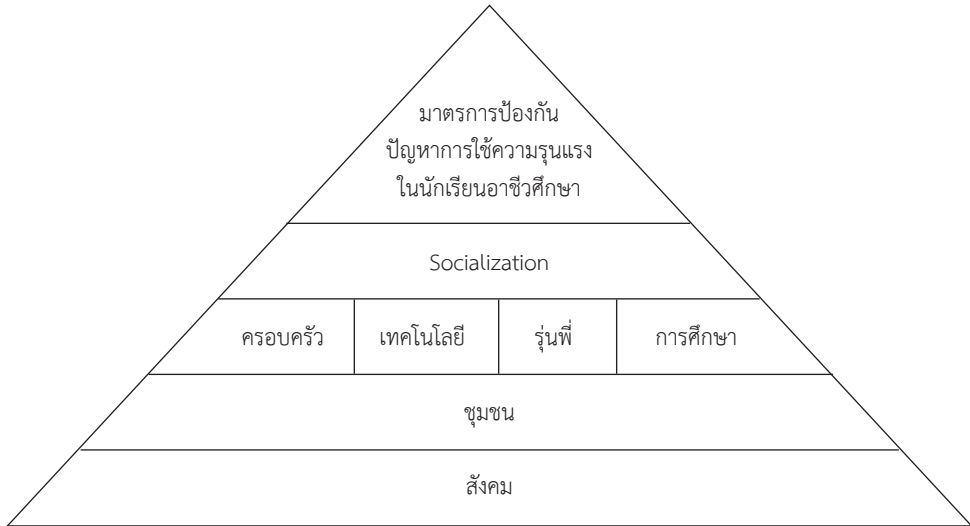
มาตรการเข้าวัดปฏิบัติธรรม นักเรียนอาชีวะที่ใช้ความรุนแรงกับผู้อื่นหรือกลุ่มเพื่อนจนต้องได้รับโทษนั้น มักมีสภาพจิตใจที่มีปัญหา อาจจะมาจกพื้นฐานการเลี้ยงดูจากครอบครัว หรือสภาพแวดล้อมที่ไม่ดีส่งผลถึงด้านความคิด ซึ่งกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นว่า นักเรียนอาชีวะบางคนพอฟื้นฟูได้ มาตรการนี้จึงมุ่งเน้นไปที่การสอนศาสนา คนไทยนับถือศาสนาพุทธแต่ทว่าไม่เคยศึกษาถึงแก่นของพุทธศาสนา มาตรการจึงให้นักเรียนอาชีวะได้เข้าฝึกการทำสมาธิควบคู่ไปกับเรียนหลักสูตร (นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. 2553) เพื่อให้เกิดการพัฒนาทางจิตใจ ทำให้จิตใจเยือกเย็นลงซึ่งพ่อแม่ต้องหมั่นเพิ่มเติมคุณธรรมจริยธรรมแก่ลูกตั้งแต่เยาว์วัย เมื่อมีสภาพจิตใจที่มั่นคง มีพระพุทธรูปในการยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วนั้นก็จะมีจิตสำนึกที่จะทำความดีมากยิ่งขึ้นไม่ไปสร้างปัญหาใช้ความรุนแรงจนเกิดความวุ่นวายในสังคม

4. มาตรการ ห้ามเข้าใกล้เส้นทางเสี่ยง

มาตรการนี้เป็นมาตรการที่ใช้ได้ผลในพื้นที่โซนกลางเมืองของกรุงเทพมหานคร เจ้าหน้าที่ตำรวจประจำพื้นที่ผสานกำลังกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองและอาจารย์ประจำโรงเรียนในการกำหนดพื้นที่หวงห้ามที่ไม่ให้นักเรียนของตนไป ถนนใดเป็นถนนต้องห้าม จุดใดเป็นจุดต้องห้ามเพื่อลดปัญหาการปะทะกันของนักเรียนอาชีวะและนักเรียนโรงเรียนอื่นๆ

5. มาตรการสลายกลุ่มรุ่นพี่

มาตรการนี้เป็นแนวคิดจากเจ้าหน้าที่ตำรวจและเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่ออกความเห็นไปในทิศทางเดียวกันกล่าวคือหากสามารถสลายกลุ่มรุ่นพี่ที่เข้ามาก่อวุ่น ชักนำรุ่นน้องไปในทางที่ผิดได้ ก็จะช่วยให้อุปกรณ์การใช้ความรุนแรงลดน้อยลงไป เนื่องจากระบบรุ่นพี่รุ่นน้องเป็นตัวสำคัญที่ถ่ายทอดความคิดแบบเดิมๆ การรักและเทิดทูลสถาบัน ปลุกฝังใครคืออริ ฝังความแค้นตั้งแต่โบราณ โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจจะเฝ้าดูกลุ่มรุ่นพี่กลุ่มเสี่ยงหากพบเจอจะดำเนินการป้องปรามตามแหล่งมั่วสุม เพื่อยับยั้งการรวมกลุ่มและเข้าไปป้องปรามไม่ให้มีการมั่วสุมอีก นักเรียนอาชีวะจะต้องหลาบจำและเกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งระหว่างการทำลายแหล่งมั่วสุมควรมีการตรวจยาเสพติดร่วมไปด้วยเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดในการใช้มาตรการนี้

ภาพที่ 1 มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษา
ที่มา: ได้รับแนวคิดจาก งามพิศ สัตย์สงวน (2558)

อภิปรายผล

มาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาให้มีประสิทธิภาพสูงสุดจะต้องเริ่มต้นจาก 4 ขั้นตอนดังนี้

1. ครอบครัว จะต้องมีความพร้อมในการมีครอบครัว ไม่ปล่อยปละละเลยบุตร มีเวลาในการเลี้ยงดูเอาใจใส่ อบรมสั่งสอนคุณธรรมจริยธรรมให้ตระหนักตั้งแต่วัยเด็กเพื่อเติบโตมาเป็นผู้ใหญ่ที่ดีในวันหน้า การเลี้ยงดูในยุคนี้ควรจะต้องพึ่งเทคโนโลยีให้น้อยและให้ความสำคัญกับธรรมชาติ พุทธศาสนา เพื่อให้เด็กที่เติบโตขึ้นมา มีความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและอารมณ์ที่ดี ไม่เป็นโรคสมาธิสั้น สุขภาพจิตดี เมื่อมีสภาพจิตใจที่มั่นคงมีพระพุทธศาสนาในการยึดเหนี่ยวจิตใจแล้วนั้นก็จะมีจิตสำนึกที่จะทำความดีมากยิ่งขึ้นไม่ไปสร้างปัญหาใช้ความรุนแรงจนเกิดความวุ่นวายในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับทฤษฎีการเรียนรู้ของ Bandura มีความเชื่อว่าการเรียนรู้ของมนุษย์ส่วนมากเป็นการเรียนรู้โดยการสังเกตหรือการเลียนแบบ เนื่องจากมนุษย์มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบ ๆ ตัวอยู่เสมอ หากผู้ปกครองสร้างสภาพแวดล้อมที่ดีให้กับเด็ก สั่งสอนด้วยหลักธรรม เด็กก็จะเรียนรู้ประเมินได้ว่าตนเลียนแบบได้ดีหรือไม่ดีอย่างไร และจะต้องควบคุมพฤติกรรมของตนเองได้ด้วยซึ่งถือได้ว่าเป็นกระบวนการทางการรู้คิดหรือพุทธิปัญญา และการเลียนแบบที่ผ่านการสังเกตพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกันของบุคคลอื่น การเลียนแบบจะเกิดขึ้นนั้นขึ้นอยู่กับคุณลักษณะและรูปแบบของพฤติกรรมที่ถูกสังเกต เมื่อเด็กได้เห็นสิ่งที่ดีงามที่ผู้ปกครองปลูกฝังมากก็จะทำให้เด็กมีสภาพจิตใจที่มั่นคง ซึ่งเด็กก็จะเลียนแบบพฤติกรรมดีของผู้ปกครอง ตามสถานภาพแวดล้อมสังคมที่เรียนรู้มาเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ

2. ระบบการศึกษาภายในโรงเรียนจะต้องมีมาตรการคุมเข้มกลุ่มนักเรียนที่มีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงโดยยกเลิกการให้ถูกพักการเรียนเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดที่ถูกพักการเรียนใช้เวลาว่างไปโดยเปล่าประโยชน์ ซึ่งมีความเสี่ยงต่อการก่อเหตุรุนแรง ดังนั้นโรงเรียนจึงควรจัดกิจกรรมให้กับนักเรียนที่

ใช้ความรุนแรงแทนการถูกพักการเรียน กล่าวคือเป็นกิจกรรมเข้าวัดปฏิบัติ กิจกรรมเพื่อสังคม จิตอาสา ทำความดี เพื่อให้นักเรียนอาชีวศึกษากลุ่มนี้เห็นคุณค่าในตนเองไม่สร้างปัญหาให้กับสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชลัท ประเทืองรัตน (2556) เรื่องแนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย โดยงานวิจัยนี้วิเคราะห์ความขัดแย้งและความรุนแรงระหว่างนักศึกษา 2 สถาบัน ศึกษากระบวนการและแนวทางการจัดการขัดแย้งและความรุนแรงที่เกิดขึ้นที่ผ่านมาและเสนอแนะแนวทางการอยู่ร่วมกันต่อไปในอนาคตอย่างสันติ ซึ่งผลการวิจัยได้เสนอแนะว่าหากต้องการให้ทั้งสองสถาบันอยู่ร่วมกันในอนาคตอย่างสันตินั้นควรมีการจัดตั้งกลไกร่วมกันและมีการทำกิจกรรมร่วมกันอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน

3. ชุมชน สิ่งแวดล้อมรอบข้างของนักเรียนอาชีวศึกษาเป็นสิ่งสำคัญมาก มีอิทธิพลต่อการหล่อหลอมพฤติกรรม อารมณ์ อุนิสัย จึงควรใช้มาตรการ 1 ตำรวจ 1 โรงเรียน มาตรการคุ้มครองจันและมาตรการสลายกลุ่มรุ่นพี่ มาตรการเหล่านี้จะตีกรอบให้ชุมชนสังคมน่าอยู่ขึ้น ลดปัญหาการใช้ความรุนแรงของนักเรียนอาชีวศึกษาซึ่งจะทำให้สังคมน่าอยู่มีคุณภาพชีวิตที่ดีซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สรยุทธ จิโรภาส (2558) เรื่องที่ปัจจัยที่มีผลต่อการทะเลาะวิวาทของนักศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ โดยผลการวิจัยได้แสดงให้เห็นว่าแผนการป้องกันเหตุนักเรียนอาชีวศึกษาทะเลาะวิวาทกันนั้น ควรมีการจัดตั้งตำรวจจับอาวุธมีชุดติดตามกลุ่มที่มีความประพฤติ เสี่ยงหรือกลุ่มที่เคยก่อเหตุครอบคลุมพื้นที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งตรงกับมาตรการที่ผู้วิจัยที่กล่าวไว้เบื้องต้น

4. สังคม ได้แก่ รัฐบาลและหน่วยงานเอกชน จะต้องมีการที่สามารถเข้าถึงเด็กและเยาวชนในทุกช่วงอายุ ให้ความสำคัญกับหลักสูตรการศึกษา และให้เยาวชนมีความรู้ความเข้าใจถึงประโยชน์ต่อการศึกษามีคุณภาพเพราะประเทศจะพัฒนาไปได้อย่างมีประสิทธิภาพได้นั้นจะต้องเกิดจากประชาชนในประเทศที่มีคุณภาพ ลดมาตรการพักการเรียนสำหรับนักเรียนที่มีปัญหาและให้นักเรียนกลุ่มนี้กลับมาเห็นคุณค่าตนเองโดยริเริ่มกิจกรรมเพื่อสังคมสร้างคุณค่าความภาคภูมิใจให้นักเรียนเหล่านี้

สรุปผลการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ศึกษามาตรการป้องกันปัญหาความรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษาในเขตกรุงเทพฯ และปริมณฑล จากการศึกษาพบว่าการที่นักเรียนอาชีวศึกษาจะใช้ความรุนแรงในการเผชิญกับเหตุการณ์เฉพาะหน้านั้นนักเรียนอาชีวศึกษาจะต้องผ่านปัญหาหรือมีปมมาเป็นแรงผลักดันให้กระทำการใช้ความรุนแรงไม่ว่าจะเป็นจากครอบครัวที่เลี้ยงดูมาอย่างไม่มีประสิทธิภาพ เทคโนโลยีที่พัฒนาเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทำให้นักเรียนอาชีวศึกษาในสังคมยุคปัจจุบันเป็นโรคสมาธิสั้น หงุดหงิดง่าย ความอดทนน้อย ประกอบกับประเทศไทยของเรามีกฎหมายที่ไม่เข้มงวดทำให้นักเรียนอาชีวศึกษาไม่เกรงกลัวต่อกฎหมายที่กระทำผิดในการใช้ความรุนแรง รัฐจึงควรมีมาตรการและจัดกิจกรรมกับนักเรียนอาชีวศึกษากลุ่มนี้โดยเริ่มต้นจากบังคับให้นักเรียนอาชีวศึกษาพัฒนาด้านจิตใจ ทำกิจกรรมจิตอาสาเพื่อให้นักเรียนเหล่านี้ได้เห็นคุณค่าในตนเอง มีมาตรการสลายกลุ่มรุ่นพี่เพื่อลดปริมาณความเสี่ยงในการเกิดเหตุ อีกทั้งรัฐก็ควรให้มีมาตรการ 1 ครู 1 โรงเรียนกับทุกโรงเรียนไม่เฉพาะแต่โรงเรียนอาชีวศึกษา แต่นักเรียนในโรงเรียนอื่นทั่วประเทศควรได้รับความรู้ในการป้องกันตัวไปพร้อมกันด้วยและจัดกิจกรรมให้นักเรียนทุกโรงเรียนได้เข้าร่วมอบรมกับกิจกรรมในลักษณะนี้ เพื่อให้นักเรียนและประชาชนสามารถแก้ไขปัญหาได้เมื่อเจอสถานการณ์การใช้ความรุนแรง

ข้อเสนอแนะการวิจัย

1. ในแง่ของสถานศึกษาในระดับมัธยมตอนปลายควรมีมาตรการในการป้องกันการใช้ความรุนแรงไม่เพียงแต่ในโรงเรียนอาชีวศึกษาเท่านั้น โรงเรียนอื่นที่มีนักเรียนภายในโรงเรียนจำนวนมากก็เช่นเดียวกันเพราะจะช่วยลดปัญหาเมื่อเกิดกลุ่มนักเรียนใช้ความรุนแรงกัน นักเรียนทุกคนนั้นควรศึกษาวิธีป้องกันตัวเมื่อเกิดเหตุ และโรงเรียนควรจัดกิจกรรมให้นักเรียนมีความรักและสามัคคีกันไม่ว่าจะในโรงเรียนเดียวกันหรือต่างโรงเรียนกันก็ตาม

2. รัฐบาล ควรริบหากิจกรรมและมาตรการมาให้ทุกครอบครัวได้ใช้ในการสร้างเสริมคุณภาพชีวิตเด็กที่เติบโตขึ้นมาให้มีประสิทธิภาพเช่น การจัดกิจกรรมเข้าวัดทำบุญ ฟังพระเทศน์ที่เป็นภาคบังคับเพื่ออบรมบ่มนิสัยไม่ใช่เพียงแต่เด็กเท่านั้น ผู้ปกครองก็ได้รับความรู้ไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตด้วย

บรรณานุกรม

- กิตติพงษ์ กิตยารักษ์. (2543). **กระบวนการยุติธรรมบนเส้นทางของการเปลี่ยนแปลง**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- เกียรติภูมิ วงศ์รจิต พัทธ์พัทธ์ บุณยมาลิก สุพัฒน์ สุขสว่าง ศิริลักษณ์ สว่างวงศ์สิน ขวัญจิตต์ นรากรพิจิตร และเชษฐพล ชัยชนะฉิมพลี. (2552). **การพัฒนาแบบประเมินความเสี่ยงต่อพฤติกรรมรุนแรงในนักเรียนอาชีวศึกษา**. นนทบุรี: โรงพยาบาลศรีธัญญา กรมสุขภาพจิต กระทรวงสาธารณสุข.
- โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาหลักสูตรการอบรมและกระบวนการด้านจิตตปัญญาศึกษา. (2551). **การเจริญสติวิปัสสนา**. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมและพัฒนาพลังแผ่นดินเชิงคุณธรรม (ศูนย์คุณธรรม).
- งามพิศ สัตย์สรวง. (2558). **การวิจัยเชิงคุณภาพทางมานุษยวิทยา**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จุฑารัตน์ เอื้ออำนวย. (2548). **กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์: การปรับกระบวนการทัศน์กระบวนการยุติธรรมไทย**. วิทยานิพนธ์ ป.ด. (สหวิทยาการ). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. ถ่ายเอกสาร.
- ชลัท ประเทืองรัตนา. (2556). **แนวทางในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติระหว่างนักศึกษาสถาบันเทคโนโลยีปทุมวันกับมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลตะวันออกวิทยาเขตอุเทนถวาย**. **วารสารพัฒนาบริหารศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์**. 53(3): 151-173.
- นัทธี จิตสว่าง. (2543). **Restorative Justice: กระบวนการยุติธรรมแนวใหม่ เหยื่อและชุมชนมีส่วนร่วม**. **จตุสารทัศน์วิทยา**. 2(ตุลาคม 2543): 6-9.
- นิเวศน์ วงศ์สุวรรณ. (2553). **การสร้างและพัฒนารูปแบบการลดพฤติกรรมความรุนแรงของวัยรุ่นตามแนวทางพระพุทธศาสนา**. พระนครศรีอยุธยา: คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ปฐมพร ธารวานิช. (2552). **การนำกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์มาใช้สำหรับคดีอาญาที่อยู่ในเขตอำนาจของศาลแขวง**. วิทยานิพนธ์ น.ม. (นิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

- ระพีพัฒน์ ศรีมาลา. (2547). **การใช้ความรุนแรงในนักเรียนมัธยมศึกษา กรณีศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในกรุงเทพมหานคร**. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (สุขศึกษา). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สุชา จันทรเอม. (2522). **จิตวิทยาทั่วไป**. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.
- สรยุทธ จิโรภาส. (2558). **ปัจจัยที่มีผลต่อการทะเลาะวิวาทของนักศึกษาในจังหวัดสมุทรปราการ**. วิทยานิพนธ์ น.ม. (นิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Howard Zehr. (2005). **Changing Lenses: A New Focus for Crime and Justice**. 3rd ed. Scottsdale: Herald Press.
- Johnson, D.W. & Johnson, F.P. (1975). **Joining Together: Group Theory and Group Skills**. New Jersey: Prentice-Hall.
- World Health Organization. (2015). **Preventing Youth Violence: An Overview of The Evidence**. Retrieved on April 10, 2019, from https://www.who.int/violence_injury_prevention/violence/youth/yv_infographic_small.pdf?ua=1&fbclid=IwAR2ROocJ4xkOvoQcsFrSi9QrHtuxbulasSvO5l3HoqLnrlRuYdY64fwwmaw

ชาวจีนในดัชชีอีสต์อินดีส: บทบาทชาวจีนในการพัฒนา
เมืองเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือในศตวรรษที่ 19
Chinese in Dutch East Indies: The Roles of Chinese in
Developing Deli-Medan,
North Sumatra in the 19th Century

ชนม์ธิดา อัยกุล¹
Chontida Auikool

บทคัดย่อ

ชาวจีนจำนวนมากเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานในช่วงศตวรรษที่ 19 ในฐานะแรงงานสัญญาจ้างเพื่อพัฒนาเขตเกษตรกรรมของดัชชีบนเกาะสุมาตรา โดยเฉพาะบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือครอบคลุมพื้นที่ของเดลี เซอด้ง (Deli-Serdang) และเมืองเมดาน (Medan) ในปัจจุบัน พื้นที่ดังกล่าวถูกพัฒนาขึ้นให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมสมัยใหม่ มีการเพาะปลูกพืชหลายชนิด โดยพืชเศรษฐกิจที่สำคัญที่สุดในพื้นที่ขณะนั้น คือ ใบบายูบ ซึ่งความประสบความสำเร็จในการผลิตและส่งออกส่งผลให้เศรษฐกิจในพื้นที่เจริญเติบโตจนรัฐบาลอาณานิคมได้ก่อตั้งเมืองเมดานขึ้นเป็นเมืองบริหารของรัฐบาลในสุมาตรา บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องพื้นที่ความทรงจำ: บทบาทชาวจีนและเครือข่ายในการสร้างเมืองจอร์จทาวน์และเดลี-เมดานในฐานะเมืองพี่น้อง มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบายการเดินทางอพยพเข้ามาของชาวจีนในพื้นที่เขตเศรษฐกิจของดัชชีบนเกาะสุมาตราและสะท้อนภาพการเจริญเติบโตของเดลี-เมดานผ่านกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่ถูกขับเคลื่อนโดยกลุ่มชาวจีนอพยพ คือ กลุ่มแรงงานและพ่อค้านักลงทุนชาวจีนในศตวรรษที่ 19

คำสำคัญ: ชาวจีน เดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ อาณานิคมดัชชี อินโดนีเซีย

Abstract

In the 19th Century, Deli-Medan received a large number of Chinese migrants. Most of them worked as labourers in Dutch agricultural plantations on the east coast of Sumatra, extending from Deli-Serdang to Medan. The agricultural products, such as

¹อาจารย์ประจำโครงการวิเทศศึกษา (อาเซียน-จีน) คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จังหวัดปทุมธานี
Lecturer, International Studies (ASEAN-China) Program, Faculty of Liberal Arts, Thammasat University, Pathumthani Province.

Corresponding author e-mail: chontida.auikool@gmail.com

Article history: Received 28 February 2019, Revised 19 June 2019, Accepted 24 June 2019

tobacco, were intentionally developed and eventually became the most exported products of Sumatra. As these economic activities paved the way for economic growth in North Sumatra, the Dutch established the city of Medan as Sumatra's main administrative city. The research presented here is a part of larger project, Sites of Memory: The Role of Chinese and Network in Developing the Sister Cities, Georgetown Penang and Deli-Medan North Sumatra. The paper focuses on Chinese migration into the Dutch's newly developed economic area of North Sumatra, particularly Deli-Medan. It also provides a picture of the Chinese community, illustrating the roles of both merchants and labourers played in developing the 19th Century city.

Keywords: *Chinese, Deli-Medan, North Sumatra, Dutch colony, Indonesia*

บทนำ: การเข้ามาของชาวจีนในเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ

ชาวจีนเดินทางอพยพเข้ามาในบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือตั้งแต่ก่อนที่ดัตช์และอังกฤษจะตกลงทำสนธิสัญญาแองโกล-ดัตช์ ปี ค.ศ. 1824 โดยดัตช์ได้ขยายอิทธิพลเข้ามายังพื้นที่ปกครองดั้งเดิมของอาณาจักรเดลีในปี ค.ศ. 1862 และพัฒนาพื้นที่ตะวันออกของสุมาตราเหนือโดยเฉพาะบริเวณของเดลี เซอด้ง (Deli-Serdang) ให้กลายเป็นพื้นที่พัฒนาไร่เกษตรกรรมขนาดใหญ่และสร้างเมืองเมดาน (Medan) ขึ้นมาเป็นเมืองบริหารของดัตช์ในสุมาตราเหนือ ด้วยเหตุนี้บทความชิ้นนี้จึงเรียกพื้นที่ข้างต้นรวมกันว่าเดลี-เมดาน ซึ่งจะหมายถึง พื้นที่เดิมภายใต้อิทธิพลของสุลต่านเดลีและเมืองเมดานเมืองใหม่ที่เติบโตขึ้นในศตวรรษที่ 19 ในฐานะเมืองบริหารและศูนย์กลางกิจกรรมทางเศรษฐกิจของสุมาตราเหนือ

ตามข้อเสนอของนักประวัติศาสตร์เต็งกู ลูกมาน ลินาร์ ตั้งสมมติฐานไว้ว่าพื้นที่บริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือเดิมที่เป็นที่ตั้งของอาณาจักรฮินดูโบราณ คือ อาณาจักรฮารู (Kerajaan Haru) หรือ อาณาจักรอารู (Kerajaan Aru) โดยระหว่างศตวรรษที่ 13 และศตวรรษที่ 16 อาณาจักรฮารูอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์ชาวบัตัก มีเขตอิทธิพลตั้งแต่ตาเมียง (Tamiang) ทางตอนใต้ของอาเจะห์ (Aceh) ไปถึงโรกัน ฮูลู (Rokan Hulu) ของเรียว (Riau) ด้วยสภาพภูมิศาสตร์ที่ตั้งอยู่ในบริเวณช่องแคบมะละกาอาณาจักรฮารูจึงเป็นหนึ่งในอาณาจักรโบราณบนเกาะสุมาตราที่มีความรุ่งเรืองทางการค้าและมีชุมชนการค้านานาชาติ “โกตาจينا” ต้อนรับเรือขนส่งสินค้าและพ่อค้าต่างชาติให้เข้ามาค้าขายในพื้นที่ (Sinar. 1996)

ความรุ่งเรืองทางการค้าของอาณาจักรฮารูได้รับการบันทึกไว้ในเอกสารของราชวงศ์ซ่งว่า อาณาจักรฮารูนี้อยู่ไม่ไกลจากมะละกา สามารถเดินเรือถึงโดยใช้เวลา 4 วัน 4 คืน มีเรือขนส่งสินค้าจำนวนมากจากจีนเดินทางเข้ามาแวะพักแลกเปลี่ยนสินค้าบริเวณ “โกตาจينا” (Kota Cina) ก่อนที่จะเดินทางต่อไปยังอาณาจักรศรีวิชัย ที่ “โกตาจينا” นี้พ่อค้าชาวจีนจะซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าจำพวกของป่า ผ้าไหม และเครื่องลายคราม (ดู McKinnon and Sinar. 1978)

“โกตาจينا” สันนิษฐานว่าอยู่ในบริเวณพื้นที่ของลาบูฮัน เดลี (Labuhan Deli) มีแม่น้ำเดลีไหลผ่านเชื่อมต่อ “โกตาจينا” กับเมืองท่าเบอลาวัน (Belawan) ก่อนออกสู่ทะเล ปัจจุบันนี้มีการค้นพบหลักฐานทางโบราณคดีต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเครื่องลายครามและเหรียญกษาปณ์ในบริเวณดังกล่าว

ซึ่งตอกย้ำถึงการมีอยู่ของอาณาจักรฮารูและสะท้อนสถานะความเป็นชุมชนการค้านานาชาติของ “โกตาจิงนา” ไว้ได้เป็นอย่างดี นอกจากนี้คำว่า “โกตาจิงนา” ยังบ่งชี้ถึงความทรงจำของท้องถิ่นต่อการเข้ามาตั้งรกรากของกลุ่มชาวจีนในท้องที่ด้วย ทั้งนี้เพราะในภาษามลายู คำว่า “โกตาจิงนา” หมายถึง “เมืองจีน”²

อาณาจักรฮารูเช่นเดียวกับอาณาจักรโบราณอื่นๆ ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความสัมพันธ์ทางการทูตและการค้ากับจีนมาตั้งแต่อดีต มีหลักฐานบันทึกไว้ว่าเมื่อปี ค.ศ. 1412 ขณะที่เจิ้ง เหว่ เดินทางเข้ามายังเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อกระชับสัมพันธไมตรีทางการทูตกับอาณาจักรโบราณ เจิ้ง เหว่ ได้แวะพักที่อาณาจักรฮารูและผูกมิตรกับกษัตริย์วากาโร (Raja Wakaro) ก่อนที่จะมุ่งหน้าเดินทางต่อไปยังอาเจะห์ ทั้งยังมีบันทึกต่อไว้ด้วยว่ากษัตริย์วากาโรนั้นได้เดินทางไปยังจีนและบริจาคเงินจำนวนหนึ่งเพื่อบูรณะวัดในมณฑลกวางตุ้ง (Hamdani, 2013: 22) การแลกเปลี่ยนความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างจีนและอาณาจักรโบราณเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการเกิดขึ้นของชุมชนทางการค้าหลายแห่งในภูมิภาค ความสัมพันธ์อย่างเป็นทางการเหล่านี้ไม่เพียงสะท้อนความสัมพันธ์เชิงสัญลักษณ์ถึงการยอมรับอำนาจอของจีนในทางการเมือง แต่ยังหมายถึงการเปิดทำการค้าขายระหว่างจีนและอาณาจักรโบราณส่งผลให้พ่อค้าจีนและพ่อค้าชาวต่างชาติอื่นๆ สามารถเดินทางไปมาระหว่างจีนและเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้าได้อย่างสม่ำเสมอ

อย่างไรก็ตามอาณาจักรฮารูเริ่มอ่อนอำนาจลงเมื่ออาเจะห์ส่งกองกำลังทหารเข้ายึดครองพื้นที่ใน ค.ศ. 1612 แม่ทัพโกฐจาว ปาลาวา (Gocah Pahlawa) แม่ทัพของสุลต่านอิสกานดาร์ มูดา (Iskandar Muda) สุลต่านองค์ที่ 12 ของอาเจะห์ได้เข้ายึดครองอาณาจักรและก่อตั้งอาณาจักรเดลีขึ้นมาแทนสุลต่านได้แต่งตั้งแม่ทัพโกฐจาว ปาลาวาให้เป็นศรี ปาดูกา ตวนกู โกฐจาว ปาลาวา (Sri Paduka Tuanku Gocah Pahlawan) เป็นตัวแทนของสุลต่านอิสกานดาร์ มูดาดูแลปกครองอาณาจักรเดลีซึ่งเป็นช่วงเวลาเดียวกันกับที่เจ้าอาณานิคมตะวันตกเริ่มขยายอำนาจการปกครองและเข้ามามีบทบาทมากขึ้นในคาบสมุทรมลายู

เมื่อดัตช์เข้ายึดครองมะละกาต่อจากโปรตุเกสและอาเจะห์เริ่มอ่อนอำนาจลง ผู้สืบทอดอำนาจของ ศรี ปาดูกา ตวนกู โกฐจาว ปาลาวา คือ ตวนกู ปังลิมา เปรังกิต (Tuanku Panglima Perunggit) จึงถือโอกาสประกาศอาณาจักรเดลีให้เป็นอิสระแยกตัวออกจากอาเจะห์ และยังตั้งตนเองขึ้นมาเป็นสุลต่านเดลีดูแลปกครองพื้นที่ แต่เนื่องจากว่าอาณาจักรเดลีไม่ได้มีความเข้มแข็งทั้งยังประสบปัญหาภายใน ในที่สุดอาณาจักรเดลีจึงต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของสุลต่านซีอิก (Siak) (Pelly *et al.* 1986: 77)

ในค.ศ. 1824 เมื่อมีการตกลงเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษและดัตช์ผ่านสนธิสัญญาแองโกล-ดัตช์ที่ลอนดอน สนธิสัญญานี้ฉบับนี้ไม่เพียงกำหนดเขตอิทธิพลระหว่างอังกฤษและดัตช์ แต่ยังสามารถอังกฤษได้ยอมรับอิทธิพลของดัตช์เหนือเกาะสุมาตราโดยสมบูรณ์ ดัตช์จึงขยายอิทธิพลของตนเองออกมาจากเกาะชวาเข้ามาสู่เรียว และในปี ค.ศ. 1858 เมื่อดัตช์ทำข้อตกลงกับสุลต่านซีอิกสำเร็จดัตช์จึงเข้าครอบครองพื้นที่ของซีอิก ซึ่งหมายความว่าอาณาจักรเดลีต้องอยู่ภายใต้การปกครองของรัฐบาลอาณานิคมโดยทันที

²แม้ว่าจะมีการใช้ชื่อ “โกตาจิงนา” แต่มีข้อถกเถียงทางวิชาการว่าชนกลุ่มแรกที่อพยพเข้ามาในพื้นที่และตั้งรกรากน่าจะเป็นชาวอินเดีย

ความเปลี่ยนแปลงทางการเมืองนี้หมายรวมถึงการเปลี่ยนแปลงกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นบนเกาะสุมาตราด้วย ดัตช์พบว่าซ็อกไม่ประสบความสำเร็จในการเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร กล่าวคือซ็อกไม่สามารถผลิตใบยาสูบที่มีคุณภาพ ทั้งกิจการเหมืองแร่ในซ็อกก็ไม่สามารถทำกำไรได้เท่าที่ควร ดัตช์จึงย้ายศูนย์กลางทางการเกษตรไปยังตะวันออกของสุมาตราเหนือ ดัตช์ค้นพบว่าดินในบริเวณดังกล่าวมีคุณลักษณะเหมาะสมแก่การเพาะปลูกมากกว่า ทั้งยังมีภูมิศาสตร์ทางการค้าดีกว่าซ็อกอีกด้วย ตะวันออกของสุมาตราเหนือจึงได้กลายมาเป็นพื้นที่ในการพัฒนาการเพาะปลูกและเป็นศูนย์กลางการบริหารจัดการของรัฐบาลอาณานิคมบนเกาะสุมาตราในเวลาต่อมา

เมื่อดัตช์เข้ามาปกครองอาณานิคมอย่างเป็นทางการ ดัตช์จึงเริ่มส่งเสริมให้บริษัทเอกชนเข้ามาลงทุนทำกิจการเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจเพื่อการส่งออก เจคอบ นินฮุย เป็นชาวดัตช์คนแรก ผู้เดินทางเข้ามาสำรวจคุณภาพใบยาสูบบนเกาะสุมาตรา ด้วยประสบการณ์ของนินฮุยที่ทำไมยาสูบอยู่ก่อนแล้วในชวากลาง นินฮุยพบว่าใบยาสูบในเดลี-เมดานมีคุณภาพสูงกว่าใบยาสูบในชวามาก เขาจึงตัดสินใจย้ายฐานการผลิตใบยาสูบจากชวากลางมายังเดลี-เมดาน โดยได้รับการสนับสนุนทางการเงินจากปีเตอร์ แวน เดอ อาเรน (Pieter van der Arend) ทั้งต่อมานินฮุยยังได้รับสัพันาที่ดินจากสุลต่านเดลีให้เพาะปลูกใบยาสูบในบริเวณพื้นที่ใกล้กับลาบูฮัน เดลี ใบยาสูบจากสุมาตรานี้มีชื่อเสียงเป็นอย่างมากและถูกส่งออกไปทั้งตลาดยุโรปและสหรัฐอเมริกา การค้าใบยาสูบสร้างกำไรจำนวนมากให้แก่รัฐบาลอาณานิคมและบริษัทเอกชน

ความสำเร็จของนินฮุยส่งผลให้มีการเปิดและขยายพื้นที่ผลิตสินค้าทางการเกษตรชนิดอื่นๆ ในเดลี-เมดาน ดัตช์จึงยังส่งเสริมให้มีการเพิ่มจำนวนเจ้าหน้าที่ของรัฐให้เข้ามากำกับดูแลการทำงานในเดลี-เมดานมากยิ่งขึ้น ทั้งยังได้การสร้างเมืองเมดานให้เป็นเมืองบริหารงานของรัฐบาลอาณานิคมใน ค.ศ. 1864 (ดู Volker. 1928) ต่อมาใน ค.ศ. 1869 นินฮุยและหุ้นส่วนปีเตอร์ วิลเฮียม เจนเซน (Peter Wilhelm Janssen) และ จี. ซี. เคเมน (G.C. Clemen) ได้ร่วมกันลงทุนก่อตั้งบริษัทเดลี (Deli Company, Deli Maatschappij)³ เพื่อผลิตและส่งออกสินค้าทางการเกษตร กลายเป็นหนึ่งบริษัทเอกชนที่ประสบความสำเร็จและมีอิทธิพลทางการค้าและการลงทุนมากที่สุดบนเกาะสุมาตราเหนือ มีข้อมูลบันทึกไว้ว่าในปี ค.ศ. 1884 บริษัทเดลีมีไร่ใบยาสูบอยู่ภายใต้การดูแลถึง 74 ไร่ แบ่งเป็น 44 ไร่ในลาบูฮันเดลี 20 ไร่ในลังกัต (Langkat) 9 ไร่ในเซอด้ง (Serdang) และ 1 ไร่ในปาด้ง (Padang) นอกจากนี้บริษัทเดลียังได้ขยายกิจกรรมทางการเกษตรและเพาะปลูกพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ เพื่อส่งออกด้วย เช่น กาแฟ ยาง พริกไทย และมะพร้าว (ดู Volker. 1928)

พื้นที่บริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือนี้สามารถสร้างกำไรและรายได้ให้กับรัฐบาลอาณานิคมและบริษัทต่างชาติเป็นจำนวนมาก แต่ทว่าบริษัทเหล่านี้ต้องเผชิญกับปัญหาสำคัญในการผลิตอันเนื่องมาจากปัญหาความขาดแคลนแรงงานในพื้นที่ แรงงานในไร่เกษตรกรรมมีไม่เพียงพอที่จะผลิตและส่งออกสินค้าทางการเกษตรได้อย่างเต็มกำลัง ด้วยเหตุนี้เองการนำเข้าแรงงานชาวจีนจึงเป็นทางออกสำคัญเพื่อแก้ไขปัญหาวิกฤติแรงงานในสุมาตราเหนือ บริษัทเดลีเป็นบริษัทแรกที่เริ่มแก้ปัญหาการขาดแคลนแรงงานนี้ด้วยการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากปิ่นังในฐานะแรงงานสัญญาจ้าง (Coolie Contract) และเป็นผู้ริเริ่มโครงการนำเข้าแรงงานชาวจีนโดยตรงจากจีน

³ลงทุนก่อตั้งบริษัทด้วยเงิน 300,000 กิลเดอร์ดัตช์

ชาวจีนในฐานะแรงงาน

บริษัทต่างชาติต่างแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานในพื้นที่เกษตรกรรมโดยการติดต่อนายหน้า และตัวแทนชาวจีนในป็นิ่งเพื่อนำเข้าแรงงานชาวจีนให้เข้ามาทำงานเป็นแรงงานในไร่ต่าง⁴ บริษัทเหล่านี้พบว่า การนำเข้าแรงงานชาวจีนจากป็นิ่งอันที่จริงแล้วไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานอย่างยั่งยืน ทั้งเมื่อพิจารณาค่าใช้จ่ายในการนำเข้าแรงงานต่อหัวจากป็นิ่งกลับพบว่ามีราคาสูงมากจนเกินไป บริษัทต่างชาติจึงมีความจำเป็นจะต้องหาหนทางนำเข้าแรงงานมาจากที่อื่นโดยเฉพาะ การหาวิธีนำเข้าแรงงานชาวจีนมาจากจีนโดยตรงเพื่อลดต้นทุนการผลิต แต่ทว่าการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดานนั้นไม่สามารถทำได้โดยทันที ทั้งนี้เพราะข้อจำกัดทางการเมืองและสังคม หนึ่งคือ ดัตช์ไม่มีข้อตกลงในการนำเข้าแรงงานระหว่างจีนและเดลี-เมดาน สอง เดลี-เมดานในขณะนั้น ไม่ได้มีกงสุลจีนเพื่อตรวจสอบดูแลชาวจีนอยู่ในพื้นที่ สาม ยังไม่มีเส้นทางเดินเรือโดยสารตรงจากจีนมายังเดลี-เมดานซึ่งเป็นปัญหาสำคัญในการขนส่ง

ดังนั้นใน ค.ศ. 1879 เมื่อจาคอบ ทีโอดอร์ เครมเมอร์ (Jacob Theodore Creamer) เดินทางเข้ามาบริหารงานในบริษัทเดลีต่อจากนิฮุย เครมเมอร์ก็เข้ามามีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงไร่เกษตรกรรม และแก้ไขปัญหาคาดแคลนแรงงานในพื้นที่ เครมเมอร์เข้ามาผลักดันให้เกิดสมาคมชาวไร่เดลี (Deli Planters Association, D.P.A.) เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงในการดูแลแรงงานและยังเป็นผู้ริเริ่มให้เกิดโครงการนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดานโดยตรงอย่างเป็นทางการ

บริษัทเดลีส่ง ยาน ยาคุป มาเรีย เดอ โคช (Jan Jakob Maria de Groot) นักวิชาการชาวดัตช์ และล่ามภาษาจีนในปัตตาเวียให้เป็นตัวแทนของบริษัทเดินทางไปประสานงานติดต่อเพื่อนำเข้าแรงงานชาวจีนจากจีนมายังเดลี-เมดาน เดอ โคชเดินทางไปจีนและได้ขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่กงสุลเยอรมันในหลายพื้นที่โดยเฉพาะจีนทางตอนใต้ เช่น มณฑลกุ้ยชึ่งและมณฑลฝูเจี้ยน เขารายงานไว้ว่าการนำเข้าแรงงานจากจีนจะเป็นผลดีต่อบริษัทเพราะราคาต่อหัวของแรงงานคิดเป็นเพียง 60% ของค่าใช้จ่ายนำเข้าแรงงานชาวจีนมาจากคาบสมุทรมลายูเท่านั้น เดอ โคชประสบความสำเร็จในการต่อรองกับเยอรมันและในที่สุดสามารถนำส่งแรงงานชาวจีนโดยใช้เรือขนของของบริษัทเยอรมัน คือ บริษัทเล้าส์ แอนด์ ฮีสลอป (Lauts & Haeslop) ในชิวเถาและบริษัทพาเซอร์ดัก แอนด์ โค (Pasedag & Co.) ในเซี่ยเหหมินให้เป็นบริษัทเดินเรือหลักทำหน้าที่ขนส่งแรงงานชาวจีนไปยังเดลี-เมดาน หลังจากนั้นบริษัทในเดลี-เมดานอีกอย่างน้อย 5 บริษัทก็ได้ติดต่อเดอ โคช ให้เป็นตัวแทนติดต่อส่งออกแรงงานชาวจีนเข้ามายังไร่เกษตรกรรมของพวกเขาเช่นกัน (Werblowsky, 2002: 43 - 45) ทั้งนี้หนังสือพิมพ์สตรีท ไทม์ ได้รายงานไว้ใน ค.ศ. 1907 ถึงความสำเร็จในการนำเข้าแรงงานโดยตรงจากจีนเป็นครั้งแรก ระบุไว้ว่าเรือลำแรกนำขนส่งแรงงานจำนวนประมาณ 700 คนจากจีนตรงมายังเดลี-เมดาน (The Straits Times, 1908)

แรงงานชาวจีนเหล่านี้สร้างผลประโยชน์และกำไรให้แก่บริษัทต่างชาติและเจ้าอาณานิคมหลายประการ คือ กลุ่มแรงงานเหล่านี้ไม่เพียงเป็นแรงงานสำคัญในไร่บยาสูบและไร่เกษตรกรรมอื่นๆ แต่พวกเขายังเป็นแรงงานสำคัญในการก่อสร้างและพัฒนาเมือง เช่น การสร้างถนน สร้างทางรถไฟ

⁴ป็นิ่งในขณะนั้นมีความรุ่งเรืองทางการค้า ทั้งอังกฤษและจีนมีข้อตกลงระหว่างกันในการส่งออกแรงงานตามสนธิสัญญาอังกฤษ - จีน ปี ค.ศ. 1858 ทำให้ป็นิ่งมีตัวแทนและนายหน้าชาวจีนจำนวนมากทำหน้าที่เป็นตัวกลางผู้ค้าแรงงาน

วางระบบสาธารณสุขโรค และก่อสร้างอาคารบ้านเรือน ล้วนมีแรงงานชาวจีนเป็นกำลังแรงงานสำคัญ เป็นผลให้ในช่วงเวลาเพียงไม่ถึง 1 ศตวรรษเดลี-เมดานพัฒนาไปอย่างรวดเร็ว มีทั้งโครงสร้างพื้นฐานที่ทันสมัยและมีความพร้อมเรื่องคมนาคมเพื่อรองรับกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมที่เติบโตอย่างรวดเร็วในสุมาตราเหนือ

นาสรุล ฮัมดานี ได้กล่าวเพิ่มเติมถึงสถานการณ์แรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานไว้ด้วยว่า ในช่วงศตวรรษที่ 19 เดลี-เมดานเป็นที่รู้จักในกลุ่มแรงงานชาวจีนในฐานะดินแดนคอลล่าร์ที่เปิดโอกาสให้แรงงานเดินทางเข้ามาทำงานและแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ มีไร่อุตสาหกรรมจำนวนมากต้องการแรงงานเข้ามาทำงาน แต่ขณะเดียวกันเดลี-เมดานก็มีชื่อเสียงในด้านลบและถูกวิพากษ์วิจารณ์อย่างหนักเกี่ยวกับระบบการดูแลแรงงานในไร่อุตสาหกรรม โดยเฉพาะเรื่องการใช้สัญญาว่าจ้างที่เอารัดเอาเปรียบแรงงาน ส่งผลให้มีการกดขี่ข่มเหงแรงงานเกิดขึ้นอยู่ทั่วไป มีชาวจีนจำนวนมากถูกทำร้ายร่างกายและหลายกรณีเสียชีวิตระหว่างการทำงานในไร่อุตสาหกรรม (Hamdani, 2013)

สถานการณ์แรงงานและความรุนแรงต่อแรงงานชาวจีนนี้ถูกรายงานไว้ในหนังสือพิมพ์หลายฉบับ เช่น หนังสือพิมพ์เดอะ สเตรทส์ ไทม์ รายงานไว้ว่าแรงงานชาวจีนถูกแขวนคอและฆ่าตายจากการโดนแทงด้วยมีด ระบุสาเหตุการเสียชีวิตไว้ว่าเกิดจากการถูกลงโทษเนื่องมาจากเกิดความผิดพลาดในการเก็บเกี่ยวใบยาสูบ (The Straits Times, 1911) นอกจากนี้ยังมีรายงานถึงค่าแรงว่าจ้างแรงงานในเดลี-เมดานที่ต่ำ ไม่เป็นธรรม และไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตในพื้นที่ด้วย (Straits Times Weekly Issue, 1887)

งานวิชาการของเบอแมนยังสะท้อนภาพการทำงานของแรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานในแต่ละวันไว้ว่า หน้าที่หลักของแรงงานชาวจีนในไร่อุตสาหกรรม คือ การดูแลใบยาสูบให้เจริญเติบโตเต็มที่และสมบูรณ์ที่สุด ซึ่งใบยาสูบที่สมบูรณ์นี้จะต้องเป็นใบยาสูบที่มีขนาดใหญ่ ดังนั้นแรงงานชาวจีนจึงจะต้องเริ่มต้นทำงานตั้งแต่ก่อนพระอาทิตย์ขึ้น งานของพวกเขาตั้งแต่การรดน้ำเมล็ดยาสูบ ทำลายหนอนไปไม้ เตรียมดินเพาะปลูก เก็บเกี่ยวใบยาสูบที่สุกและนำเอาใบยาสูบนั้นไปตากแดดจนแห้ง แรงงานชาวจีนเหล่านี้ทำงานอย่างหนักโดยมีเวลาพักเที่ยงเพียงแค่ 1 หรือ 2 ชั่วโมงในตอนกลางวัน และในหลายกรณีต้องทำงานตลอดทั้งคืน ทั้งนี้เพราะแรงงานชาวจีนจะได้รับค่าจ้างตอบแทนจากเจ้าของไร่ก็ต่อเมื่อสามารถบรรลุใบยาสูบแห้งลงในตะกร้าหวายสำเร็จเรียบร้อยแล้วเท่านั้น (Bremen, 1997)

ดัตช์รับรู้ถึงความไม่เป็นธรรมในระบบการดูแลแรงงานในไร่อุตสาหกรรมนี้ดี แรงงานชาวจีนต้องทำงานติดต่อกันหลายชั่วโมง ได้รับค่าจ้างต่ำ ทั้งยังมีความรุนแรงเกิดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ ดังนั้นเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวดัตช์จึงแต่งตั้งหัวหน้าชาวจีนให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนในตำแหน่งต่างๆ เช่น กัปตันจีน (Kapitan Cina) ลูเทนเนนท์ (Luitenant) และเมเยอร์ (Majoor) เพื่อตรวจสอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจสังคมและทำหน้าที่ปกป้องดูแลชาวจีนด้วย แม้กระนั้นเองชีวิตความเป็นอยู่ของแรงงานชาวจีนก็ไม่ได้ดีขึ้นมากนัก ทั้งนี้เพราะการค่าแรงงานมีความเกี่ยวข้องกับผลกำไรและสร้างรายได้จำนวนมากให้แก่กลุ่มผู้ปกครอง ซึ่งรวมถึงหัวหน้าชาวจีนซึ่งส่วนใหญ่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีนด้วย

ด้วยเหตุนี้แรงงานชาวจีนจำนวนมากจึงปฏิเสธที่จะเดินทางเข้ามาทำงานในเดลี-เมดานเมื่อพวกเขาเรียนรู้ข่าวสารข้อมูลเรื่องความไม่เป็นธรรมและความโหดร้ายในการดูแลแรงงานในเดลี-เมดาน ข้อมูลเหล่านี้ส่วนใหญ่มักถูกส่งต่อโดยนายหน้าค่าแรงงานของสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์เพื่อกีดกันไม่ให้แรงงานชาวจีนเดินทางไปยังเดลี-เมดาน ทำให้บริษัทเดินเรืออย่างเลาเต้ แอนด์ ฮีสลอปซึ่งทำหน้าที่

หลักในการขนส่งแรงงานไปยังเดลี-เมดานต้องพยายามกระจายข่าวเรื่องความปลอดภัยและรับรองถึงการมีงานทำในเดลี-เมดาน (Straits Times Weekly Issue. 1889)

เมื่อชาวจีนจำนวนมากปฏิเสธการเดินทางเข้าไปทำงานยังเดลี-เมดาน ปัญหาทางสังคมต่างๆ ก็ตามมา เช่น การบังคับ หลอกลวง รวมไปถึงการลักพาตัวแรงงานชาวจีนให้เข้ามาทำงานในเดลี-เมดาน ฎกรายงานในหนังสือพิมพ์ถี่มากขึ้น เช่น หนังสือพิมพ์สเตรท ไทม์ ได้รายงานเกี่ยวกับการบังคับแรงงานชาวจีนให้เดินทางไปยังเดลี-เมดานไว้ว่า มีหลายกรณีที่เรือโดยสารจากจีนที่เดิมมุ่งหน้าไปยังสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์เปลี่ยนทิศทางการเดินเรือโดยไม่แจ้งให้ผู้โดยสารทราบล่วงหน้าและบังคับให้แรงงานชาวจีนต้องลงเรือและทำงานทำที่เดลี-เมดาน (The Straits Times. 1889) รวมทั้งยังมีการนำเสนอข่าวการลักพาตัวแรงงานอิสระจากปีนังไปยังเดลี-เมดานอยู่บ่อยครั้งด้วย (Straits Observer (Singapore). 1875)

การกดขี่แรงงานในไร่เกษตรกรรมส่งผลทำให้แรงงานชาวจีนต้องรวมตัวกันต่อต้าน ประท้วง และใช้ความรุนแรงตอบโต้ผู้ดูแลไร่ในหลายพื้นที่ เช่น ในปี ค.ศ. 1911 มีรายงานถึงการก่อเหตุจลาจลในเมืองเมื่อผู้ดูแลไร่ในเดลี-เมดานใช้คำพูดดูหมิ่นแรงงานชาวจีนอย่างรุนแรงและทำร้ายทารุณร่างกาย แรงงานจนเป็นเหตุให้แรงงานถึงแก่ชีวิต กลุ่มแรงงานจึงเริ่มประท้วงและปาหินใส่บ้านพักของผู้จัดการไร่ และร่วมกันแห่ศรรอบเมืองเป็นการประท้วงและเรียกร้องความยุติธรรม (The Straits Times. 1911) หนังสือพิมพ์เดอะสเตรท ไทม์ ชี้แจงว่าความรุนแรงเหล่านี้เกิดขึ้นบ่อยครั้งในเดลี-เมดาน ปัญหาเหล่านี้ส่วนหนึ่งเกิดขึ้นเนื่องมาจากความไม่รับผิดชอบและความไร้มนุษยธรรมของนายจ้าง เช่น การไม่ยอมจ่ายเงินค่าจ้างให้แก่แรงงาน การใช้อำนาจบังคับข่มขู่ให้แรงงานทำงานหนักจนเกินไป และรวมไปถึงปัญหาการพนันในกลุ่มแรงงานชาวจีนด้วยตนเอง (The Straits Times. 1903)

อย่างไรก็ดีแม้ว่าจะมีการรายงานข่าวความเคลื่อนไหวของแรงงานชาวจีนที่เกิดขึ้นบ่อยครั้งในเดลี-เมดาน ปัญหาแรงงานดังกล่าวก็ไม่ได้รับการแก้ไขจากเจ้าอาณานิคม ประกอบกับการจัดการเรื่องกฎหมายและการพิจารณาคดีในเดลี-เมดานนั้นมีความอ่อนแอ ไม่เพียงพอเพราะเจ้าหน้าที่ตำรวจทำหน้าที่ดูแลและตรวจสอบความเป็นธรรมในพื้นที่ที่มีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอ การตัดสินของศาลยังถูกวิพากษ์วิจารณ์ว่าไม่มีประสิทธิภาพและไม่มีความยุติธรรม (Volker. 1928: 21)

แม้กระนั้นเองตัวเลขจำนวนแรงงานชาวจีนในเดลี-เมดานก็ยังคงเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง แอนโทนี รีด (2005) เคยเสนอตัวเลขไว้ว่ามีแรงงานชาวจีนเดินทางมายังเดลี-เมดานจำนวน 4,000 คน ใน ค.ศ. 1872 และระหว่าง ค.ศ. 1884-1927 พบว่าตัวเลขแรงงานชาวจีนเฉพาะที่ทำงานในไร่ยาสูบสูงชันกว่า 30 เท่า ทั้งนี้เป็นเพราะจำนวนบริษัทเอกชนที่เข้ามาลงทุนพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมในเดลี-เมดานมีจำนวนเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว มีการแสดงตัวเลขให้เห็นไว้ว่า ใน ค.ศ. 1916 มีบริษัทเอกชนในเดลี-เมดานจำนวน 169 บริษัท และในระยะเวลาเพียง 4 ปีให้หลังจำนวนบริษัทเอกชนเพิ่มขึ้นถึง 320 บริษัท ซึ่งปฏิเสธไม่ได้ว่าการขยายตัวของบริษัทเหล่านี้สัมพันธ์กับการเพิ่มขึ้นของประชากรในเดลี-เมดานอย่างเห็นได้ชัดเจน นาสรุค ฮัมดานี เสนอว่ามีตัวเลขประชากรในเดลี-เมดานมีความหนาแน่น คือ มีชาวยุโรป 7,882 คน ชาวท้องถิ่น 1,042,930 คน ชาวจีน 134,750 คน ขณะที่มีความหนาแน่นต่างชาติตะวันออกอื่นๆ อีก 11,992 คน (Hamdani. 2013: 27)

ดังที่กล่าวไปแล้วข้างต้นจะเห็นได้ว่าประวัติศาสตร์การเดินทางเข้ามาของชาวจีนในเดลี-เมดานนี้เกี่ยวพันอย่างยิ่งกับการขยายพื้นที่เกษตรกรรมของดัตช์ในสุมาตราเหนือ แรงงานชาวจีนเหล่านี้ส่วนใหญ่เดินทางมาจากจีนตอนใต้และส่วนหนึ่งอพยพต่อมาจากจอร์จทาวน์ ปีนัง โดยชาวจีนเหล่านี้เป็น

แรงงานสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาพื้นที่ทางการเกษตรและส่งเสริมกิจกรรมทางเศรษฐกิจในพื้นที่ ตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามนอกจากรายงานจะทำหน้าที่เป็นแรงงานแล้ว ในเคลี-เมดาน ยังมีกลุ่มพ่อค้าคนกลางชาวจีนผู้ซึ่งมีบทบาทและมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมร่วมอยู่ด้วย

ชาวจีนในฐานะพ่อค้าและนักลงทุน

บทบาทสำคัญของชาวจีนในเคลี-เมดานไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะการเป็นแรงงานในไร่เกษตรกรรม เท่านั้น ดังที่กล่าวไปแล้วก่อนหน้านี้แม้ว่าจะมีแรงงานชาวจีนอพยพเข้ามาในพื้นที่เป็นจำนวนมากในช่วง ศตวรรษที่ 19 แต่การมีอยู่ของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนในบริเวณช่องแคบมะละกาและสุมาตราเหนือ นั้น มีมาก่อนหน้านี้แล้ว มีหลักฐานว่าพ่อค้าชาวจีนโดยเฉพาะกลุ่มนักธุรกิจบนคาบสมุทรมลายูมีเครือข่าย และทำการค้าระหว่างเกาะสุมาตราและสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์มาตั้งแต่ก่อนที่ดัตช์จะขยายอิทธิพล เข้ามายังสุมาตราเหนือ (ดู Wong, 2016) กลุ่มพ่อค้าชาวจีนเหล่านี้มีความหลากหลายทั้งจากถิ่นฐาน ที่มา ภาษา และอัตลักษณ์ กล่าวคือ มีทั้งกลุ่มพ่อค้าชาวจีนลูกผสมเปอร์านากัน และกลุ่มชาวจีนซินเคอ (Sinkhe) หรือชาวจีนตอตอก (Totok)⁵ ที่ประสบความสำเร็จในการสร้างเครือข่ายทางการค้ากับกลุ่ม ชาวจีนด้วยกันเองในบริเวณดังกล่าว กลุ่มเครือข่ายเหล่านี้ร่วมลงทุนทำกิจการการค้าต่างๆ ร่วมกัน ทั้งนอกและในอาณาเขตของตนเอง พ่อค้าและนักลงทุนชาวจีนมีผลประโยชน์ต่อเจ้าอาณานิคมเป็น อย่างมาก โดยเฉพาะบทบาทหน้าที่ของการเป็นพ่อค้าคนกลางนำสินค้าพื้นเมืองจากเกาะสุมาตรา ไปยังเมืองท่าต่างๆ ของสเตรทส์เซ็ทเทิลเมนต์และส่งออกไปยังตลาดการค้าในยุโรป ด้วยเหตุนี้พ่อค้า ชาวจีนจึงได้รับความคุ้มครองจากอังกฤษและได้รับอนุญาตให้เดินทางค้าขายในบริเวณช่องแคบ มะละกาไปมากระหว่างคาบสมุทรมลายูและเกาะสุมาตราได้อย่างเสรี (Reid, 2005: 105-106)

ในบริเวณลาบูฮันเดลีของเคลี-เมดานมีหลักฐานปรากฏไว้ถึงการเดินทางเข้ามาค้าขายของ พ่อค้าชาวจีนไว้ว่า พ่อค้าชาวจีนไม่เพียงทำหน้าที่เป็นตัวแทนการนำเข้าส่งออกสินค้าท้องถิ่น นำเอา สินค้าจากจอร์จทาวน์ ปีนัง ไม่ว่าจะเป็น เกลือ ผืนผ้า อาวุธ โลหะ เข้ามารวมแลกเปลี่ยนกับข้าว ไบยาสูบ กาแฟ พริกไทยดำ หวาย ชาด้า น้ำผึ้ง และมะพร้าวในเคลี-เมดาน แต่พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ยังได้รับสิทธิ ในการเก็บภาษีและถือเอากิจการการค้าสินค้าบางประเภท เช่น ผืนและควบคุมดูแลบนการพาณิชย์ ในพื้นที่ กิจกรรมทางเศรษฐกิจเหล่านี้ได้สร้างความร่ำรวยและอำนาจทางสังคมการเมืองให้แก่กลุ่ม เครือข่ายพ่อค้าชาวจีนเป็นอย่างมาก

และถึงแม้ว่าอังกฤษจะยอมรับอิทธิพลของดัตช์เหนือเกาะสุมาตราหลังจากลงนามในสนธิ สัญญาดัชต์-แองโกล ค.ศ. 1824 และสนธิสัญญาสุมาตรา ค.ศ. 1871 การเดินทางเสรีของพ่อค้าชาวจีน ระหว่างคาบสมุทรมลายูและเกาะสุมาตราไม่ได้ยุติลง อังกฤษได้ตอกย้ำว่าตามข้อตกลงดังกล่าว อังกฤษและดัตช์มีสิทธิเท่าเทียมกันในการทำการค้าบริเวณช่องแคบมะละกา ดังนั้นคนในบังคับของ อังกฤษซึ่งหมายรวมถึงพ่อค้าชาวจีนจะยังคงมีสิทธิในการเดินทางค้าขายระหว่างคาบสมุทรมลายูและ สุมาตราได้อย่างปกติ ทั้งคนในบังคับของอังกฤษจะต้องมีสิทธิเท่าเทียมกับคนสัญชาติดัตช์ด้วย (The Straits Times, 1922) ดัตช์จึงต้องรับรองสิทธิทางการค้าของอังกฤษและให้อิสระในการเดินทางไปมา

⁵ชาวจีนที่อพยพมาใหม่และคงรักษาลักษณะวัฒนธรรมความเป็นจีนไว้ โดยส่วนใหญ่เป็นชาวจีนที่อพยพเข้ามาในช่วง ศตวรรษที่ 19

ของพ่อค้าชาวจีนระหว่างเกาะสุมาตราและเมืองท่าต่างๆบนคาบสมุทรมลายูเช่นเดิม ยิ่งเมื่อเดลี-เมดานเจริญเติบโตขึ้น จำนวนพ่อค้าทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็กยังมีจำนวนเพิ่มมากขึ้นด้วย⁶

อย่างไรก็ดีในเดลี-เมดานพ่อค้านักลงทุนธุรกิจรายใหญ่ที่ประสบความสำเร็จ มีส่วนร่วมในเครือข่ายทางธุรกิจและการลงทุนข้ามชาติ มีบทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมท้องถิ่นในเมืองเดลี-เมดานและเป็นที่ยอมรับทั้งจากชุมชนชาวจีนและดัตช์ คือ สองพี่น้องตระกูลจง คือ จง ยง เฮียน และ จง อา ฟี ไม่เพียงทั้งสองพี่น้องมีตำแหน่งเป็นเจ้าหน้าที่ของดัตช์ พ่อค้าและนักลงทุนคนสำคัญของเมือง แต่เรื่องเล่าของทั้งคู่ยังอยู่ในความทรงจำของชาวจีนเมดานในปัจจุบัน

จง ยง เฮียน (Tjong Yong Hian) และจง อา ฟี (Tjong A fie) พ่อค้าและนักลงทุนในเดลี-เมดาน

พ่อค้าชาวจีนบริเวณช่องแคบมะละกาต่างมีเครือข่ายข้ามชาติระหว่างกัน เนื่องจากเดลี-เมดานเป็นพื้นที่ใหม่ทางเกษตรกรรมและเพิ่งเติบโตขึ้นในช่วงศตวรรษที่ 19 พ่อค้านักลงทุนชาวจีนที่ประสบความสำเร็จและเป็นที่ยอมรับในท้องถิ่นจึงมีไม่มากนัก

จง ยง เฮียนและจง อา ฟี เป็นสองพี่น้องชาวจีนฮากกา ผู้เป็นทั้งพ่อค้าและนักลงทุนมีบทบาทในกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคมในพื้นที่ ทั้งคู่มีธุรกิจหลากหลายตั้งแต่ไร่อุตสาหกรรม ธุรกิจร้านค้าขายของชำ เจ้าของตลาด กิจการโรงแรม กิจการธนาคาร โรงงานน้ำตาล อสังหาริมทรัพย์ เป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีน⁷ และยังได้รับสิทธิในการค้าฝิ่นและเปิดบ่อนการพนัน (ดู Dick et.al. 1993) ทั้ง จง ยง เฮียนและจง อา ฟี ได้รับการยอมรับจากรัฐบาลอาณานิคม สุลต่าน และชุมชนชาวจีนในฐานะผู้นำชุมชน โดยเห็นได้อย่างชัดเจนว่าอำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจของทั้งคู่เป็นผลมาจากระบอบอุปถัมภ์และเครือข่ายทางการค้าการลงทุน ซึ่งในความเป็นจริงแล้วเครือข่ายเหล่านี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะกลุ่มคนจีนแต่เป็นเครือข่ายข้ามกลุ่มชาติพันธุ์และข้ามชาติด้วย

จง ยง เฮียน และ จง อา ฟี เดินทางอพยพมาจากเมืองเหมยเซียน (Meixian) มณฑลกุ้ยโจว จง ยง เฮียน เดินทางจากจีนเข้ามายังดัตช์อีสต์อินดีส์ก่อนในปี ค.ศ. 1867 ขณะนั้นเขาทำงานให้กับพ่อค้าชาวจีนฮากกาจากเมืองไท่ ปู (Tai Pu) ในปัตตาเวีย จนจง ยง เฮียนมีโอกาสผูกสัมพันธ์กับนักธุรกิจชาวจีนคนสำคัญ คือ จง ฟัต จี (Cheong Fatt Tze) นักลงทุนข้ามชาติผู้ซึ่งมีกิจการการค้าในหลายพื้นที่ทั้งในบริติชมาลายาและดัตช์อีสต์อินดีส์ จง ฟัต จี นี้เองเป็นตัวกลางเชื่อมโยงสองพี่น้องตระกูลจงกับกลุ่มเครือข่ายชาวจีนอื่นๆ จง ฟัต จีและสองพี่น้องตระกูลจงมีธุรกิจร่วมกันหลายประเภท พวกเขาพร้อมลงทุนกิจการค้าและการเกษตรด้วยกันทั้งในชวาและสุมาตรา ก่อตั้งสถาบันทางการเงินร่วมกันไม่ว่าจะเป็นธนาคารยอกยา (Bank of Jogja) และธนาคารเดลี (Deli Bank)⁸ ธนาคารเหล่านี้

⁶แรงงานชาวจีนส่วนหนึ่งยังได้ผันตัวมาเป็นพ่อค้าขนาดเล็กเมื่อสัญญาว่าจ้างหมดลงด้วย

⁷การนำเข้าแรงงานชาวจีนของสองพี่น้องตระกูลจง มีความเกี่ยวข้องกับการมีสายสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหุ้นส่วนคนสำคัญคือ จง ฟัต จี ทั้งนี้เพราะจง ฟัต จีเป็นตัวแทนนำเข้าแรงงานชาวจีนจากชิวเถาอยู่ก่อนแล้ว

⁸ในปี 1907 สองพี่น้องตระกูลจง ก่อตั้งธนาคารเดลี ร่วมกับจง ฟัต จี เชื้อยะ ชิว ตง (Cheah Cheow Tiong) และคู ชิว ตง (Khuo Cheow Tiong) จากปีนั้น ธนาคารเดลีนี้เป็นธนาคารของชาวจีนแห่งแรกในเดลี-เมดาน สามารถเข้ามาแข่งขันอำนาจทางการเงินของดัตช์ ที่สำคัญคือ ธนาคารเดลีเป็นธนาคารที่ช่วยเหลือชาวจีนโพ้นทะเลให้สามารถส่งเงินกลับบ้านเกินในจีน และลงทุนในต่างประเทศ

เป็นสถาบันทางการเงินสำคัญในการผลักดันให้เครือข่ายชาวจีนสามารถกู้เงินและลงทุนในธุรกิจไม่เฉพาะบนคาบสมุทรมาเลย์และตะวันออกของสุมาตราเหนือเท่านั้นแต่ยังรวมถึงธุรกิจเงินแผ่นดินใหญ่ด้วย (Chandra. 2011: 8)

เมื่อต้นศตวรรษเข้ามาเปิดพื้นที่พัฒนากิจกรรมทางการเกษตรบริเวณตะวันออกของสุมาตราเหนือ จง ยง เฮียน เดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานใน ค.ศ. 1880 เขาร่วมลงทุนทางธุรกิจกับเครือข่ายชาวจีนปลูกพืชเศรษฐกิจหลายชนิดไม่ว่าจะเป็นอ้อย ไบยาสูบ ยางพารา มะพร้าว ชา เป็นต้น ลงทุนเปิดบริษัทการค้าวัน Yun ชง (NV. Wan Yun Chong) และเปิดบริษัทเดินเรือ 2 บริษัท คือ บริษัทเดินเรือ อี้ ชง (Yi Chong) และฟุก กวาง (Fuk Guang) คุมเส้นทางการเดินเรือระหว่างปัตตาเวีย เดลี-เมดาน และอาเจะห์ เพื่อขนส่งทั้งสินค้าและขนส่งผู้คน (Pin. 2017: 60) จง ยง เฮียนถือได้ว่าเป็นชาวจีนคนแรกที่ประสบความสำเร็จทางธุรกิจในเดลี-เมดานและด้วยบทบาททางธุรกิจที่โดดเด่นเขาจึงได้รับตำแหน่งให้เป็นผู้ดูแลชุมชนชาวจีนตั้งแต่ตำแหน่งกัปตันจินา ลูเทนเนินท์ และเมเยอร์โดยรัฐบาลอาณานิคมและเนื่องมาจากสายสัมพันธ์อันดีระหว่างเขาและจง ฟัด จี ต่อมาจง ยง เฮียนจึงได้รับตำแหน่งเป็นรองกงสุลจีนในปีนั้นต่อจากจง ฟัด จีอีกด้วย

จง อา พี หรือ จง ยา เฮียน (Tjong Yao Hian) น้องชายคนที่ 4 ของจง ยง เฮียนเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดาน ใน ค.ศ. 1879 เมื่อจง ยง เฮียนเสียชีวิตลงใน ค.ศ. 1911 จง อา พี จึงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนในตำแหน่งเมเยอร์ต่อจากจง ยง เฮียน จง อา พี ได้รับการชื่นชมและได้รับความไว้วางใจจากรัฐบาลอาณานิคมเป็นอย่างมาก เขาทำงานให้แก่เจ้าอาณานิคมมาอย่างยาวนานกว่า 30 ปี (Malaya Tribune, 1916) ในต้นศตวรรษที่ 20 จง อา พี ถือเป็นชาวจีนที่ประสบความสำเร็จและร่ำรวยที่สุดในเดลี-เมดาน เขามีไร่เกษตรกรรมในครอบครองกว่า 20 ไร่ มีแรงงานในความดูแลมากกว่า 10,000 คน เป็นเจ้าของอสังหาริมทรัพย์กว่า 75 % ในตัวเมืองเมดานและเมืองใหม่อย่างเตบิง ดิงกิ (Tebing Tinggi) นอกจากนี้เขายังถือเป็นชาวจีนคนแรกที่สามารถว่าจ้างชาวดัตช์ให้เข้ามาทำงานภายใต้การบริหารของตน ด้วยเหตุนี้เองจง อา พีจึงได้รับสมญานามว่า “ราชาแห่งเมดาน” (ดู Suryadinata. 2012; Buiskool. 2009)

สองพี่น้องตระกูลจงเป็นบุคคลที่ถูกกล่าวถึงและระลึกถึงอยู่ในความทรงจำของชาวท้องถิ่น ความทรงจำต่อสองพี่น้องตระกูลจงไม่เพียงถูกบอกเล่าผ่านเรื่องเล่าความสำเร็จทางธุรกิจ แต่ยังรวมถึงกิจกรรมทางสังคมที่ทั้งสองมีส่วนผลักดันให้เกิดขึ้นในเดลี-เมดาน ไม่ว่าจะเป็นการบริจาคเงินสนับสนุนก่อสร้างโรงพยาบาลช่วยเหลือคนยากจน การก่อตั้งโรงเรียนจีน การลงทุนสร้างวัดสะพาน มัสยิด⁹ และหอนาฬิกา โดยทั้งคู่ยังเป็นผู้บริจาคเงิน 1 ใน 3 เพื่อก่อสร้างมัสยิดรายามัสยิดสำคัญของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตามมีบันทึกที่น่าสนใจถึงคุณูปการทางสังคมของสองพี่น้องตระกูลจงระบุไว้ว่าการพัฒนาทางสังคมของสองพี่น้องตระกูลจงไม่ได้จำกัดอยู่ในพื้นที่เฉพาะของเดลี-เมดานเท่านั้นแต่ยังรวมถึงในปีนังและเงินแผ่นดินใหญ่อีกด้วย

⁹สองพี่น้องตระกูลจงเป็นผู้บริจาคสร้างวัดและมัสยิดสำคัญในพื้นที่ได้แก่ วัดกวน ที เปียว (Kuan Tee Bio) หรือ วัดเสอเตียบูตี วัดเทียน โฮ (Tian Ho) หรือวิหารอารยาสัตตยานี (Vihara Arya Satyani) และวัดกวนอิม (Kuan Im) ในลาปูอันเดลี รวมไปถึงมัสยิด เช่น มัสยิด ลามา กัง บางกอก (Masjid Lama Gang Bengkok)

นอกจากจาง ยง เสียนและจาง อา พิแล้วก็ยังมีชาวจีนพ่อค้านักลงทุนคนอื่นๆในเดลี-เมดาน เช่น โค จิน เต็ก (Khoe Tjin Tek) ชาวจีนฮกเกี้ยนผู้ได้รับตำแหน่งผู้ปกครองดูแลชุมชนชาวจีนต่อจาก จาง อา พิ และเป็นหนึ่งนักธุรกิจที่ประสบความสำเร็จเช่นกัน ธุรกิจและกิจกรรมทางสังคมของโค จิน เต็ก ได้แก่ บริษัทบาน เซียง เต็ก แอนด์โค (Ban Saing Tek & Co.) ซึ่งร่วมกับตัน ตัง โฮ (Tan Tang Ho) ทำการค้าขายระหว่างเดลี-เมดานและสิงคโปร์ (The Straits Times. 1913) ธนาคารฮกเกี้ยนซ่ง ห้ว ชาง เฮย (Chung Hwa Shang Yeh) โรงเรียนหัว ชาง (Hua Shang Chinese School) และเป็นผู้ออกตั้งสมาคมชาวจีนฮกเกี้ยน (Hokkien Hwe Koan) (Godley. 1973: 265; Buiskool. 2004: 10) โค จิน เต็กเช่นเดียวกับพ่อค้านักลงทุนชาวจีนอื่นๆ เขามีอิทธิพลจำนวนมากในเดลี-เมดาน

ดังนั้นจะเห็นได้ว่าพ่อค้าและนักลงทุนชาวจีนต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาเศรษฐกิจและร่วมเปลี่ยนแปลงพื้นที่ในเดลี-เมดานทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ส่วนใหญ่พ่อค้าและนักลงทุนเหล่านี้ร่วมลงทุนพัฒนาพื้นที่เกษตรกรรม ค้าขายส่งออกสินค้า และเปิดบริษัทห้างร้านอยู่ในบริเวณที่เรียกว่า เกอสาวัน (Kesawan) เขตค้าขายติดกับเขตพื้นที่การบริหารของดัตช์ซึ่งเพียบพร้อมไปด้วยอาคารสำนักงาน ร้านค้า ศาลากลาง ไปรษณีย์ และสถานีรถไฟเชื่อมต่อตัวเมืองเมดานกับพื้นที่เกษตรกรรมรอบนอกไม่ว่าจะเป็น ลากูฮัน เดลี เบอลาวัน เซอด้ง ลังกัต เตอบิง ดิงกี เปอมาตัง เซียนตาร์ และอื่นๆ ในสุมาตราเหนือ

สรุป

เดลี-เมดานเป็นพื้นที่ที่ถูกพัฒนาขึ้นหลังจากดัตช์เข้ามาเมื่ออิทธิพลเหนือเกาะสุมาตรา โดยดัตช์มีวัตถุประสงค์เฉพาะเพื่อพัฒนาพื้นที่ดังกล่าวให้กลายเป็นพื้นที่เกษตรกรรมเพื่อการส่งออก ชาวจีนจึงได้อพยพเดินทางเข้ามาเพื่อแสวงหาผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ พวกเขาต่างมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ไร่เกษตรกรรม ค้าขาย ลงทุน และพัฒนาทางสังคมทั้งในฐานะแรงงานและพ่อค้านักลงทุน

กลุ่มแรงงานชาวจีนเดินทางเข้ามายังเดลี-เมดานทั้งจากปีนังและตอนใต้ของจีน ส่วนใหญ่เข้ามาทำงานในไร่เกษตรกรรมและเป็นแรงงานในการก่อสร้างและวางระบบสาธารณูปโภคในพื้นที่ ขณะที่กลุ่มพ่อค้าและนักลงทุนมักทำหน้าที่เป็นพ่อค้าคนกลาง เจ้าของบริษัท พัฒนาพื้นที่เกษตรกรรมผ่านการลงทุนร่วมกับเครือข่ายชาวจีนจากพื้นที่อื่นๆ คนกลุ่มนี้ส่วนใหญ่จะเดินทางไปมากระหว่างเดลี-เมดานและเมืองท่าอื่นๆ เช่น ปีนังและสิงคโปร์

ชาวจีนอพยพเป็นชาติพันธุ์ชนกลุ่มน้อยกลุ่มใหญ่ในเดลี-เมดาน แม้ในปัจจุบันนี้ชาวจีนอินโดนีเซียจะมีอยู่เพียงประมาณ 3 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนคนทั้งประเทศ แต่ในเดลี-เมดานนี้มีจำนวนประชากรชาวจีนอินโดนีเซียอาศัยอยู่หนาแน่นราวๆ 10 เปอร์เซ็นต์ของจำนวนประชากรทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ ด้วยเพราะชาวจีนส่วนใหญ่อพยพเข้ามาในช่วงศตวรรษที่ 19 ชุมชนชาวจีนในสุมาตราเหนือจึงยังคงมีความเข้มแข็งทางอัตลักษณ์ พวกเขาใช้ภาษาเมดาน-ฮกเกี้ยนในการสื่อสารและยังคงรักษาบทบาททางเศรษฐกิจของกลุ่มไว้ได้อย่างเข้มแข็ง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ระหว่างชาวจีนระหว่างเกาะสุมาตราและปีนังยังมีความพิเศษ คือ มีสายสัมพันธ์กันทางเครือญาติและภาษากันอย่างใกล้ชิดด้วย

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่องพื้นที่ความทรงจำ: บทบาทชาวจีนและเครือข่ายในการพัฒนาเมืองพี่น้องจอร์จทาวน์ ปีนังและเดลี-เมดาน สุมาตราเหนือ (Sites of Memory: The Role of Chinese and Network in Developing the Sister Cities, Georgetown Penang and Deli-Medan North Sumatra) ซึ่งได้รับการสนับสนุนจากกองทุนวิจัยคณะกรรมการ ประจำปีงบประมาณ 2560

เอกสารอ้างอิง

- Breman, J. (1997). *Menjinakkan sang Kuli, Politik Colonial, Tuan Kebun dan Kuli di Sumatera Timur pada Awal Abad ke-20*. Jakarta: Grafiti-Perwakilan Konin-Klijik Instituut voor Taal, Land, en Volkenkunde Jakarta.
- Buiskool, D. A. (2009). The Chinese commercial elite of Medan, 1890-1942: The Penang. *Journal of Malaysian Branch of the Royal Asiatic Society*. 82(2): 113-129.
- Buiskool, D. (2004). *A plantation city on the coast of Sumatra 1870-1942 (Planters, the Sultan, Chinese and the Indian)*. Surabaya: The 1st International Urban Conference proceedings.
- Chandra, R. (2011). *Tjong Yong Hian: Legacy of a Great Leader: Dedicated to the Memory of Tjong Yong Hian, 1850-1911*. Medan: Budihardjo Chandra and Family.
- Dick, H., Sullivan & John Butcher. (1993). *The Rise and Fall of Revenue Farming: Business Elites and the Emergence of the Modern State in Southeast Asia*. London: Palgrave Macmillan UK.
- Godley, M. (1973). Chang Pi-Shih and Nanyang Chinese Involvement in South China's Railroads, 1896-1911. *Journal of Southeast Asian Studies*. 4(1): 16-30.
- Hamdani, N. (2013). *Komunitas Cina di Medan dalam Lintasan Tiga Kekuasaan, 1930-1960*, Jakarta: PMB-LIPI bekerjasama dengan NIOD.
- McKinnon, E. & Sinar, T. (1978). A Note on Aru and Kota Cina. *Indonesia*. (26): 1-42.
- Pin, P. (2017). Family Business Generation in Medan, Indonesia with Efforts to Adapt to Changes in Government System. *International Journal of Management Science and Business Administration*. 3(6): 59 – 65.
- Pelly, U., Alfian, I., and Ratna R. (1986). *Sejarah Pertumbuhan Pemerintahan Kesultanan Langkat, Deli dan Serdang*. Jakarta: Proyek Inventarisasi dan Dokumentasi Sejarah Nasional.
- Reid, A. (2005). *An Indonesian Frontier: Acehnese and Other Histories of Sumatra*. Singapore: NUS Press
- Sinar, L. (1996). *The History of Medan in the Olden Times*. Medan: Lembaga Penelitian dan Pengembangan Seni Budaya Melayu.

- Suryadinata, L. (2012). **Southeast Asian Personalities of Chinese Descent: A Biographical Dictionary**. Singapore: ISEAS-Yusof Ishak Institute.
- Volker, T. (1928). **From Primeval Forest to Cultivation: A Sketch of the Importance of The Tobacco, Other Cultivations and the Industry of the East Coast of Sumatra, the Deli Planters' Association and the General Association of Rubberplanters on the East-Coast of Sumatra**. Michigan: University of Michigan.
- Werblowsky, R. J. Z., & Walravens, H. (2002). **The Beaten Track of Science: The Life and Work of J.J.M. de Groot**. Wiesbaden: Harrassowitz.

หนังสือพิมพ์

- Coolie Outrages. (1909, July 31) The Straits Times, p. 7
- Deli News. (1887, June 1) Straits Times Weekly Issue, p. 8
- Deli Planters and Coolies. (1903, October 30) The Straits Times, p. 1
- Dutch East Indies. (1922, July 18) The Straits Times, p. 9
- Javanese Coolie Labour. (1908, November 23) The Straits Times, p.8
- Kidnapping Coolies at Penang. (1875, March 18) Straits Observer (Singapore), p.3
- Notices. (1913, May 19) The Straits Times, p. 16
- Pithy Pars. (1916, February 11) Malaya Tribune, p. 11
- Sumatra Jubilee. (1929, November 2). The Straits Times, p 17
- The Deli Coolie Trade. (1889, May 23) Straits Times Weekly Issue, p. 2
- Trouble on a Sumatra Estate. (1911, September 2) The Straits Times, p. 8
- Untitled. (1889, April 15), The Straits Times, p. 2
- Untitled. (1911, January 10) The Straits Times, p 6